Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Postilla super Osee, Iohel, Amos, Abidiam, Ionam, Micheam, Abacuk, Sophoniam, Aggeum, Zachariam, Malachiam, Thobiam, Baruch cum epistola Ieremie, Iudith, Machbeorum I. II, libros Sapiente, ...

Nicolaus <de Lyra>

[Reichenau], [15. Jahrh.]

Postilla super Ecclesiasticum

urn:nbn:de:bsz:31-87081

Visual Library

Incipit postilla venerabilis doctoris super ecclesiasticum. Capitulum primum.

Omnis sapientia a domino deo est
Hic incipit liber ecclesiastici qui
primo fuit hebraice scriptus ut patet
per ieronimum in eius prologo
super parabolas salomonis Et
dicunt aliqui quod iste scriptor fuit
iesus filius iosedech et iesus fi-
lius syrach eius nepos transtulit
de hebreo in grecum sed hoc non vide-
tur Nam scriptor huius libri infra
quinquagesimo capitulo facit men-
tionem de symone filio onye sacer-
dote qui fuit summus sacerdos
post mortem iesu filii iosedech per
magnum tempus Nam inter ipsos
fuit quinque summi sacerdotes scilicet io-
achim eliasip iudas iohes onyas
Et ideo dicendum quod primus scriptor
fuit iesus filius syrach et nepos
eius qui similiter fuit iudeus et
sciuit grecum et transtulit de he-
breo in grecum ut patet in prologo

et huius translatoris nomen aperte
non tacetur Igitur si in processu huius
postille dicatur quod auctor huius libri scrip-
sit aperte grece intelligitur de transla-
tore primo Sed primus et principalis scrip-
tor fuit ideo ut fuit iesus filius syrach
ut habetur in prologo huius libri et etiam
infra quinquagesimo capitulo in quo
nos inducit ad amorem inducit sapien-
tie et accipit sapientia prout includit
omnem virtutem sicut accipitur in libro
sapientie Dividitur autem iste liber
in duas partes in prima inducit ad amorem
sapientie commendando in secunda exemplifi-
cando capitulo xliiii Prima ad huc
in duas Nam primo auctor declarat
sapientie principium Secundo inducit ad
eius exercitium capitulo iii Circa primum
sciendum quod duplex est principium sapie-
ntie unum effectivum quod se tenet ex parte dei
Aliud dispositivum quod se tenet ex parte
nostri Nam ad sapientiam requiritur
actus liberi arbitrii Igitur primo
ponitur primum secundo secundum ibi timor
domini etc Ad evidentiam primi et etiam
aliorum infra dicendorum sciendum quod
sapientia dupliciter accipitur quantum
spectat ad propositum divina scilicet humana
divina vero accipitur dupliciter scilicet essentia-
liter et personaliter quia quidem sa-
pientia genita dicitur et est idem
quod verbum divinum et per consequens est
filii proprium Est igitur dubium de
qua sapientia loquitur hic auctor
et infra xxiiii et dixerunt aliqui
quod de sapientia increata eo quod subditur in hac
parte Prior omnium creatura est sapientia
creata vero non habet locum in deo

Sed contra hoc apparet quod in textu dicitur Omnis sapientia a domino est et cum illo fuit semper et est ante evum quia est mensura rerum incorruptibilium propter quod ante evum non est alia mensura nisi eternitas et per consequens loquitur de sapientia divina que sola est eterna propter quod dixerunt alii quod loquitur de sapientia dei essentialiter dicta Sed contra hoc videtur textus Omnis sapientia a domino deo est Esse vero ab aliquo non competit divine essentie sed tantum procedentibus persone Item infra xxiiii dicitur auctor loquens in persona huius sapientie dicit Ego ex ore altissimi primogenita ante omnem creaturam prodivi non ex deo altissimi et per modum geniti vel nati est proprium filii qui est sapientia genita propter quod communiter dicitur quod auctor loquitur hic de sapientia genita cuius processio describitur emanatio intelligitur Quod ex textu patet sermo sapientie divina dividitur in tres partes quia primo ponitur emanationis consubstantialitas et eternitas Secundo eius incomprehensibilitas ibi arenam Tertio proprietas ibi prior omnium Circa primum dicitur omnis sapientia id est filius cuius proprium est sapientia dei genita et eius attributum seu attributum quod autem sapientia essentialiter dicta sicut attributum patris est sapientia dicitur tamen cum hoc omnis sapientia quia continet super eminenter omnes modos sapientie create a domino deo est id est procedens a deo patre distinctus in persona et cum illo indistinctus in essentia semper est et ante evum in quo ostenditur huius

emanationis eternitas Arenam maris Hic consequenter ostenditur sapientie genite incomprehensibilitas nam nichil est cognoscibilis a nobis in proprio nisi per effectus qui improportionabiliter distant a perfectione ipsius Et ideo si comprehenderentur non tamen per hoc hec sapientia attingeretur perfecte et tamen eius effectus sunt a nobis incomprehensibiles sicut plenius fuit ostensum super illud ecclesiastes primo cuncte res difficiles nec est qui possit ea explicare sermone et multo magis dei sapientiam Sed quia posset aliquis credere quod saltem aliqua creature essent ab hominibus incomprehense Ideo ponit exemplum de aliquibus que quasi incomprehensibiles nobis sunt omnibus Dicens arenam maris et pluvie guttas et dies seculi quis dinumeravit quasi diceret nullus hominum et de duobus primis est manifestum De tertio vero posset dubitari Nam anni a principio mundi sunt numerati certitudinaliter et precise quod patet primo quia septuaginta interpretes multos plures annos computaverunt ab initio mundi quam in libris hebraicis habeatur Item in libris hebraicis computantur anni secundum vitas patrum ut habetur genesis v. et etiam secundum tempora regum ut patet in libris regum et paralipomenon Contra tales non computatione secundum Omnis annus pro diebus computatur et equalis ut frequenter ostensum est in superioribus libris Item a reditu captivitatis babilonice

usque ad presens non fuit aliqua mensura
per sacram scripturam Et ideo propter tan-
tam varietatem bene dicitur quod dies
seculi non sunt ab aliquo homine
numerati certitudinaliter et precise
Altitudinem celi et latitudinem terre
et profundum abissi .i. occeani quis
dimensus est quasi dicit nullus ho-
minum Et de duobus primis manife-
stum est De tercio vero dicendum quod
licet profundum occeani sit mensu-
ratum a nautis in aliquibus locis
circa propinquis non tamen in omnibus
sed in paucis respective in quibus
est mare navigabile Ideo concludit
Sapientiam dei genitam prece-
dentem omnia quia per ipsum quia e-
adem cum ipsa Omnia facta sunt
Johannis primo Causa vero effectiva
precedit suos effectus ¶ Prior
omnium hic conter ostenditur sapien-
tie prioritas Sciendum tamen quod aliqui
litteram istam exponunt de sapientia ge-
nita incarnata eo quod dicit hic
Prior omnium creata est sapientia creari vero
sibi non competit nisi ratione nature
humane que creatura est Sed contra
hoc arguitur quia licet sapientia ge-
nita ratione humanitatis assumpte
posset dici creata sicut dicitur
Johannis primo Verbum caro factum est
Tamen non potest dici hoc modo prior
creatura vel prior creata Nam
ante incarnationem multa sunt
creata Ad quod respondent quod non
accipitur hic prioritas durationis sed
auctoritatis et dignitatis Nam hu-
manitas Christi propter unionem adver-
bi et plenitudinem gratie facta est

dignior omnibus creaturis et hoc modo
loquitur beatus Johannes baptista De Christo Jo-
hannis primo Post me venit vir scilicet Christus
qui ante me factus est non tempore sed
dignitate quia factus est superior et
prelatus meus ut exponit sanctus Thomas Sed
licet hoc dictum habeat bonum intellectum
tamen non videtur procedere secundum men-
tem auctoris huius libri Nam infra
xxiiii ~~dicitur~~ loquens in persona huius
sapientie dicit Ab initio et ante secula cre-
ata sum Ex quo patet quod creationem
huius sapientie non vocat incarnationem que
facta est in tempore sed eius emanationem
eternam a patre que large loquendo dicitur
creatio in quantum filius accipit esse a patre
sicut per creationem accipitur esse non autem
quantum ad hoc quod creatio est de nichilo et
quod per eam accipitur esse in diversitate
essentie Nam filius in divinis est
de substantia patris et accipit idem esse cum
patre Et est aliqualiter similis modus
loquendi sicut cum dicitur imperator ille
rex creatus que creatio non est de nichilo nec
per hoc accipitur aliquid esse novum ab-
solutum ut communiter dicitur sed tantum
relationem novam domini ad subdi-
tos et per hoc patet ad argumentum
quod fiebat superius ex hac auctoritate
Dicendum igitur sicut predictum est
hic ponitur emanationis sapientie genite
quedam prioritas respectu omnis alterius
emanationis non solum creaturarum sed
etiam spiritus sancti eo modo loquendi
quo emanatio filii dicitur prima et
spiritus sancti secunda sicut et spiritus sanctus
dicitur in trinitate tercia persona Licet enim
in divinis personis et earum emanationibus
non sit prius et posterius duratione vel
natura tamen est ibi secundum aliquos

prioritas et posterioritas secundum nostrum
modum intelligendi originis quia vna
est persona ab alia et non econuerso et tamen
omnes sunt sibi coeternae Sed nichilominus est ibi prioritas et posterioritas
secundum nostrum modum intelligendi Nam
emanatio verbi prius intelligitur ema-
nacione amoris Sic igitur dicitur
prior omnium creata est sapiencia id est per eternam
generacionem producta Et quod iste sit
intellectus auctoris videtur ex hoc
quod in festo concepcionis ante quam in persona
huius sapiencie loquens dicit Ab inicio
et ante secula creata sum Et Ecclesiastici
dicens in persona eiusdem sapiencie
ego ex ore altissimi prodij primoge-
nitam ante omnem creaturam per hoc
insinuans quod sapiencie creatio non est
aliud quam eius eterna processio Lo-
cuciones tamen iste et consimiles non
sunt extendende sed magis cauende
a fidelibus quia fauere videntur er-
rori arrij qui dixit dei filium esse puram
creaturam Si tamen inveniantur in
dictis sanctorum vel libris sacre scrip-
ture canonicis vel non canonicis re-
ceptis tamen ab ecclesia ad legendum qua-
lis est iste ut dicit Ieronimus in prologo
galeato pie sunt exponende Et
intellectus prudencie ab evo Est
autem intellectus habitus principiorum Et
omnes morales virtutes connectuntur
prudencie et ideo principia virtutum
moralium dicuntur principia prudencie
Igitur quia noticia horum principiorum
super eminenter est in sapiencia genita
Ideo dicitur Intellectus prudencie
ab evo id est ab eterno Evum enim est quasi
medium inter eternitatem et tempus

Inter quod aliquando ponitur pro
tempore aliquo quod eternitate est et medium
participat cum utroque extremorum Sed
eternitas dici ab evo quanto dicto eo quod eternitas
taliter sui simplicitatem assistit
evo et tempori et cuilibet corpori parti
¶ Fons sapiencie Hic igitur agit
de emanacione sapiencie extra per hoc
quod eius effectus creaturis communicatur
et hoc est quod dicit Fons sapiencie id est a quo
deriuantur effectus sapiencie tamquam
quidem riuuli scilicet verbum dei quod
idem est cum sapiencia genita in excel-
sis Nam primo influit angelis
sanctis et consequenter alijs creaturis Et
ingressus illius mandata eterna
dicuntur autem ingressus sapiencie ad
homines eius revelaciones et maxime
notabiles Illa vero fuit valde nota
bilis qua descendit in monte Sinai
legem dando audiente toto populo
ut habetur Exodi xx Ideo subditur
mandata eterna Tunc enim dedit
decalogi precepta que dicuntur eterna eo
quod sunt via deveniendi ad vitam eternam
Math xix Si vis ad vitam ingredi
serua mandata Sed quia posset
aliquis credere quod per tales revela-
ciones sapiencia dei perfecte cognosci
posset ideo hoc removet dicens
Radix sapiencie cui revelata est quasi
dicat nulli Tunc enim radix alicuius
revelata dicitur quando perfecte cognos-
citur Et astucias illius id est subtilita-
tes contra mala quis agnouit quasi
dicat nullus Tanta enim est quod de
malis elicit bona Ut dicit Augustinus

in enchiridion Disciplina sapie
tiu revelata et manifestata e. s. per
fecte hoc enim importat manifesta
to quasi dicit nulli quia nulla crea
tura capax e talis notitie tu sit in
finita et multiplicatione ingressus
illius .i. effectus eius quos intellexit
quasi diceret nulla creatura licet
enim homo expius heat notitia crea
tam omium effectuu dei qui facti sunt
et fient non tamen ht notitia pos
sibiliu omium a deo fieri et quia talis
notitia e dei propria ideo subditur bonu
e altissimus Nam e ipa bonitas per
essentia et creator omni per sua pote
ntiam ideo subditur omnipotens et quia no
solu omium rerum creator sed etiam gu
bernator subditur et potens et se
dens super tronu illius s. sapie p
quod designatur potestas iudiciaria que
attribuitur filio qui e sapia genita
Johis v° pater omne iudiciu dedit
filio ipe s. pr creavit illa modo
supradicto in spu sancto no principi
aliter quia spus sanctus no e principiu
filij sed coeternitatis quia tres per
sone sunt coequales et coeterne Et
vidit vel cognovit perfecte cognovit Pater
enim perfecte cognoscit filiu et effu
dit illam super omnia opera sua qr
sapia dei que e attributu filij relucet
in opibus dei et quia natura huma
na ratione intellectus super alia corpora
lia capax e effectus dive sapie ideo
subditur super omnem carnem .i. super
omnem hominem que illuiat naturali
lumine intellectus Johis primo
Illuminat omnem hominem venientem

in hunc mundu Sed quia super hoc dat
iustis lumen gratie ideo subditur super
datu suu s. luminis naturalis prebuit
illam diligentibus se Timor dni
Postquam auctor declaravit principiu ef
fectivu sapie hic consequenter declarat aliud
principiu dispositivu quod dicitur timor na
sicut puer ad sapientia humana dispo
nitur et in ea proficit timendo magistrum
sic homo se het ad divina sapientia ti
mendo deu Ad evidentia dicendorum sciendu
quod timor a doctoribus dividitur in timore
mundanu servilem initialem et filiale
obiectu enim timoris e malu quod e duplex
s. pene et culpe Si igitur propter ma
~~lum ad pene qd timor quitatur cul~~
pa pene qd aliquis timet curatur
a deo propter mortale dicitur timor
mundanus vel humanus Si autem propter
malu pene qd timet curatur a deo
ei in hendo et hoc principaliter propter
vitatione huius mali hoc non e nisi
propter amore boni proprij quod timet
perdere et quod diligit principaliter in eo
finem constituendo et talis dicitur timor
servilis nec stat cu caritate q principa
liter facit diligere bonu divinu Si
autem aliquis deo inheret propter ma
lu culpe qd timet sic dicitur filialis
proprium enim e filiorum timere offensam
patris Si autem propter utrumque ma
lum deo inheret principaliter tu
propter malu culpe ne deu offendat
sic dicitur timor initialis differens
a filiali sicut imperfectu a perfecto
et sic stat cu caritate minus tamen
perfecta Igitur quia auctor ille loquitur
determinate prout stat cu caritate ut
patet ex suo processu ideo loquitur

tantu hic fiali filiali de timore et ini-
tiali Sic ergo procedit quia primo de
clarat timoris dei fructum Secundo invitat ad
apprehendum timendum quia fili concupiscens sapientiam
serva adhuc induas quia primo ostendit
fructum timoris in adeptione boni Secundo in vi-
tatione mali quia timor domini expellit peccatum
serva adhuc induas Nam primo agit
de timore filiali Secundo de initiali quod in-
itium sapientie Circa primum primo ponitur
fructus timoris filialis pro statu pre-
sentium dicitur timor domini pro gloria quia
per ipsum meretur quis gloriam et
dicitur hic gloria gloria lumen et gloria
pro animus actu et letitia quo velut dif-
fusione ad inferiores vires anime que
erit in resurrectione tunc enim anime gloria
redundabit ad corpus et per eius
ad vires sensitivas que sunt totius
coniuncti et talis diffusio vocatur le-
titia a latitudine dicta quasi quedam
latitia et corona exultationis propter
triumphum perfectum de adversariis timor
domini delectabit cor in certitudine quia mere-
tur visionem beatam que proprie nominatur de
lectatio quasi de alio lactatio Nam
beati lactantur ubere divine conso-
lationis et dabit letitiam et gaudium
dicit gaudium propter gloriam anime
et letitiam propter redundantiam eius
ad corpus ut dictum est in longitudine
dierum id est sine fine ¶ Consequenter po-
nitur fructus timoris filialis pro statu
iste cum dicitur timenti deum bene erit
in extremis unde primus quia talis
timor facit cavere dei offensam
et sic excludit demonum potestatem
et meretur sanctorum angelorum assi-

stentiam Luce xvi factum est autem ut
moreretur mendicus et portaretur
ab angelis in sinum abrahe Et in die
defunctionis sue benedicetur a deo et
hominibus sibi bona imprecantibus
quibus autem apparuit iustus per
revelationem propheticam Diligunt
eam in visione prophetica que est do-
mini dei et magnitudinem magnalium
suorum quorum notitia est delectabilis
Et quia ex predictis posset aliquis
credere quod predictorum fructuum timor
est magis causa quam caritas pro
hoc removet dicens Dilectio dei
honorabilis sapientia id est excellentior
est in acquisitione sapientie quam accipit
hic prout includit omnes virtutes ut
dictum est supra ¶ Initium sapientie
Hic consequenter agit de timore filiali quod
de imperfecto procedit ad perfectum
ut predictum est et ideo dicit Initium sa-
pientie Licet enim timor servilis
disponat aliqualiter ad sapientiam
in quantum retrahit a peccato propter
penam et per hoc habitatur homo
cor tandem retrahatur a peccato propter
offensam et sic aliquo modo princi-
pium sapientie tamen aliud principium
est extrinsecum a sapientia sicut et a
caritate Sed timor initialis est
principium intrinsecum sicut fundamen-
tum domus est principium intrinsecum
Et similiter domini timoris est prin-
cipium intrinsecum spiritualis edificationis
Et cum fidelibus et in vulva con-
creatus est id est in baptismo qui
est spiritualis generatio in quo datur
gratia spiritus sancti Per etiam accipi

ad litteram de sanctificatis in utero
matris. Potest etiam exponi de aliis
in quantum puer animatus ad huc
existens in utero matris habet quandam
dispositionem quamvis longinquam ad
gratie receptionem. Et cum electis feminis
graditur deducendo eas ad meritorum
augmentum et cum iustis et fidelibus
agnoscitur supple esse per opera
exteriora virtutum. Ista tamen cer-
tagnitio est tamen coniecturalis
quia timor iste conexus est caritati
que non cognoscitur per certitudinem
ab homine et multo minus ab aliis.
Timor domini scientie religiositas
id est religatio scientie circa deum ne
effluat ad inquirendum curiosa.
Religiositas custodiet et iustifi-
cabit cor ne effluat ad diligendum
indebite mundi delectabilia. Iocun-
ditatem amplius ex puritate con-
scientie atque gaudium in futuro
per adeptionem glorie. Ecclesiastici subditur
timendi deum beati est. Nam in pa-
tria nullus erat malus. In diebus
consolationis illius id est fruitionis
beate benedicetur a deo et angelis. Ple-
nitudo sapientie timere deum quia ducit
ad gloriam in qua est plenitudo sapientie
in visione beata et plenitudo affluen-
tibus illius quia fruitio beata insepa-
rabilis est a visione. Omnem domum
illius implebit a generationibus
quia dona dei complentur in patria
ad quam ducit timor ut dictum est
et receptacula id est vires anime que
replebuntur in patria ex summa per-
fectione. Corona sapientie timor

domini quia meretur coronam glorie
plus sapientibus deditam replens
pacem et salutis fructum quia gloria
gloria meretur timor saciat totaliter
appetitum. Vidit et dinumeravit eam
scilicet sapientiam sapiam et quia perfecte per-
tingit facit timor. Utraque autem scilicet
sapientia et timor sunt dona dei. Ideo
dicit: Ne credat aliquis quod plus
timor sit dei donum et non sapientia.
Scientiam id est notitiam moralium ne-
cessariam ad salutem speculabilium ne-
cessariam ad salutem et intellectum
prudentie id est notitiam moralium ne-
cessariam ad salutem sapientia com-
paratur id est dividet non tamen scilicet
intelligendo quod hec duo separentur ab
invicem quia sunt connexa cari-
tati. Sed quia hec duo dantur multis
hominibus et distinctis. Et quia etc.
qui hec dona capiunt amplectitur apud
deum plus meretur a deo subditur.
Et gloriam tenentium se exaltat.
Radix sapientie est timere deum. Nam
timor initialis est principium intrin-
secum sapientie ut dictum est supra sicut
radix est principium intrinsecum arboris
et rami eius scilicet virtutes que pro-
cedunt a sapientia longevi quia
permanent in patria cum aliis
actibus convenientes statui glorie.
In thesauris sapientie id est inter preciosa
eius dona intellectus qui est habitus
primorum principiorum in speculabilibus
et scientie religiositas id est religa-
tio notitie erga deum qua restringi-
tur animus ne per vana et curiosa eva-
getur. Execratio autem peccatoribus sa-
pientia quasi diceret quamvis sit ut'-

tium preciosa tamen abhominabilis
est peccatoribus qui ter hitu viciosum
sicut cibus sapidus abhominabilis est
homini gustu infecto. Timor domini Hic
consequenter ponitur fructus timoris
in evitacione mali cum dicitur timor
domini criminalis et finalis expellit
peccatum tamquam sibi contrarium eo
quod est annexus caritati Hec est enim lex
contrariorum quod in eadem susceptibili
natura se expellunt. Nam qui sine
timore est scilicet dei non poterit iustificari
Nam primum quod pertinet ad iusticiam est
esse subditum deo sicut superiori Iracundia
enim animositatis illius est
superbia eius qua deo rebellat
subversio illius est ab omni bono et
quia superbus non tantum resistit
deo sed etiam molestias infert fi-
delibus qui sunt membra eius Ideo
subditur usque ad tempus sustinebit
paciens molestias superbi et postea
reddicio iocunditatis quia pacienti
redditur premium glorie et superbo
pena gehenne Bonus sensus a-
hamo bone industrie usque ad tempus
temptacionis abscondet verba illius
sicut patet de david cuius sensum
multi comendant eo quod paciente
audivit verba semei contumeliosis
ij regum xvi In thesauris sapientie
id est inter eius preciosa significacio
disciplinae quia aliquis pacienter
tolleret molestias tamquam flagel-
la dei sicut patris corripientis Ex-
quia peccatores obstinati ex tali-
bus non emendantur sed adeo ma-
gis elongantur Ideo subdit exe-

cracio autem peccatoribus cultura
dei qui colitur fide spe et carita-
tate ut dicit augustinus in enchiridi-
on ¶ Fili concupiscens Post-
quam auctor ostendit timoris fru-
ctum hic consequenter inducit
ad timorem et primo ex conside-
racione mali Secundo ex consideracione
boni ibi Qui timetis dominum circa
medium capituli Quantum ad primum inducit
secundum consideracionem duplicis mali
scilicet culpe et pene Quantum incipit in prin-
cipio capituli Primo agit in-
ducit ad timorem hominem ex consi-
deracione mali culpe quod per timorem
evitatur Dicens fili concupis-
cens sapienciam cuius initium est ti-
mor ut dictum est conserva iusticiam
nemini nocendo et deo reverenciam
exhibendo et deus prebebit
illam quia qui dat eam omnibus
se disponentibus affluenter Jacobi
primo Sapiencia enim et disciplina
timor domini supple est iniciative
Et dicitur sapiencia quantum ad noti-
ciam credendis et disciplina ad
mores et quod beneplacitum est illi
scilicet fides et mansuetudo supple
est et per timor iniciative quia
facit acquiescere articulis fidei et
reprimere motus iracundie et ad
implebit scilicet deus thezauros
bonorum spiritualium illius qui timet
eum Non sis incredulus timore
domini id est illius qui incutit timo-
rem eius sicut est incredulus ex
tremium et dura punicio Et ne
accesseris ad eum in eternum du-

phci corde et contendens ex tunc
bonitatem intus huius iniquitatem
et quoniam hoc faciens cooperite
quos subditur Ne suscipias opposita
art et non scandalizeris in labiis
tuis quasi dicit Si detegantur
initas mendax apparebis Quod sub-
ditur attende in illis scilicet labiis tuis
non plus dicendo de tua bonita-
te quam sit [illegible] ne cadas
in [illegible] manifestum et adducas
animae tuae et tibi ipsi [illegible]
toto partem nobiliorem et reuelet
deus abscondita tua et occulta peccata
et in medio sinagoge id est congre-
gationis fidelium elidat te grauiter
puniendo eo quod maligne et [illegible]
sicut pater actum [illegible] de Anania
et zaphira quos in conuentu fide-
lium interfecit subito eo quod men-
ti fuerant scandalizando de agri precio

Fili attendens II Cap

Postquam auctor induxit
ad timendum deum ex consi-
deratione mali culpe quod perdit timo-
rem timore cuiusdam Hic consequenter
ad idem inducit ex consideratione
mali pene quod per timorem dei le-
uius toleratur dicens Fili atten-
dens ad seruitutem dei per conspec-
tum iudicialem stabiliti sta in iustitia
erga proximum et timore erga deum
et prepara animam tuam ad temptati-
onem contra dyabolum qui ta-
libus aduersa mittit [illegible]
[illegible] ij Omnes qui pie volunt
viuere in Christo persecutionem
patiuntur Deprime cor tuum motus
in pace reprimendo et sustine patiens
aduersa tollerando inclina aurem tuam
et excipe uerba intellectus id est uerba
ad patientiam inducentia ut de
passione Christi et huiusmodi et ne fes-
tines in tempore obductionis id est clau-
sionis sensuum quod fit tempore mortis quasi
dicit non desideres mortem sta-
tus propter aduersitatis prolixita-
tem Sustine sustentationes dei
id est aduersa patienter in quibus deus
sustentabit te Prima cor x Deus
qui non patietur uos temptari super
illud quod potestis sed faciet cum
temptatione prouentum ut possitis
sustinere aduersa patienter Ut
crescat in nouissimo uita tua id est
de uita corruptibili ad eternam tran-
seundo Omne quod tibi applicatum fuerit
prosperum uel aduersum accipe cum
gratiarum actione et in dolore corporis
in fletu et sustine patienter scilicet
animum exemplo eleazari dicentis
Secundo mach vi In sensibus domine quod cum
morte possim liberari graues
corporis sustineo dolores secundum animam
autem propter timorem tuum libenter
hec patior et in humilitate tua
id est deiectione temporali patientiam habe et
subditur ratio quoniam in igne probatur
aurum et approbatur quia purgatur
et melioratur et homines recepti-
biles discipline dei in camino hu-
miliationis purgantur et adeo approbantur
credentes deo promittenti premium

Aliter patientie extimi et recuperabit-
te de tempore afflictionis ad eternam consolationem
Sed quia fides sine operibus mortua
est ideo subditur et dirige viam tuam
id est opera tua in deum et spera in illum scilicet
castum qui timet offensam dei et in il-
lo vicerescit quasi dicere non timeas
tantum deum horrere sicut illi qui audiunt
tonitruum vel vident periculum quo
cessante recedunt a dei timore Ideo
concludit metuentes dominum sustinete mi-
sericordiam eius id est patienter expecta-
te et ne deflectatis ab illo per im-
patientiam et cadatis in gehennam
Qui timetis dominum Postquam induxit
ad timorem dei ex consideratione mali
hic consequenter adidem induxit ex con-
sideratione boni Circa quod primo fa-
cit propositum Secundo concludit intentum
ibi qui timent dominum Prima in duas
quia primo facit propositum promit-
tendo Secundo comminando ibi Ve dupli-
ci corde Circa primum ad dei timorem
induxit Primo ex consideratione
bonorum inde sequentium que sunt
fidei spei et caritatis augmentum Na
timor castus est ipsius amicus ad
custodie ipso crescente crescunt ad
hoc primum dicit Qui timetis dominum
credite illi quasi dicere Consequens
est ut fides in nobis magis vigeat
et non euacuabitur merces vestra
sed magis augmentabitur ¶
Quantum ad secundum subdit Qui ti-
metis deum sperate in illud quasi
dicere consequens est ut tertium ex
pectetis primum Est enim spes certa
expectatio future beatitudinis ex
gratia et meritis proveniens Ideo sub-
ditur et in oblatione est Quan-
tum ad tertium subdit Qui timetis
dominum diligite illud fervencius a-
mando et illuminabuntur corda
vestra clarius cognoscendo Nam amor
penetrare facit intima apud ama-
ti ¶ Respicite filii Hic consequenter
ad propositum inducit exemplum dicens
Respicite filii nationes hominum per
aspectum librorum sanctorum in quibus
scribuntur facta patrum abraham ysaac
et iacob et similiter quia nullus
speravit in domino et erravit et con-
fusus est finaliter sed portavit
gloriam in vita presenti ut frequenter
et in alia semper Permansit in
mandatis eius ea custodiendo et
derelictus est id est privatus auxilio
domino Aut quis invocavit eum quasi
dicere nullus et subdit racionem
pius et misericors est deus et et
pater liti ¶ Ve duplici corde
Hic consequenter inducit ad timorem
dei comminando penam et per eius
boni amissionem carentibus dei ti-
more dicens Ve duplici corde
id est pretendenti bonum et habenti malum
interius et labiis scelestis id est con-
tra deum blasphemis et manibus ma-
lefacientibus scilicet homicidio rapina
et consimilibus Et sic tangitur
hic triplex peccatum scilicet cordis oris
et operis procedens ex defectu di-
vini timoris Ve dissolutis corde id est
quorum cor est solutum et separatum per
infidelitatem adeo et ideo non

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

contegentur ab eo sa malo culpe in
presenti et a malo pene in futuro Vel hiis
qui perdiderunt sustinenciam et pacie
virtutem qui dereliquerunt vias
rectas etc. Sicut enim declinare a
malo et facere bonum sunt due partes
iusticie sic per oppositum deserere bonum
et facere malum sunt due partes in
iusticie Et quid facient cum inspicere
et punire ceperit dominus Licet enim omnia
nuda et aperta sunt oculis eius
heb. iiii tunc dicitur inspicere peccata
quando punit ea ¶ Qui timent Hic
consequenter concludit intentum scilicet
quod ex timore dei procedit multiplex
bonum dicens qui timent dominum non
erunt incredibiles verbo illius sed
magis credibiles Et qui diligunt
illum etc. quia vera fides per dilec-
tionem operatur Qui timent dominum
inquirent que beneplacita sunt ei
Nam de voluntate eius implen-
da sunt solliciti Et qui diligunt illum
replebuntur lege ipsius quia plenitu-
do legis est dilectio Ro. xiii Qui
timent dominum preparabunt corda sua
per iudicia in teriore et in conspectu
illius sanctificabunt animas suas
non in conspectu hominum tantum quia
est ypocrisis Qui timent
dominum custodiunt mandata eius cor-
de retinendo et opere adimplendo
et paciencia habunt in adversis
usque ad inspeccionem anime illius
Et accipitur hic anima consolata
te divina que tunc aspicit paciente
et peccatos liberando reddit gaude-
tes Si penitentiam non egerimus

apeccatis a quibus homo non potest in
presenti ec totaliter in immunis esse maxime
primo Si dixerimus quia peccatum non habemus
ipsi nos seducimus incidemus in manus
dei et in divina punicione valde gran
dem habere et horrendum est incidere
in manus dei viventis secundum enim
magnitudinem operis et potestatem
puniendi / Sic et misericordia illius
parcendo cum ipso est nam utraque
est adem cum essencia divina **Cap. iii.**

Filii sapientie Postquam auctor
tractavit de congrue iusticie
hic consequenter agit de ceteris con
Et dividitur in duas partes quia primo
tractat de huius consiliis 2o de statibus
in quibus fit hec exercitacio xxiiii ca.
Prima adhuc in duas quia primo trac-
tat de huius consiliis in ordine ad prox
imum 2o in ordine ad deum xxiiii capitulo
Prima ad hunc intencionem secundum quod proximus
est superior inferior vel equalis Prima
primo tractat de huius consiliis ad su-
periores 2o ad inferiores ibi agnite ar-
dentem 3o in ordine ad pares vii
capitulo ibi Non agnoscitur amicus
Parentes autem sunt superiores qui
sunt honorandi Ideo tractat hic de
honore Et dividitur in duas partes
scilicet in principalem et incidentalem que incipit
ibi Fili in mansuetudine Sciendum tamen
quod iste divisiones et supra posite et
subsequentes usque ad capitulum xliiii ex
clusive non sunt ita precise quin de
pertinentibus ad partes aliquas trac-
tetur / in aliis partibus et causa et hoc
quantum questionem virtutum de quibus
agitur in hoc libro Pars autem prima
in duas partes dividitur quia primo probatur
quod parentes sunt honorandi 2o su-

/ obstinatos

/ aliqua

lius excitatur ad executionem huius ob
sequii ubi dicit honora patrem. Quod
autem parentes sint honorandi primo
probatur auctoritate divini precepti Exodi
xx. Inter parentes uero deus est primus
ex quo omnis paternitas in celo et in terra
nominatur ephe. iii. Ecclesiastici iii. dicit Filii sapientie
ecclesia dei qui est sapientia sapientia per eternam
ecclesia iustorum qui sunt dei filii per
adoptionem gratiarum et natio illorum di-
lectio et obedientia sicut de homine no-
tabiliter liberali non solum dicitur quod sit
liberalis in concreto sed etiam libera-
litas in abstracto. Propter quod subditur
iudicium patris id est decretum dei qui est
pater principalis ut dictum est. Audite
filii auribus mentis et corporis et facite
ut salvi sitis quia non auditores legis
iusti sunt sed factores iustificabuntur. Ro ii. Deus
enim honorificavit patrem id est honorari precepit
in filiis et per filios et iudicium matris id est
decretum suum de honore matris exquirens
firmavit in filios quia firmiter exquirit
desperatores ad puniendum et transgressores
ad puniendum. Et quia honor parentum tenetur
est meritorius vite eterne propter quod sit ex caritate
subditur. Qui diligit deum exorabit pro peccatis
suis et continebit se ab illis id est cauebit
a recidivo et moratione dierum id est quantum
facit pro adeptione vite eterne que per
dies significatur prouerbiorum iii longitudo dierum
in dextera eius et exaudietur. Oratio
enim semper est exaudibilis que est pia
perseverans et perseverans sicut enim in proposito
¶ Et sicut hic tangitur premium.
ratio quare premium accipitur ex parte
boni et honore parentum tangitur cum dicitur
et sicut qui thezaurisat agregans res
preciosa ita et qui honorificat matrem

matrem suam sibi ipsi congregat sibi
multa preciosa. Qui honorat patrem
suum iocundabitur in filiis. Nam ha-
bebit filios suos sibi obedientes et se
honorantes quod contingit ut in pluribus
quoniam filii sunt patrum imitatores et
in die orationis sue id est facte ipse exau-
dietur hec est enim una de condicionibus
que facit orationem semper exaudibilem.
Qui honorat patrem suum vita vivet
longiore. Dicitur enim promittitur in precep-
to dei Exodi xx. Honora patrem tuum et
matrem ut sis longevus super terram et
qui obedit patri refrigerabit matrem id est
consolabitur eam. Qui timet deum
honorat parentes ne sit transgressor
divini precepti et quasi dominis serviet
his qui se genuerunt opere et sermone
id est veraciter et sine fraude et omni pa-
ciencia bonis enim filius habet pacientiam
etiam si pater eum increpet sine cul-
pa. ¶ Honora patrem tuum hic tangitur
inductio ad executionem honoris parentum
et primo quantum ad omne tempus generaliter. Secundo
senectutis specialiter ibi suscipe se-
nectam. Tercio quia primo inducit ad
honorem parentum. Secundo retrahit eos
a contumelia eorum ibi ne glorieris. Circa
primum dicit. Honora patrem tuum ut
veniat tibi benedictio id est multiplicatio
in bonis temporalibus et spiritualibus et
benedictio illius in novissimo manet
in consummatione vite bone. Benedictio
patris firmat domos filiorum sicut pa-
ter Noe benedixit Sem et Iaphet genesis ix
Maledictio autem matris eradicat funda-
menta domorum filiorum sibi rebellancium.
¶ Ne glorieris hic tangitur retrahit
filios a contumelia parentum dicens ne
glorieris in contumelia patris tui et
subditur ratio. Non enim est gloria

tibi sed confusio quia pater manet
quodam modo in filio ex hoc enim quod
individua corruptibilia non possunt per-
manere in speciebus alio modo supplevit
deus eorum permanentiam scilicet per gene-
racionem secundum philosophum 2° de anima. Quod subditur
Gloria enim hominis etc. et pater sine
[illegible] Fili suscipe Hic conter-
citat filios ad honorem parentum in
senectute specialiter cum dicitur Fili
suscipe senectam patris tui. Senex enim non
solum indiget reverentia filiorum sed etiam
subsidio corporis et si defecerit sensu ve-
niam da quia non est culpa sua sed
naturalis defectus. Et quia non solum fi-
lii tenentur parentibus vivis sed etiam
defunctis, ideo subditur Elemosina enim
patris etc. quia anima patris data non erit
in oblivione coram deo. Nam pro peccato
matris r. pro elemosina ad remissionem
sui peccati data restituetur tibi bonum mei-
toris et in die tribulationis a morte
commemorabitur tui ad remissionem tui
peccati. Ideo subditur Et sicut in sereno
gl. et pater et in fine concludit quam
male fame est et valde male qui de-
relinquit patrem etc. Nam hoc est
contra naturam et merito ab omnibus
diffamatur. ¶ Fili in mansuetudine
Hec est pars incidentalis quia hoc enim
precepit de virtutibus tractare et propterea
prosequitur. Ponit hic virtutem quod
est que omnium virtutum scilicet debita mod.
de quo tractat primo quomodo debet esse
in agibilibus. 2° in speculabilibus
ibi altiora te. 3° in [illegible] morbis
ibi cor durum. Circa primum dicit Fili
in mansuetudine etc. cum bono ingenio
et decenti modo. Operatione Opera tua per-
fice. Nam opera bona digne fre-

quenter decorantur ex decenti modo
et super gloriam hominum diligeris
Quia pauci sunt qui bona opera habent
et bono modo respective stultorum enim in-
finitus est numerus Eccl. primo. Et quia ad
debitum habendum valde facit humilitas
ideo subditur Quanto magnus es in poten-
te scientia vel virtute humilia te in omnibus
Gregorius omelia xxxi quanto esse
humilior ad serviendum deo promptior qui-
quod debet esse ex munere quanto obligatiorem
se esse conspicit in reddenda racione et
coram deo invenies gratiam. Gratitudo
enim de beneficiis iam acceptis reddit
hominem ydoneum ad aliud accipiendum
quoniam magna potentia dei solius
propter quod semper dare gratias pro-
amplius et ab humilibus honoratur
ideo dei dona eis multiplicantur ¶
Altiora te Hic consequenter monet ad de-
bitum modum in speculabilibus dicens
altiora te ne quesieris etc. sicut sunt
divinitatis secreta. Sed que precepit tibi
deus cogita illa semper quia sunt
ad salutem necessaria. Unde legitur
in vita patrum quod quidam sanctus pro-
pter nomine [?] interrogatus
de melchisedech qui fuisset cum de
hoc cepisset cogitare percussit os
suum dicens Ve tibi [?] quia que
tibi mandavit deus facere dereliquisti
et que a te non requirit illa scrutaris
presumis. Ideo subditur Et in pluribus
eius operibus ne fueris curiosus. Nam
[illegible] magis [illegible] quam vi-
litas certa patet quod dicitur ibi
Plurima enim super sensum hominum
ostensa sunt tibi scilicet illa que sunt
prophetis sunt revelata ad salutem
hominum. Multos enim supplantavit
suspicio eorum quia presumentes

desiderio ingenio suspirant ad que nititur
ardua cognoscenda se posse pertingere
et in vanitate detinuit sensus eorum nam
per hoc in errores et hereses ceciderunt
ordinem Hic auctor inducit ad
debitum modum in intrinsecis moribus
circa quos primo maliciam excludit Secundo
bonitatem commendat ibi Cor sapientis
Circa primum dicit cor durum quod resistit
instinctibus divinis ad bonum sicut inter paleas
durum dicitur quod non cedit tangenti in-
mollitum male habebit in novissimo Nam
sicut dicit augustinus in sermone de innocen-
tibus Hac animadversione percutitur
peccator ut moriens obliviscatur sui
qui dum viveret oblitus est dei Et qui amat
periculum id est occasiones peccatorum in illo peribit
sicut avicula volitans circa laqueum Cor
ingrediens duas vias id est habens noticiam
boni in intellectu et maliciam in affectu
Non habebit successus prosperos sed adver-
sos et gravium cor id est habens tale cor in
aliis scandalizabitur Gravius est enim scan-
dalum de casu hominis litterati quam sim-
plicis Cor nequam id est iniquum grava-
bitur in doloribus inferni et peccator
adiciet ad peccandum id est talis dum vivit
de malo peius procedit et sicut est de
singulari persona sic de congregacione
nulla propter quod Synagoga super-
borum non erit sanitas spiritualis que con-
sistit in bona disposicione morum sicut
sanitas corporis in bona disposicione
humorum frutex enim peccati id est omnis excu-
sacio fallax [illegible] radicabitur in
illis Nam omnia vicia sunt [illegible]
et non intelliget sed aptitudinibus qui
noluit divina videre cogitacionem Cor
sapientis Hic auctor bonitatem opposi-
tam commendat dicens Cor sapientis
intelligetur id est cognoscetur in sapiencia
id est in verbis et moribus sapiencie per
que cognoscitur huius latens in
mente certum patet Ignem ar-
dentem Postquam auctor tracta-
vit de exercicio virtutum erga su-
periores et interposuit omnia quas
est contra eum contraria Hic auctor
agit de virtutum exercicio erga infe-
riores et primo erga inferiores in
substancia Secundo erga inferiores in sa-
piencia iiij capitulo ibi Sapienciam fi-
liis suis Tercio erga inferiores in po-
tencia viij capitulo Inferiores
substancia sunt pauperes erga quos
virtuose agitur cum eis per elemosi-
nam subvenitur Et primo elemo-
sine virtutem ostendit Secundo ad fa-
ciendam eam inducit in principio
quinti capituli Circa primum dicit Ignem
ardentem extinguit aqua Hec
enim est proprietas sua et elemosina re-
sistit peccatis penam pro eis debi-
tam auferendo propter quod daniel
dicebat regi nabuchodonosor Da-
nielis iiij Peccata tua elemosinis
redime et ita et deus prospector
eius qui reddit graciam de bonis a deo
sibi collatis elemosinam faciens
eius meminit in posterum
augmentando eius bona et in tem-
pore casus sui id est sue mortis inveniet
firmamentum quia sicut augustinus dicit
solamina est deficientis

Fili elemosinam Capitulum iiij

Hic auctor inducit ad elemo-
sinam faciendam et primo
persone singularis Secundo communita-
ti id est congregacioni pauperum Circa
primum dicit Fili elemosinam pauperis

non defraudes exprimendo quod est
tibi commissum pauperibus erogare
vel debita denegando. Et oculos necessita-
tis in quo pauperi debetur et oculos
tuos ne transvertas a paupere ut si
non potes exhibere manum saltem ex-
hibeas animum et benignum apertum.
Animam esurientem ne despexeris
etiam afflictis non est danda afflic-
tio sed consolatio. textum patet usque ibi
Ab inope ne avertas oculos tuos propter
iram id est si te de petitis turbavit non
dimittas propter hoc sibi bonum facere
et non relinquas querentibus tibi retro
maledicere et non des occasionem
pauperi perducendi quam ut male-
dicat. Maledicentis enim tibi causa ma-
ledicens enim te in amaritudine anime
exaudietur etc. Sed contra hoc videtur
quod maledicere non accipitur hic pro
imprecatione mali culpe quod semper est
peccatum. Nec pro imprecatione mali pe-
ne vexatio dat intellectum ei cui im-
precatur et sit ex sua afflictione ad
compatiendum aliis moveatur ¶ Con-
gregationi pauperum affabilem te
facito alloquendo dulciter et donum
si potes conferendo et tunc erit du-
plex elemosina scilicet verbi et facti
et tanto melior quanto communior
pluribus partibus quia donum quanto
communius tanto divinius. Et pres-
bytri humilia animam tuam etc. id est se-
ni exhibe reverentiam debitam et non
dimittas propter eius pauperiem li-
berare. Iste primo fuit scriptus
grece quam latine. Presbiter
autem grece idem est quod senex latine.
Unde primo de anima et translatio
nova habet si senex habet antiquum

venis vide utrumque iuvenem antiqui
translatio habet si presbiter habet antiquum
inimicis etc. Libera eum qui iniuriam
patitur. In hoc enim est pauper et ne
acide feras id est egre vel moleste. Sicut
fructus acidus dentes molestat. In
iudicando esto pupillis misericors
ut pater salva tamen iustitia et pro vi-
ro illorum viduam consolando et eris
tu sicut filius altissimi per gratiam ad-
optionis et miserebitur tui magis
quam mater quia misericordior est
quam illa et potentior ad dandum me-
liora ¶ Sapientia filiis suis in-
ducit ad iuvandum inferiores in iustitia
quod fit per doctrinam qua sublevantur
ignorantes et dividitur in duas partes.
Nam ostendit primo qualiter homo
sapientiam habeat. Adeo secundo inducit ad
communicandum eam proximo ibi Fili
conserva tempus. Circa primum dicit sa-
pientia scilicet increata filiis suis vitam in-
spirat id est apponit et despondit melioris
vite per doctrinam suam et suscipit inqui-
rentes se sapientie donum eius augmen-
tando et preibit in via iustitie ea
ostendendo et qui diligit illam di-
ligit vitam. Nam est vita per essentiam
et qui vigilaverit ad illam per
studium dilectionis et orationis complec-
tentur placorem eius id est suavitatem que
ditur a placeo placas et qui tenue-
rint illam corde et opere heredi-
tabunt vitam gratie in presenti et
glorie in futuro et quo introibit
sapientia increata benedicet deus
id est multiplicando bona sua. Qui
serviunt ei obsequentes erunt. Nam
ipse deus est qui est sanctus sanctorum
et eos qui diligunt illam dili-
git deus propter hoc nos. Unde ego

diligentes me diligo qui audit illa
iudicauit gentes quia spiritualis iudicat
omnia primo cor. ii Et qui intuetur
illam per sanctam meditacionem per
manebit confidens de certitudine Et
tradidit ei s. sapientie mercatre here-
ditabit illam in patria vel plenarie ha
bebitur et inamissibiliter erunt in
confirmacione creature illorum et opera
eorum erunt in bono confirmata quoniam
in temptacione primis vite ambulat
cum eo quoniam dirigendo et in primis eli-
git eum id est cum electis qui sunt primi
et principes apud deum assurabit quoniam
timore offense et metu achenne
et probationem id est tribulacione temporalem
que probat homines sicut ignis aurum
inducet super illud id est permittet induci
ad eius bonum et cruciabit illum id est per
mittet cruciari in tribulacione doctrine
sue quia talis vexatio dat intellectum
Donec temptet illud in cogitacionibus
suis id est manifestet aliis bonitatem
sue mentis Sic enim temptauit a
braham Gen. xxii ut manifestaretur
aliis obediencia abrahe et credat de
illius id est credi faciat eius filius quod pro
cedit ex contemptu mortis Sic enim
sunt de abraham post dictam tempta-
cionem Filii dicentes ethei Gen. xx
iii princeps dei es apud nos ac si
dicerent verbis tuis credimus sicut
verbis dei Et confirmabit illud in
bono Et iter adducet directum ad
illud ypallage est et est sensus adducet
illud ad iter rectum et letificabit eum
gaudio melioris conscientie et deni
dabit absconsa sua illi id est reuelabit
occulta sue sapientie et thesauriza

bit super illud conscienciam et in
tellectum iustitie ut sciat se et alios
dirigere in via iustitie Si autem ab
errauerit per maliciam Deus de
relinquet eum sicut contigit de sacer-
dotibus et scribis iudeorum qui veritatem
quam de christo cognouerant per spi-
tinas prophetarum extinxerunt per inuidia
quia contra christum conceperunt eo quod pre
dicabat contra eorum vitia Propter quod
tradidit eos deus in manibus roma-
norum qui eos occiderunt partim par-
tim captiuauerunt et in manus inimici
permisit eos per obstinacionem derelicti
Fili conserua tempus Postquam au-
tor ostendit qualiter homo sit sapiens
ad eos sic conter inducit hic sapiens
ad eos sic conter ad communicandum
eam proximo Et diuiditur in duas partes
quia primo agitur de utilitate doctrine Secundo
de doctoris prudencia in principio ca-
pituli Prima ad huc in duas quia primo in
ducit doctores ad communicandum Secundo
discipulos ad recipiendum vi capitulo
ibi Fili in iuventute Prima in duas quia
primo inducit doctores ad docendum
veritatem Secundo ad restringendum superflui-
tatem v capitulo ibi Non vendas
te Prima ad huc in duas in partem
principalem et incidentalem ibi non
confundaris Circa primum inducit
ad docendum veritatem cum debitis
circumstanciis quarum prima est oportuni-
tas temporis quia sicut dicitur eccl. iii
tempus tacendi et tempus loquendi Ideo
dicitur Fili conserua tempus Doctrina
vero utilitatis impeditur per malam
vitam doctoris quod sequitur et de
uita a malo Gregorius omelia xx
xvii Cuius uita despicitur restat

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

ut eius contemptum predicatio contemp-
natur. Impeditur etiam vera doc-
trina eo quod doctor timet vel erubescit
tangere vicia maiorum. Quod subditur
pro anima tua .i. pro vita spirituali expo-
nenda Ne confundaris dicere verum
et subditur causa est enim confusio ad-
ducens peccatum scilicet illa qua doctor di-
mittit dicere verum ne a maioribus con-
fusionem patiatur in conspectu homi-
num et est confusio adducens gloriam et
graciam scilicet illa que sustinetur paciens
per acceptionem personarum. Quod subditur
Ne accipias faciem .s. hominis contra
faciem tuam .i. contra animam tuam
que est facies veritatis contemplatorum
De qua facie dicitur ij ad cor. iij nos vero
revelata facie gloriam domini speculan-
tes etc. Nec adversus animam tuam
mendacium dicendo falsum sciens in
favorem alicuius potentis Non reverearis
proximum tuum .i. amicum in casu suo ma-
lum opus palliando Nec retineas
verbum cessando a doctrina Vel tacens
in tempore salutis .i. convenienti doctrine
Ne abscondas sapientiam tuam in decore
eius verbis curiosis obumbrando
veritatem et subditur causa In lingua
enim lucide loquenti agnoscitur sapientia
etc. quia facile capitur ab auditoribus
Prov. xiiii Doctrina prudentum faci-
lis et [illegible] ab operibus in-
iustitie quia doctrina bona confirmatur
per opera bona docentis et quia
vane glorie cupidi dicta aliorum etiam
veris vel magis probabilibus liben-
ter contradicunt quod cedit veritatis impedi-
mentum Quod subditur Non contradi-
cas etc. et de mendacio ineruditionis
tue confundere scilicet mente apud te

facultate tua in responsione aliorum
¶ Non confundaris Hoc est pars mora-
lis in qua tractat auctor de utilitate vi-
te et iustitie eo quod immediate tractavit
de utilitate doctrine et dividitur in duas partes
quarum primo ponit aliqua ad utramque utilita-
tem pertinentia Secundo excludit aliqua
que sunt impedientia ibi Noli esse sicut
leo Circa primum dicit Non confundaris
peccata tua confiteri ei qui scit et potest
remedium adhibere hoc enim pertinet ad
utilitatem vite et ne subicias te ho-
mini pro peccato supple remediando sed tan-
tum illi qui scit et potest remediari No-
li resistere contra faciem potentis
scilicet dei Nec coneris contra ictum flu-
minis .i. iustitie divine tu resistere in
peccatis obstinati ¶ Consequenter
ponit quod pertinet ad utilitatem
iustitie dicens pro iustitia certa pro
anima tua .i. pro salute anime tue et
usque ad mortem certa pro iustitia digni-
bilior enim est mors bona quam trans-
gressio iustitie et deus expugnabit
pro te inimicos tuos spirituales semper
et temporales frequenter Noli citatus esse
in lingua tua .i. preceps proferendo sen-
tentiam nec remissus in operibus tuis
.i. in exequendo sententiam iustam latam
¶ Noli esse Hic consequenter excludit
impedientia quorum primum est crudelitas
quam excludit dicens Noli esse
sicut leo etc. Secundum est cupiditas et ava-
ricia primo ponit vicium Secundo prosequitur
oppositum in principio capituli et enim cupi-
ditas est radix omnium malorum i thi. vi
Ideo dicit non sit porrecta .i. ex-
tenta manus tua ad accipiendum
munera iniuste vel inhoneste
ad reddendum collecta .i. clausa

Noli attende. Hic prosequitur
contentum de cupiditate dicens No-
li attendere ad possessiones iniquas
et inique acquirendas et que dixisti est
michi sufficiens uita et michi restat lon-
ga uita. Ideo multa sunt michi acquirenda.
Nichil enim prodest in tempore vindicte
divine et obductionis et clausionis sen-
suum que fit in morte. Non sequaris
in fortitudine concupiscentiam cordis
tui. Per potentiam tuam aliena rapiendo
et ne dixeris quis potuit sic supple-
potentis ero in finis antiquus me
subiciet quasi dicat nullus. Sed hoc
removetur cum subditur Deus enim
vindicans vindicabit cuius potentie
nemo resistere potest. Ne dixeris peccavi
et quid accidit michi triste quasi
dicat bonum vel melius est michi sicut non
peccavi. Et hoc frequenter contingit quod
bene ad bona temporalia. Ideo subditur
punitio divina. Altissimus enim est paciens
redditor quia aliquando expectat per
totam vitam et tunc infert gravis-
sima desperacio peccatis et per
penitentiam remissio. Noli esse sine me-
tu quia nescis si penitentia sufficiens
fuit et si fuit sufficiens ad remotionem
culpe non tamen totalis pene. Ne
adicias peccatum per recidivum su-
per peccatum prius dimissum quia sic quod
damnatio per ingratitudinem rediret.
Et ne dicas miseratio dei magna
est. Et sic a deo misericordia nimis
presumendo. Et subditur ratio misericor-
dia enim parcens et ira puniens
ab illo cito proximat. Scilicet quod homo
peniteat de peccatis vel indignatur
in illis. Ideo subditur. Non tardas
converti ad dominum per penitentiam vel
operam. Et revertitur auctor ad
increpationem cupiditatis dicens. No-
li anxius esse in divitiis multis ac-
quirendis male vel retinendis. Ce-
tera patent ex dictis. Non venti-
tiles te. Auctor supra induxit
ad docendum veritatem hic contrarium in-
ducit ad vitandum indoctrinam et
superfluitatem dicens. Non venti-
les te in omnem ventum iactanter
et presumptuose docendo et no-
tas in omnem viam et omnem opinionem
recitando et nunc uni et nunc
alteri adherendo. Sic enim peccator
probatur in duplici lingua modo
veritatem docendo modo contrarium veri-
tati asserendo quod solent facere docto-
res vacillantes in fide. Ideo subditur
esto firmus in via domini quantum ad
fidem et in veritate sensus tui et dictu-
mine rationis naturalis quantum ad
mores et prosequatur te verbum
pacis et iustitie in agibilibus huius
vite et quantum ad doctorem pertinet
de questionibus respondere veritatem. Ideo
subditur esto mansuetus ad audi-
endum verbum dei diligenter audiendo
questionem de fide vel moribus tibi
factam ut intelligas querentis
intentionem et cum sapientia proferas
responsum verum. Scilicet enim philosophum
opus est sapientis non mentiri de
quibus novit. Ideo subditur si
est tibi intellectus veritatis circa que-
sita responde proximo. Sin autem
sit manus tua super os tuum tacendo
et subditur causa. Ne capiaris et
et patet littera. Et quantum aliquando doc-
tor timore vel cupiditate vel timidate

non respondet nec audet impala
in palam quia nescit veritatem. Vel
respondet occulte et male. Propter
quod subditur Non appelleris susu-
ro i. male loquens in silencio. Unde
dicitur susurro ab auris sono eo quod
loquitur in aure. In lingua tua capi-
aris et confundaris coram deo et
coram hominibus aliquid scilicet quod tacita
ad hominum noticiam deducitur. super
furem enim est i. peior fure qui facit
fraudem et in re possessa eius. iste
fraudem facit in veritatis doctrina
que est deterius. Ideo subditur Confusio
et penitencia quia talis cum videt
se confusum pariter de responsi-
one sua et denotatio pessima i.
ostensio sensibilis cum digito su-
per bilinguem quia sic respondet
ignorans sicut sciens. Ideo sub-
ditur susurratori autem odium et quia
meretur ista mala. Aliter autem
potest exponi littera ab illo loco Non ap-
pelleris susurro de ignoto doctore
qui nescit doctrinam bonam alterius
in palam impugnare et invidia
motus in occulto nititur eam deprava-
re. Potest eciam exponi de quolibet
detractore. In fine concludit de
vero doctore Justifica pusillum et
magnum similiter non declinando
a veritate doctrine propter varium sta-
tum hominum et fortunam quia veritas
est stabilis nec sequitur fortune
variabilitatem. Capitulum vi.

Noli fieri. Dignus actu est
dexteritatis doctrina. hic agitur
de doctoris prudencia que max-
ime consistit in hoc quod acquirit
et conservet dei et hominum amici-
ciam. Nam caritas est primum di-
domini. Prima tres gracie maior autem
horum est caritas. Propter quod primo retra-
hitur ab inimicicia. Secundo in-
ducit ad profectum. Circa primum dicitur
amicicie quod verbum dulce. Circa primum
dicitur Noli pro amico inimicus fieri
proximo. Nam omnis proximus est
ex caritate diligendus. Propter quod in-
imicicia contraria est deo et bonis ho-
minibus fugienda. Propter quod subditur
Improperium enim in finali iudicio in
quo Christus improperabit aliis malis et
maxime peccantibus ex certa scien-
cia, qualis est doctor et contumelia in
inferno a dyabolo et angelis suis
et omnis peccator sciens et intelligens
de quo hic agitur invidus fame a-
liorum et bilinguis. Nam aliquis scien-
ter loquitur contra veritatem ad de-
pravandum aliorum doctrinam. Et quia hoc
procedit ex superbia ideo subditur
Non te extollas in cogitatione anime
tue sicut thaurus sine racione
bonos impetens tuis cornibus ne
forte elidatur virtus tua i. subtilitas
ingenii tui per stulticiam i. per abusionem
sciencie tue et folia tua i. verba tua
ornata comedet i. destruet hec
stulticia et fructus tuos perdet i.
bona que fieri poterant per ingenium
et scienciam tuam et relinqueris velud
lignum aridum i. carens humore de-
vocionis et fructu bone operacionis. Anima
enim nequam quia scienter impug-
nat equitatem disperdet qui se
habet i. hunc talem animam et in
gaudium inimici i. dyaboli dat
illum. Dyabolus enim magis gau-
det de subversione hominis littera-
ti quam simplicis et deducit in

in sortem impiorum et in gehennam
que est sors impiorum sicut beatitudo
sors est iustorum ¶ Verbum dulce hic
consequenter ponit indicium ad augmen
tum amicitie et ducitur indicio Nam
primo ponitur hoc indicium Secundo amicitie
distinctio ibi est enim amicus Circa primum
sic dicitur Verbum dulce multipli
cat amicos sicut legitur de beato
clemente quod propter dulcedinem eloquii
erat dilectus non solum a christianis
sed etiam a gentilibus et iudeis et
mitigat inimicos hoc patet de ge
deone iudicum viii qui viros effraym
concitatos contra se mitigavit per
verbum dulce et lingua eucharis
id est bene graciosa in bono homine
habundabit quia studet dicere
verba graciosa multi pacifici id est ami
cabiles sint tibi et consiliarius sit
tibi unus de mille Nam eum cuivis est
secretum cordis sui et maxime de con
ceptione melioris operis revelare
quia frequenter ab amicis carnalibus
impeditur Si possides amicum id est
possidere desideras tamquam verum in
temptatione posside illum in adver
sitate tua proba illum Adversitas enim
hoc bonum facit quod veros amicos a
fictis distinguit et non facile cre
das illi tempore revelando sibi se
cretum tuum antequam probaveris eum
¶ Est enim hic consequenter ponitur ami
citie distinctio ut videatur de quo
amico sit confidendum et primo ponitur
distinctio Secundo veritatis amicitie com
mendatio ibi amicus si permanserit
Circa primum ponitur distinctio quadri
membris cum dicitur est enim amicus
secundum tempus suum etc. id est secundum tempus

aptum ad lucrum suum quod est tempus pro
speritatis amici Consequenter quod adver
sitate superveniente recedit ab
amicitia et est amicus qui conver
titur ad inimicitiam et hic est ho
mo invidus qui se existente amici
sui prosperitate per invidiam maxime
dolere et eidem contrarius esse
Et est amicus qui odium et rixam
et convicia denudabit hic est
homo falsus qui cum aliquo fingit
amiciciam ut sciat sua secreta
ut sic melius possit impugnare
eum Sicut in legenda beati tibur
tii dicitur de torquato quod miscuit
se christianis ut eos gravius im
pugnaret ¶ Est autem amicus
socius mense hec est amicicia que
fundatur in bono delectabili quo
transeunte solvitur amicitia
Amicus hic consequenter ponitur a
mici veri commendatio cum dicitur
Amicus si permanserit fixus
ceterum in amicitia que est secundum divin
itatem scilicet quem coequalis id est diligens
eum sicut te ipsum secundum caritatis pre
ceptum et in domesticis tuis fidu
cialiter aget id est in privatis negociis
tuis fideliter se habebit Si hu
miliaverit se contra te id est coram te
in omnibus bonis scilicet consenciendo et
a facie tua abscondit se servando
bonum tuum in absencia tua magis
amicicia Unanimum habeas etc. id est cum
eo sis unum cor et una anima ab
inimicis tuis separare loco tamen non
animo mathei v Diligite inimi
cos vestros etc. et ab amicis tuis
attende qui sint veri amici secundum
condiciones premissas Amicus si

delis protectio fortis tempore tribu-
lationis qui autem invenit illum in-
venit thesaurum et quidem valde pre-
tiosum quia rarum et optimum amico
fideli nulla est comparatio et melius
talibus quantitatibus preciosis Amicus
fidelis medicamentum vite et inmor-
talitatis Nam amicus fidelis di-
ligit ex caritate et sit sollicitus
est de amico quantum ad bona gratie
que vivificat spiritualiter et perducit
ad inmortalitatem glorie et qui ti-
muit deum timore initiali in ve-
nitur illud per amorem castum qui
timet deum timore filiali eque he-
bit amicitiam bonam scilicet dei tamen
non est equalitas quantitatis Nam
dilectio ex parte dei semper est ma-
ior sed est equalitas proportionis
quia qui magis diligit deum magis
diligetur ab eo Vnde sequitur qui timent
illum et secundum decentiam divine magni-
ficentie erit amicus illius Secundum
tamen quod si li magis determinet actum
divine dilectionis intrinsecum non est
magis nec minus nam in uno ac-
tu simplicissimo diligit omnia Si
autem determinet effectum extrinse-
cum scilicet bonum quod vult diligentibus
se Nam diligere est velle alicui bonum
sic magis diligit unum quam alium
volendo ei maiorem gratie et glorie
gradum ¶ Fili a iuventute Supra
auctor incipit doctos ad sapientie
communicationem hic consequenter inducit
discipulos ad eius receptionem et
dividitur in duas partes Nam primo
ad receptionem inducit Secundo a quibus
accipienda sit ostendit ibi In mul-
titudine presbiterorum Prima ad-

huc in duas Nam primo inducit ad
dictam receptionem Secundo ad eius continua-
tionem ibi audi fili ¶ Circa primum dicitur fili
a iuventute tua excipe doctrinam quia sic
melius retinetur secundum illud quod nova tes-
ta capit in vetustate sapit et usque ad
canos et usque ad senectutem invenies
sapientiam Nam in ea semper homo
semper proficit quasi is qui arat
et quere illam cum magna diligentia
et sustine et expecta bonos fructus
illius qui sunt gratia et gloria In opere
enim illius exiguum laborabis et cito
boni sequeris et cito edes de generationibus
illius Nam huius sapientie princi-
pium incipit esse dulce quia omnes non
sapiebat Vnde sequitur Quam aspera
est nimium sapientia indoctis hominibus sic
tibus sapidus in secreto gustui videtur
amarus et non permanebit in
illa excors id est homo sine corde quia
negligens est acquisitionis sapientie Quasi
si lapidis virtus et pondus probatio
erit in illis Sicut enim sustinens la-
pidem ponderosum eicit illum
Sic isti quibus gravis est sapientia ei-
ciunt illam repellendo repellendo
laborem qui est in acquisitione eius Sa-
pientie enim doctrine secundum nomen est
eius id est hoc nomen are Dicitur enim
sapientia a sapore quamvis stultis vi-
detur ta est in speunda videatur quibus
autem agnita est non solum specula-
tive sed etiam practice ¶ Audi fili
Hic consequenter inducit ad dicte receptionis
continuationem dicens Audi fili accipe co-
dis et corporis et accipe consilium intel-
lectus id est quo intra te legas bonum ad
prosequendum et malum ad fugiendum
Iniice pedem tuum id est affectum in compedes

allius .s. sapientie ei inseparabiliter in-
herendo et torques allius collo tuo scilicet
tua que formatur ingenitis sapientis pro-
ferendo Subiice humeros tuos .i. laborem
in eius acquisitione libenter porta et sol-
licitatis in omni animo tuo accede ad illam
intellectum tuum et affectum sibi totaliter
applicando et quia cum hoc requiritur bonum
opus exterius quod subditur et in omni
virtute tua conserva vias eius facta .i. te-
nens sapientiam ne derelinquas eam sicut
salomon in senectute depravatus per
mulierum inordinatum amorem III Regum
XI In novissimis tuis .s. post hanc
vitam etiam quantum etiam in vita senes dul-
cedine sapientie delectantur Propter
quod etiam philosophi circa finem vite
sue dimissis occupationibus aliis va-
cabant contemplationi cause prime
Ut dicit thomas de aquino super
librum de causis et erunt tibi compedes
eius .i. inseparabiles adhesio tua sapientia
in protectione fortitudinis Nam
in vitiis sapientie non frangitur adver-
sitate et torques allius .i. doctrina
sapientie que formatur ingenitis in stola
glorie Nam per eam acquiritur duplex
stola scilicet gloria corporis et anime De-
cor enim vite est in illa ingenti per
gratiam et per gloriam insertus certa
patent expedit In multitudine e
hic taliter ostendit a quibus sit ac-
cipienda sapientie doctrina .s. ab illis quorum
sapientia nota est et approbata Unde dicit In
multitudine presbiterorum .i. seniorum
ut dictum est supra Prudentium Per
hoc excluduntur senes desipientes et
etiam moribus deficientes Nam pru-
dentie connexe sunt alie virtutes

morales ut habetur X ethicorum Potest
etiam hoc exponi de sacerdotibus ho-
minis qui tenentur legem scire et eam
docere Ideo sequitur Et omnem nar-
rationem dei .i. continentiam intelligendam
posse ad audire .i. intelligere Nam
scientes possunt clarius docere et pro-
verbia laudis non effugiant te .i.
verba notabilia laude digna Et si
videris sensatum evigila ad illum .i. fre-
quentius opera frequentare et opera audire
cogitatum habe in preceptis dei que
sunt de necessitate salutis et in manda-
tis eius assiduus esto .i. ea opera
adimplendo et ipse dabit tibi cor in-
telligendi .s. et operandi VII.

Noli facere mala Superius
dictum est de debito usu fidei et
sapientie hic consequenter
agitur de debito usu potentie qui
quidem usus frequenter impeditur
per malitiam apud homines potentia
Ideo primo removetur hoc impedimen-
tum Secundo attenditur ad quesitum mo-
di querere Circa primum dicitur Noli
facere mala contra deum et non com-
prehendet te agnovit in fligenda
tibi secundum iudicium divinum Discede ab
iniquitate contra proximum cum deos
equitatem sua et deficient mala
absque .s. mala culpe et gehenne
Non semines mala in sulcis in-
iustitie .i. non des exempla male
agendi et hominibus et hoc pro-
mis sicut sulcis panis ad recep-
tionem seminis et non metes ea in
pena et in ferenda in septuplum .i.
multiplicis Nam qui hominibus est
aliquis causa culpe tot penis est
puniendus secundum ordinem iustitie

Noli querere Hic tantum attendit
ad propositum circa quod primo docetur de
bonis penitencie consilii in regimine
subditorum Secundo in distributione bonorum spiri-
tualium in principio xii capituli Prima in
duas quia primo docet usum potestatis
in presidendo Secundo in iudicando decimo
capitulo Prima ad huc in duas scilicet
in partem principalem et incidenta-
lem que incipit ibi Nolite discedere a
muliere sensata Circa primum notandum
quod virtutes in excellencioribus gradibus
decent esse in principibus ecclesiasticis
et temporalibus quam in subiectis
sunt enim utriusque virtutis dei aquo est
omnis potestas in regimine apostoli Propter
quod philosophus viii ethicorum presump-
tuosum est autem virtutes in excel-
lencioribus gradibus vocat eroycas et
divinas Presumptuosum est autem
quod aliquis se reputet sit esse virtuo-
sum propter quod viciosum est appete-
re absolute vel querere principatum
suscipere tamen intuitu necessitatis
licitum est et bonum scilicet cum imponitur
canonice pro communi utilitate Unde
dicit augustinus otium sanctum querit caritas
veritatis negocium iustum suscipit neces-
sitas caritatis quam sarcinam si nul-
lus imponit contemplande veritati
vacandum est si autem imponitur
suscipienda est propter caritatis neces-
sitatem et ideo auctor huius libri
ambicionem principatus primo reprimit
Secundo susceptum dirigit ibi noli querere
Circa primum dicit Noli querere ab
homine ducatum id est quod fias dux aliorum
in temporalibus vel spiritualibus secundum
dicta Neque a rege cathedram honoris
id est potestatem aliorum iudicandi Non te
iustifices ante deum id est non studeas ad
hoc quod homines iustum te reputent vel
credant coram deo sicut faciunt ypocri-
te ut ascendant ad maiora quia agnitor
cordis ipse est id est scit talem fictionem
et puniet et penes regem noli
velle videri sapiens non dicit velle
esse sapiens quia hoc est semper bonum
sed velle videri tantum tunc enim ex hoc
aliquis indignus promovetur ad ma-
iorem statum apparet eius defectus qui
prius erat incognitus Sicut simia
quanto sursum ascendit turpitudinem suam
plus ostendit Noli querere Hic com-
muni principatui debite suscepto dirigit
et primo incipiendo Secundo incipe-
dens ibi memento ire Prima in tres quia
primo dirigit incipiendo respectu aliorum Secundo
respectu sui ibi noli esse pusillanimis Tertio
respectu utrorumque ibi non inideas Circa
primum dicitur Noli fieri iudex id est re-
cipere potestatem iudicandi nisi valeas vir-
tute irrumpere iniquitates id est eas pu-
nire secundum ordinem iusticie Ne forte
extimescas faciem potentis propter
hoc dimittendo iniurias et ponas scan-
dalum magistratui tuo id est scandalizes
populum ex tua levitate et inconstancia
Ne pecces in multitudine civitatis
agendo iniuste propter favorem multi-
tudinis Nec te mittas in plebem
ei consenciendo in malum Sicut pilatus
volens satisfacere populo dimisit illis
barabam et ihesum tradidit ad crucifi-
gendum marci xv Neque alliges dupli-
cia peccata scilicet tuum proprium cum peccato
populi Non enim in uno eris immunis
a pena sed pro utroque punieris

qua iudex tenetur in talibus factum
ipsius impedire. Noli esse sicut con-
dirigit potentem respectu persone ipsius
dicens Noli esse pusillanimis in anima
tua etc. quasi dicit non sis sollicitus
de ipsius regimine et negligas salutem
anime tue sed fac per orationes et opera miseri-
cordie. Veruntamen quia hec non suf-
ficiunt nisi a peccatis caveatur ideo subditur
Ne dicas in multitudine munerum
meorum respiciet deus in tantum quod non
puniet mea peccata nam hoc est falsum
Gregorius Qui escam vel vestimentum
pauperi largitur et tamen anime vel
corporis iniquitate polluitur quod sua sunt
dat deo et se ipsum dyabolo. Non irri-
deas etc. et subditur causa Est enim
qui humiliat etc. Nam deus qui iudex
omnium tibi potest humilitate derisorem et
erigere lugentem. Noli arare menda-
cium adversus fratrem tuum hoc est enim
mendacium perniciosum quod est pessimum
et quia multum mendacium potest fieri
ideo subditur Noli velle mentiri omne
mendacium etiam iocosum et officiosum
Assiduitas enim illius non est bona. Vel
mala tum quia de se viciosa tum quia
ad perniciosum inductiva. Noli verbosus
esse in multitudine presbiterorum id est se-
niorum. Vel etiam presbiterorum [illegible]
dictorum nam inter tales debent iuniores
tacite et sapientiam eorum audire et non ite-
rare verbum in oratione tua sicut oratio potest
dupliciter accipi. Uno modo pro [illegible]
vel interrogatione a sapientibus que sit
intelligibilis et presse debet [illegible] quod
eam non oportet iterari. Alio modo
pro [illegible] adeo quod non debet fieri in
multiloquio credendo quod propter hoc exau-

diatur. Ideo dicit salvator Mathei
vi Orantes nolite multum loqui sicut
ethnici faciunt putant enim quod in verbo
exaudiantur. Non oderis laboriosa opera
etc. contempnendo rusticos et agri-
colas et huiusmodi Nam eorum la-
boribus alii sustentantur quantumcumque
magni. Non te reputes in multitu-
dine indisciplinatorum sequendo pra-
vitatem et mores eorum. Memen-
to hic contra instruit potentem
in agendis dicens Memento ire
et vindicte divine quoniam non tarda-
bit. Unde frequenter reperitur
et consideratur potentem dirigit
in agendis et quia potentia freque-
ter est occasio superbie que est principium
omnis peccati ideo subditur Humilia
valde spiritum tuum sicut dicitur supra iii
Quanto magnus es humilia te in omnibus
quoniam vindicta carnis impii qui per
superbiam crudelitatem exercet ignis
et vermis. scilicet ignis gehenne et
vermis consciencie. Ysa. ultimo
Ignis eorum non extinguetur et ver-
mis eorum non morietur. Et quia
homo crescens in potentia frequenter
obliviscitur amicorum pristinorum
ideo subditur Noli prevaricari in amicum
pecuniam differentem id est noli rumpere
amicitiam eius pristinam si differat
tibi reddere pecuniam comodatam nam
amicitia multo preciosior est quam
pecunia. Quia [illegible] maius [illegible]
bonum non est contempnendum pro minori
sed magis econverso. Neque fratrem caris-
simum auro spreveris id est propter aliud
quia melior est quam quantumcumque aurum.
Noli discedere hoc est pars mi-

dentalis in qua ponitur tria menda-
cia incidentia secundum Honora patrem
tuum / Tertium vero capitulo / Primum de
incidens est ex hoc enim quod dictum
est de usu potentie populi regiminis
confessionaliter hic tractatur quod de domo
et familie et primo quantum ad uxorem
cum dicatur Noli discedere ab animo uel
loco a muliere sensata in regimine
familie et bona et casta et honesta
quam sortitus es in timore dei et
ad procreandam etiam prolem in timore
dei et eius cultum nutriendam gratia enim
verecundie illius super aurum Precio-
sissimum enim ornamentum est in statu
mulieris verecundia Unde per op-
positum dicitur de muliere in verecundia
frons mulieris meretricis facta est
tibi noluisti erubescere Secundo quantum ad fa-
miliam servientem cum dicitur Non le-
dat servum tuum operantem in ueritate
et econtrario sit magis nutriendus
necnon mercenarium dantem animam
suam et exponentem uitam suam
in servicio tuo servus sensatus sicut
pater Non defraudes illum libertate
post debitum servicium sibi concedenda neque
inopem derelinquas illum emittendo
illum vacuum Precipitur enim deutronomii
xv quod servus libertati dimissus non
~~vacuus~~ recedat a domo sed vacuus
pectora sunt Nam corpus nut-
rio multum valet ad sustentacionem
domus et familie nisi sint sterilia
uel moribunda et tunc se debet dominus
de capite expedire Tercio quantum ad prolem
cum dicitur Filii tibi sunt erudi illos
quia pater tenetur ~~illos~~ erudire filios
domesticamento et documento et curvat il-
los sub disciplina a sapiencia corpus

Sicut ramus tener de facili curvatur
non autem postquam induratur Filie tibi
sunt serva corpus illarum ut non distur-
bent evagando et sic corrumpantur sicut
dyna filia iacob genesis xxxiiii Et non
ostendas hylarem faciem ad illas ne
ex tali blandimento in solestam trade
filiam sed nuptum et grande opus feceris
Nam per hoc de custodia eius eris expe-
ditus et homini sensato da illam Unde
dicit tulius challo filie mee qui egeat
pecunia quam pecunia que viro egeat
Ultimo revertitur ad uxorem a qua
inceperat dicens mulier si est tibi secundum
animam et voluntatem racionabilem
non proicias illam aliqua occasione
turbatus contra illam et odibili non
credas te in toto corde revelando ei
secretum cordis tui sicut sampson da-
lide per quod fuit excecatus Judicum
xvi ¶ Honora patrem tuum hic ponitur
secundum incidens ex hoc enim quod aliquis
crescit in potentia posset credere quod
non tenetur parentes honorare qui
sunt in inferioribus gradibus quod est falsum nam
talis honor est de iure naturali et
diuino Et ideo primo inducit ad hono-
randum patrem carnalem dicens ho-
nora patrem tuum non solum reveren-
tiam exhibendo sed etiam si indigent
necessaria ministrando et gemitus
matris tue quos sustinuit in tui par-
turitione recordaberis Inde tota anima
hic consequenter inducit ~~ad patrem~~ ad ho-
norandum patrem spiritualem et principa-
lem qui est deus et primo in se et suis
ministris Secundo in suis membris ubi
et pauperi Circa primum dicit ho-
nora deum ex tota anima tua Nam
diligendus est super se et super

omnia et honorifica sacerdotes eius lo-
cum tenentes et compungnate de propriis
tuis brachiis .i. per oblationes tuo labore
acquisitis Da illis partem sicut man-
datum est nobis in levitico primiciarum que sacer-
dotibus debebantur et purgationis
.i. decime que debebantur levitis et de
negligentia purga te cum paucis quia
defectus communis non est revelandus
multis Datum brachiorum tuorum .i. tuo
labore acquisitum et sacrificium sanctifi-
cationis .i. hostiam pacificam offeres
domino ad impetrandum eius gratiam in-
itia sanctorum .i. sanctificationis homi-
num simplicia sunt hec sed primicie decime et
cetera que dicta sunt ¶ Et pauperi
Hic inducit ad honorandum deum
in membris suis indigentibus
dicens Et pauperi porrige manum
tuam dando sibi elimosinam ut per-
ficiatur propiciatio et benedictio tua .i.
remissio peccatorum tuorum et collatio bene-
ficiorum que frequenter in scriptura
benedictio nominatur gratia datur .i. da-
bitur in conspectu omnis viventis
sed in iudicio generali Tunc enim propicientis
operibus dicetur Venite benedicti patris
mei etc. Sequitur esurivi et dedi-
stis mihi manducare etc. Math. xxv.
Et mortuo non prohibeas gratiam sed
magis sepeli corpus eius ora pro anima
eius terra patent usque ibi ex hiis enim
in dilectione dei sed et proximi firma-
beris Ultimo ponit quandam di-
rectivum totius humane vite dicens
In omnibus operibus tuis memorare
novissima tua .i. mortem sicut
nauta sedet in ultima parte na-
vis ut dirigat eam Et subditur
et in eternum non peccabis .i. nunquam

peccabis Sicut Iohannis xiii dixit
Petrus Non lavabis mihi pedes
in eternum .i. nunquam lavabis
Non litiges Hic ponitur viii
terium inducens ad hoc cum
datur potestas superioribus ut
conservent pacem communem Et
adeo quia supra dictum est de sui po-
tentie Hic occasione huius agit
de pacis conservatione Et dividitur
in duas partes Nam primo removet
impedimentum pacis proveniens ex
contrarietate propria Secundo ex aliena cum
audacia Circa primum sciendum quod con-
tentio directe pacem impedit
Propter quod eam removens dicit
Non litiges in iure vel iudicio
cum homine potente .i. ecclesias-
ticus vel secularis iudice Ne forte in-
cidas in manus illius .i. subiu-
dicio eius et sic potest amplius
te gravare Non contendas cum
viro locuplete .i. divite Et dicitur
locuples quasi habens loculos plures
Ne forte econtra consistat .i.
moveat litem tibi imponendo tibi
crimen furti vel aliquid huiusmodi
aliquo propter eius pecunia non pos-
sis defendi Et subditur multos enim
perdidit aurum et argentum scilicet con-
cupiscentia auri et argenti et usque
ad cor regum extendit Si-
militer ista concupiscentia et per-
versus adiudices in sedes et co-
vertit iudicium civitate in falsi-
tatem et sic multi innocentes
condempnati sunt in rebus et
in corporibus propter pecuniam divitum Non
litiges cum homine linguato .i. lit-
igioso et non struas .i. apponas in
ignem eius ligna .i. materiam

incendentem eius furore per-
tinacem contentione et quia non
solum linguati sed etiam stulti so-
lent male loqui ideo subditur No
communices homini indocto cum eo
familiaritatem contrahendo ne
male loquatur etc. Sicut scriptum
te de abymelech Iudicum ix ¶
Ne despicias sedimem patris turba-
tum e contemptus et potissime
sine causa ideo primo retrahit
a contemptu persone 2o doctrine
ibi Ne despicias Circa primum dicit
Ne despicias hominem avertere
se a peccato eum ypocritam vel pa-
pelardum vocando sicut fatuus in-
ti memento quoniam omnes mor-
ruptione sumus id est ad corruptionem
tendimus eo quod ex elementis contrariis
compositi sumus ideo subditur Ne
spernas hominem in senecta sua
in quia appropinquat morti Et enim
ex nobis senescunt ex iuvenibus
quales sumus propter quod ad eos ma-
gis vereri debemus et quoniam con-
temptus irrationabilis habet commu-
niter gaudium inde est ... annexum
ideo subditur Noli de mortuo inimi-
mico tuo gaudere et subditur causa
sciens quoniam omnes morimur quia morte
nichil terribilius et ingaudium sed in
inimicorum nostrorum nolumus venire
quod nolumus quod gaudeant de nostra
morte et per consequens non debemus
de eorum morte gaudere ¶ Ne despi-
cias hic contra retrahit a contemp-
tu doctrine dicens Ne despicias nar-
racionem presbiterorum sapientum a le-
gem dei scientium et in proverbiis
aliorum a notabilibus verbis eorum
conuisare audiendo et retinendo

et subditur causa Ab ipsis enim disces
doctrinam intellectus ad serviendum deo et
etiam principibus ideo subditur et servire
magnatibus etc. Et quia non solum audi-
endi sunt presbiteri sed etiam senes magis
est sapiencia ex longi temporis experiencia
ideo subditur Non te preteriat narra-
tio seniorum etc. et pater tua ¶ Non
incendas tercium patris turbacionem est
indiscrecio propter quod retrahit primo
a verbis indiscretis dicens Non ince-
das carbones peccatorum arguens eos scilicet
qui sunt obstinati vel in passione posi-
ti quia tunc non meliorantur sed de-
teriorantur Hoc tamen est intelligendum
de correctione fraterna que ordinatur
ad emendacionem correcti sed non de cor-
reccione iudiciaria que ordinatur ad bo-
num multitudinis multitudo vero me-
lioratur per asperam increpacionem et
punicionem passionati et obstinati quia
terrentur alii Ne incendas flammam
ignis peccatorum aliorum qui correctione tuam
non ... provocabunt te ad iram ideo
subditur Ne stes contra faciem suam con-
tumeliosi id est ad contumeliam promptus ne
sedeat quasi in sediator ori tuo ut ca-
piat inde Unde te possit ad iram
provocare ¶ 2o retrahit ab indiscretis
factis dicens Noli fenerari a homi-
ne homini fortiori te impotens se-
quere impetum fortitudinis sic ideo
subditur quod si feneraveris quasi per-
ditum habe quia non poteris per vio-
lentiam recuperare Non spondeas
a promittas deo vel homini super vir-
tutem tuam Hoc est indiscreta pro-
missio quod si spopponderis quasi resti-
tuens cogita quia teneris facere tum pos-
se Non iudices contra iudicem im-
pugnando eius sentenciam iustam ...

severos

e enim deum impugnare inglorium tenet
iudex iudicando iuste ¶ Cum auda-
ce. Postquam retraxit ab hiis que pa-
cem turbant et hec principaliter ex
temeritate propria, hic consequenter retrahit
ab hiis que eam turbant et hoc prin-
cipaliter ex temeritate aliena. Et primo
ex parte irascibilis, secundo rationalis, 3°
Cum fatuo, 4° concupiscibilis ...
Circa primum dicit Cum audace, id est temera-
rio ex impetu ire moto, Non eas in
via quia scilicet et pater littera. Cum iracundo non
facias rixam. Nam ex verbis proce-
det ad verbera, et cum audace qui se-
quitur impetum ire non eas in deser-
tum, id est extra societatem hominum, quoniam
quasi nichil est ante illum sanguis, id est
effusio sanguinis in nocentis ¶
Cum fatuo. Hic consequenter retrahit
ab hiis que pacem turbant ex de-
fectu rationis, unde dicens Cum fatuis
ne consilium habeas, et subditur causa:
Non enim poterunt diligere nisi que il-
lis placent, scilicet fatua, qualis enim est
unusquisque talis finis videtur ei,
Ethicorum 3°; nec per consequens consulent nisi fa-
tua. Coram extraneo ne facias con-
silium, nescis enim quid pariet, quasi dicat
forsitan consilium tuum adversariis tuis
aperiet. Ideo subditur Non enim homini
omni cor tuum manifestes, sed soli
amico necessario et probato, ne forte in-
ferat tibi gratiam falsam, id est amicitiam
fictam ut sciat defectum tuum latentem
et convertat tibi in alia mala
ad maiorem tui confusionem. Capitulum ix.

Non zeles. Hic consequenter
retrahit ab aliis que turbant
pacem ex parte concupiscibilis,
dicens Non zeles mulierem sinus tui,
id est non sis nimis suspiciosus de castitate
uxoris proprie, propter hoc enim ar-
tatus inde... Ne ostendas super
te maliciam doctrine nequam, machi-
nando ad mortem tuam, sicut docentur
tales mulieres a vetulis malis. Et
quia sicut uxor propria non est nimis
artanda, ita nec nimis laxanda,
ideo subditur Non des mulieri pote-
statem anime tue, ut dicetur tibi, ne
ingrediatur in virtute tua, id est u-
surpet sibi quod est proprium viri, et con-
fundaris tamquam effeminatus
et vilis. Hic consequenter retrahit
a muliere alia non coniugata, dicens
Ne respicias mulierem multivo-
lam, id est ipsum nunc aliud nunc concupis-
centem, ne forte incidas in la-
queos illius per signa lascivie et
ostensa. Cum saltatrice ne assiduus
sis. Nam talis ostensio membrorum
mulieris luxurie provocativa est. Virginem ne conspicias, quia non
licet intueri quod non licet concupisci.
Non des fornicariis, id est meretricibus,
animam tuam in ullo, id est consen-
sum tuum malicie, ne perdas te
quantum ad bona nature et heredi-
tatem tuam quantum ad bona fortune,
sicut dicitur de filio prodigo Luce
xv. Noli circumspicere in vicis civi-
tatis etc. Nam oculus vagus est
impudici cordis nuncius et occasio
ruine. Averte faciem tuam a mu-
liere compta. Talis enim apparatus est
ad capiendum homines laqueis.
Ideo subditur propter speciem mulieris
etc. exemplum de Sampsone, Aman
et Salomone, et ex hoc concupis-
centia quasi ignis exardescit scilicet
ex aspectibus et colloquiis et nuti-
bus impudicis. ¶ Omnis mulier que
est fornicaria quantumque nobilis, omnis
quasi stercus in via conculcabitur.

qui libidini plurimum subiugantur retia
patent ipsis et non alteris cum ea in
annis potando cum ea et confabulando
Prov. xx Impiorum propter vinum et sang-
uine tuo propter eam effuso sicut
frequenter contingit. Prout adulterio la-
baris in perditionem quantum ad corpus
et animam ¶ Ne derelinquas. Hec
est pars incidentalis. Per deceptionem
enim mulierum homo frequenter deserit a-
micitiam bonorum et convictum iustorum. Ideo
postquam docuit deceptiones mulierum
nunc hic contra hortatur ab amicitia
et convictu bonorum non discedere. Et po-
nit primum. Secundo ibi Viri iusti. Circa
primum dicit Ne derelinquas amicum
antiquum quia probatus est in amicitia.
Novus enim non erit similis illi, scilicet
diu mansit novus quia non est adhuc
probatus. Vinum novum amicus novus
quia sicut de vino novo nescitur quale
finaliter erit sic de amico novo nescitur
qualem fidelitatem habebit. Veterascet
id est in amicitia firmabitur et cum suavi-
tate bibes illud, id est eius amicitia erit
tibi suavis et bona. Et quia amicitia fre-
quenter per cupiditatem perditur, ideo sub-
dit Non zeles, id est non concupiscas glo-
riam et opes peccatoris quia ducunt
ad mortem hominem et frequenter ad mor-
tem nature. Propter quod subdit Non
enim scis que est eius quia talia ex iniuria
acquirit. Ideo subditur Non placeat
tibi iniuria iniustorum aperte ami-
cando sciens quoniam usque ad infe-
ros non placebit impius. Tunc enim
et non ante placebit sanctis impena
sicut displicuit eis in culpa. Ps. Le-
tabitur iustus cum viderit vindictam
manus suas lavabit in sanguine
peccatoris applaudendo iustitie. Longe

abesto ab homine habente potestatem
occidendi, id est a tyranno crudeli, et non su-
spicabis timorem mortis, id est te elongando
ab eo auferes a te timorem mortis. Et
si accesseris ad illum necessitate compulsus
noli aliquid committere scilicet mali ne forte au-
ferat vitam tuam ex modica occasione.
Communionem mortis scito supple esse
habitando cum tyranno quoniam in medio
laqueorum ingredieris. Nam tyranni pro-
tendunt laqueos subiectis ut habeant
occasionem accipiendi bona eorum. Et super
dolentium arma ambulabis, id est tyrannorum,
quia sunt semper in dolore. Nam propter
mala que fecerunt aliis in omni cibo
et potu timent intoxicari et in omni
loco sibi insidiari. Propter quod necesse
est eos continue armari. Et quia ty-
ranni sunt raptores ad gravandum
in necessitate, ideo subditur Quantum virtute
tuam cave te a proximo tuo, id est quantum
potes cave tibi ab eo qui contra te loquitur
pro tyranno. Et cum sapientibus et
prudentibus tracta consilia et nego-
cia tua. ¶ Viri iusti. Hic contra
hortatur ad tenendum convictum iustorum
dicens Viri iusti sint tibi convive, id est
ingenuis relapantur homines ad loquendum
et quia ex habundantia cordis os loquitur
iusti loquuntur de bonis et honestis, in-
iusti vero de contrariis. Et in timore dei
filiali sit tibi gloriatio. Nam gloria magna
est esse dei filium adoptivum. Et in sensu
sit tibi cogitatus dei, id est sensum tuum ap-
plica ad cogitandum de deo. Et omnis
narratio tua in preceptis altissimi,
id est doctrina tua non sit de vanis et
curiosis sed de necessariis ad salutem.
In manu artificum opera laudabuntur
hypallage est et est sensus quod artifices
laudantur ex operibus manuum suarum
que sunt artificiose facta. Et prin-
ceps populi in sapientia sermonis

sui supple laudabitur sicut salomon de senten-
tia sapienter prolata tercio regum iii. Dare
huic in fantem viuum etc. et in sensu sermo-
nis eius verbum .i. verbum breue dictum a sapien-
te plus commendabitur quam narracio mag-
na ab aliis dicta Terribilis est in ciuita-
te sua homo linguosus Nam ipse est
sedicionis quod est pessimum in ciuitate que
ciuium concordiam debet etc. et temerarius
in verbo suo odibilis erit quia quam in nichilo
hic alios offendit Capitulum x.

Iudex sapiens Postquam tractatum est de
vsu potencie in presidendo hic consequenter
tractatur de vsu eius in iudicando Ad hoc
autem requiritur sapiencia et bona vita et
primo tractatur de sapiencia cum dicitur Iudex
sapiens iudicabit populum de iniurijs
sibi factis Ideo subditur et principatus
sensati stabilis erit hominibus malis
secundum iudicem populi sic et ministri eius
qui student exequi voluntatem illius Rex
insipiens perdet populum suum ut patet
de roboam iii regum xii qui per fatuam
responsionem perdidit populi sui decem par-
tes et ciuitates inhabitabuntur per
sensum prudentem sicut patet de dauid
et salomone et quia potestas a deo ordinatur
Ideo subditur In manu dei etc. eius di-
spositione potestas terre secularis et ecclesiasti-
ca execrabilis omnis iniquitas gencium
scilicet scelus ydolatrie Nam gentiles
erant ydolatre et vtilem rectorem in
tempore suscitabit super illam quod
impletum est tempore quo apostolorum per
quorum predicacionem gentiles ab ydolatria
reuocati sunt ad fidem et vnius
dei veri culturam Et super faciem
scribe .i. sapientis in lege imponet ho-
norem suum Nam talis inducit ho-
mines ad honorem diuinum ¶ Omnis

iniurie Hic consequenter agitur de potestatis
bonitate et primo quantum ad animum Secundo quan-
tum ad verbum tacto primo ibi Prius quam in-
terroges Quarto quantum ad factum ibi Fili ne
in multis Circa primum primo retrahit
animum a morbo malignitatis Secundo a morbo
cupiditatis ibi Auaro autem Circa pri-
mum dicitur omnis iniurie proximi ne
memineris ad vindicandum quantum po-
sitiuis est super eum et nichil agas in
operibus iniurie .i. nulli facias iniuri-
am propter tuam potenciam et quoniam hoc pro-
cedit ex superbia ideo subditur odibilis
coram deo et hominibus superbia ut
patet de sennacherib rege assiriorum iiii
regum et ii machabeorum de antiocho epi-
phane ix et quoniam deus superbos et in-
iuriantes deicit Ideo subditur regnum de
gente ad gentem transfertur etc. sicut
patet de monarchia assiriorum translata
in babilonios et a babiloniis in persas
et medos danielis v. et ab illis in gre-
cos machabeorum et a grecis ad romanos
luce ii ¶ Auaro Hic consequenter retrahit
potentis animum a cupiditate et quia ex
diuicijs homo superbit Ideo secundo retrahit
eorum animum a superbie vanitate ibi Inicium su-
perbie Circa primum dicitur Auaro
nichil est scelestius hoc dicitur non
quia auaricia sit peccatum de suo genere grauius
secundum suum genus sed quia diuicie per
auariciam congregate prestant fo-
mentum omnibus vicijs sicut radix
arboris omnibus eius ramis propter quod
dicit apostolus ad thimotheum Radix omnium
malorum est cupiditas Enim superbus
ex ceteris diuicijs tam et cum ba-
rato in nichilum redigende nichil est in-
iquius etc. exponat in uno predicto sed
etiam et animam suam venalem habet quam eciam
exponens cum dyabolo quoniam uita etc.

iaret in tuna sua .s. virtutes per
apposita vicia quorum radix est cupiditas
ut predictum est et quia tam potentia
temporalis quam pecunia parum sunt appeti-
ande eo quod cito transeunt Ideo subdit
omnis potentatus brevis vita Nam
potentes in ordinate viuunt commit-
tuas concupiscentias sequentes ut
dicitur primo ethicorum Et quia multi machi-
nantur in morte eorum aliqui ex ambi-
cione ut habeant eorum statum aliqui ex odio
eo quod ab eis reputant se grauatos et
sic superbia et cupiditas in ueritate
de facili curantur Ideo subditur languor
prolixior grauat medicum Quia diffi-
cilior est ad curandum breue languore
.s. vetere in infirmitate precidit medicus
et cito curat Sic supple peccatum de fa-
cili curatur antequam inueterascat
per consuetudinem non aliter postea Et
et rex hodie est cras Hoc refert ad illud
quod premittitur omnis potestas brevis
vita ad ostendendum quod etiam regia po-
testas que est maxima Ecclesiastici ij sine
regi quasi precellenti eo quod cito tran-
sit non est multum appetenda Sed quia
posset aliquis dicere homo post mortem
sit consimilis dignitatis sicut ante
et propter quod potestas est appetenda sicut cre-
diderunt aliqui gentiles Ideo hoc remo-
uet dicens Cum enim morietur homo
abutens sua potestate hereditabit ser-
pentes .s. demones quantum ad animam
et bestias .s. animos bestiales viue-
tes quantum ad substantiam et vermes
quantum ad corpus et est diuisio compe-
tens facta quia quilibet sufficit
portio sua et de aliis duabus non cu-
rat ¶ Initium huius contra retra-
hit animum potentis a motu superbie

et vanitatis ostendens primo quod est
detestanda Secundo apponit contra eam re-
media ibi Semen hominum Circa primum
Initium superbie hominis .s. humane na-
ture apostatare a deo .s. non esse sub eo et eius
precepto Hoc enim peccatum incipit ab
eua quam temptando dixit serpens
Cur precepit nobis deus ut non come-
deretis de omni ligno paradisi qua-
si diceret cum sitis in nocentes non debe-
tis tali precepto restringi maxime cum
omnes fructus arborum tanquam inferio-
res supponi debeant vestre voluntati
et tunc mulier in quandam elacionem
prorupit et sibi displicuit restrictio
precepti ex qua displicencia secutus
est error quo credidit serpenti vol-
tenus dicenti nequaquam moriemini
et sic transgressa fuit preceptum co-
medendo fructum uetitum et sic
patet quod nolle subesse precepto diuino
fuit initium transgressionis comede-
do tamen aliud nolle subesse precessit
elacio mentis ut dictum est Ideo sequitur
Quoniam initium peccati est omnis superbia
ingendo hic omnis causa peccati Qui tenuit
illam .s. superbiam adimplebitur ma-
ledictis scilicet diuinis et humanis et sub-
uertet eum in finem .s. superbia quod
confundit finaliter eam habentem
Propterea exhonorauit dominus .s. confudit
conuentus malorum .s. superborum Ideo
sequitur Sedes ducum superborum de
struxit dominus etc. Sicut patet de
saule qui propter superbiam decidit
et pro ipso dauid mansuetum reg-
nare fecit Radices gentium super-
barum .s. diuicias quibus intendebant
et in quibus confidebant arefe-
cit deus eis subtrahendo et pla-
tauit humiles ex ipsis gentilibus

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

sicut patet de baltasar superbo cuius
regnum et diuitias dedit dario medo dan
v Terras gentium euertit dominus etc. sic
patet de sodoma et gomorra gen xix
perdidit deus memoriam superborum pre-
ter bonos et reliquit memoriam humi-
lium sensu i. parum se reputantium non
est creata hominibus superbia sed magis
humilitas eo quod formati sunt de uili
materia neque iracundia natum mulierum
i. omnibus natis de mulieribus Nam homo
est animal mansuetum natura quia neque
in eius corpore non sunt icitatis (?) sic-
ut cornua dentes et vngues magni
et huiusmodi que sunt in aliis anima-
libus ex predictis patet superbiam esse
detestandam ¶ Semen hominum hic
consequenter ponuntur contra superbiam
quedam remedia et primum est timor
dei qui est quoddam pondus depri-
mens hominem ne per superbiam ele-
uetur et sic honorabilis coram deo
redditur qui se timentes honorificat
quod eo subditur Semen hominum honora-
bitur etc. Per oppositum subditur se-
men autem hoc exhonorabitur i. con-
fundetur quod preterit mandata dei
relinquens eius timorem In medio
fratrum rector illorum in honore
i. honorabilis est coram hominibus
qualiscumque sit et qui timent dominum
erunt in oculis eius scilicet honorabi-
les et placentes quod est melius
Gloria diuitum honoratorum et pauperum
timor dei est i. tam diuites quam
pauperes qui sunt virtuosi et per
consequens honorandi iiii et huius
gloriantur de timore dei Nam
per hoc filii dei sunt adoptiui et
ad hoc sequitur Non despice ho-
minem pauperem iustum qui est

dei filius adoptiuus et non magni-
ficare virum peccatorem diuitem prodiui-
tiis suis et subditur ratio magnus
est iudex inter homines et potens est in
honore humano et non est maior eo qui
timet dominum coram deo omnino minor
et per consequens minus est honorandus in
ueritatem ¶ Seruo sensato hic ponit
secundum remedium contra superbiam quod
est humiliatio sui ita quod primo ponit
humiliationis actus 2o fructus in principio
xi capituli Vita primum dicitur Ser-
uo sensato liberi seruient quando per
superbiam insolescunt et sic aliquando
seruus sensatis hereditate patriam uen-
dunt et hoc exemplum est humiliationis
inducitur et vir prudens et indisci-
plinatus i. humilis non murmurabit
correptus sicut dauid correptus a nathan
non murmurauit sed statim peccatum suum
humiliter recognouit dicens peccaui domino
ii regum xii et in stultis qui correptionem
non suscipiunt non honorantur sed magis
confunduntur et contrarius exemplis conclu-
ditur Noli te extollere in faciendo opus
tuum quia quicquid est in bono totum est a deo
et noli tractari i. pigritari in tempore an-
gustie tue enim magis in scandalum est opa-
tum vane melior est qui operatur et etiam
opere rusticano et habundat in omnibus
i. in victu et vestitu sufficienti statui suo
quam qui gloriatur de genere suo iactando
et eget pane i. victu cottidiano quod eo
subditur Fili in mansuetudine quietis
debitum modum et restringit excessum serua
animam tuam in serenitate virtutum et
da illi honorem secundum meritum suum subici-
endo ei sensitiue decet carnem et sensitiuum
peccantem maiorem suam opponendo ei car-
nem quis iustificabit quasi diceret nullus
quia petit de ancilla dominam et ...

q̄ est in iustissimi et quis honora-
bitur etc. quasi diceret talis non est
a deo honorandus nec ab hominibus
Pauper gloriatur per disciplinam
et timorem suum id est humilis qui pauper
est spiritu eo quod est disciplinatus in moribus
et timens deum glorificandus est a deo
et hominibus et est homo qui glorifi-
catur propter substantiam suam id est
propter divitias et non propter vir-
tutem et hic honor est falsus Ez
dicitur iiii cum certo eo Solus deus est
qui est honorandus Qui autem gloriatur
in paupertate etc. id est qui vane gloriatur
pauper existens argumentum est quod
plus vane gloriaretur si habunda-
ret et qui gloriatur in substantia
superbiens de divitiis paupertatem
vereatur quia frequenter pauperes in
divitias et e converso transmutantur luce
primo esurientes implevit bonis et
divites dimisit inanes Capitulum
Sapientia humiliati XI.
Postquam induxit auctor ad
humiliationis actum hic consequenter os-
tendit humiliationis fructum dicens
sapientia humiliati exaltabit caput
illius etc. Sicut patet de daniele
qui positus in captivitate propter sua
suam sapientiam fuit exaltatus non
solum inter populares sed etiam inter
principes et potentes Danielis vi et
similiter ioseph in egypto genesis
xli Non laudes virum in specie sua
id est non iudices de valore hominis
secundum exteriorem apparentiam corporis ita
frequenter ille qui est minoris appa-
rentie est melioris existencie et
inducitur ad hoc exemplum sicut di-
brevis in volatilibus apis Hec in
corpus valde parvum et tamen facit

fructum meliorem quam volucres habentes
corpus magnum et sic non est ad glorian-
dum de statura corporis multo minus de
decore vestis que est quid extrinsecum Et ideo
subditur In vestitu etc. Nec in die ho-
noris tui id est sublimationis tue taliter
extollaris per superbiam quoniam mirabi-
lia opera altissimi superbos subito
deiciendo et humiles exaltando luce ii
Deposuit potentes de sede et exalta-
vit humiles Et ideo subditur multi tira-
ni sederunt in throno qui postea sunt
deiecti propter suam superbiam et
insuspicabilis portabit dyadema
Sicut patet hester vii et viii de a-
man suspenso et mardocheo honore
illius adepto de quo tamen facto nullus
ante suspicabatur Unde et ad hoc
subditur Multi potentes etc. ut patet
in pluribus exemplis veteris ac no-
vi testamenti et etiam hystoriis antiquorum
Prius quam interroges Supra
ordinavit auditorem quantum ad animum
hic consequenter ordinat eum quantum ad ad-
hibendum dicens Prius quam interroges
veritatem diligenter inquirendo ne
convicies quemquam eum contempnendo
et cum interrogaveris veritate diligenter
inquisita corripe iuste contra ve-
ritatem nulli parcendo Prius quam au-
dias complete loquentem ne respon-
deas verbum quia non respondes
ad eius intentionem cum intellectus
ex fine locutionis dependet et in
medio sermonum ne adicias loqui
interrumpendo verbum loquentis eadem
ratione Alia littera et in medio
seniorum ne adicias loqui ubi magis
tacere debent iuniores De ea re que
non molestat ne certaveris nam

hoc est factum et inutile et in iudicio
peccantium qui peruertunt iudicium ne
consistas corum sententiam approbando uel
ei consentiendo ¶ Fili ne in multis
sint actus tui quia postquam ordinauit iudicem quantum ad
animum et uerbum hic contra ordinat
quantum ad actum et diuiditur in duas
partes quia primo ipsum retrahit ab hiis
que boni actum impediunt Secundo inducit
ad ea que pro bono actu expediunt ibi
sta in testamento Primum uero quod im-
pedit bonum actum iudicis confusio ne-
gociorum scilicet quando multa inchoantur an-
quam aliquid eorum terminetur quia sic
unum per aliud impeditur Ideo dicit
fili ne in multis simul et confuse
sint actus tui ¶ et si diues Aliud
quod impedit actum boni iudicis est cu-
piditas munerum que excecant etiam
sapientes et subuertunt uerba iustorum
exodi xxiii A qua retrahit duppli-
citer Primo propter delusionem acqui-
stantis Secundo propter defraudacionem
fruitionis ibi et qui locupletat Primum
dicitur et si diues fueris a diui-
ciarum cupidus in moderate sicut
accipitur math xix facilius est
camelum per foramen acus transire
quam diuitem hominem intrare in
regnum celorum Ideo subdit non eris
immunis a peccato et subdit racio-
nem si enim secutus fueris diuitias immo-
derate querendo non apprehendes ea
non assequeris intentum scilicet habere suf-
ficientiam propter quam diuitie queruntur
sed per eas non habet cupido sed
magis indigentiam Nam quanto
plura sibi acquirit ad tanto plu-
riora plus sitit et non effugies

scilicet indigentiam si precurreris acci-
piendo diuitias apparentibus tunc
Nam si fueris cupidus non eris con-
tentus sed ad tantum manda amplius
ut dictum est et si fueris prodigus
cito consumes et indigens fueris
et de cupido subdit exemplum est
homo laborans mente et corpore
et festinas ad diuitias et dolens
de aliorum prosperitate impius erga
deum et proximum et tanto magis
non habundat Auaro tam deest
quod habet quam quod non habet ut dicit Ieronymus
in epistola ad paulinum et per oppo-
situm est de non cupido Ideo subdit
est homo marcidus id est debilis vi-
ribus egens recuperatione uirium
corporee plus deficiens continue in
corporali quam alii communiter et ha-
bundans paupertate quia illud
modicum quod habet sufficit sibi Unde
apostoli ii cor vi quasi nichil habentes
et omnia possidentes et oculus dei
respexit illud in bono spirituali quam
suam paciencia et etiam aliquando in bo-
no temporali propter quod subditur
et erexit illud ab humilitate ipsius
id est a statu infimo ipsum exaltando ex-
altando et mirati sunt in illo
multi eo quod sit exaltatus absque so-
litudine sui et honorantes deum
de bono sibi collato exemplum hu-
ius iob qui per maximam pauperta-
tem adeo fuit mirabiliter exal-
tatus Quod ob ultimo et subditur
racio predictorum cum dicit Bona
et mala et opera et adiutorium
et mors scilicet corporalis paupertas
et honestas id est sufficientia bonorum
a deo sunt id est hominibus dispensantur
et hiis omnibus iusti bene utuntur

propter quam subditur Benedictio dei super manet iustis ad mercedem et profectus illius a. cumulacio virtutum suc-cessus habebunt meritum Nam celo succedet premium gloriosum et qui locupletatur hic conter retrahit a cupiditate diviciarum propter defrau-dationem fructionis que fructus frequenter subtrahitur per celerem mortem temporis Ideo dicitur Est qui locupletatur par-ce agende a. parcitur aut nichil aliis tribuendo et hec pars mercedis illius s. quod bona congregata comedat et bibat solus et nescit quod tempus sed vite sue preterierat et sic non potest uti Sicut Luce xii dicitur De illo qui dicebat Anima mea habes multa bona re-posita in multos annos quiesce bibe comede epulare et sequitur Stulte hac nocte animam tuam repetent a te que autem con-gregasti cuius erunt ¶ Sta in testa-mento hic conter inducit ad ea que expediunt pro bono iudicio actu et p̄mo facit quiddam quo ostendit assequendi modum a confide Circa primum dicit sta in mobiliter in testa-mento tuo a. in mandato dei quod tibi statutum est ad servandum et adi-ex et in illo colloquere secundum illud sublimitas iudicando et in opere man-datorum tuorum a. mandatorum dei tibi impositorum Veterasce a. perseve-rans usque in finem hic salvus erit Ne ma-neas in operibus peccatorum eis consen-tiendo et est ex humana fragilitate co-sentiendo cito penitens resipiscendo ¶ Confide hic conter ostendit assequendi modum sed per dominum ad virtutem et p̄mo inducit ad dei con-

fidencia Quo subtrahit confidencia falsam ibi Ne dicas Circa primum dicit confide autem in deo obtinendo opem acci meritoriam in presenti et premium in futuro et mane in loco tuo scilicet per a-morem in deo qui est locus anime quie-tantis Augustinus inquietum est cor meum domine donec requiescat in te Fa-cile est enim in oculis dei subito hones-tare pauperem transferendo eum ad gloriam Ideo subdit Benedictio dei que est peregrinum in mercedem iusti festi-nat ut eum ad gloriam transferat et in honore et repeticio est eiusdem sententie ad maiorem assertionem ¶ Ne dicas hic conter subtrahit con-fidencia falsam et p̄mo respectu sui Quo respectu proximi ibi non omni confidencia videlicet falsa respectu sui est qua quis confidit de sua potencia sa-pia et huiusmodi et hoc magis fa-ciunt illi qui tantum credunt vitam presentem Ideo dicitur quid est michi opus s. confide de aliis quia in sufficit opera dicta et que erunt ex hoc in bona a. post hanc vitam quasi dicat nulla Ne dicas sufficiens sum ad hanc vitam et quid ex hac a. post hanc vitam pessimabor a. mala sustinebo pro factis meis quasi dicat nulla hoc enim sentiunt quod anima cum corpore credunt mori Ideo subditur In die honorum a. tempore prosperitatis in presenti hac vita ~~et in die malorum a tempore adversitatis~~ ne in memor sis malorum a. punicionis in alia vita et in die malorum a. tempore adversitatis in presenti vita ne in memor sis bonorum a. consolacionis in vita celes-ti Nam hec memoria facit pati-enter tollerare adversa Ideo subdi-

quam facile est et patet materia hec
i. afflicto brevis oblivione facit luxurie
magne i. absorbet voluptate magna
preteritam et multo magis afflicto to
ta. Unde in persona afflictorum in li
bro dicitur sapiencie v. Quid nobis
profuit superbia et diviciarum iactancia
qui contulit nobis iam transierunt
omnia velud umbra et in fine hominis
i. in morte denudantur opera illius
quia cognoscuntur certius quam an
te propter quod sequitur Ante mortem
ne laudes hominem quemquam scilicet ab
solute et finaliter Unde dicebat
beatus Franciscus Nemo laudandus cuius
incertus est exitus quia in filiis suis
i. in operibus suis cognoscitur hec ergo
filii sicut et fructus ut dictum est. Vii astu
tibus eorum cognoscentis eorum cognos
citur vir i. virtuosus et Non om
nem Remota hic fiducia ac specialiter
hic contra commonet respectu pro
ximi etiam valde cavendum et attendendum
dencia de doloso ideo dicitur Non
omnem hominem inducas in domum
tuam i. ad contrahendum totum fami
liaritatem sed solum in fidelitate pro
batum Multe enim insidie sunt
dolosi Nam frequenter querit
decipere sub pretextu amicitie Sicut
enim eructant et cetera totum istud usque
et sicut prospector exponitur ab
aliquibus de superbis et dolosis quia
ex malo conceptu cordis profiunt
verba pessima et frequenter capiunt
in laqueis suis sicut perdix et
caprea Sed michi videtur melius
exponi de dolosis secundum antecedencia
et subsequencia Ad cuius intellectum
sciendum quod scriptura sacra subcedit

contextu loquitur de dolosis Sicut
psalmus lxxvii Cum occideret eos querebant
eum et cetera Quod enim dicitur Cum
occideret eos intelligitur de peccatoribus
obstinatis et propter hoc interfecti
et quod subditur querebant eum
de penitentibus factis punicione
aliorum sicut in proposito Sicut enim
eructant pectoris fetorem intelli
guntur de dolosis qui ex conceptu in
terioris proferunt verba dolosa sicut
homines habentes interiora corrupta e
ructant propter hoc fetidum odorem Et
autem subditur et sicut perdix in
ducitur ad caveam i. in rethe in
quo capitur et sicut caprea et in
telligitur de simplicibus deceptis
per dolositatem predictorum et quod sub
ditur sic et cor superborum refertur
ad dolosos dolosos qui dicuntur hic su
perbi quia quas optant sibi pedi
tare non possunt querunt dolositate
subdere De quibus adhuc subditur
Et sicut prospector videns casum pro
ximi sui i. qui attente vigilat ad
videndum casum proximi sui ut inde
gaudeat Bona enim proximi sui
in mala convertens dicens ea facta
intentione mala insidiatur qualiter
possit nocere proximo et in electis
plus viris imponet maculam
eis detrahendo et quia licet istud
in principio sit parvum tamen frequenter
procedit ad magnum malum quod ideo sub
ditur Ab una scintilla et propter quod
subditur Attende a pestifero i. ab
homine doloso fabricat enim mala
i. tota diligentia querit subvertere
proximum et quia homines alieni generis
frequenter sunt talis condicionis

ideo sequitur Quod te admitte dic
ingeniam est quasi dicit dolebis
si eum admittas ad secreta tua quod
subditur esse subiectus turbine
concitando lingam et tumultum con-
tra te Cap. iii.

Si beneficeris Supius autor
informauit potentem de re-
gimine subditorum hic conter
eum informat de distributione bonorum
suorum dicens Si bene feceris tua lar-
gicio scito cui tu sit feceris scilicet quod
sit dignus in recipiendo et erit gratia
bonis tuis gratia multa quia talis
largitio in contemptu vertitur a
deo math. xix et quis sit dignus
recipere ostendit dicens Benefac
iusto indigenti et inuenies retri-
butionem magnam Sicut dicitur est
per oppositum de non largienti Non est
ei bene qui assiduus est in malis
operibus Dicit enim Ecclesiasticus xiii ca-
pitulo Quod malus amicus non habet
ad se nec ad alterum Qualiter quod
eundem concludit Igitur si si-
misericordiam et malum te fugiendum est
malicia intense et elimosinam
mendanti potenti tibi quoniam
et altissimus odio habet peccatores
inquantum huiusmodi non tamen in
quantum sunt eius creature et miseretur
penitentibus et quoniam de bonis
ei conformari ideo subditur Da
misericordi et misericordiam tene heriti
qui ex sua misericordia scit aliis com-
pati et ne suscipias peccatorem scilicet obsti-
natum qui ex bonis tuis foueretur
impietatis et impiis et peccatoribus
reddet vindictam scilicet deus de quo
premittitur Altissimus odio habet
peccatores Custodiens eos in diem vin-
dicte id est reseruans eos ad penam eterne
certam patent expedit Ne in agris pater
tior te sit ex hoc pater qui loquitur
de peccatoribus obstinatis Similiter
ex hoc quod subditur Nam duplicia ma-
la inuenies scilicet propter ea que fecit et similiter
que faciet sustentantis bonis tuis ce-
tera patent ¶ Non agnoscetur in
superioribus ostendit autor qualiter
in exterius continuitur homo se debeat
habere ad superiores et inferiores hic
consequenter ostendit qualiter se debeat habere
ad pares inter quos aliqui sunt
boni et aliqui mali Primo igitur o-
stendit qualiter se habeat ad malos
Secundo ad bonos etiam medium determinat.
tertio quod est ea de quo in omni vita tua Prima
induas Nam primo induit aduersa-
dum societate falsorum Secundo cupidorum
et superborum in principio xiii capi-
tuli circa primum dicitur Non agnoscetur
in bonis et in prosperis amicus ¶ Scilicet
verus quia tunc omnes ostendunt se
amicos tempore scilicet fuerit nubila eris
solus eris et non abscondetur in ma-
lis id est in aduersis inimicus quia
quia statim currit ad notorium sicut
canis ad mordendum tunc percussus
In bonis viri inimici illius supple-
tristantur saltem corde et si non faciunt
in tristicia et malicia illius id est ad
uersitate eius amicus verus ag-
noscitur Nam sibi compatitur et ad
heret aliis oppositum deserentibus Non
credas inimico tuo in eternum id est nunquam
credas ei quia quasi in inimicitia se-
cum oramentum erugitur malicia il-
lius id est rubiginem odii conseruat

intellis licet contrarium ostendit ex
tus Adeo subditur et si humilians
vadat curuus et magnam reuerentiam
faciendo abstine animum tuum nullo modo
ei credendo Non statues illum pe
nes te faciendo ipsum tibi familiarem
ne conuersus stet in loco tuo te
supplantando et in nouissimo cognoscas
verba mea fuisse sed ni-
mis tarde Consequenter quod sequitur Quis
miserebitur incantatori a serpente
percusso quasi dicet pauci et nulli
quia sic erat edoctus quod debuit
precauere sibi quasi dicet sic et tu
edoctus es per me Consequenter quod
cauere debes et omnibus qui appro
pinquant bestiis ferocibus accidit
quod leduntur ab eis et similiter
qui contrahit familiaritatem cum
hominibus malis Quia sicut philosophus
dicit primo politice Homo malus
a lege et iustitia destitutus est pessi-
mum animal Adeo subditur et qui
comitatur cum viro iniquo ob
volutus in peccatis eius psalmo xviii
Cum peruerso peruerteris Vna hora
tecum permanebit scilicet durante pro
speritate Si autem declinaueris ad ad-
uersitatem non supportabit id est non
te adiuuabit In labiis suis in
dulcat inimicus verbis dulcibus
fallendo In oculis suis lacrimat in
imicus compassionem fingendo
quando credit passum releuandi
et si inuenerit tempus nocendi non
satiatur sanguine Dicit pater
de ysmahel qui occidit vomectes
in maspath Iere xli Si in

curreris Et mala in quibus pos-
sit te notare In moribus cum illis pri
orem id est peiorem quia nulla pestis
grauior ad nocendum quam familiaris
inimicus Et quasi ad ruinas suffodi-
et plantas tuas id est finges tecum ad
machinabitur ad maiorem casum tuum
caput suum mouebit propter casum te
deridendo et plaudet manu mani
feste gaudendo et multa susurrans
id est plura de te dicens commutabit
vultum suum ab amicitia quasi factus
ad inimicitiam manifestam

Qui tetigerit hic ~~xiii~~
contemptor datur vitande societatis
superborum et cupidorum et di-
uiditur in duas partes Nam primo fa-
cit applicationem Secundo retrahit docet ad dimi-
ssionem id est humiliare deos Circa primum
dicit Qui tetigerit picem inquinabitur
ab ea eo quod est magne adhesiue et
qui communicauerit superbo induet
superbiam Nam homines sunt proni ad
appetitum proprie excellentie in quo consis
tit superbia Consequenter quod difficile ad 13
heret homini Pondus super se tollit
qui honestiori et potentiori se communi
cat quia semper vult habere melius
prope se et alius non potest resistere Adeo
subditur Quid communicabit caccabus
id est cirtus ad ollam terre fictam quando con
se colliserint confringetur scilicet olla que
est fragilior Diues applicuit ad propo-
tum dicens Diues iniuste egit et
fremet quasi ad hoc paratus et fiet
peius Pauper autem lesus tacebit
Nam si querelam mouerit peius ha-
bebit Si largitus ei fueris scilicet munera
in amici assumet te et honorabit
te iuxta se ponendo et si non habueris
Vnde sibi facias exenia derelinquet

te non vocando te ad mensam suam
Si habes communem tecum vocando
te ad mensam suam et evacuabit
te et depauperabit per exenia sibi
facta et ipse non dolebit super te
de tua paupertate Si necessarius
alicui fueris in aliquo negocio vel opere
supplantabit te et decipiet te et
subridens et blandiens spem dabit et
mittes et faciet bona et dicet quod
opus est et quod dicet de necessariis pro
videbo et consumet te viribus suis
vocando te ad mensam pro exeniis
habendis donec te exinaniat et ad
paupertatem deducat bis et ter et
quinquies quia quinque modis evacuat
pauperes divitibus cupidis Primo
bona pauperum violenter auferendo
Secundo mercedem debitam retinendo
Tertio per verba duplicia decipiendo
Quarto male eis ponderando vel
mensurando et hec duplicitas
Quinto impauperes absentia qui confi-
dunt de divitibus Alio modo in corpo-
rum presentia quia non audent contra di-
cere et in novissimo deridebit te
absque compassione Postea videns
bonis denudatum derelinquet te
quia non ponderabis de tuis rebus et
caput suum movebit ad te notando
te de fatuitate ❡ Humiliare deo
hic contra hortatur recurrere ad
dominum an propter quod et in fine fal-
laciam et deceptionem dicens Humiliare
deo de te nihil presumendo et ex-
pecta manus eius et sic misericordie
cordie que parate sunt humiles
adiuvare Attende diligenter ne se-
ductus per verba ad decipiendum com-
posita in stultitiam humilieris et ad

stultitiam declinans per errorem Noli esse
humilis et pusillanimis in sapientia tua et
adeo tibi data ne humiliatus et pusilla-
nimis factus in stultitia seductus veri-
tatem relinquens pro falsitate verbis
compositis colorata Et quoniam homo
confidens dedecet ad mutuo quod secundum
agere quam ante Ideo contra ostendit
qualiter se habere possit cum divite et po-
tentiore sic non se ingerendo nec se
nimis elongando loquendo reverenter
et caute se habendo et hoc est quod dicit
advocatus a potentiore discede et ali-
qualiter excusa te ex hoc enim magis
te advocabit si prius te vocavit bona
intentione Ne improbus sis ingerendo
te nimis ne in pinguedinis et rebel-
lis efficiaris et ne longe sis ab eo
et divite nimis te elongando ne eas
in oblivionem si dominus dedit sibi gra-
tiam largiendi non habeat dote memo-
riam Ne retineas ex equo loqui cum
illo et ut velis cum eo loqui de pari sed
magis cum reverentia loquens Ne cre-
das multis verbis illius et si multa
promittat ex multa enim loque-
la temptabit te ut accipiat ex-
perimentum de tua simplicitate et
subridens quasi et applaudens ex omina
condonans Interrogabit te de abscon-
ditis tuis et si aliquid de suo acce-
pisti in absconditis In animis et cru-
delis animus illius conservabit verba
tua ad capiendum te et non par-
cet de malicia et pena et in secunda
et de vinculis incarcerando te quod
quando dicitur caute de in tanta loqu-
ere et attende auditui tuo et audi-
tis ab eo ne precipitanter respondeas

contrita te quam cum subversione tua am-
bulas id est in periculo tue subversionis
Audiens vero alia que dicunt admitte
pro capite tua mors dicto ¶ Cum in som-
nis vide i. simula te non intelligere
et vigilabis i. cum hoc te vigilanter
et prudenter habebis ¶ In communita-
te exclusa societate malorum hic
consequenter inducit ad consortium bonorum
et dividitur in tres partes quia primo
inducit ad coniungendum se bonis Secundo
ad retrahendum se a malis ibi si communi-
cabit Tertio docet distinguere hos
ab illis ibi cor hominis Circa primum scien-
dum quod communitas hominum adminicu-
tive est bona quando dependet ex cari-
tate divina Quod dicit In communitate tua
dilige deum propter quem proximus est
diligendus et invoca eum in salute
tua i. pro salute tua temporali et eterna
et quia proximus est ideo diligendus
Ideo sequitur Omne animal diligit
sibi simile in specie sic et omnis homo
proximum sibi simile debet diligere quia
factus est ad ymaginem dei et capax
beatitudinis sicut ipse ¶ Omnis caro ad
similitudinem sibi coniungetur Vo-
latilia cum eiusdem speciei simul coha-
bitant et similiter animalia et
omnis homo simili sui sociabitur i.
debet sibi sociari ratione ymaginis
divine in qua convenit cum eo ipse
et hec societas fundatur in bono
rationis recte et legis divine ¶ Si
communicabit hic consequenter inducit
ad detrahendum se a malis et primo
ponit suam intentionem Secundo removet
circa hoc falsam opinionem ibi bona
est Circa primum dicit Si communica-
bit lupus agno etc. Cuia malis

homo semper insidiatur iusto Que
communicatio sancto homini ad canem
i. canino homini qualis est rixosus
iracundus et gulosus quasi dicit nulla
est communicatio bona aut que pars
bona diviti si cupido ad pauperem quasi
dicit nulla et subditur causa Ve-
natio leonis onager in heremo in
quo leo insequitur onagrum ad ipsum
devorandum sic pascua sunt divitum
cupidorum pauperes quorum bona rapiunt
sine causa et sicut abhominatio est
superbo humilitas eo quod contradicit huic
superbie in quo delectatur Nam signi-
ficatus gaudii est delectatio in oppo-
sito ij ethicorum Sic execratio divitis cu-
pidi Dives commotus i. turbatus
vel impulsus confirmatur ab amicis
operantibus participacionem in eius bonis
Diviti decepto multi recuperatores
dampni sibi allati quia sperant se
participare sibi locutus est superbia
et iustificaverunt eum adulatores affir-
mantes quod sic debeat magnifice
loqui Humilis deceptus i. pauper
est dampnificatus insuper et arguitur
i. sine compassione de dampno eius
ut fatuus increpatur Locutus est
sensate et non est datus ei locus
quia contempnitur ab auditoribus Di-
ves locutus est et omnes tacuerunt
audiendo verbum eius et verbum illius
usque ad nubes perducent commendando
eum de sapientia excellenti Pauper locu-
tus est et quis dicunt quis est hic quasi
contempnendo et si offenderit sub-
vertent illum graviter puniendo
¶ Bona est hic circa predicta re-
movet falsam opinionem Nam
ex dictis posset aliquis estimare
omnes divites esse malos et omnes
pauperes esse bonos quod removet

dicens Bona est substantia i. di-
cia cui non est peccatum in consciencia
s. de mala acquisitione per se vel per
parentes suos Nam divitie habi-
te iuste sunt materia exercende v-
irtutis per opera misericordie et libe-
ralitatis Ambrosius super Lucam sicut
divitie impedimenta sunt in reprobis
ita probis sunt adiumenta virtutis
et nequissima paupertas in ore im-
pii qui per impacientiam prorumpit
ad blasphemiam dei Cor hominis
Hic convenienter docet distinguere bonos
a malis dicens Cor hominis immu-
tat faciem illius sive in bona sive
in mala Disposicio enim cordis ma-
gis in facie quam in aliis partibus
corporis quia vigent ibi omnes sensus
et parissime motibus concupiscibilis plu-
res rerum differencias ostendit a me-
thaforice Preterquam cogitatus cordis
in bonum sive malum apertius hominibus
frequenter percipitur in facie et quia
pauci sunt boni et virtuosi respectu
malorum Unde dicitur Ecclesiastes primo
Stultorum infinitus est numerus Ideo subdit
Vestigium cordis boni etc. i. vanitate
gaudium mentis et exterioris con-
versationis simul invenies in labo-
ribus paucis

Capitulum xiiii.

Beatus qui non est lapsus verbo
Superius a principio tercii capituli
et citra actum est de exercitio vir-
tutis in ordine ad proximum Hic com-
agit de contrariis exercitio in ordine
ad deum et dividitur in duas partes
quia primo removentur impedimenta
Secundo attendit apposicionem ibi Beatus vir qui
in sapientia Primum autem impedimentum est
loquacitas quia hec peccatum annectit quia
In multiloquio peccatum non deerit
et per consequens inde ordinacionem impedit

Hanc igitur loquacitatem excludit
dicens Beatus qui non est lapsus verbo
etc. Veruntamen quia taciturnitas aliquando
est viciosa scilicet quando tacetur illud quod quis
dicere tenetur Ideo subditur et non est stimu-
latus remorsu conscientie contristicie
non est delicti Dicitur autem delictum quasi de-
relictum per quod intelligitur omissionis
peccatum tacendo quod debet dici de quo debet
homo compunctione tristari Secundum impedi-
mentum est accidia que reddit hominem
tristem et ponderosum ad opera bona
per que ordinatur quis in deum et sic
impedit ordinem istum quod excludit ibi di-
Felix qui non habuit animi sui tristitiam in
bonis operibus exequendis et non excidit
a spe sua que est certa expectacio beati-
tudinis a qua spe facit accidia decidere
Viro cupido Hic removet tertium
impedimentum quod est immoderata cupidi-
tas Radix enim que radix est omnium malorum
ut dicitur prima ad Thimotheum vi. propter
quod impedit ordinem in deum hoc igitur
impedimentum primo removet Secundo quo-
dam correlativum ibi Fili si habes Circa pri-
mum dicitur Viro cupido male acqui-
rendo et tenaci male retinendo sine
racione est substantia id est divicie quia
non proficiunt sibi neque aliis deest enim
ad quod habet tam id quod non habet ut
dicit Ieronimus ad Paulinum Simi-
liter nec aliis quibus nichil dat Quo-
que nocent avaro quantum ad corpus ad aliquid
et quantum expandita nascitur in media eo
sequitur et homini livido ad quid aurum
quasi diceret ad malum suum qui coacer-
vat ex animo suo iniuste id est fraude
et cupiditate in iuste acquirendo aliis
congregat etc. Nam frequenter cupi-
ditatem privatur et ab aliis male con-

finiuntur. Ideo subditur Qui sibi nequam
est in iuste acquirendo cui alio bonus
erit quasi diceret nulli. Nam peior hominibus
aliis nocet qui suis diviciis abutitur
qui sibi invidet qualis est avarus
qui ex avaricia retrahit sibi necessaria
nichil est illo nequius quia torquet
semetipsum quantum ad animam et corpus
et sibi ipsi facit agnoscant et non vo-
lens faciet. Sicut aliquando contingit
quod invidus intendens alii nocere pro-
movet eius bonum Sicut fratres Io-
seph intendebant eum vendere ad finem
occasionaliter fecerunt eum egipti dominum
Et in novissimo manifestat mali-
ciam suam ostendens se dolere de
proximi prosperitate Ideo subditur
Nequam est oculus lividi et quia non
potest videre bonum alterius facie torta de-
spiciens animam suam quia continue
affligit eam. Insaciabilis oculus
cupidi. Nam ex acquisitis non mini-
atur eius cupiditas sed augetur Ideo
subditur in parte iniquitatis id est in
iniqua acquisitione non saciabuntur
quia semper plus appetit. Donec
consumat arefaciens animam suam
id est vitam sua cupiditatis ardore et non
saciabitur parte sua. Nam ex avari-
cia anima non potest bonis habitis uti
Fili si habes benefac ex dictis infert
correlarium scilicet quod homo ex habitis bonis
utatur ad bonum contrarium dicens Fili
si habes bona temporalia bene fac tecum
inde vivendo decenter secundum statum
tuum et dignas deo oblationes offer
ad sustentationem ministrorum ecclesie
et pauperum. Memor esto quoniam mors

non tardat. Postquam nullus opera-
tur misericordie post mortem et testamentum
inferorum id est ordinatio dei de morte
singulorum Hebre ix Statutum est
hominibus semel mori et dicitur
testamentum inferorum Nam tempore quo
scriptus fuit liber iste iusti descen-
debant ad limbum quia demonstra-
tur Dicente Jacob genesis
xxxvii Descendam ad filium meum
lugens in infernum testamentum huius
mundi hereditas mundana filiis a
parentibus legata morte interveniente
cito deficiet Ideo sequitur ante
mortem bene fac amico tuo id est
proximo indigenti Nam omnis proxi-
mus est ex caritate diligendus. Non
defrauderis a bono die id est festino
tempore maxime in oblationibus et
elemosinis inpendendis et particula
boni doni non te pretereat id est tem-
poralium et ociosum a bonis operibus
non relinquet. Nonne aliis
relinques et quasi diceret immo
quod expendas in bonis usibus
vita tua. In divisione sortis da
et accipe. Ordinavit enim deus
quod aliqui sint pauperes et alii divi-
tes ut divites dent pauperibus
temporalia et pro eis recipiant e-
terna. Ante obitum tuum operare
iusticiam id est opera iusticie legalis que
includit omnem virtutem quoniam
apud inferos non est invenire ci-
bum id est merendi locus. Omnis ca-
ro sicut fenum veterascet id est omnis
homo cito deficiet. Alia generantur
2 alia deiciuntur Nam generatio unius
est corruptio alterius in plantis et a-
nimalibus. Sic generatio carnis

q(uod) sanguinis i(d est) homi(num) Nam pare
tibus molentibus filii succedunt
in loco corp(oris) s(ecundu)m statu(m) corp(or)ale Om(n)e
corpus corruptibile i(d est) ductu(m) ad corrup
tione(m) q(uod) c(aus)a e(st) peccatum cu(m) s(er)vie de
finet i(d est) desiste(re) faciet abeatitudine
et om(n)e opus electu(m) i(d est) meritoriu(m) iusti-
ficabitur et adeo approbabitur tam(quam)
iustu(m) et qui operatur illud hono
rabitur in illo i(d est) p(ro) illo honore ce-
lesti et eterno ¶ Beatus vir
Remotis impedimentis hic accedit
ad p(ro)positu(m) tractando de virtutu(m) q(ue)-
sitio s(e)c(un)d(u)m ordine(m) in quo inque
ordinatur homo per virtutis cogni-
tione(m) et peccati detestatione(m) Capit(ulum)
p(ri)mo agitur de p(ri)mo 2o de s(e)c(un)do
q(uar)to decimo q(uod) non depos(it)is p(ri)ma ad
hunc in duas quia p(ri)mo circa virtutis
sapientia com(m)endatur acquisitionis
actus 2o acquisite circa fructus in
principio q(ui)nti decimi capituli Circa
p(ri)mu(m) dicit Beatus vir in spe q(ui)
in sapientia morabitur meditando
d(iv)ina quor(um) cognitio q(ue) dicit(ur) sapia
quasi sapida scientia et quoniam no(n)
e(st) tantu(m) speculativa sed etia(m) ex ten-
sione ad opus sit practica Nam
p(ro)pter amorem dilecti precipit o-
perari ideo subditur et qui in iusticia
meditabitur reddendo deo debitu(m)
cultu(m) et proximo suo iustu(m) con
victu(m) et in sensu i(d est) sensate cogi-
tabit circumspectione dei i(d est) q(uod) deus
circumspicit om(n)ia et ubiq(ue) hebre-
iiii Om(n)ia nuda et aperta sunt
oculis eius Qui cogitat in vias illi(us)
i(d est) opera dei que sunt vie veniem-
endi in cognitione eius Ro(manos) p(rim)o
invisibilia dei a creatura mundi i(d est)
ab homine per ea q(ue) facta sunt

intellecta conspiciu(n)t(ur) sempiterna quoq(ue)
virtus eius et divinitas Ideo sequit(ur)
et in absconsis illius i(d est) dei p(ro)prieta-
tibus que sunt absconse ignorantib(us)
intelligens erit p(re)dictis vadens p(ost)
illum quasi vestigator i(d est) vestigiis eius
sequitor quod e(st) meritorium qui respicit
per fenestras eius i(d est) p(er) revelationes
factas in novo et veteri testame(n)to et
in ramis illius audiet i(d est) si etia(m) mi-
litante(m) perq(ui)rat e(st) ingressu(m) ad triu(m)-
phante(m) Qui requiescit iuxta domu(m)
illius firmiter credendo et suavit(er)
contemplando et in parietib(us) illi(us)
figens palu(m) i(d est) suu(m) intellectu(m) ne
ad curiosa et vana evagetur ad mag(is)
illius statuet casulam suam i(d est) do-
miciliu(m) suu(m) ad mag(is) illius s(cilicet) dei op(er)a
spectando continue dona gr(ati)e sic ergo
sequitur et requiescit in casula illi(us)
bona p(ro) gr(ati)e dona percepit s(cilicet) deu(m)
statuet filios suos i(d est) discipulos suos
sub tegmine illius erudiendo eos in
p(re)dictis Et sub ramis illius i(d est) docu-
mentis eius morabitur meditando et
operando p(ro)teget(ur) sub tegmine
illius a fervore viciorum et in gloria
eius requiescet p(er) adoptione(m) p(ri)ncipis

Qui timet dominum Capitulum xv.
Hic consequenter describit(ur) acquisi-
ti circi fructus et dividit(ur) in
duas partes Nam p(ri)mo ostenditur
quibus et qualiter iste fructus con-
cedatur 2o quibus denegat(ur) i(d est) ho-
mines stulti circa p(ri)mu(m) dicitur
Qui timet dominum faciet illud q(uod)
predictu(m) e(st) de inquisitione sapie(ntie) et
qui continens e(st) iusticie et tenebit ea(m)
in corde simul et ope apprehendet
illam s(cilicet) sapientia(m) divina(m) et obviа

abit illi Nam preoccupat eos qui se
concupiscunt ut illis prior se ostendat
sapientie. Et quasi mater honorificata
i. omni honore digna et quia facit hor-
ribiles illos quibus accedit et quasi
mulier a virginitate suscipiet illum
tamquam sponsum graciosum cibavit
illum pane vite i. verbo sacre scripture
Math. iiij Non in solo pane vivit homo
sed in omni verbo quod procedit de ore
dei et aqua sapientie salutaris i. gratia
spiritus sancti De qua Joh. iiij Qui
biberit ex aqua quam ego dabo ei non sitiet
in eternum Sed aqua quam ego dabo ei fiet
in eo fons aque salientis in vitam eter-
nam et firmabitur in illo deo fir-
miter adherendo et non flectetur
a rectitudine iusticie et continebit illum
i. deus tenebit eum secum per perseveranciam
in bono et non confundetur cum re-
probis sed honorabit eum electis Unde
sequitur et exaltabit illum apud pro-
ximos suos i. apud sanctos suos qui
sunt adeo propinqui et quia talis non
solum sibi proficit ad salutem sed etiam
aliis Ideo sequitur In medio ecclesie
aperiet os illius ad docendum populum
et implebit eum spiritu sapientie ad de-
gustandum divina et intellectus ad
exponendum ea lucide in ecclesia et sto-
la glorie i. sacerdotali dignitate in-
duet illum que frequenter modestia
contingit Vel stola glorie i. gloria
corporis et anime que semper sit per-
severantibus in exemplari vita
et salutari doctrina Et quoniam ex salute
auditorum augetur gloria doctorum
Ideo sequitur Iocunditatem et exaltationem
thezaurizabit super illum i. multi-
plicabit Et quoniam hec gloria non

est transitoria Ideo subditur Et nomine
eterno etc. ¶ Homines stulti Hic os-
tenditur contra quibus divina sapientia de-
negatur et quoniam opposita iuxta se
posita magis elucescunt Ideo cum hoc
ostenditur quibus ex sermonibus conce-
ditur Dicit igitur homines stulti i.
superbi Unde dicitur stultus alte tol-
lo extollis quoniam inaniter se extol-
lit Non apprehendent illam propter
suam superbiam Et homines sensati
i. recurrentes ad auxilium dei obviabunt
illi Math. xi Confiteor tibi domine pater celi
et terre quoniam abscondisti hec a sapientibus
et prudentibus mundi suis et reve-
lasti ea parvulis Ex hoc patet
quod subditur homines stulti etc. Viri
mendaces non erunt illius memo-
res quia non cogitant de illa fre-
quenter aut meditatio de aliquo for-
mat memoriam de illo Et viri ve-
races inveniuntur in illa Nam
abyssus est omnis veritas vite iusticie et
doctrine et succedunt i. assequitatem
habebunt usque ad inspectionem dei i.
claram visionem in patria Non est
speciosa laus i. deo placita in ore
peccatoris quod est pollutum quia non est
a deo missa Ps. xlix Peccatori
autem dixit deus quare tu enarras
iusticias meas etc. ¶ Sapientie enim dei
i. date a deo doctori astabit laus ita
laudabilis est a deo et in hominibus
et in ore fideli habundabit Nam
sibi et aliis proficit et dominator dei
dabit eam illi augendo in ipso do-
na spiritus sancti etc. Non dix-
cis Postquam autor induxit ad dei
cognicionem hic consequenter inducit ad
peccati detestationem et dividitur in
duas partes quia primo inducit ad

hoc rationando Quarto deprecando ca[pitu]lo
xxiiii ibi prima adhuc indicans quia primo
inducit ad hoc causa peccati Quinto exar-
ti peccandi xix capitulo ibi prima in
dicans quia primo declarat causam pec-
candi sive principium Sexto ponit peccati
remedium xvii capitulo de elemosina
viri ibi prima adhuc indicans quia pri-
mo removet errorem Quo docet veri-
tatem ibi Deus ab initio Circa cau-
sam peccati aliqui errantes attri-
buentes eam deo uno modo negantes
sic eo quod non dedit homini virtutem per
quam posset peccatum cavere Quod re-
movet dicens Non dixeris per deum
abest sic michi virtus vitandi peccatum
que enim odit deus ne feceris Ne
feceris hoc errore deceptus Alio
modo ponunt eo quod deus dedit homini
fomitem peccandi quod removet di-
cens Ne dicas ille me implanavit
i. errare me fecit et dicit dominum et
et planos quod est error vel deceptio
ad quod subditur ratio Non enim ne-
cessarii sunt illi homines impii a-
peccatores propter quod non dedit fo-
mitem peccandi sed homo meruit
illud propria culpa propter quam subla-
ta est ei iuste originalis iustitia que
conservabit in fores vires anime
ab omni rebellione contra rationem hoc
etiam destitutus originali iustitia per
ratione per reprime in ordinatos
motus partis sensitive que nata est
rationem obedire ut patet non
solum verdicta sanctorum sed etiam phi-
losophi primo ethicorum Omne execra-
mentum erroris et cetera omnis error que
deo execrabilis et etiam hominibus
liamo Adeo subditur et non erit

amabile et cetera ¶ Deus ab initio Hic
tenter de causa peccati determinat ve-
ritatem Circa quod ostendit primo quod
a deo est potentia conservandi iustitiam
Secundo ostendit hominem esse peccati cau-
sam ibi Apposuit et cetera Tertio removet
a deo causalitatem istam in nemini Circa
primum dicit Deus ab initio constituit
hominem super creaturam inferiorem
et reliquit eum in manu consilii sui
modo est per hoc intelligendum quod sibi tradi-
dit ei conservationem suam et guber-
natione quia statim in nichilum re-
cidisset sed quia fecit eum arbitrio li-
bero que libertas est conservandi iu-
stitiam potestas Nam posse peccare
non est libertas nec pars libertatis
sed est defectus propter liberi arbi-
trium eo quod est de nichilo Adiecit man-
data et precepta i. secundum liberum ar-
bitrium quo potest iustitiam conservari ad-
didit legem naturalem impressam
homini que dirigit ad conservationem
iustitie et sic adiuvat Si volueris
mandata conservare quasi diceret
Hoc est in tua potestate conservabunt
te ad vitam glorie Mathei xix Si vis
ad vitam ingredi serva ¶ Appo-
suit tibi Hic tenter ostendit peccatum
esse ab homine dicens Apposuit tibi
aquam et ignem i. refrigerium
glorie et penam gehenne premium
promittendo et penas ab ipsis Quam
uos comminando et penis ab ipso
retrahendo et sic intelligendum
est de sequentibus cum dicit Ante
hominem vita glorie et mors cul-
pe homini meritorum et malum de-
meritorum quod placuerit ei et cetera

a impietate eius est ad bonum tendere et
a malo declinare et subditur causa quoniam
multa sapientia dei ex magnitudine
sue sapientie processit quod naturam ange-
licam et humanam bonam sed mirabiliter
fecit ut qui permanere nollent mi[illegible]
et qui in conditione consisterent tanto
in ea iam dignius quanto ex arbitrio
starent et eo maioris meriti apud
deum fierent quo mutabilitatem sue
motum voluntatis sue studio strinxissent
Unde quod dicit gregorius de angelis mo-
ralium libro quinto et fortis impoten-
tia ad primatum stantes et puniendo
cadentes Videntes omnes sine in-
missione unde et clare specialiter
tangit modo iustos Non videt ad literam
apostolorum Ideo sequitur Multi enim
a sic misericordie ad timentes eum
¶ Nemini Hic consequenter ostendit
deum non esse causam peccati et hoc
ostendit dupliciter Quod ponitur
sexto decimo capitulo de in sinago-
ga. Prima in duas quia primo pro-
bat propositum Secundo infert quoddam
correlarium In principio xvi capituli
Circa primum facit talem rationem
Peccatum subditi imputatur domino
quia precipit aliud fieri vel licitat
deficiendo venturum competit deo ergo
et dicit agitur Nemini manda-
vit impie agere Sed tamen precipit
fieri aliquid quod est iustum quod tamen impie
agitur sicut per nabuchodonozor
captivavit filios israel in penam
sue ydolatrie Nabuchodonosor
tamen fecit hoc impia voluntate
que quidem impietas non fuit
a deo sed a malitia nabuchodonozor

et nemini dedit spatium id est licentiam
peccandi sed semper prohibuit et
subditur causa Non enim concupiscit
multitudinem filiorum infidelium id est i-
mitantium patres in infidelitate
respectu dei et inutilium id est noci-
vorum respectu proximi minus enim
dicendo plus significat ¶ Non ab-
stantibus autem predictis posset
argui quod deus sit causa peccati quia
illud quod est causa cause est causa cau-
sati Deus autem est causa efficiens
liberi arbitrii quod est causa peccati ut
dictum est ergo etc. Et confirmatur
ratio quia liberum arbitrium equaliter
se habet ad meritum et vitium ut videtur
ex predictis actus oppositos contrarios
reducitur in deum sicut in causam ergo
et vitiosus Dicendum quod deus
nullo modo est causa peccati nec in
se nec sit prima regula iustitie nec
in aliquo Aliquid enim est causa pec-
cati alicuius dupliciter Uno modo di-
recte ipsum inducendo ad peccatum
Alio modo indirecte cum ipsum aptum
non retrahit et tamen possit Pri-
mo modo deus non potest esse causa pec-
candi hominibus quia peccatum con-
sistit in recessu a deo cuius reces-
sus deus non potest esse causa Nam
omnis causa suos effectus ad se [illegible]
convertit Similiter nec secundo modo
quia preservatio alicuius apto non
imputatur nisi ei qui ad hoc obliga-
tur sicut precitatio navis per ab-
sentiam gubernatoris non imputatur
nisi ei qui ad eius gubernationem
tenetur aliquo modo Deus autem
nulli obligatur et ideo si non pre

serviat aliquem apertato quem posset preservare nullo modo. Propter hoc est causa peccati quia totum hoc facit secundum ordinationem sue sapientie et iustitie per quas ex malis elicit bona. Ad primum dicendum quod effectus cause medie non reducitur ad causam primam nisi effectus procedat a causa media in ordine secundum quem est causa prima sicut factum secundarium non imputatur domino nisi procedat ab eo secundum ordinem institutum a domino. Peccatum autem non egreditur a libero arbitrio secundum ordinem quo liberum arbitrium est a deo quia a deo non est ordinatum nisi ad bonum. Quod autem procedit ad malum hoc est ex defectibilitate propria et per hoc patet ad secundum. Nam liberum arbitrium prout est a deo non conformiter se habet ad bonum actum et vitiosum. Sciendum tamen ad maiorem declarationem quod peccatum seu actus vitiosus duo dicit scilicet actualitatem et vitiositatem. Primum est a deo qui est actus purus et primus. Secundum autem a libero arbitrio et nullo modo a deo sicut in claudicatione quidquid est ambulationis est a virtute motiva. Defectus autem claudicationis reducitur in tortuositatem tibie sicut in causam et non in virtutem motivam.

Cap. xvi.

Non concupiscis. Iesus Sirach in precedenti capitulo dixit quod deus non concupiscit multitudinem filiorum malorum. Ideo concludit ex hoc corollarium scilicet quod docet parentes tam corporales sive spirituales cum deo debent conformari non debent de multitudine talium filiorum letari et patet litera usque ibi Non credas vite illorum. Credendo quod emendari debeant in senectute. Nam hoc est valde rarum. Proverbiorum xxii: Adolescens iuxta viam suam etiam cum senuerit non recedet ab ea et non respicis in laboribus corporis quod debeant protelare in senectute tua. Rarum est. Melior est enim unus etc. Hec est comparatio abusiva quia quanto plures sunt mali tanto peius est. Quod sequitur et utile est etc. et utilius. Ab uno sensato inhabitabitur patria a hereditas a patre relicta et tribus impiis desoretur quia quanto plures tales sunt tanto citius alienabitur per venditionem vel fore facturam. Multa talia vidit oculus meus et quasi dicit in credendo est. Nam in talibus et maioribus sum expertus. ¶ In synagoga hic ponitur secunda via ad probandum quod deus non sit peccati causa que procedit ex divina iustitia. Propter quod primo ponitur divine iustitie rigor. Secundo ita hic removetur error. Non dicas. Prima adhuc indiget. Nam primo declaratur rigor divine iustitie. Secundo subditur temperamentum sive misericordie ibi misericordia enim. Circa primum ponitur talis ratio. Nullus sapiens et iustus punit illud quod facit deus autem punit peccatores aut puniet et patet ex decursu veteris ac novi testamenti. Igitur cum sit sapiens et iustus non est causa peccati. Huius rationis supponit maiorem tamquam notam et ponit minorem dicens. In synagoga peccantium exardebit ignis divine punitionis et inducit ad hoc exemplum de diluvio dicens. Non exoraverunt pro peccatis suis antiqui gygantes qui erant tempore Noe et

hic gen. vii qui destructi sunt in dilu-
uio confidentes sic muniti quod non posset
per diluuium sic puniri quamuis quod non cre-
debant noe predicanti et non peperit
peregrinacionem illorum scilicet corporis vite que est que-
dam peregrinacio super terram sed percussit
eos in diluuio submergendo gentem totam
perdens quia solus noe remansit cum
filiis suis et uxoribus eorum gen. vii
¶ Consequenter ponit aliud exemplum
de filiis israel in deserto qui quamuis rebelli-
onem suam mortui sunt in deserto ut
hic num. xiiii c. et sicut sexcenta milia
peditum exodi xii qui congregati sunt
in duricia cordis sui volentes redire in e-
giptum num. xiiii Sed quia posset aliquis
dicere quod quamuis hii puniti sunt quia erat
in tanta multitudine Ideo subditur et
si unus fuisset ceruicatus scilicet si unus solus
fuisset deo rebellis mirum si fuisset inmu-
nis a pena Nam et caym qui fuit solus
peccator fuit adeo punitus ¶ Misericor-
dia Hic consequenter ponitur temperamentum di-
vine misericordie cum dicitur misericordi-
am parcens et iram puniens et ideo illo
scilicet deo in quo misericordia et iusticia semper
concomitantur Potens exoracio scilicet de-
precacio iustorum potens est apud deum
quia relaxat uel saltem temperat
penam comminatam Ideo subditur et ef-
fundens iram scilicet faciens in se penam
secundum misericordiam suam scilicet cum tempera-
mento misericordie diuine Sed tunc correctio illius
hominis scilicet punicio cuiuslibet hominis contra
illius hominis ponitur hic pro individuo
vago secundum opera sua iudicatur scilicet pu-
nitur Non effugiet punicionem dei
in rapina peccator scilicet homo cum de his
exercens precium rapine et non tarda-
bit sustinencia misericordia facientis

scilicet paciencia misericordis omni adiusta
paciencie qui adeo remunerabit tempore
oportuno Omnis misericordia tam
maior quam minor faciet locum uni-
cuique coram deo secundum meritum opera-
tionum quibus correspondet premium
et secundum intellectum peregrinacionis ipsius
scilicet secundum intencionem qua hic in pre-
senti vita que dicitur peregrinacio homo
¶ Non dicas hic circa diuinam iu-
sticiam remouetur error qui primo
dissuadendo proponitur Secundo propositus
destruitur ibi cor eorum Tercio ad con-
trariam veritatem discipulus inducitur
ibi audi me fili Circa primum scien-
dum quod aliqui errantes dixerunt diuina
prouidencia ad hec inferiora non ex-
tendi nec per consequens eius iusticiam
Sed quorum persona dicitur Job xxii
Circa cardines celi perambulat nec
nostra considerat Alii uero dixerunt
quod licet eius prouidencia se exten-
dat ad hec inferiora hoc tamen est
in generali tantum quia secundum eos
non habet noticiam singularium nec celestium
eius intellectus et secundum primum erro-
rem et secundum tollerentur puniciones peccatorum
que respiciunt particularia Dissuade-
do agitur primum errorem dicitur Non
dicas a deo abscondar quia non habet
mei noticiam et subditur racio contra
errorem eorum et ex summo scilicet de celo
mei quis memorabitur quasi di-
ceret deus habet noticiam tantum de supe-
rioribus dissuadendo secundum dicitur In
populo enim cognoscar non dicas in
populo magno non agnoscar qua-
si diceret deus non habet noticiam sin-
gularium que est enim anima mea in
tam inmensa creatura quasi diceret

n v

nichil aliter quod videretur dei in
tellectus vilescere si cognosceret eam in
singulis ¶ Ecce celum hic removet
error predictus per quod ostendit quod dei ef
fectus attingit a summo celo usque ad cen
trum terre quantum ad omnia que sunt eius
particulariter operacione vero non agit a
casu sed sciens et cognoscens ergo
etc. et hoc est quod dicitur ecce celum aereum
et celi celorum id est celum sydereum cristal
linum et empireum abissus id est occeanus
et universa terra et que in eis sunt in
conspectu eius commovebuntur Nam eius
accio pertingit ad omnia et cum conspec
tu illa deus ex sua ordinacione volens
aliquid agere tremore concucientur id est
obedient ei ad nutum Unde frequenter
visum est aliqua fieri magis contra na
ture solitum cursum ut descensus ignis
in sodomorum punicione Genesis xix Et in
elevacione aque gravis quindecim cubitis
super cacumina montium in diluvio in
vindicacione Genesis vii ¶ Et in omnibus
hiis insensatum est cor scilicet hominis nega
tis divinam scienciam et iusticiam ex
tendi ad peccatorum punicionem ¶ Et omne
cor iusti et iniustum intelligitur ab
illo perfecte et vias illius quis intel
ligit quasi dicat nullus nisi valde
imperfecte et procella quam nec oculus
vidit hominis quia semper fit tempes
tas in locis ab omni habitacione homi
num remotis et sic non potest videri ab eis
Nam plurima opera illius sunt in
absconsis id est celata hominibus et opera
iusticie eius quis annunciabit quasi dicat
nullus quia iudicia dei sunt abissus
multa aut quis sustinebit quasi
dicat pauci quia iusti qui possunt
sustinere sunt in mundo minores quod subditur
longe enim testamentum vetus et novum
a quibusdam id est ab omnibus infidelibus
et a pluribus credentibus est longe
quantum ad operacionem licet non quantum
ad cognicionem ¶ Et interrogacio omnium in
consummacione est id est requiratur finali
iudicio Ubi de omni verbo reddent
homines racionem Ut dicitur Math
xii ¶ Et multo forcius de omni facto
Qui minoratur corde minoratur
qui finem in bonis temporalibus consti
tuit que sunt homine minora cogi
tat inania Nam cogitaciones sue de
ficiunt adveniente fine et sic sunt inanes
sicut medicina dicitur inanis que de
ficit a sanitate introducenda et vir
imprudens id est in agibilibus deficiens
quorum agibilium prudencia est recta racio
et errans in speculabilibus cogitat
stulta ¶ Audi me hic consequenter disci
pulus inducitur ad contrariam veri
tatem que ex hoc apparet maxime quod
deus est creator omnium et sic omnia perfecte
cognoscit usque ad minima Nam agit
precognoscens Sic ergo proceditur
quia primo ponitur excitacio discipuli
2o doctrina magistri ibi et dico in equitate
Circa primum dicitur audi me fili aure
corporis et aure mentis et disce disciplinam
sensus et non verba ad mulcendum
aures composita et dicam in equitate
absque personarum accepcione discipli
nam id est mores et scrutabor enar
rare sapientiam quantum ad divinorum
cognicionem et in verbis meis etc. Et plu
ries repetit excitacionem discipuli ad
maiorem expressionem ¶ Et dico hic
consequenter ponitur doctrina magistri et
primo de produccione creaturarum in generali
2o de produccione hominis in speciali in
principio xvii capituli ¶ Circa primum
dicitur et dico in equitate spiritus

rabsque depressione aliqua vanitatis
Virtutes quas posuit deus in opa
sua Nam omnibus creaturis dedit
virtutes per quas assequuntur suos
fines ut igni levitatem terre gra-
vitatem per quas feruntur natu-
raliter ad sua loca ubi conservantur
et sic est de aliis et in iudicio dei
recto licet nobis occulto operari q
ab initio Nam omnia disposuit in
numero pondere et mensura Sapie xi
Et ab institutione operum distinxit
partes illorum Sicut patet genes
primo Quia prima die divisit lucem
a tenebris Secundo aquas que sunt
super firmamentum scilicet celum cristal
linum ab aquis que sunt sub firmamento
scilicet materia quatuor elementorum per
celum sidereum intermedium Ter-
cio die distinxit elementa ab invicem
per congregationem aquarum in locum
unum et sic apparet arida et aeris
elementum sicut plenius fuit dictum
Et omnia operum ingentibus suis su
ple distinxit Nam initiales pos
sessiones partium terre per tres filios
noe distincte seminavit Sic
exponunt aliqui Sed quia precedit
Post hec deus intra respexit etc
videtur michi quod istud sit intelligendum
de angelis per quos administratur tota
corporalis creatura Sicut dicit augustinus super
genesim et secundum philosophos intel-
ligencie movent totas orbes celestes
sensus est omnia operum ingentibus suis
etc quia corpora superiora assignavit deus
distinctis angelis per eos regenda nec
obstat quod dicitur angelis suis Nam
angeli dicuntur in scriptura filii dei
Job primo Cumque assisterent filii
dei etc Dicuntur etiam milites eius
iob xxv quinto Numquid est numerus mi-
litum eius et lucerna facta est cum an-
gelo multitudo celestis milicie etc
Milites autem et filii eius sunt ingre-
dientes eius Ornavit in eternum opera
opera eorum Nam celos ornavit stel
lis et luminaribus aerem avibus
aquam piscibus et terram animalibus
Et dicuntur celi et elementa angelorum
opera non quia sint eorum factores
sed administratores eo modo loquendi quo
Omnia dicuntur opus Trinitatis et domus
gubernanda opus dispensatoris et
pomerium hortulani quantum ad decoris
quorum ornamenta et manebunt quantum
autem ad generabilia et corruptibilia que
cessabunt in fine mundi accipitur
pro tempore longo sicut dicuntur mo
tes eterni Ps lxxv Illuminans tu mi
rabiliter a montibus eternis Nec esu-
rierunt Nam angeli non sunt cor-
porali cibo indigentes nec labora
verunt quia sine fatigatione administrant
corporalem creaturam et etiam communiter
Quod subditur et non destiterunt a fine
sine discordia Quod subditur Unusquisque
proximum suum Unde subditur ab-
sque Cum facit concordiam in subli
mibus suis Post hec deus in terram
respexit et implevit illam bonis
suis multiplicando homines in ea
et creata fructus producendo ad susten-
tationem hominis et animalium Quod subditur
Anima hominis omnialis tam rationalis
quam sensibilis Denudavit ante
faciem ipsius id est facto ostendit quod quicquid
illam erant illa bona adeo quod dicta
quia visa est ipsius et in opera atque
reversio illorum Nam per animam
rationalem ista reducuntur in deum opere
in bonis suis laudando et per animam
sensitivam suo modo quia est materia

divine laudis. Capitulum xvii

Deus creavit. Hic conter agitur
de creacione hominis specialiter
et primo quantum ad perfectionem
nature. Secundo quantum ad perfectionem legis
superaddite ibi Addidit illis etc.
Primum dicitur Deus creavit. Nam
creatis communiter dicta est de mundo de-
cetera homine quantum ad corpus quantum
primo et secundum ymaginem suam
fecit illum quantum ad animam intellec-
tivam per quam homo capax est operis
dei per amorem et cognicionem et
eterna committit illud in aparam secundum yma-
ginem dando ei cognicionem actu-
alem dei. Nam ymago perfecta
attenditur secundum actum quam in
potentia et secundum se a. secundum
decentiam humane nature vesti-
vit illud virtute ad quam humana
natura habet aptitudinem. Sicut enim
deus formavit hominem perfectum
quantum ad corpus ut in quantitate
debita et pulchritudine sic quantum ad a-
nimam scientiis virtutibus perfi-
ciendo illum. Unde et adam sta-
tim imposuit nomina animalibus
omnium nature sue proprietate gene-
ris quod non fecisset nisi habuisset
eorum cognicionem. Numerum dierum
et tempus dedit illi quo viveret
in paradiso terrestri et inde trans-
ferretur ad gloriam sine morte
si stetisset in statu innocen-
tie et dedit illi potestatem corpo-
rum super terram generis primo
et creavit ex ipso et cetera. Decorem
eius mulierem formando que mu-
lier erat adiutorium viri in pro-
creacione prolis et eius nutricione
et eciam in cohabitacione. Nam aliqua
opera statim apparent per corpus
fienda et aliqua per voluntatem consi-
lium id est potentia deliberandi et lin-
gua ad conceptum mentis signandum
alteri et oculos et aures id est potentia
videndi et audiendi. Hos autem spe-
cialius exprimit quia maxime de-
serviunt doctrine. Ut hic prima mente
et cor primo intellectum dedit illis
excogitandi ea que essent neces-
saria et expedientia sibi et disciplina
intellectus replevit illos scilicet virum
et mulierem dando eis noticiam omni-
um que competit eis scire per naturam
et ad idem facit quod subditur. Cre-
avit illis scientiam spiritus intellectus
tamen quod refertur ad noticiam
principiorum. Sciencia vero ad noticiam
conclusionum. Et sensus quantum ad cer-
titudinem utriusque noticie. Simul
et clare cognoscens aliquid dicitur
illud bene sentire. Et mala et
bona ostendit eis bona ad prose-
quendum et mala ad vitandum. Po-
suit oculum ipsorum super corda eorum.
Nam dedit intellectui virtutem
super se reflectendi. Ostendere illis
id est ad ostendendum illis magnalia o-
perum suorum. Per hoc enim quod anima
est super se reflexiva maxime pro-
ficit in sciencia. Et nomen sancti-
ficacionis id est nomen dei in quo sanc-
tificantur et benedicuntur omnia
collaudent. Ex natura namque
operum dei debet homo assurgere
in laudem conditoris et alios ad

hoc inducitur quod subditur ut magna
lia enarrent etc. Addidit illis
Hic tercio agitur de perfectione
hominis quantum ad additionem legis
dicens addidit illis disciplinam id est le-
gem divinitus datam et legem vite
id est ad vitam ducentem math. xix. Si
vis ad vitam ingredi serva man-
data tamen hic ingressus retar-
dabatur tempore legis mosaice quous-
que per christum amoveretur impedimen-
tum nature Hereditavit illos scilicet filios
israel specialiter et omnibus generaliter
quia nulli denegabatur illa lex quan-
tum ad ea que pertinent ad salutem
et multi gentiles receperunt illam
testamentum eternum constituit cum illis
quantum ad precepta moralia que ma-
nent in lege nova et iusticiam et
iudicia sua ostendit eis quantum ad
precepta iudicialia et magnalia
honoris sui vidit oculus eorum
in ceremoniis et cultu dei Et ho-
norem vocis scilicet divine audierunt
aures eorum in datione decem pre-
ceptorum exodi xx et dixit illis
attendite ab omni iniquo scilicet in pre-
ceptis negativis dicens Non habe-
bis deos alienos etc. et mandavit
illis unicuique de proximo suo ut
diligat iuste eum ut se et hoc in pre-
ceptis secunde tabule que ordinant
hominem ad proximum Vie illorum co-
ram illo sunt semper quia nichil
latet eum In unamquamque gentem
posuit rectorem id est angelum dirigentem
Unde supremus ordo in secunda ie-
rarchia dicitur ordo principatuum

id est angelorum qui sunt diversis reg-
nis et gentibus et prepositi unde intel-
ligi de regibus et principibus ter-
renis quorum potestas est a deo et pars
dei israel facta est manifesta Nam
regimen illius populi attribuebatur
a principio populi deo modo speciali propter
quod cum petiisset regem dixit
dominus samueli primo regum viii Non
te abiecerunt sed me ne regnem
super eos Et omnia opera illorum
scilicet hebreorum velud sol in conspectu
dei Nam in illo populo vigebat
cultus dei tercius ad ydolatriam de
clinantibus et oculi eius sine
intermissione etc. Nam populo israel
dedit precepta et alia beneficia multa
psalmus cxlvii Non fecit taliter omni
nationi et iudicia sua etc. Non sunt
absconsa testamenta per iniquita-
tem eorum licet enim in populo israel
fuerint plures reges ydolatre co-
nantes legem destruere tamen
in bonis fuit lex et latria re-
servata Et omnes iniquitates eorum
in conspectu dei ad puniendum eos
quia decem tribus captivavit per
reges assiriorum et residuas per
regem babilonis ut patet iiii
regum Elemosina Superius actum
est de causa peccati sive principio hic
tercio agitur de eius remediis que
potissime elemosina est et peniten-
tia propter quod primo agitur de
elemosina Secundo de penitentia ibi pe-
nitentibus Quod autem elemosina
sit remedium contra peccata patet
danielis iiii ubi daniel dixit

nabuchadonosor peccata tua elemo
sinis redime Quod dicitur elemosina
cum quasi sacculus id est pera. Unde apostolus
id est in pera Nam sicut viatoris pro
visum ad quod in necessitate recur-
rit Sic elemosina in morte homi
subvenit Augustinus Sola misericordia
comes defunctorum est Quia elemosina hominis
id est homini adeo datam quasi pupillam
conservabit in puncto Nam recipien-
tes elemosinam orant pro dan-
tibus ut in gratiam consistant et
peccata consurget Nam iudicis genera-
liter dicet salvator Vobis regnum
a constitucione mundi Venite benedicti
patris mei percipite paratum vobis
regnum a constitucione mundi Esuri-
vi enim et dedistis mihi manducare
etc. et similiter in inferiores partes
hic Nam elemosina valet defunc-
tis in purgatorio quasi sanctis et
doctoribus et idem (?) in inferno
qui est sub terra Dicit enim gregorius
sicut eodem igne aurum ruti-
lat et pallea fumat sic idem est
ignis qui cruciat reprobos et pur-
gat electos ¶ Penitentibus
autem Hic tercio agitur de penitente
ia que est summum remedium contra
peccatum et quia datur ex dei miseri
cordia Igitur hic etiam ex consequen-
ti agitur de ipsa ubi quam magna
misericordia Circa primum premittit
quod elemosina ad penitentiam disponit
Ideo quasi continuando precedentibus dicitur Penitentibus autem
dedit elemosina etiam iustis ad
eam disponendo et confirmavit de-
ficientes sustinere id est debiles ad sus-
tinendum laborem penitentie et

destinavit illis sortem veritatis que
consistit in clara dei visione Et quia
vere penitentibus conferunt ista (?)
subditur (?) exhortando ad peniten-
tiam convertere etc. et patet et nunc
offendicula non solum cavendo a peccatis
sed etiam cavendo ab occasionibus
peccatorum et minuis id est valde odito execre
cionem id est culpam execrabilem et
cognoscite non solum speculative sed etiam
practice Iusticias iudicia dei contenta in
scriptura veteris ac novi testamenti et sta
in sorte propositionis id est in proposito bono et
orationibus altissimi dei ut te teneat in
firmitate propositi In partes vade seculi
sancti id est cum omnibus iustis qui dicuntur
seculi sancti Cum vivis (?) etiam (?)
et dantibus confessionem deo (?) de
vote laudando Non demoreris in
errore impiorum id est tu eis ne abeis in
sectis Prima causa ex xv corrumpunt bo-
nos mores colloquia prava Ante
mortem confitere et subditur causa a
mortuo quasi nichil perit confessio
quia inutilis est sibi Sicut dicitur per
sapientiam v in persona existencium in in-
ferno Quid nobis profuit superbia
et divitiarum iactantia quid contulit no-
bis Ideo subditur Confiteberis vi-
vens vivus et sanus etc. Tunc enim inde
homo potest conscienciam suam purgare
quia non impeditur infirmitatis gra-
vitate ¶ Quam magna Hic tercio
agitur de misericordie dei magnitu-
dine et primo specialiter erga penitentes
Secundo generaliter erga omnes xviii capitulo
Circa primum ostenditur primo quantum
Secundo declaratur quaddam dictum ubi
Quid lucidius Circa primum dicitur-

Quam magna misericordia dei i. ual-
de magna est et quantitas illius conuer-
tentibus adest i. uere penitentibus
nam de filijs dyaboli fiunt filij dei
et coheredes regni eo quod condonat
eis simul omnia peccata et aliquando
tamen hoc tota pena debita ¶ Sicut contigit
de maria magdalena et semper uir-
tute sacramenti penitentie remittitur
aliqua pars pene Et subditur Nec
enim omnia possunt esse in hominibus i.
non semper ut homo de omnibus
peccatis suis satisfaciat quoniam
non est in mortalis propter quod ex
carne corruptibili fragilis est et
pronus ad peccata et in uanitate
uite consumitur malicie i. peccata pla-
cuerunt sibi propter quod indiget
magna misericordia dei ¶ Quid lucidius
Hic consequenter declarat fragilitatem
hominis et hoc per mutabilitatem
magis stabilium dicens Quid lucidius
sole quasi dicat nichil incorruptibilius
et hic deficiet non secundum substan-
tiam sed secundum apparentiam quando
patitur eclipsim aut quid nequius
quam quod excogitauit caro et sanguis
i. homo peccator est enim pessimum animal
Ut dicit philosophus primo politice
et hoc arguetur ab eo et arctius pu-
nietur Uirtutem altitudinis celi i.
uirtutem angelorum in celo empyreo
existencium ipse s. deus conspicit tamquam
nulla res sic uirtus et multo fra-
gilior est homo Et subdit Et subditur
et omnes homines terra et cinis Capitulum xviii.

Qui uiuit in eternum Hic consequenter
agitur de magnitudine diuine
misericordie erga omnes Sequitur po-
tractatur. Secundo de speciebus per quem im-
petratur et consumatur i. filii in bonis
Prima in duas quia primo agitur
de magnitudine misericordie dei
absolute secundo comparate ad miserationem
hominis Prima adhuc in duas quia
primo quantum ostenditur ex parte dei
miserantis secundo ex parte hominis
ea indigentis ibi Quid est homo Circa
primum dicitur Qui uiuit in eternum
creauit omnia simul ex hoc apparet
infinitas sue potentie quia creare
est de nichilo aliquid facere Intelli-
guntur autem omnia simul creata
dupliciter Uno modo quod celum empi-
reum angelis replendum creatum sit cum
informi materia corporali que post
formata est per distinctionem formarum
substantialium in opere sex dierum Secundo
modo quod omnes partes principales mun-
di simul producte sunt in suis
formis substantialibus et formas specierum
intelligitur quantum ad formas acci-
dentales prout in principio genesis
plenius explicatur Deus solus
iustificabitur quia solus iustus
est sicut quod contra sicut et bonus
Quis sufficiet enarrare opera
eius s. creationis gubernationis
et glorificationis quasi dicat nullus
et eodem modo de sequentibus ut
dicitur Quis in inuestigabit uel
Et quia ista omnia sunt ad homi-
nem sicut huius Et sequitur et quis
adiciet enarrare misericordiam
eius erga humanam naturam q. d.

nullus nisi ipse non minuc nec
addere. Nam in eius operibus nil
est superfluum nec diminutum nec
est in venire magnalia dei Nam
ad eorum cognitionem non ascendit
homo nisi per creaturas que in in-
finitum destant a perfectione crea-
toris Ideo sequitur cum consumauit
homo investigationem eorum tunc in
cipit et perficit quod est in principio et
cum quieuit operabitur et sic est
in senectute que est tempus quiescende
ad bonum opus arabitur Unde
beatus franciscus senex dicebat
fratribus suis fratres incipiamus
seruire domino Nam usque huc parum
profecimus et hec monitio salu-
taris luce xvii Cum omnia feceritis
que precepta sunt vobis dicite
servi inutiles sumus ¶ Quid est
homo hic tanter ostenditur mag-
nitudo diuine misericordie propter
hominem qui secundum se nichil est in
conspectu dei nec habet a se aliquid
boni Propterquod quicquid a deo
sibi fit debet magnum reputari
Ideo dicitur Quid est homo quasi diceret nichil
et que gratia illius est quasi d-
ixisset non habet aliquod bonum gratie vel
nature aut quid nequam illius quasi
diceret quicquid nequitie est in eo totum
est ab ipso Osee xiii Perditio tua ex
te israel tantum modo ex me auxilium
tuum Numerus dierum hominum est quasi
diceret Si viuet centum annis homo
nichil est respectu eternitatis propter
quam hic accipitur eorum Quandi-
cendie eum et induratione eternitatis
hoc etiam Verum est si accipiatur
eum quantum quod est monstrum et multip-
licitudo Et eo si tota vita sua esset
in bonis operibus occupata tamen
nichil esset in conspectu dei Ideo subditur
propter hoc patiens est deus in illis ex
pectando eorum emendationem et effundit
super eos misericordiam suam dando
largiter gratiam suam hoc enim ostendit
effusionis verbum Vidit presumptionem
illorum inter babel edificatione et cog-
nouit subuersione illorum Nam omnes
fere declinauit ad ydolatriam Ideo ad
impleuit confusione suam in illis eos
ab ydolatria retrahendo et ostendit
ei viam equitatis videlicet direc-
tione legis quam dedit lege naturali
Nam obturata quiescendi consuetu-
dinem que quidem lex inducit ad cul-
tum et amorem omnibus soli dei et similiter
equitate cum proximo licet autem illa lex
data fuit iudeis israel specialiter tamen
data fuit omnibus in quantum admitte-
bantur ad eam in hiis que necessaria
sunt ad salutem ¶ Miseratio hic
tanter agitur de magnitudine mi-
sericordie dei comparate cum dicitur mi-
seratio hominis circa proximum suum quasi
diceret parua est quia sic ostendit
ad hominem tantum misericordia autem
dei super omnem carnem Psalmus centesimo
xxxv Qui dat escam omni carni
Propterquod incomparabiliter maior
est dei misericordia et quia misereri
magis tenentur illi qui sunt in
statu regendi Ideo subditur Qui

misericordiam hic et statum misericor-
die et docte erudit et hinc docendi
officium miseratur in effectu exemplis
doctrinam miserationis et conservat
doctrinam suam per exitum operis. Ita
in moralibus magis movent facta
quam verba. Et qui festinat in iudi-
tiis eius sic misericordie desiderabis
audire illam sententiam in finali
iudicio Venite benedicti patris mei, es-
urivi et dedistis mihi manducare
Mt xxv. ¶ Fili in bonis. Postquam
actum est de magnitudine misericordie
dei, consequenter hic agitur de illis per que
impetratur et formatur. Et dividitur
in duas partes quia primo sic agitur.
Secundo tollitur impedimentum a parte conti-
pistentias. Circa primum ponuntur
quatuor impetrativa et conservativa
misericordie divine. Primum est proximi
vera compassio cum dicit Fili in bonis
ne des querelam plangendo quod
dedisti ad relevandum proximi mise-
riam. Et in omni dato ne des tristitiam
verbi mali increpando pauperi
cui das elemosinam sicut faciunt avari
et per hoc perdentes saltem in parte
bonum meriti. Nonne ardorem refrige-
rabit ros etc. quasi diceret sic manifes-
te apparet in estate sic et verbum me-
lius quam datum. Dupliciter enim aliquis
petit elemosinam. Uno modo magis
ex cupiditate quam necessitate et tunc
non expedit dare quod petit sed magis
ipsum rationabiliter instruere quod cessare
debet a tali petitione. Et sic dicit Aug.
de sermone domini in monte Aliquando

aliquid melius dabis cum iniu-
ste petentem correxeris et sic dicitur ho
dicitur Nonne ardorem etc. q.d. sicut
ros refrigerat ardorem temporis sic
verbum bonum refrigerat concupis-
centiam inordinatam petentis.
Alio modo ex necessitate petens fit
molestus et sic dandum est quod petit
ad relevandum indigentiam corporis et
cum hoc verbum consolationis pro
consolatione mentis et spiritus ad hoc
subdimus Nonne ecce verbum con-
solationis super bonum datum quasi
diceret sic quia melior est elemo-
sina spiritualis quam corporalis quanto
spiritualia corporalibus preferuntur.
Et utraque cum homine iustificato quod
sic dono dat etiam verbum dulce.
Stultus acriter improperabit
pauperi domum suam et datus in-
disciplinati tabescere facit oculos
accipientis qui verecundantur ex im-
properiis sibi illatis ¶ Ante iudi-
cium. Hic ponitur secundum quod est inno-
centie conservatio cum dicitur Ante
iudicium para iustitiam tibi et ante quam
iudices alium de defectu aliquo in-
deas quod in magnis sis ab alio aliqui
te condempnando. Ps ij Qui quo
enim iudicas alium te ipsum condem-
nas eadem enim agis que iudi-
cas et antequam loquaris alios
docendo disce a magistro Ante
languorem etc. Sicut enim infir-
mitatis corporalis redditur incu-
rabilis per diuturnitatem sic spiritua-
lis per consuetudinem que est
quedam natura et ante iudicium
a horam mortis quia talis inu

dictis computaberis qualis in morte
reperieris Interroga te ipsum per
diligentem consciencie discussionem humi-
lia te coram sacerdote et impe-
rfc infirmitatis spiritualis ostende conver-
sacionem tuam per nudam et aper-
tam confessionem ¶ Non impe-
diaris Hic tercio ponitur tercium
quod est devota oratio cum dicitur Non
impediaris temporalibus curis orare
semper id est temporibus ad hoc in-
stitutis et non verearis id est prohi-
bearis iustificari semper usque
Ultimo qui iustus est iustificetur
adhuc procedendo de virtute
in virtutem Cum oracione tua ipsa
ra anima Orat videndo quod non
omittas inutilibus premediis
pro quibus ores orare vide his
que fieri possunt per humanam pro-
videnciam Et noli esse sicut homo
qui temptat deum Deum enim temp-
tat se periculo se committens quod agit
per omittendo expectans liberari
a deo ¶ Memento Hic ponitur
quartum divine misericordie impe-
trativum quod est extremi iudicii tre-
pidacio cum dicitur Memento ire
id est dei vindicte in die consumma-
cionis mundi que erit tempore iudicii
et tempore retribucionis eterne In
consumacione faciens consideracio
enim finalis iudicii inducit ad
bonum consummandum pro retribucione
premii que tunc fiet Et quia ad
hoc inducit facit apud misericor-
die ut predictum est subditur Me-
mento paupertatis relevande

in aliis In die habundancie tue quia
potes eam relevare Et necessitatis
paupertatis etc quasi diceret magis
indigentibus debes prius succurrere Si-
militer usque ad vesperam inmutabit
tempus id est aliquando inter mane et
vesperam mutatur de diviciis ad
paupertatem et hec omnia cita sunt a-
tito transeuncia quasi diceret Dum
habes elemosinam facere non tar-
des Homo sapiens in omnibus me-
tuit iudicia divina et in diebus
delictorum id est huiusmodi tempore quod est de-
lictis plenum attendet ab inercia
id est pigricia benefaciendi Et quia
timor dei est inicium sapiencie subdi-
tur Omnis astutus id est per timorem dei ad
cavendum mala intentus agnoscit
sapienciam id est acquirit et diligit eam
et invenienti eam dabit confessi-
onem id est laudis Sensati in verbis
id est perspicaces sensu verborum eciam
sapientes egerunt extendendo ad
opus suam noticiam et intellexerunt
iusticiam de perpetracione boni et ius-
ticiam de perpetracione mali et implo-
raverunt id est implorando cognoverunt
proverbia et iudicia id est intelligenciam
gemilearum ¶ Post concupiscencias
Hic quinto commonetur impedimentum
impetracionis misericordie divine
cum dicitur Post concupiscen-
cias tuas non eas Sequitur enim concu-
piscencie avertitur a regula legis
divine et per consequens non potest adeo mi-
sericordiam impetrare Quo dicitur
faciet te in gaudium inimicis
tuis spiritualibus qui sunt spiritus
maligni Ne oblecteris in turbis

si in multitudine familie necari mo
dicus et in minori familia et subdi
tum assidua cum commissio alloqui et frequenter
peccant et sic turbant dominum si bonus
fuit et impediunt a bono et si non
turbatur fauet eos in malo et sic
auertitur a deo ¶ Secundum quod impedit
dictam impetrationem misericordie
est duricia erga proximum quam commo
net dicens Ne fueris mediocris et
negligens et remissus sed magis
diligens et continuus in contentione
extensore et ut contendas superare
alios in datione elemosine qui das
non feneratum. Ecclesiastici xix feneratur
domino qui miseretur pauperis et non est
nichil sed aliquid quia due nega
tiones equipollent uni affirmationi
in seculo. Alia litera in seculo et
in idem redit et est sensus ex quo
habes bona huius seculi uel bona te
poralia in seculo Unde pates co-
Veniens unde non debes esse negli
ens in elemosinarum datione cuius omnis
munditia anime tue subtrahendo
sibi bonum misericordie si neglige
fueris in elemosine datione. Dicit ex
ponatur communiter passus iste
Sed quoniam hec expositio accipit
contentionem satis extrinsece et
satis non litteraliter sed mistice ideo
in aliter dicendum sic ne fueris me
diocris in contentione extensore et
non solum multum sed nec etiam
parum contendas dure repetendo
debitum quod commodasti proximo in
digenti exo. xxii. Si pecuniam
mutuo dederis populo meo pauperi
non urgebis eum quasi exactor et

Et aut accomodato feneris dicitur
in scriptura pater deut. xxviii. fe
nerabis gentibus multis et ipse
a nullo feneris accipies et in mul
tis aliis locis et non est hic nichil est
et dictum hec Unde possis aliunde quod
non debes dure debitum repetere ne
cum munditia anime tue subtrahen-
do sibi bonum misericordie procedit
repetas minus dure contra preceptum
tum allegatum **Cap. xix.**

Operarius ebriosus. Superius
ab illo loco non diligis per
deum ab est xv capitulo
incipit auctor ad peccati detestationem
ex causa peccati que est liberum ar-
bitrium hominis hic igitur addidere
inducit exactum peccandi et di-
uiditur in duas partes quia primo
facit hoc impetratur remissionis
Secundo impetratio remissionis capitulo
xxii et quoniam peccata carnalia sunt
magis turpia et grauiora in famie
ideo ab illis incipit dicens Ope-
rarius ebriosus non locupletabitur
Nam per ebrietatem lucrum con
sumit et ab opere impeditur
et qui spernit modica et peccata
leuia paulatim decidit in gra
uiora Nam abissus abissum
inuocat Uinum et mulieres
apostatare faciunt mulieres De ui-
no habetur exemplum genesis xix in
loth qui inebriatus suas filias
stuprauit de mulieribus autem iii re-
gum xi Ubi dicitur de salomone
quod eius cor senex deprauatum est cor
eius per mulieres et arguunt sen-
satos a faciunt arguendos et

qui se iungit fornicatoribus erit nequa-
ciam per fornicationem trahitur ad
alia nequiora sicut salomon fuit
tractus per mulieres ad sequendum
ydola iii regum xi. Pueruersi et dome-
mes hereditabunt illum post
mortem et extolletur. i. e contra con-
pertum bonorum tolletur in exemplum
malis a ad terendum non solum mi-
nores sed etiam maiores et extolle-
demus electorum anima eius rapta
a demonibus. Qui credit cito
tonter procedit ad detestationem
peccatorum spiritualium. Circa quod primo
detestatur eorum originem. Quo contra
multitudinem capitulo xxi est
autem duplex origo peccati. s. leuitas
cordis et loquacitas oris. Sequa
loquitur de neateres. Contra pri-
mam dicit. Qui credit cito ma-
lo de proximo leuis est corde. i. in-
stabilis in bono et labilis ad ma-
lum. Nam de quolibet credendum
est quod sit bonus nisi appareat con-
trarium et minorabitur in uita et
fama et qui delinquit in animam
suam peccatis occultis nisi sitiens
eam in super habebitur. i. exponetur
manifestabitur sicut quod est in corporis
superficie. Qui gaudet iniquita-
te uitatus in malo operandi con-
suetudine signum enim est huius generis
est delectatio in opere iniquitatis de-
uorabitur a malo notabitur
ostensus ab aliis cum digito et
odit qui correctione minuetur uita per
suspendium uel aliam mortis penam.
Qui odit loquacitatem. Hic
tonter detestatur secundam peccatorum

originem que est loquacitas. Et quia
opposita iuxta se posita magis elucescunt
ideo primo reprobat locutionem
indiscretam. Quo commendat discretam
retripe anima. Circa primum dicit. Qui
odit loquacitatem extinguit maliciam
quam loquacitas attendebat qui peccat
in animam suam ne conponatur ut
supra neateres nequiciam a detrac-
tionis et duritie obiurgationis sine
fuit ante dictum aliud reiterando siue
ab alio aliud referendo uel propalando
Nam hoc est malorum multiplicatus et
non minorabilis in fama et uir-
tute. Consequenter reprobat
indiscretam locutionem de secreto dicens
amico et inimico indifferenter noli
narrare sensum tuum. i. secretum tuum et
si est tibi delictum occultum noli denudare
coram inimico maxime. Audiet
enim te libenter et cum spraudiet te. i.
obseruabit uerba tua ad capiendum
te et quasi defendens peccatum suum
fraudulenter coram te excusans
opponet et odiet te. hoc enim non facit ex
amore sed odio et sic ad heredit-
est semper ut magis possit mala tua
cognoscere et te per hoc subuertere.
Contra reprobat indiscretam locu-
tionem dicens audisti uerbum aduersus
proximum tuum commoriatur intra te
omniquam crudelis sed sit sepultum
apud te fidens quod te non disrumpet.
i. quod talis relatio est mala non faciet.
A facie uerbi parturit fatuus quod
non potest aliud celare et si ad hora
celet hoc est cum dolore. Quo subdit
sagitta in fixa femori carnis quam
cititur extrahere. Sic uerbum in corde

stulti quia non quiescit donec qua
lavit ¶ Corripe amicum Hic consequenter
commendat latitudinem discretam et di-
uiditur in duas partes quia primo in
ducit ad discretè locutionis actum
Quo ostendit eius fructum xx capitulo
Prima ad huc in duas partes scilicet in pri-
cipalem et incidentalem que incipit
ibi et non est sapientia Circa primum
sciendum quod latitudo bona maiori ex
parte in correctione fraterna ideo dicit
corripe amicum ne forte non fecerit in
iuriam non intellexerit et non cogno
uit malum se fecisse et per tuam cor
rectionem cognoscet et cauebit aut
si fecerit scienter in iuria simpliciter cor
ripe eum ne iterum addat facere quia
forte per te retrahetur corripe proxi
mum ne forte tibi in iuriam fecerit te
sciente non dixerit et negauerit per
tinaciter peccatum augmentando
et si dixerit peccatum confitendo ne
forte iterum aqua reiterare retrahe-
tur tua correctione corripe amicum Non
solum semel sed pluries et subdit
ratio Sepe enim fit commissio scilicet
peccati ex fragilitate humana et
non omni verbo credas quod in mala
sic dicitur de proximo quia frequenter
defectus contingit in loquendo et
qui labitur et peccat lingua sua
eo quod sicuatur in lubrico sed non ex
animo et sciente et apposito Quis
non est enim qui deliquerit in lingua sua
quasi diceret pauci sunt valde
Consequenter tangit ordinem fraterne
correctionis dicens corripe proximum
tuum inter te et ipsum antequam
commineris et videri dominus adpu-

mendum et da locum timori altissimi
qui scilicet precipit correctionem fieri ut
saluetur si feceris per bono modo fama
sue Quia omnis sapientia timor dei
est et a timore dei procedit Nam
est initium supra primo capitulo Et
alia scilicet sapientia est timere deum quia sic
sapientia oritur a timore et ita docet
amplius deum timere Et in omni sa
pientia dispositio legis et lex domina di
sposita est adeo in quibus est omnis sapientia
¶ Et non est sapientia Hec est pars in
cidentalis in qua ponit tria in ci-
dentia Primum de sapientia ficta et
falsa eo quod parentem in mediate
precedente in vera sapientia commenda-
uit Dicit igitur et non est
sapientia vera nequitie disciplina
Nam aliquis caute scit facere ma-
lum hoc enim modo bonum ad mala
transferimus et dicitur in methaphora
Sicut dicitur bonus latro vel sapiens
qui caute facit latrocinium Et
eadem modo exponitur quod subditur
et non est cogitatus bonus et cetera usque
ibi est enim in sipiens et simplex
et paruus sciens qui minuit sapi
entiam modicum sciens de subtili-
bus scit tamen sufficienter de perti-
nentibus ad salutem Quod subditur
Melior est homo qui deficit
sapientia et subtilium cognitione et
deficit sensu et scilicet utilior intellectu
in timore domini et sic timens deum
timore filiali quam qui habundat
sensu et scripturarum intellectum et
transgreditur legem altissimi
et hic grauius punietur luce xii

Servus qui cognovit volunta-
tem domini sui et non fecit vapula-
bit multis et solercia certa etc.
est autem solercia secundum philosophum
subtilitas inveniendi medium in non
perspecto tempore et si ordinetur
ad conclusionem malam sic est vers-
ucia, sed ad bonam sic est solercia bo-
na, de qua subditur et est qui emittit
solerter et prompte verbum certum
ad conclusionem bonam. Quo subditur
enarrans veritatem iusticie vite et
doctrine. Est qui nequiter. Hic ponit
secundum incidens de humilitate que
commendatur sapientia Proverbiorum xi ubi humi-
litas ibi et sapiencia et quia im-
mediate auctor locutus fuerat de sa-
piencia vera et falsa. Hic consequenter
facit de humilitate dicens est
qui nequiter se humiliat ut homines
magis decipiat et est iustus
qui se nimium id est valde submittit
se a multa et habundanti humili-
tate qualis est qui non solum sub-
mittit se superioribus et equalibus
sed eciam inferioribus sicut Christus
se submisit Marie et Ioseph Luce
ii Descendit cum eis et venit
in Nazareth et erat subditus
illis. Et est iustus ficte qui inclinat
faciem suam et quasi avertens
oculos a mulieribus pulcra quam tamen
ardenter concupiscit, sed tamen
ab aliis ignoratur et de ipso
subditur. Et si ab imbecillitate vi-
rium vetetur peccare quando habet
oportunitatem sed in venerit tempus
malefaciendi malefaciet sicut
patet Danielis xiii De duobus
senibus qui volverunt Su-

zanna concubere qua recusante conati
sunt eam interficere. ¶ Ex visu. Hic
ponitur tercium incidens quia locutus
est auctor de hominibus veris et fictis
ideo consequenter ponit signa quibus frequenter
cognoscitur condicio hominis intrinse-
ca dicens ex visu cognoscitur vir
etc. cordis enim dispositio magis appa-
ret in facie in qua vigent omnes
sensus quam in aliis partibus et
potissime in oculis qui cicius im-
mutantur a corde propter sui humiditatem com-
plexionis et ideo si in aspectu appareat
magna maturitas et honestas
iudicatur homo esse sensatus et con-
trario. Amictus corporis a dissoluta
veste et risus dencium a in quo ap-
parent dentes quod est fatuitatis et le-
vitatis signum et ingressus hominis
lascivus et levis enunciant de
eo fatuitatem eius ostendendo. Consequenter
ponuntur signa veri zeli et falsi
cum dicitur est correptio mendax in
ira contumeliosi qua aliquis de
altero vituperium sub specie quasi cor-
rigendo et est iudicium quod non
probatur esse bonum quoniam malum sed
cum aliquis exterioribus signis iudi-
cat et dicit proximum suum esse
malum quasi sub specie zeli iusti
iudicium enim tale est contra proximi
caritatem et est tacens qui non sit
iudicans nec dicens malum de proxi-
mo donec habeat certitudinem et
ipse est prudens tempus debitum lo-
quendi expectans. Capitulum XX.

Quam bonum postquam auctor
induxit addiscere laicos
actum hic consequenter ostendit
operibus fructum et quoniam

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Baden-Württemberg

opposita iuxta se posita magis elucescunt Ideo primo ostendit fructum locutionis discrete et dampnum oppositi indiscrete coniunctim 2o separatim ubi homo arguitur opposita iuxta se Primo oppositum ostendit in verbo correctionis 2o in illo eruditionis et tacentis 3o in verbo humane communicationis ubi sapiens in verbis Circa primum dicit Quam bonum est arguere dulciter et caritative delinquentem quam irasci scilicet arguendo indiscrete enim in hoc impeditur fructus correctionis et confitentem humiliter peccata sua in oratione ut sibi diminuantur Ideo non prohibe scilicet ad hoc inducere nequaquam enim dicendo plus pugnat concupiscentia spadonis devirginavit iuvenculam polluens scilicet absque fructu prolis sic qui facit per eum iudicium iniquum scilicet indiscreta correctione et modica quia mancat iustitia absque fructu emendationis et quoniam non solum corripiens debet discrete se habere sed etiam correptus Ideo subditur Quam bonum est correpto manifestare penitentiam scilicet ostendendo quod sit vere penitens verbo et facto Sic enim si sit fecdus effugiet voluntarium peccatum scilicet quodlibet actuale peccatum originale enim non est voluntarium nisi voluntate primorum parentum ¶ Est tacens Hic consequenter ostendit oppositum in illo doctrine dicens Est tacens adacto ... usque ad tempus quo venit quia in verbis sapiens Nam dicitur Ecclesiastes iii tempus tacendi et tempus

loquendi et est odibilis deo et hominibus qui garrit est ad loquendum preveniens tempus debitum et sic facit scandalum Est autem tacens non habens sensum loquele et talis licet ex defectu sensus non sit commendabilis tamen ex hoc quod tacet ne loquendo deficiat est laudabilis Et est tacens ad horam sciens tempus apti laboris scilicet tempus aptum ad docendum Ideo subditur homo sapiens tacet et parce expedit Qui multis utitur verbis scilicet superfluis et inanibus ledet animam suam Nam in multiloquio peccatum non deest Proverbiorum x. Et qui potestatem corrigendi vel docendi sibi assumit iniuste odietur Ideo et hoc ¶ Est processio quoniam immediate mentione fecit de assumente sibi potestatem iniuste in quo male procedit Ideo huius occasione ... de processu in malis dicens Est processio in malis de malo in peius sicut in bonis de virtute in virtutem fit processus Unus indisciplinatus qui prius vult esse magister quam discipulus Est et inventio quia talis invenitur in verbo nova in determinatum sui et aliorum quia communiter sunt erronea et sicut male procedit docendo sic sua dispensando Ideo subditur Est datum quodquam non est utile quia caret debita circumstantia et repletur malis Unde qua fit propter vanam gloriam vel aliam

intentione et huiusmodi et c
datum sapientis per oppositum huius re
tributio est duplex scilicet augmentum
gratie in presenti et donum glorie in futuro
est propter gloriam assumet sibi
indebite gratiam et amoratio quia
communiter dicitur a statu suo et
c sapiens qui cum humilitate
levabit caput in exitu et ab
aliis sibi levabitur effectum qua
sicut dicitur hebr v. Nec quis-
quam sumit sibi honorem etc
est qui multa redimat scilicet pec-
cata modico pretio i. parva
penitentia respectu peccatorum que
merebantur penam eternam sed pe-
nitentia commutat eam in
temporalem et restituens ea in septu-
plum i. multiplicem Vel septu-
plum i. septenarium gratiarum spiritus
sancti Nam ubi habundavit
delictum aliquando superhabundat
gratia ¶ Sapiens in verbis hic
ponitur fructus locutionis discre-
te et dampnum indiscrete in illo
comminatione huiusmodi cum dicit
Sapiens in verbis amabilem
se facit quia cavet dicere odiosa
et studet proferre deo et hominibus
odiosi reddunt gratiosa Gratie
autem fatuorum effundentur per in
discretam locutionem per quam deo
et hominibus odiosi redduntur
licet aliquas gratias gratis datas
habeant ut robur corporis de
coris et nobilitatem generis et
huiusmodi Datus insipientis non
erit utilis tibi recipienti et subditur

ratio Oculi enim eius septemplices
sunt i. eius intentio est multiplex
et mala Exspectat quod pro parvo dono
ad vanitates et alia mala Vult enim
plura obsequia Vel dicet improperia
Unde subditur Exigua dabit etc Et
sicut male dat ita male accomodat
Unde feneratur subditur Hodie fe-
neratur quis accomodando proximo
et cras expetit debitum et cum iurgio
Unde subditur Odibilis est et non
est gratia illius bonis quia non com-
municat ea gratiose sed magis
odiose modicis Qui non edunt pa-
nem illius confirmando bona eius fal-
se lingue sunt i. homines adulatores
eius stulticias commendantes Stultus
et quanti irridebunt eum quasi dicet
omnes sapientes et boni Nam enim
quod habendum erat recte i. sua male
distribuit et aliena rapit et
quia tales adulatores puniuntur
subditur Lapsus false lingue quasi
qui in pavimento cadit Sicut enim
leditur propter pavimenti duritiam quam
si cadet super mollem terram Sic
casus malorum festinanter veniet
i. ex improviso sicut lubricitas cadit
in pavimento ¶ Homo acharis hic
ponitur fructus locutionis discre-
te et dampnum indiscrete separatim
et primo dampnum indiscrete Secundo
fructus discrete ibi Sapiens in
verbis Prima in duas nam primo
ponitur dampnum indiscrete lo-
cutionis in docendo Secundo fatue pro-
mittendo ibi est qui pro confusione
Prima in duas quia primo ponitur

facit propositum. Quo removet quoddam
erroneum dictum. Et est qui vocatur fa-
ta primum dicitur homo acharis sine
gratia dei et hominis quasi fabu-
la more indisciplinatorum assidua nam
indisciplinati in fabulis vanis sunt
assueti etc. Sic homo acharis nam de
ipso fit derisio et fabulatio continue
etiam si aliquando dicat bona. Ideo
subditur ex ore fatui reprobabitur
parabola i. sermo vera et magna et
subditur ratio Non enim dicit illa
in tempore suo i. tempore congruo
sed in incepto. ¶ Et qui vetatur. Ex-
lacius fiat de peccato oris auctor
sic tacite removet errorem circa
peccatum cordis dixerunt enim aliqui
quorum Josephus fuit unus ut
patet xviii libro antiquitatum iuda-
ice quod actus interior cordis non
est peccatum nisi procedat aliqualiter
in opere quod manifeste patet falsum
quia actus exterior non habet rationem
peccati nisi quia procedit ab ac-
tu interiori. Peccatum enim sic est
voluntarium quod si non est voluntarium
non est peccatum propter quod hunc
errorem removet dicens Est qui
vetatur i. prohibetur peccare ab in-
opia sicut pauper ex ore non potest
consummare licet velit propter inopiam
rerum Similiter debilis et in-
firmus non potest exercere rapinas
et homicidia propter inopiam vi-
rium quamvis faceret hoc libenter
et in requie sua i. in cessatione
a malo stimulabitur i. cruciabitur
eo quod malitia sua non prevalet du-
cere ad effectum propter quod talis

voluntas mala pro facto malo re-
putatur et quia talis ex ore inopia
malum quod potest. Subditur Est qui
perdet animam suam prae confusione
i. prae timore confusionis si appareat
pauper propter quod ad latrocinia
committitur et ab imprudenti persona
perdet eam i. a persuasione mali
hominis cui de facili assentit
in latrociniis. Ideo subditur per-
sonae acceptione i. acceptando per-
suasionem personae iniquae per-
det se quantum ad animam peccatum mor-
tale et quantum ad corpus frequenter
frequenter suspendio vel deca-
pitatione. Est qui prae confu-
sione Hic ponitur damnum
indiscretae locutionis in promittendo
cum dicitur Est qui prae confu-
sione i. timore verecundiae in-
notari de impotentia vel avaritia
promittit amico quod non potest sol-
vere et lucratus est eum inimicum
gratis i. sine causa rationabili
permittendi. Dicitur enim
vulgariter qui promittit et non
solvit cor amici sui sibi tollit
Et quem promittendo commisit
mendacium sequitur quod solvere non
poterat Subditur opprobrium ne-
quam in homine mendacium quando
procedit ex libidine mentiendi
quod frequens est hominis indisciplinati
Ideo subditur et in ore indi-
sciplinatorum ... Potior est fur
i. minus malus quam assidui-
tas viri mendacis i. quam homo
assuetus mendaciis talis enim
frequenter dicit mendacium per

nitosum quod est aliquando grauius quam
furtum ut quando per mendacium
alterius fama denigratur quanto melius
est nomen bonum quam res possessa que
tollitur per furtum. Mores hominum
mendacium sine honore quia magis
digni sunt confusione. Unde subditur
et confusio illorum. ¶ Sapiens
hic contra ponitur fructus locu-
tionis discrete cum dicitur sapiens
in verbis producet se ipsum id est
manifestabit sapientiam suam et
homo prudens placebit magnatis
sicut patet de Ioseph Genesis xli
qui propter prudentiam suam placuit
Pharaoni et de Daniele Danielis ii
qui propter prudentiam suam placuit
Nabuchodonosor regi et quia tales
propter suam iustitiam exaltantur unde
subditur Qui operatur iustitiam ipse
exaltabitur cum tales augmentat fru-
ges. Sic operatio iustitie crescit
honores et hoc patet de Ioseph
et Daniele qui fuerunt valde exalta-
ti unus in Egipto alter in Babi-
lone qui vero placet magnatis
dicto modo scilicet propter suam iustitiam
et sapientiam effugiet iniquitatem
quia non accipiet dona ad subuer-
tendum iustitiam de quibus subditur
Exenia et dona et quasi mutum
in ore avertit correctiones eorum. Est
autem mutus quedam species rane
que proiecta in os canis facit
eum tacentem et non potest latrare
Sic exenium datum pro subuersione
iustitie facit iudicem tacere et apu-
mere mali testes et quia dictum
est quod sapiens in verbis manifestat
sapientiam suam ideo subditur

Sapientia absconsa et thesaurus
invisus que utilitas in utrisque quasi diceret
nulla et hoc verum est quantum ad utilitatem
aliorum sed non quantum ad ipsum thesaurum
enim invisus nec sibi nec aliis valet
Sed sapientia absconsa valet homini quantum
ad actus vite contemplative. Melior
est qui celat insipientiam suam quam
precavet sibi a confusione quam homo
qui abscondit sapientiam suam tempore
quo manifestanda est per doctrinam
vel per iustitiam talis enim abscondit
in terra talentum domini sui quod per ipsum
debebat multiplicari. Unde dicitur
Math. xxv propter quod ibidem
dicitur Serve piger et male

Fili peccasti **Cap. xxi.**

Supra detestatus est auctor
peccatorum originem hic contra
detestatur eorum multitudinem nam
humanum est peccare sed dyabolicum est
perseuerare. Primo agitur detestatio
hic de omnibus peccatis in generali secundo
de aliquibus in speciali ibi incipit
Circa primum dicitur Fili peccasti humana
fragilitate. Non adicias iterum ad-
dendo peccato peccatum sed et de pri-
stinis deprecare pro te et per alios
Quasi a facie colubri fuge peccata
quia statim intoxicat animam sicut
coluber sibi appropinquantem et si accessi-
stis ad ipsa per consensum suscipiet
te in voluendo et ligando per
actum et consuetudinem. Dentes
leonis dentes eius nam deuorat
totaliter bonum gratie et diminuit
bonum nature. Quasi romphea bis
acuta omnis iniquitas quia ledit

animam et corpus ledit etiam in p(rese)n-
ti subtrahendo graciam et in futuro
perdicionis penam que est interminabi-
lis propter quod subditur plage illig-
nari sanitas. Obiurgatus hic
tanter detestantur peccata magis in spe-
ciali et primo peccatum superbie que est
aliorum initium ut dictum est supra. Vnde
Obiurgatus in verbis et iniuriis
factis adnullabunt substantiam et di-
uicias temporales. Nam ista frequenter
puniuntur pena pecuniaria et etiam
spirituales que adnullantur per inicia
et quoniam iniurie procedunt ex
superbia ideo sequitur et domus que
nimie locuples est etc. et patet ex dic-
tis sententia et subditur dictis cau-
sa eundem deprecatus pauperis
in iniuriati verbis et factis superbi
ex ore suo usque ad aures dei perue-
niet. exaudietur et iudicium
vindicatus festinato veniet illi
per detestatione superbi Qui odit
correptionem qualis est superbus
vestigium est peccatoris et imitator est
dyaboli qui dicitur peccator antono-
masice tum quia peccauit primo tum
quia obstinatus est in peccato et qui
timet deum conuertitur ad cor suum co-
rreptionem recipiendo et a peccatis
cauendo Notus a longe potens
lingua audaci potens hic accipitur
pro superbo qui magna estimat
de se ipso et iste cognoscitur a lon-
ge per linguam audacem Nam
alte loquitur et superbe et sensa-
tus scit labi se ab ipso prudentes
eius consortium vitando Qui

edificat. Hic in speciali detes-
tatur vicium auaricie et diuiditur
in duas partes quia primo sunt
apponitur. 2o declarat quoddam
dictum quod non eruditur. Circa
primum dicit Qui edificat domum
suam impendiis alienis et alie-
nis expensis per rapinam
collectis quasi qui colligit
lapides suos in edificio ad
inicem componendo in hyeme
Nam edificium tale non est
stabile. Item similiter domus
per rapinam edificatam et quia
pena correspondet peccato ideo
subditur Stuppa collecta ad
incendendum apta synagoga
peccatorum et raptorum et con-
summatos illorum et consummatio
et vltima eorum pena flamma
ignis infernalis sicut enim
puncti arserunt igne cupiditatis
propter quod subditur Via pec-
cancium complanata lapidibus etiam
etiam in p(rese)nti affliguntur malis
pluribus propter quod in eius
persona dicitur sapientie v lassa-
ti sumus in via iniquitatis
et perdicionis ambulauimus
vias difficiles etc. et in fine
illorum inferi dicitur in plural-
li eo quod plura loca sunt ibi et
tenebre interiores et exteriores
et pene scilicet pena sensus et pena
dampni Et quia rapine de
qua locutus est apponitur iusticia
ad proximum et timor ad deum
ideo de ipsis subdit ut magis

apositum elucescat. Qui custodit
iustitiam ad proximum continebit
sensum eius et firmiter tenebit
iustitie dictamine in suis operibus.
Consummatio timoris dei et per-
fectio eius initium est dei timor est
sapientia. Per quam homo sibi dispo-
nitur ad deum et sensus per eius
disponitur ad proximum modo dicto.
Rabanus autem incipit hic versum
Sensus eius non erudietur etc.
et planior est littera. ¶ Non erudie-
tur hic declarat quoddam dictum sex-
tum ante immediate quod sapientia est
consummatio timoris dei ideo decla-
rat de qua sua sapientia intelligit.
Nam quedam est sapientia terrena
animalis et dyabolica Jacobi
iii et de illa non intelligit. Et
dicit Non erudietur qui non
est sapiens in bono sed in malo.
De qua sapientia subditur Est
autem sapientia que habundat
in malo que magis proprie dicitur
astutia serpentina que in medi-
tatione regit ad malam conclusionem. Qua-
lis est sapientia nutriti et adnotatio
iniquorum et tales homines non re-
cipiunt eruditionem quia reputant
predicatores ydiotas et simpli-
ces et sic eorum monita vilipen-
dunt et non est sensus bonus
ubi est amaritudo conscientie re-
mordentis sicut est in proditore.
Nam sinderesis que non totaliter
extinguitur in peccatis remur-
murat malo saltem aliquo

scientia sapientis sapientia que
despicitur est Eccl. iij De qua intellexit
quod sit consummatio timoris dei tamquam
inundatio habundabit quia perficit
proprium subiectum per veram notitiam
et redundat ad alios per suam doctri-
nam et consilium illius in agendis
bonis sicut fons vite permanet
et sicut fons vivus qui non deficit
ardore temporis sic nec consilium bo-
num sapientis quocumque ardore cupiditatis
¶ Cor fatui hic detestatur vitium
inconstantie dicens cor fatui hic
non accipitur fatuitas quo defectu
naturalis industrie sed morum et
vite bone quasi vas confractum.
Fractura vitiorum et omnem sapientiam
non tenebit et nulla ratione omnibus
monet nulla equipollet et accipi-
tur hic sapientia pro bono moris et gratie.
Verbum sapiens quodcumque audierit
scius ad bonum pronus laudabit
et ad se adiciet corde retinens
et opere implens. Audivit luxuriosus
et displicebit sibi nam contrariatur
sue inclinationi et proiciet illud post
dorsum suum renuens facere et etiam
audire ¶ Narratio fatui hic
est quarta pars principalis huius capi-
tuli in qua detestatur vitium presumptionis
in verbo et applicat oppositum boni ut
opposita iuxta se posita magis elu-
cescunt et primo in verbo eius dicit
Narratio fatui quasi sarcina in
via quia molestat audientes
sicut sarcina gradientes Nam
in labiis sensati invenitur gratia

quia studet dicere deo et hominibus
graciosa. Os prudentis queritur
in ecclesia, ad docendum vtilia tamquam
domus exterminata sic fatuo sapientia
et scientia nam si habet aliquam veritatis
noticiam confuse et indebito modo dicendi
ex defectu bonarum circumstanciarum per-
dit eam in sensati inenarrabilia
verba quia confuse et inintelligibiliter
profert ea. Compedes in pedibus
stulto doctrina etc. Nam sicut est in tri-
tatis qui nescit exire de ipsa
fatuus. Hic commentator approbat sapientem
et reprobat insipientem quantum ad
signa dicens Fatuus in risu exaltat
vocem suam quia risu cachinnum emit-
tendo in qua apparet cordis disso-
lucio. Vir autem sapiens vix
tacite ridebit et sic maturitas
faciei signum est ordinacionis cordis.
Ornamentum aureum prudenti doc-
trina etc. Nam optime sedet in
eo. Pes fatui facilis in domum proxi-
mi quia est signum cordis vagi. Et
homo peritus confundetur a persona
potentis et erubescit cauto co-
loqui nisi necessitas aut evidens
vtilitas hoc requirat. Stultus
a fenestra respiciet in domum si
inveniat hostium clausum. Vir
autem eruditus foris stabit pacienter
donec aperiatur hostium. Nam in-
terim frequenter absconduntur aliqua
que non expedit ab aliis videri.
Stulticia hominis auscultare per ho-
stium. Nam malum est sic investigare
alterius secreta et prudens in-
terius compassionis gravabitur con-
tumelia scilicet si auscultans audiat
aliqua que referat in contume-
liam prudentis. Ideo subditur Labia
imprudentium etc. et patet usque
ibi In ore fatuorum cor illorum
quia nichil pronunciant nisi
precedente bona deliberacione. Dum
maledicit impius dyabolum quia
pronunciat sine consilio et in
corde sapientum os illorum quia
nichil pronunciant nisi precedente
bona deliberacione. Dum maledicit
impius dyabolum dicens eum iuste
te dampnatum et punitum male-
dicit animam suam. Nam in facto
est imitator dyaboli et sic de-
nunciat se debere dampnari. Su-
surro a detractor in silencio et
dicitur aucens suis coinquinabit
animam suam in omnibus et in omnibus
odietur et sic deo et hominibus
odibilis redditur et qui permanserit
cum susurrone odiosus
erit. Cuius vicio inquinatus taci-
tus et sensatus a tacens tem-
pore debito loquens tamen tempore
oportuno honorabitur a deo et
hominibus etc. Verba sa-
pientum audiuntur in silencio ma-
gis quam clamor principis in-
ter stultos.

Capitulum xxvi.

In lapide luteo. Superius
induxit auctor ad detes-
tacionem peccatorum commissorum
hic consequenter inducit
ad detestacionem peccatorum

omissionis que contingit ex ne
gligentia circa bonum Et primo detestatur
negligentiam bone operationis Secundo
cessationis eruditionis in confusione patris
tertio caritative compassionis ubi su
per mortuum plorat Quarto consu
mande dilectionis in mittens lapidem
Circa primum dicitur In lapide luteo
lapidatus est piger et negligens
et remissus in operatione boni
ad quam tenetur Per duritiam autem
lapidis et vilitatem luti designatur
quod debeat confusibiliter puniri
et omnes loquentur opprobrium confusione
de detestatione boni Repetitio est
eiusdem sententie quantum ad pene con
fusionem ad maiorem assertionem
et omnis qui tetigerit eum et assacia[?]
uelle excutiet manus reputans
se inquinatum ex societate eius ¶
Confusio patris Hic detestatur
negligentiam eruditionis et primo
ex parte docentis Secundo ex parte
doctrine recipientis in musica circa
primum dicit confusio est patris de
filio indisciplinato Pater enim
debet filio instructionem et doctrinam
Non neglectam circa hoc et defectus
reuertitur in caput suum et idem
intelligendum de patre spirituali et
specialiter quantum ad defectum docu
menti filia autem fatua et vaga
et dissoluta in deminoratione
est sui parentis honoris filia
prudens hereditas est viro suo
et ymabilis[?] sicut hereditas primo
amabilior quanto bona uxor ca

rior est et re possessa Nam vir
et uxor sunt una caro Nam que
confundit virum suum incontinentia
sit genitalis[?] Quanto defectum castiga
tionis patris et viri confundit
audax et mulier que est effrons et
inverecunda et ab impiis non mi
norabitur et non est minor in
viciis qua viri pestiferi abutitur
que autem inhonorabitur Illa pr
et vir eam culpendus[?] et viri
male de eius torpe satiati eam con
tempnunt ¶ Musica hic repro
batur negligentia discipline ex
parte recipientis cum dicitur Mu
sica in luctu et melodia non est
[illegible] lugentibus quia non
sunt dispositi ad gaudendum Impor
tuna narratio et similiter narra
tio licet de se sit bona tamen importune
redditur quanto malitia audientis
Quanto quod dicitur mathei vii
Nolite sanctum dare canibus et doc
trinam bonam eam contingentibus
Ideo subditur flagella et doctrina in
omni tempore sapientia et castigatio per
flagella vel per verbum semper
indiget ut sapientior fiat et cum
debitis instantiis Quanto quod ad
hec subditur Qui docet fatuum quasi
qui conglutinat testam et perdit
operam suam quia fatuus doctri
nam non recipit sed contempnit
qui narrat verbum non audienti
et intelligere volenti quasi qui ex
citat dormientem de gravi sompno
et nolentem excitari cum dormi
ente loquitur qui narrat stul
to sapientiam et frustra quia verb

intelligit et in fine narrationis
dicit Qui⁹ ē hic .i. Quem enim nō
pertinet eum corripere Ita dixit
hebreus moysi apud conpionti
Quis te constituit principem ac
iudicem super nos exodi ij
Supra mortuum plora hic re-
monet neglienciam circa actū
conpassionis et diuiditur in du-
as partes quia primo facit quod dictū
eo infert correlariū ibi cum stulto
Circa primū sciendū quod maxime
conpaciendū ē mortuis qui nō
pnt amplius se iuuare quod dicit
Supra mortuum plora .i. misericor-
diter exequias impendendo et
pro ipso orando Defecit enim lux
eius .i. merendi tempus quod signatur
per diem Iohīs ix Veniet nox
qua nemo pt operari Sz metafori-
ce diffusius fuit dictū ē per noc-
tem intelligitur tempus post mor-
tem et super fatuum plora defecit
enim sensus qui ē maioris defectus
eo subditur modicum plora super
mortuum Respectu fatui magis
enim plangendū ē defectus homī̄s
in moribus qui ē mors spiritualis quam
mors ipsius corporalis De quo sub-
ditur quoniam requieuit .i. a labori-
bus ante positis in spe retribu-
cionis eterne Nequissima enim ne-
quissima uita super mortem fatui
.i. uitam nequa fatui peior ē
et magis plangenda quam mors
ipsius et ē hic comparatio abusiua
Nam de morte ipsius non ē plangē-
dū sed magis gaudendū eo quod eius

uita erat impedimentū bonorum eo
subditur luctus mortui ipsius septem
diebus supple durat Sic enim temporibus
scriptoris huius libri erat fatui autem
et impij fatuus hic dicitur qui nō
ē fatuus ex defectu naturalis indu-
strie sed ex defectu mentis bone per ha-
bundanciam malicie Et similiter im-
pius qui ē ydolatra quia pietas
ē cultus diuinus Omnes dies uite
illorum supple sunt lamentabiles ratione
predicta .i. Cum stulto hic ex
predictis concludit correlariū ex hoc
enim quod dixit omnes dies uite fatui
lamentabiles concludit quod eius societas
est fugienda dicens cum stulto ne loquaris
multum Nam ex tali colloquio fa-
miliaritas contrahitur et tunc in spem
pato ne abneges et subditur racio
Ut non molestiam habeas ex eius
societate sicut alij qui cum latroni-
bus inueniuntur aliquando sine culpa
sua molestantur et non conqui-
nabere impetu illius Nam ex
societate malorum frequenter corrumpitur
homo sicut pannus sanus a putrido
Deflecte ab illo eius societatem
declinando et in exemplo rem
spernis adictis ira illius et non ac
cidiaberis .i. tepidus et remissus
et remissus eris in bono in stulticia
illius .i. per eius stulticiam que ē
impedimentum boni Super plum-
bum quid grauabitur .i. grauius iudica-
bitur et quod alli .i. stulto aliud
nomen quam fatuus quasi diceret
nullo nominatur enim aliquis

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

abo(ve)pe sicut aliquis dicitur dicitur
faber vel lathamus et huiusmodi
quo opibus tamen talibus non apparet
nisi fatuitas et sic non per quod nisi
fatuus nominari et per consequens eius
societas admirabiliter honorosa
Ideo dicitur harenam et salem etc.
sicut loramentum ligneum etc. Est autem
loramentum congeries lignorum ad in-
vicem firmiter conglutinata et po-
situ fundamento domus eo quod est diffi-
cili solubilis Sic et cor confir-
matum in cogitatione consilii id est pru-
dentie et boni propositi non dissolvitur
faciliter a bono quod subditur cogi-
tatus sensati in omni tempore vel me-
tu non depravabitur nec per consequens
alia temptatione Quia sicut dicit
augustinus non est consentaneum racioni
cum cupiditate frangi qui metu
non frangitur et quia contrarium
est de stulto qui nullatenus stabilis
est in bono Ideo subditur sicut
aneratus arenosus id est limitio a-
renosa in parietes limpido eo quod
est de lapidibus duris et pollitis
talis limitio sibi non adheret et
sic palee mortelasie que statim tol-
luntur a vento et cementa sine
impensa id est sabulo posite ad inmoti-
one talis posita contra faciem
venti non permanebunt sed sta-
tim dispergentur. Sic et cor ti-
midum timore mundano in cogi-
tatione stulti id est quale est cor stul-
ti qui cogitat tantum de vanis
contra impetum timoris non resistit

malo sed statim acquiescit per
consensum ¶ Sequens autem littera trans-
latoris vel scriptoris videtur vicia-
ta. Potest tamen hic exponi sic et cor
trepidum ~~timor~~ timore mundano in
cogitatione fatui qui tantum cogitat
de vanis omni tempore non metuet scilicet
timore divino Sed et qui in preceptis
dei permanet semper supple ti-
met timore divino sic habent libri co-
rrecti aliqui tamen habent sic et qui
in preceptis dei etc. et est comparatio
per oppositum quia sicut fatuus nullo
tempore stat in timore divino sic per
oppositum stabilis in preceptis dei semper
manet in eius timore filiali [illegible] Pun-
gens oculum hic consequenter reprobat ne-
gligentiam amicitie confirmando dicens
pungens oculum deducit lacrimas
id est facit exire et qui pungit cor
amici sui verbo iniurioso profert
sensum id est facit manifestationem eius
offensam et amicitie lesionem Et
ad idem subditur mittens lapidem
in volatilia simul congregata de-
iciet illa id est disperget sic et qui
conviciatur amico dissolvit amici-
ciam quod est magnum malum Nam
amicitia multo preciosior est quam
pecunia Veruntamen quia reparabi-
lis est subditur Ad amicum si produx-
eris gladium Volens eum percutere
non desperes de amicitie reparatione
Est enim regressus ad amicum scilicet vel
si aperuerit os suum triste conque-
rens dicte Non timeas et subditur
ratio Est enim concordatio facilis
ad amicum Verum excipit in aliis

casus in quibus non est facilis con
cordiam dicens excepto convicio et
improperio et differunt ista duo. Na
convicia est impone vel irrogare alicui
crimen vitiosum ut quod sit latro
vel ribaldus. Improperare vero est a
liquid turpe irrogare quod tamen non
est vitium. Ut quod aliquis sit spurius
vel conditionis servilis et superbia
et amici consultatione et misterii a
sconditi amico commissi revelatione
et plaga dolosa et proditore insti
ta. Cum his omnibus effugiet amicus
et non reconciliabitur de facili. Ibi qui
quod consequenter inducit ad fideli
tatem amicitie conservandam dicens
fidem possidere cum amico in pauper
tate illius ar. cap. xvii. Omni
tempore diligit qui amicus est et
frater in angustiis comprobatur. Ut
et hereditatis illius ~~illius~~ coheres
sis. Fiducia enim amicorum bona sunt
ad invicem communia et quando amicitie
dissolvuntur per lites et bella sub
ditur. Sicut ignis caminum et pax
et quia per opposita amicitie reffor
mantur et conservantur per dulcia
verba subditur amicum salutare
non confundaris etiam si inter
te et ipsum fuerint aliqua verba
dissensionis. Et a facie illius non
me abscondam sicut hunt ibi cor
recti a societatem illius non effu
giam ut dom exemplum sic simile
faciendi et si mala in evenerit
per illud. Propter illum sustinendo
patienter. Igitur amicitie bonum
omnis qui audiet cavebit se
ab eo et ab offensione amici cas

tigatus amici exemplo. Adeo subdit
optando. Quis dabit domine meo custo
diam ut amicum non offendam et
super labia mea signaculum certum
ut non aperiantur nisi debito modo
ad loquendum. Ut non cadam in ipsis
et labiorum meorum peccatis et lingua
mea perdat me et dignum faciat
perditione. Cap. xxiii.

Domine pater. Superius ab
illo loco non dimisit quod cum
auctor induxit ad detestationem
peccati ratiocinando. Hic conver
sionem facit deprecando ut peccata
que detestatus est in aliis non repe
rentur in ipso et ut exemplo sui
alii studeant deum exorare pro pe
nitentie et detestatione peccati sic
igitur procedit quia primo ponit
suam orationem. Quo se convertit ad
aliorum informationem et doctrinam. Ibi
circa primum dicit deprecando.
Domine pater omnium per creationem
et dominator vite mee per specialem
condescensionem ne derelinquas
me in consiliis illorum scilicet fatuorum
et impiorum de quibus locutus
est capitulo precedenti. Ne sinas me
cadere in illa. Copulatione in quam te
ciderunt. Quis superponit magi
stratu meo quasi dicat utinam
quis supponat flagella domina quod
sua cogitatione retrahit a malo et
in corde meo doctrinam sapientie quod
firmat in bono ut ignorantiis
eorum et delictis cogitationum non
parcat michi sed statim timore
vel pena reprimat et appareant
delicta eorum et cogitationum peritum

in opus malum Ne accessant ignorantie mee id est ne peccatis cogitationis addantur peccata oris et operis et consuetudinis et incidam in conspectu adversariorum meorum id est demonum et gaudeat inimicus meus scilicet dyabolus qui gaudet de peccatis hominum et maiorne doctorum
Domine pater etc exponatur ut supra excellentiam oculorum ne dederis michi id est superbiam non permittas in dominari et omne desiderium pravum aufer a me prohibens me tali desiderio consentire Aufer a me ventris concupiscentiam id est gulam et quia ministrat luxurie materiam subditur et concubitus concupiscentie et animo irreverenti et in frenito vel infrunito id est in stupido vel indiscreto qui tacet sapida a sapore dicta et dicitur infrunitus ab in quod est sine et frumine nis quod est pars gutturis qua sapor sentitur Est igitur sensus et animo irreverenti id est ne permittas animum meum incidere in irreverentiam et in sipientiam ¶ Doctrinam oris hic se convertit ad alios in fortiorem primo ad fugiendum peccatum oris eo opus est duo genera primo in dicas quia primo monet vitare iuratione eo aliam malam locutionem est et alia loquela Circa primum sic excitat primo attentionem audientium dicens Doctrinam oris audite filii aure corporis et cordis et qui custodierit illam corde retinendo
et opere implendo Non periet labiis suis maleloquendo nec scandalizabitur id est nec in operibus nequissimis Et contrarium est de malis ideo subditur In vanitate sua apprehenditur peccator a dyabolo laqueum sibi tendente et superbus corde et maledictus ore scandalizabitur in illis id est cadet in dyaboli laqueis ¶ Iuratione postquam excitavit audientium attentionem hic consequenter ponit suam monitionem sed ad maiorem sequentium intelligentiam queritur utrum assuefactio iuramenti sit bona et videtur quod sic Quia iuramentum ad reverentiam nominis dei introductum est quia invocatur tamquam infallibile testimonium veritatis ergo etc Item confirmatur dicto Ieronimi super matheum Qui iurat veneratur aut diligit eum per quem iurat sed assuefactio cuiuslibet actus est bona ergo etc Ad contrarium arguitur quia nulla iuratio est bona ut ait Ieronimus Dixit salvator ego autem dico vobis non iurare omnino etc Ad hoc dicendum quod aliquid est bonum secundum quod tamen est nocivum eo quod quis utitur eo male sicut sumere eukaristiam bonum tamen qui sumit indigne iudicium sibi manducat et bibit prima cor 11 sic est in proposito Iuramentum enim secundum se licitum et honestum quod patet ex eius origine Nam ex hoc introductum est quod homines credunt deum habere infallibilem veritatem et omnium certam cognitionem et providentia Similiter patet ex fine Nam ad hoc iuramentum inducitur

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

quod lites et controversie inter ho-
mines terminentur. Ut dicitur Hebr.
vi. Omnis controversie eorum s. homi-
nibus ad confirmacionem est iuramentum ce-
dit tamen ad malum illius qui eo in-
debite utitur s. qui sine necessitate
et cautela debita hoc facit. Videtur
tamen parvam reverenciam habere ad deum
qui ipsum excitant nulla causa vo-
cat eum in testem quod fieri non debet
etiam de aliquo honesto viro eo
quod videtur in hoc eius irreverencia
hoc autem fit in assuefaccione iuramenti
ergo etc. Item quia ex assuefaccione
iuramenti imminet periculum per-
iurii nam homo de facili delinquit
in verbo eo quod lingwa facta est in lub-
rico. Iurare tamen ad declaracionem veri-
tatis occulte ne pereat iusticia bo-
num est et sanctum. Sicut sumere me-
dicinam in casu necessitatis bonum
quod tamen contra casum illum non expe-
dit. Per dicta patent argumenta
nam assuefaccio magis cedit in
irreverenciam nominis dei racionibus
dictis et sic patet primum. ¶ Ad 2m
dicendum quod Ieronimus loquitur in
casu in quo cum cautela et reverencia
debita iuratur. Ad verbum domini
Math. v. Dicendum quod non omne
et quedam non equipollent propter hoc
ergo quod dicitur ego autem dico vobis
non iurare omnino non prohibetur
omne iuramentum sed carens necessi-
tate et cautela debita racionibus
predictis. ¶ Iuracionem habet igitur
pamcisquam intencionem dictos
iuracionem etc. et patet ex dictis

sentencia. Nominacio vero dei non
sit assidua in ore tuo s. ad iurandum
ut predictum est debet tamen esse fre-
quens in ore ad deprecandum et
nominibus sanctorum non ad iurandum
iurando frequenter impie quoniam
non eris in immunis ab eis id est ab
offensa eorum. Sicut enim servus in-
terrogatus assidue id est questionatus
per flagella a livore non minuetur
id est non carebit livore tumore propter
flagellacionem sic corporis. Sic omnis
iurans per deum et nominans id est
iurans per nomina sanctorum etc. ho-
assidue in toto a peccato non purga-
bitur quia per talem consuetudinem
malam in iuramento allicitur labi
Et subditur. Vir multum iurans
replebitur iniquitate. Nam ex
hoc incurrit periurium per iura-
mentum falsum quod est contra veritatem
et iuramentum iniquum quod est contra
iusticiam. Et non discedet a domo illius
plaga id est vindicta divina saltem in
filiis et etiam aliquando in primis gra-
viter puniuntur homines pro periurio
et si frustravit fratrem ex periu-
rio sibi dampnum inferendo de-
lictum illius super ipsum est quia
tenetur ad restituendum et debet
ad hoc cogi si prolatum sit
contra eum. Et si dissimulavit ta-
cendo veritatem. Pro cuius declara-
cione adducitur in testem iurans se
nescire delinquit dupliciter scilicet
contra se falsum iurando et con-
proximum dampnificando retinet
aliorum in conscientia et aliud in bur-
sa s. illum cuius pecunia retinetur

Et si in vacuum iuraverit iurando
sine causa vel ex levi causa non iusti-
ficabitur Nam in hoc reciden-
tur iuramento predicto et supra
replebitur omni retributione a peccatis
debita domus illius Nam aliquando
filii puniuntur pena temporali quare etiam
et maxime qui sunt imitatores
patrum delicti sicut frequenter fit in
proposito Nam filius audiens fre-
quenter patrem vane iurare ex
hoc accipit malum consimile
Est et alia hic contra detestatur
quedam alia peccata locutionis et
primo peccatum blasphemie cum dicit
est et alia loquela contraria scilicet pre-
cedenti Nam in iuramento invoca-
tur deus ut testis in fallibilibus veritatis
In blasphemia vero sibi magis
imponitur crimen falsitatis In
morte Nam blasphemia meretur
mortem gehenne et etiam mortem
naturalem Nam blasphemus lapi-
dari precipitur in lege levitici x
xiiii aliqui libri habent morti et
et sub intelligitur obligata et
sit eadem sententia Non in-
veniatur in hereditate iacob quia
sicut dictum est blasphemus preci-
pitur auferri de hereditate iacob
per mortem Etenim misericordibus
hec omnia auferentur scilicet falsa et
indiscreta iuratio et blasphemia
et in delictis non volutabuntur
i. non delectabuntur sed magis
in oppositis contristabuntur signum enim [illegible]
generati est delectatio in opere ii ethicorum
¶ Contra detestatur peccatum locutionis
irreverentie dicens Indisciplina-
te loquele que scilicet est loquela irreveren-
tie non assuescat os tuum Nam actus
talis est malus et consuetudo peior
et quoniam parentibus maxime debetur
reverentia et per totum irreverentia ad
ipsos est pessima Ideo subditur memen-
to patris et matris tue exhibendo
eis debitam reverentiam et omnem irre-
verentiam precavendo In medio enim
magnatorum consistis quasi diceret
licet ad maiorem statum sis ele-
vatus quam parentes tui non tamen
debes eorum reverentie oblivisci Ne
forte obliviscatur te deus gratiam suam
tibi subtrahendo et te confusibiliter
deiciendo et assiduitate tua circa
parentum irreverentiam infatuatus im-
properium patiaris a deo et hominibus
et maluisses non nasci et ex impa-
tientia tue deiectionis sicut faciunt
multi ¶ Consequenter detestatur
peccatum locutionis iniuriose dicens
Homo assuetus in verbis improperii
sicut fuit semey ut habetur ii regum
xvi In omnibus diebus suis non
erudietur quia contempnit mo-
nita aliorum ¶ Duo genera post
peccatum locutionis hic contra
detestatur triplex peccatum operis et
primo duo breviter se expediendo.
Tercium magis immorando ibi Ho-
mini fornicario ¶ Circa primum dicit
Duo genera habundant in peccatis
quia sunt causa plurium peccatorum
scilicet cupiditas que est radix omnium malorum
prima thimothei vi gulositas que
est occasio multorum malorum et spe-
cialiter per ebrietatem et tria

adduxit iram vindicte divine et
perditionem gehenne et aliud est adulte-
rium De quo postea magis prosequetur
De primo subditur anima calida quasi ignis
ardens ardore cupiditatis de quo dicit
boecius libro de consolatione Sicut ar-
gentior ethne ardet amor huius non
extinguetur donec aliquid glutiat
aliorum bona male acquirendo Et
subditur de secundo Et homo nequam
in ore carnis sue id est gulosus qui sibi
nequam est per os suum Carnalis
gulositas non solum tenet necat
anime gratiam sed eciam corpus generat
multas passiones et infirmitates
Non desinetur donec incendat
ignem scilicet luxurie Nam ventris
nutritiva materiam ministrat ge-
neratiue Unde dicit Jeronimus
Venter mero estuans cito spu-
mat in libidinem Homini for-
nicatis hic ponitur tercium et po-
quartum adiunxit Quarto quantum ad mulierem
ubi dicit et mulier Circa primum
dicitur homini fornicatorio id est luxurioso
omnis panis dulcis id est omnis alia
mulier appetibilis non fatiga-
bitur transgrediens id est non ces-
sabit transgredi mandatum dei
exodi xx Non mechaberis usque
ad finem vite sue et quia peccatum
luxurie ebetat mentem eo quod reddit
hominem bestialem subditur omnis
homo qui transgreditur lectum
suum per adulterium in animam
suam id est in contemptum anime
sue in ferens quasi carnis volup-

tatem et dicens Excecatus vo-
luptate quis me videt et quasi
diceret nullus nec homo nec deus
et patet littera et subditur erroris
causa cum dicitur Quoniam expellit
a se timorem dei huiusmodi hominis
timor id est adulteri quo timet vo-
luptate privari expellit a se timo-
rem dei motus enim maiores de-
pellunt minores secundum philosophum
Adulter enim nimis fortius trahitur
a voluptate et sic retrahitur a dei
timore Et oculi hominum timentes
illud id est homines conscii sui adulterii
qui in hoc sibi serviunt timore
ducti ne eius offensam incurrant
et adulando et de fautoribus suis
eum commendavit et sic impiis
eum nutrivit et per talis timorem
dei a se ipso expellunt qualiter quod
non considerat quod deus omnium vide-
at ad puniendum quod sequitur et non
cognovit id est cognoscere neglexit
quoniam oculi domini multo lucidiores
sunt super solem claritas enim solis
non est nisi quedam effectus et mo-
dica scintilla divine claritatis circum-
spicientes omnes vias hominum quanti-
tumque occultas et profundum abissi
ad quod non pertingit lux solis
et hominum corda que soli deo sunt
nota Domino enim deo antequam cre-
arentur omnia sunt agnita sicut
est agens per intellectum et sic
prescit cognoscens et sic post per-
fecta id est post creationem rerum cog-
noscit omnia ex quo enim recognovit
antequam certe in effectu Sequitur

et quod postea subditur autem ad ultimum penam eius dicitur. Sic in plateis civitatis vindicabitur et punietur quia in palam lapidabitur precipitur ut predictum est et quasi pullus equi et ancerrimus et voluptati deditus fugabitur ut sit captus punietur et erit dedecus omnibus eo quod nescivit timorem domini et punicionis.

Sic et mulier. Hic contra detestatur peccatum adulterii quantum ad mulieres dicens Sic et mulier omnis relinquens virum suum peccabit quia tenetur ei obedire et debitum reddere statuens hereditatem et heredem viri sui ex alieno matrimonio quia adulter eius est in ypocrisi allegatus et sic filius que ex eo concepit privat hereditate paterna et ideo in statuit in aliquo primo enim in lege dei altissimi credibilis fuit que dicit Exodi xx Non mechaberis. Quod virum suum dereliquit abutens corpore suo quando cum non habeat eius potestatem sed vir. Quia in ea corpus quia quod in adulterio fornicata est et polluta et ex alio viro filios statuit sibi marito suo et quia secundum legem debet publice puniri subditur Hec in ecclesia adducetur et in concilio coram iudicibus et in filios eius respicietur utrum sint legitimi vel illegittimi et si probentur illegittimi deicientur de domo mariti. Ideo subditur Non tradent filii eius sicut dictum fuit recte quidem quia radices quia non stabilientur in hereditate mariti et rami eius et filii filiorum non dabunt fructum et non prosperabuntur. Ideo subditur Derelinquet in maledictionem memoriam eius scilicet matris adultere quia maledicent homines in prosperia filiorum adulterinorum videntes et dedecus illius non delebitur coram deo si perseveret in malo nec etiam coram hominibus usque ad magnum tempus.

Consequenter concludit de adulteris et adultera concludit intentum dicens et agnoscent qui derelicti sunt scilicet ceteri viri et mulieres quoniam nihil melius est quam timor dei scilicet filialis qui cavet offensam dei et nihil dulcius quam pallata bene disposita sunt quam respicere in mandatis dei non solum speculative cognoscendo sed etiam practice opere ad implendo. Gloria magna est sequi dominum per viam iusticie longitudo enim dierum et eterna vita assumetur ab eo et a deo qui dat aliam sequentibus eum per viam mandatorum suorum.

Capitulum xxiiii.

Sapientia laudabit. In tercio capitulo et circa actum est de extiis virtutum. Hic consequenter agitur de statibus ecclesie in quibus sit hoc ... et quia humanum status secundum ordinem divine sapientie distinguuntur. Quod primo ponitur sapientie commendatio. Quod subditur humanorum statuum distinctio capitulo xxv. Ad evidenciam autem dicendorum sciendum quod aliqui exponunt

hoc capitulum de lege veteri et nova
que dicitur sapientia divina quia non
est humanitatibus inventa sed divinitus
revelata Ad hoc autem allegatur quod
dicitur infra eodem capitulo Hec
omnia liber vite et testamenti altis-
simi Sed salvo meliori iudicio hoc
non videtur michi bene dictum Nam in
persona sapientie de qua fit hic sermo
dicitur in hoc capitulo lex autem ve-
tus postea fuit data ut habetur Exodi
xx quasi per duo milia annorum Et
nova postea per tantum tempus
et amplius Preterea de eadem sapientia
de qua fit hic sermo dicitur Ab initio
et ante secula creata sum quod non
potest dici de lege veteri vel nova Contra
hec exposicio favet errori iudeorum
qui fingunt legem veterem creatam
fuisse ante mundum ut infra plenius
dicetur Propter quod dicendum quod hic
agitur de sapientia divina personaliter
dicta que est sapientia genita Unde
in eius persona dicitur hic ego
ex ore altissimi prodivi et de hoc
plenius fuit dictum in principio huius li-
bri Sic ergo proceditur quia primo
ponitur huius sapientie commendacio Secundo
describitur eius generacio ibi ego ex
ore al Tercio solvitur tacita questio ibi
adhuc doctrinam Circa primum dicitur
Sapientia laudabit animam suam
id est se ipsam eo modo loquendi quo dicitur
Genesis xxii Iuravit dominus exercituum
per animam suam id est per se ipsum Genesis
xxii Per memetipsum iuravi dicit
dominus laudavit enim genita sapientia
que est idem quod verbum domini se
ipsam per angelos per prophetas et
alios sanctos et eciam per se ipsam
in humanitate assumpta exprimens
excellenciam quam habebat apud patrem Iohannis
x Ego et pater unum sumus et in medio
populi sui honorabitur quia sicut pater
est in filio ita et e converso ut dicitur
Iohannis xiiii sic filius honoratur
in patre et pater in filio et in medio
populi sui glorificabitur id est in medio
sanctorum angelorum et eciam hominum
qui sunt eius populus et in ecclesia
filiis altissimi aperiet os suum scilicet
in ecclesia triumphante illuminando
angelos et docendo et in ecclesia
militante in humanitate assump-
ta predicando in templo et apostolos
docendo et in conspectu virtutis
illius id est in operibus miraculosis
virtute altissimi factis quia fi-
ebant ad declaracionem sue deitatis
et in medio populi sui exaltabitur
Nam de medio apostolorum et apostolis
videntibus elevatus fuit in
celum Mathei ultimo et Actuum
primo et in plenitudine sancta
glorificabitur De quo dicitur Iohannis
primo Vidimus eum quasi unigeniti
a patre plenum gracia et veritate et ibi-
dem subditur et de plenitudine
eius omnes nos accepimus etc. et
in medio electorum habebit laudem
Nam a sanctis angelis et electis
laudatur melius et inter bene-
dictos benedicetur id est bona dicetur
dicens illud quod sequitur de sua
commendacione eternam per

quam hec bonitatem infinita
a patre sicut a deitate non tamen
aliam numero sed eandem ¶ Ego ex
ore hic tripliciter describitur sapientie
genite generatio et primo gratia
eternalis aperte 2° temporalis
ex virgine que posui david prima
individuas quia primo describitur gra-
tio verbi 2° per verbum creatio
mundi i. ego feci Et similem pro-
cessum tenet beatus iohannes
in principio evangelii sui Ubi
primo verbi divini ponit emana-
tionem dicens in principio erat verbum
etc 2° mundi creationem dicens
Omnia per ipsum facta sunt etc
3° verbi incarnationem cum dicit
et verbum caro factum est etc Cir-
ca primum in persona verbi vel
sapientie genite dicitur ego ex
ore altissimi i. dei patris prodii
et dicitur hic os altissimi po-
tentia generativa patris qua
producitur verbum sicut ore
corporali producitur verbum sen-
sibile nam intelligibilia sig-
nantur per similitudines sen-
sibilium Primogenita ante omnem
creaturam ex hoc patet quod scriptura
non loquitur hic de sapientia divina
essentialiter dicta quia non est
generans nec genita nec etiam
sapientia quecumque creata per
hoc quod dicitur ante omnem cre-
aturam Sciendum tamen quod iudei
moderni in suo errore obstinati ne-
gando divinitatem Christi hunc per-
consequens negare distinctionem per-
sonalem in deo genitoris et geniti
que tamen hic exprimitur 2° de hoc
libro non curant quia ipsum non
recipiunt librum autem alios proverbiorum
Salomonis inter sacros libros re-
cipiunt Ubi octavo capitulo de sa-
pientia divina ponitur eadem sen-
tentia Nondum erant abissi et ego
iam concepta eram et ante colles
ego parturiebar Ubi vero
est conceptus et partus Ubi est
generans et genitus Partus vero
et nativitas non patitur quod eadem
simplex persona respectu sui ipsius
sit generans et genita nulla
enim res se ipsam gignit vel ad se
producit Concedendum igitur in
deo distinctionem genitoris et geniti
Finxerunt iudei quod lex fuit creata
ante mundum per duo milia annorum
sed hoc patet manifeste falsum
quia lex non patitur per se creari sed
in mente aliqua angelica vel hu-
mana vel in scripto ut in lapidibus
fuit lex moysi Vel in aliqua alia
materia et utrique modus presuppo-
nit alterius creationem hoc etiam
dictum est ita irrationabile quod non est
contra ipsum disputandum etc ¶
Ego feci hic tripliciter describitur pro-
cessus creaturarum per sapientiam
genitam sive per verbum Et
primo processus iste declaratur

Quod per scripturam confirmatur ibi
omnia libera. Prima ad hunc inducas
quia primo declaratur processus crea-
tivitatis quantum ad creationem Quod
quantum ad creaturarum et in omnibus hiis
Circa primum dicitur in persona sapientie
genite sive verbi Ego feci in celis
ut oriretur lumen indeficiens De-
lumine corporali patet Genesis primo
Dixit deus fiat lux et facta est lux
ut sicut ibidem plenius explicavi
Et sicut nebula texi omnem terram
Duobus enim primis diebus forma-
tionis rerum elementa quatuor non
fuerunt adinvicem perfecte distincta
Nam aqua tunc non habuit comple-
tam densitatem sed quasi vaporalis
erat elevata per totum aerem et
sic per modum nebule tegebat to-
tam terram 3a vero die distincta sunt
elementa accepit adeo debitam depres-
sionem qui fecit et intra concavi-
tates ad recipiendum aque partem
et sic apparuit arida et elementa
distincta prout dictum fuit plenius
Genesis primo Ego in altissimis ha-
bitavi disponendo celum empireum quod
statim factum fuit angelis replendum
et thronus meus id est potestas mea in
columpna nubis Nam per potentiam
disponitur generatio nubium in aere
Gyrum celi id est sidereum celum lumi-
naribus et stellis ornatum circuivi
solam disponendo motum orbium
Sciendum tamen quod ly sola non ex-
cluditur pater et spiritus sanctus

Nam secundum philosophum ii elenchorum solum adest
et quod non cum alio et ideo quando aliquid
determinat sibi subiectum in ordine
ad predicatum non excludit a consor-
tio predicati aliud quod habet ydempti-
tatem cum subiecto sed quod habet alieta-
tem Pater et filius et spiritus
sanctus sunt omnino simpliciter in essen-
tia et distinguuntur in persona
Pater quod dictio exclusiva addi-
ta cum persone in ordine predi-
catum personale facit exclusionem
aliarum personarum Ut cum dicitur
solus pater generat filium non
et spiritus sanctus non generant
Si autem predicatum sit essentiale tunc
non excluduntur alie persone sed
magis includuntur eo quod sunt
omnino in essentia Sic est in proposito
quia circuire celum per dispositionem
motus orbium est commune toti tri-
nitati sicut et creatio Et adeo cum
dicitur in persona sapientie genite
gyrum celi circuivi sola per li sola
non excluduntur pater et spiritus sanctus
sed magis includuntur Et pro-
fundum abyssi penetravi separando
concavitates intra ut ibi congre-
garentur aque et appareret arida que
congregationes vocantur oceanus
vel abyssus Et in fluctibus maris
ambulavi salvando noe et qui
cum eo erant in archa inter
aquas et fluctus diluvii Et in
omni terra steti dando ei stabili-
tatem undique circa centrum mundi
et in omni gente et in omni populo

firmata tenuit Nam omnes potestas
a domino deo est et in omni excellencia
et humilitas tollitur. Virtute talea-
ni sit hinc libri correcti et patris
sensus Nam omnes tam magni
quam parvi dei filii sunt subiec-
ti quia toti trinitati Et in his
omnibus hic concorditer ponitur effec-
tus sapiencie increatus quoad
ad esse gracie hic autem effectus huius
locum in angelis et hominibus et
de angelis tacetur Sequitur con-
firmatae in homine parum loquitur
scriptura Iustificatio vero hominis
per graciam facta est a tota trinitate
per cognicionem dei et amorem super-
naturalem ad quam elevantur
patres sancti ex electione divina
et ideo ponitur primo hec electio
Que electionis confirmacio est altim
acio Que sanctificationis confirmacio
sanctificatio est quasi cedrus Circa
primum sciendum quod nulli hominum dei gracia
denegatur cum velit omnes homines
salvos fieri et ad cognicionem veritatis
venire ut dicitur prima thimo-
ij Sed aliqui ea carent quia non
sentiunt divinum in sanctum ad su-
per naturale bonum et sic non
datur eis gracia habitualis que datur
suscipientibus eam sicut alias dif-
fusius declaravi in pluribus locis
Dicitur igitur Dei sapiencia In
omnibus scilicet hominibus requiem
quesivi in eis habitando per
graciam Unde proverbiorum viii dicit
hec sapiencia Delicie mee esse

cum filiis hominum Veruntamen
quia multiplicatis hominibus post
diluvium declinaverunt communiter ad
ydolatriam Abraham tamen et
qui ab eo descenderunt per iacob
nepotem suum in fide unius veri
dei steterunt propter quod heredi-
tas domini vocati sunt Deutero-
xxxij Pars autem domini populus eius
iacob funiculus hereditatis eius
Ideo subditur et in hereditate domini
morabor per graciam precipue alios
sanctificando me precepit et
dixit michi creator omnium Sed illud quod
subditur In iacob inhabita etc et
interponitur et qui creavit me
Ad intellectum huius sciendum quod licet
tota trinitas iustificet homines
per graciam tamen ad hanc factam
iustificacionem non dicitur proprie missus
sed tantum filius et spiritus sanctus
quia in invisibilis missio divine deus
includit scilicet quod persona illa ostendatur
non in inter mentem racionalem
per graciam et quod illa persona pro-
cedat ab alia Istud secundum non conve-
nit patri propter quod non convenit
sibi mitti Unde dicit augustinus de
trinitate Pater non quia legitur
missus Sed filio et spiritu sancto
convenit mitti non solum invisibi-
liter sicut filius apparuit incar-
ne et spiritus sanctus in columbe specie
sed etiam indivisibiliter persona quelibet
inhabitant mentem scilicet spiritus sanctus
per donum caritatis et alia que per-
tinent ad voluntatem filius autem per
donum sapiencie et alia que pertinent

voluntatem filius autem per do-
num sapientie et alia que perficiunt in-
tellectum eo quod spiritus sanctus procedit
per modum voluntatis et filius per
modum intellectus Hec igitur missio
sapientie genite apte potest dici
preceptum loquendo large Et sic di-
citur precepit et dixit mihi creator
omnium i. deus pater mittens dicto
modo filium Et quia posset aliquis
credere quod per talem missionem filius
separetur a patre propter hoc ante-
quam ultra procedatur istud
removetur cum dicitur et qui cre-
avit me i. eternaliter generando de-
dit esse quod large loquendo potest dici cre-
atio ut diffusius dictum fuit supra
primo capitulo exponendo illud per
omnium creatrix est sapientia Requievit
in tabernaculo meo i. in me-
ipso quia propter dictam missionem
filius qui est sapientia genita non
dimittit esse in patre nec pater in
filio Consequenter ostendit propo-
situm dicens et dixit michi deus
pater In iacob inhabita et in israel
hereditare i. in populo descendente
a iacob qui alio nomine dictus est
israel gene. xxxii In hoc enim populo
remansit fides et cultus unius
veri dei ceteris omnibus ad ydola-
triam declinantibus Sciendum
etiam quod iste populus magis deno-
minatur iacob qui et israel quam
ab abraham et ysaac quia non omnes
eorum filii fuerunt fideles ut patet
de ismahele et esau sed omnes filii
iacob fuerunt dei cultores propter

quod et tribus illius populi denomina-
ta ab eis et in electis meis mitte ra-
dices i. precepta decalogi et alia cere-
monialia et iudicialia que fuerunt illi
populo data ut per eorum observantiam
radicarentur in sapientia divina Ab ini-
tio Hic consequenter ponitur electionis pre-
dicte confirmatio que facta fuit per
stabilitatem regni et edificationem
templi temporibus david et salomonis
Premittitur tamen hic sapientie ge-
nite eternitas ut per hoc osten-
datur causa sufficiens stabilitatis
in aliis Dicit igitur ab initio per
hoc non potest intelligi initium temporis
quia subditur et ante secula i. ante
sed intelligitur ipse pater qui est
principium emanationis personarum
et ante secula i. eternaliter quia
filius eternaliter procedit a patre
creata sum i. alias accipiens esse
per generationem que large potest ||modo
dici creatio ut plenius fuit dictum
supra primo capitulo Aliter exponunt
aliqui creata sum i. preuisa creari
secundum humanam naturam in unita-
te persone assumendam licet autem
hec expositio contineat veritatem
non tamen videtur esse secundum auc-
toris huius libri intentionem ut dictum
est supra capitulo primo Hoc etiam
videtur ex processu huius capituli
in quo a principio usque ad finem po-
nuntur prerogative sapientie genite
sic autem preuideri non est aliqua
prerogativa quia convenit omni cre-
ature quantumcumque minime Nam ab e-
terno preuisa est producenda in esse

et usque ad futurum seculum non de-
sinam, i. eternaliter persistam
et in habitacione sancta, i. in mentibus
sanctorum coram ipso deo prius minis-
travi, i. ministrans meam invisibilem pre-
senciam sanctificacione implevi modo
supradicto. Vel aliter et in habitacione
i. in congregacione iustorum coram ipso
ministravi, i. ministrare feci per
aaron et alios sacerdotes bonos sicut
dicitur Gen. xxii in persona domini Nunc
cognovi quod timeas dominum, i. alios cog-
noscere feci. ¶ Et sic in syon fir-
miter ponitur dicte electionis con-
firmatio per edificacionem templi et
confirmacionem regni tempore david et
salomonis. Et dicit sapientia dei et
sic in syon firmata sum. Ista tamen
firmatio non dicit aliquam mutacionem
in deo sed increatam in qua firmius
stabiliuntur dona divina. Dicitur autem
dei sapientia firmata in monte syon
eo quod ibi fuit edificatum templum iii
Regum vi in quo archa et propiciatorium
que representabant sedem dei ut
dictum fuit Exodi xxv habuerunt stabi-
lem mansionem nec ultra fuit
portata de loco ad locum sicut an-
tea fuit per desertum et postea in terra
promissionis ut patet in pluribus
locis primo regum. Et in civitate sanc-
tificata. s. ierusalem ad dei cultum e-
lecta iii Regum xiiii. Similiter req-
uievi per specialem habitacionem eo quod
ibi augebatur cultus dei et in ihe-
rusalem potestas mea quia facta fuit civitas
metropolis et regia et ex ordina-
cione speciali divina et tradicione

et dona mea firmius stabiliuntur in populo
honorificato, i. in populo israel qui fuit ho-
norificatus a deo preceteris gentibus eo quod di-
sposuerat ab eterno ex illo carnem
assumere. Et iterum quod dedit eis legem
et prophetas sacerdocium et regnum. Propter
quod dicitur Deut. iiii. Nulla est gens
sic inclita etc. et ps. cxlvii Non fecit
taliter omni nacioni etc. Et in partes
dei mei hereditas illius. s. populi ho-
norificati. Ad cuius intellectum sciendum
quod hic mei potest esse genitivus huius pronominis
ego et sic est sensus in partes dei
mei, i. in partes dei quia deus ego
sum hereditas illius. quasi diceret
vita beata que est electorum hereditas
vera est in partes meas, i. apud me.
Alio modo potest esse genitivus huius pro-
nominis meus et sic est sensus in partes
dei mei, i. apud patrem qui est deus
meus hereditas illius, i. beatitudo
populi honorificati. Et utroque modo con-
tinet veritatem nam electorum beatitudo
consistit obiective in patre et filio
Johannis xvii Hec est vita eterna ut
cognoscant te solum deum et quem
misisti ihesum christum. Per hoc tamen
non excluditur spiritus sanctus sed ma-
gis includitur ut patet ex supra-
dictis. Sed remanet questio quomodo
pater dicitur deus filii. Ad quod
dicendum uno modo respectu ad huma-
nitatem et manifeste verum. Unde
dicit Johannis xx Ascendo ad patrem
meum et ad patrem vestrum deum meum
et deum vestrum. Habendo autem respectum
ad naturam divinam potest etiam ve-
rificari. Dicitur enim filius secundum
divinam naturam deus de deo

sicut dicitur in symbolo de christo lu-
men de lumine deum verum de deo vero
et sic videtur quia in persona filii de
patre potest dici in partes dei mei q-
patris qui est deus a quo sum idem ta-
men deus cum ipso in essentia distinc-
tus tamen in persona et in plenitudine
sanctorum i. in congregatione eorum Detentio
mea i. mansio mea per gratiam
mathei xviii Ubi duo vel tres congre-
gati fuerint in nomine meo in medio
eorum ego sum ¶ Quasi cedrus Hic
tertio ponitur dicte confirmationis
fructificatio et primo quantum ad fructus
vite active 2o contemplative ibi ego
mater Tertio in dias qua primo po-
dicta fructificatio 2o fame diffusio ibi
sicut cynamomum ¶ Circa primum sciendum
quod terra nascentium diversas species magis
fructificat in una terra quam in alia
et sic ponitur hic exempla plurium
arborum vel terre nascentium in diversis
locis notabiliter fructificantium cum
dicitur quasi cedrus exaltata sum in
libano i. sicut cedrus notabiliter in
monte libani sic exaltata sum in populo
israel per augmentationem cultus dei
Per quam dicitur divina sapientia ex-
altari Non in se quia non potest augeri
nec minui cum sit infinita sed in
donis et effectibus suis sicut dicitur
deus magnificari cum devote laudatur
a nobis exodi xxxiii Magnificate dominum
mecum etc. Hec autem divini cultus
augmentatio facta fuit maxime tempore
david et salomonis ezechie et iosie
et patet ex libris regum et paralipomenon Et eodem
modo exponuntur exempla que sequuntur
Quasi cypressus etc. i. sicut ista fruc-

tificant notabiliter in locis hic
expressis Sic sapientia dei exaltata
est modo predicto Sciendum tamen
quod cum dicitur hic quasi palma ex-
altata sum in cades cades non est
locus deserti Ubi manserunt filii
israel per aliquod tempus Ut dicitur
deuteronomii primo Sedistis in cades bar-
ne etc. Sed est alia sita in parte
iude Ad distinctionem alterius dicitur
cades absolute Iosue xv. Alia vero
cades barne Sciendum autem quod hic
ponuntur plura exempla corporalium
ad exprimendum augmentum donorum spiritua-
lium quod excellentius augmento corpo-
rali Sicut mater ad exprimendum
amorem excellentem quem habet ad
filium utitur pluribus nominibus vo-
cans eum aliquando filium suum aliquando
corpus suum aliquando dominum suum et sic de
pluribus similibus ¶ Sicut cynamomum
Hic tertio ponitur dilatatio fame
divini cultus in ierusalem augmen-
tati Propter quod multi non solum
de iudeis sed etiam de gentibus veni-
ebant adorare deum in templo ut habetur
iii regum viii et iohannis xii Hanc
quidem diffusio signatur hic per
bonum odorem Unde quod dicitur canticorum
primo curremus in odore unguentorum
tuorum Et ii corinthiorum ii christi odor bonus
sumus in omni loco Et ponitur hic
plures arbores et species aromatice
quarum proprietates explicare non est ad pro-
positum Nam hic solum introducuntur
ad designandum diffusionem bone fa-
me per suavitatem sui odoris
Sicut et arbores expresse in parte

precedenti ad exprimendum augmentum divini cultus et similiter ponuntur hic plura aromatica et odorifera ad maiorem expressionem diffusionis bone fame. Verum tamen vocabulum est hic exponendum cum dicitur et ungula que est species aromatica humano unguini similis propter quod latine nominata est ungula. Exodi xxx nominatur onicha. Onix enim grece unguis est latine et est una de quattuor speciebus ex quibus conficiebatur thymiama boni odoris ad cremandum in altari thymiamatis ut dicitur ibidem. ¶ Ego mater. Hic ponitur po- fructificatio in vita contemplativa tempore namque veteris testamenti fuerunt aliqui in contemplatione divinorum notabiliter elevati sicut patet de Moyse qui loquebatur cum deo sicut homo cum amico suo Exodi xxxiii et de aliis prophetis et hoc fuit per sapientiam domini. Quod dicit sapientia divina Ego mater pulchre dilectionis contemplativa namque vita mundior et pulchrior est quam activa propter quod signatur per Rachel que erat decora facie et venusto aspectu. Activa vero per Lyam que erat lippis erat oculis Genesis xxix et [illegible] [illegible] filialis et agnitionis supernaturalis et sancte spei per expectationem future beatitudinis. Ista namque et alia intellectum pertinentia attribuuntur filio qui est sapientia genita. In cuius etiam persona ad hoc subditur. In me omnis gratia vite et a me procedit vita graciosa et noticia luminosa. Ideo subditur et veritatis in me omnis spes vite gloriose et virtutis quia possum eam dare. Transite ad me per cognitionem et amorem omnes qui concupiscitis me. Nam omnibus possum satisfacere. Quod subditur et a generationibus meis implemini et illuminationibus divinis. Spiritus enim meus a degustatione mee bonitatis super mel dulcis. Ad parum enim adequatur aliqua delectatio corporalis et hereditas mea que est vita beata super mel et favum quia quietat totaliter appetitum. Memoria mea in generatione seculorum quia numquam delebitur de mentibus factorum. Qui edunt me in primitus sibi spiritualiter incorporando adhuc esurient ut plenius habeant me. Et qui bibunt me exponatur eodem modo. ¶ Refectio enim spiritualis et celestis expertibus et potius eo quod incorporalibus facit etiam refectionem perfectam. Qui audit me aure mentis non confundetur in conspectu summi iudicis et qui operantur in me occulta sapientie misteria in lege et prophetis contenta fideliter exponendo vitam eternam habebunt in premium. ¶ Hec omnia. Hic ponitur confirmatio predictorum per sacram scripturam cum dicitur ¶ Hec omnia liber vite supple continet expresse et dicitur hic sacra scriptura liber vite eo quod est instrumentum veniendi ad vitam beatam. ¶ Illa vero que dicta sunt de processu creaturarum

in verbo continue adesse gratie et ceterorum
dona hic dicta exprimitur in genesi et
aliis libris legalibus et propheticalibus
et agyographis ut patet intuenti et
testamentum altissimi et agnitio veritatis
Hec enim tria competunt sacre scrip-
ture sive que est liber vite et testamentum
altissimi et agnitio veritatis id est conte-
tiva huius agnitionis Legem man-
davit moyses non auctoritate propria
sed divina in preceptis iustitiarum
Nam aliqua precepta continent
iustitiam in ordine hominis ad deum
Alia vero iustitiam in ordine ho-
minis ad proximum et hereditatem
domui iacob Precepit enim filiis
israel intrare terram promissionis sub
iosue duce et israhel promissiones
quia non solum promisit deus fi-
liis israel illam terram sed etiam multa
alia bona si fideliter ei servirent
Et sub promissione illius terre princi-
paliter intelligebatur promissio
terre viventium Quia sicut dixi fre-
quenter in superioribus libris bona
temporalia non promittunt principa-
liter in promissum pro speciebus vir-
tutum que sunt meliora quam temporalia
bona Primum ante diem manus est
mista hominum Et ideo sub promissione
bonorum temporalium semper intelli-
guntur alia bona principaliter pro-
missa que sunt temporalibus me-
liora Posuit david Postquam
actum est de sapientie eternali genera-
tione agitur hic tamen agitur
de temporali generatione ex virgine

Et primo ponitur huius sapientie
dignitas 2o sive doctrine proela-
ritas ibi Qui implet Circa primum
dicitur Posuit id est statuit vel pro-
misit ipse deus david puero suo
id est filio servienti humiliter et david
extra id est producere regem fortis-
simum christo quod intelligitur de christo
qui descendit ex semine david in
carnem per virginem mariam ma-
thimo et ipse est christo fortissimus
Ps. xxiii. Quis est iste rex glorie dominus
fortis et potens dominus potens in pre-
lio et tronis handis sedente in sempi-
terne Sicut predixit ysaias ix. par-
vulus natus est nobis et filius
datus est nobis et factus est principa-
tus super humerum eius et voca-
bitur nomen eius admirabilis consili-
arius deus fortis etc. Sequitur
Super solium david et super reg-
num eius sedebit ut confirmet
illud et corroboret in iudicio et ius-
titia amodo usque in sempiternum Et
gabriel loquens marie luce primo
ostendit hoc in eius filio esse com-
plendum dicens hic erit magnus
et filius altissimi vocabitur et
dabit illi dominus deus sedem david patris
eius et regnabit in domo iacob in eter-
num et regni eius non erit finis
Qui implet Hic tamen de-
scribitur doctrine christi preclaritas
et primo ad imitetos 2o ad dormi-
entes ibi penetrabo Prima adhuc
in dicas Nam primo ponitur doctri-
ne christi eminentia 2o eminentie
causa aliqui perficit Circa

primum sciendum quod ad ostendendum
affluentiam doctrine christi ponitur
exemplum de quatuor fluminibus
paradisi, que in aquis valde habun-
dant, et per hoc intelligitur secun-
da christi doctrina in quatuor evange-
liis descripta. Per tertium vero flu-
vium et aque ductus hic posita intel-
ligitur doctrina apostolorum et aliorum sanctorum
a christo tamen sicut a fonte derivata. Sic
ergo dicitur de christo: Qui implet
quasi phison sapientiam, eam multi-
plicando per suam doctrinam, sicut
phyzon effundit aquam. Et sicut
tigris in diebus novorum, licet sit
magnus fluvius, tamen in vere,
quod est tempus renovationis terre
nascentium, magis habundat aquis.
Qui adimplet quasi effrates sen-
sum, scilicet sacre scripture. Nam ante
doctrinam christi iudei solum vte-
bantur sensu literali, sed per doctrinam
christi aperti sunt sensus mistici,
scilicet moralis, allegoricus et anago-
gicus. Isti tres fluvii dicti sunt
de fluminibus paradisi, ut patet genesis
ii. Qui multiplicat doctrinam
ewangelicam quasi iordanis in tem-
pore messis. Tunc enim ex repletione in-
tumescit, inundat super ripas alvei
sui, ut habetur iosue iii. Qui mittit
disciplinam sicut lucem, id est claram
et habundantem sicut lux clara
est et se diffundens per totum aerem
et assistens omnibus indifferenter
sine personarum acceptione. Quasi
gyon in die vindemie. Hic est

quartus paradisi fluvius, qui licet
sit habundans valde, tamen magis
habundat aquis vindemiarum tempore.
¶ Qui perficit. Hic tangitur descriptionis
habundantie dicte causa, que est ex hoc
quod patris et filii vna est sapientia, propter
quod sapientia filii est infinita, in-
tensiue quod patet habundantius doc-
tinam in filio. Sic ergo dicitur: Qui per-
ficit, id est perfecte facit, primus scire illam,
scilicet sapientiam. Nam ante christum sapientia
fuit hominibus communicata sub velami-
nibus et figuris in lege et prophetis, sed
christus per doctrinam suam habundanter
et lucide declaravit veritatem. Et
infirmior non investigabit eam.
Homo enim purus et infirmus non
potuit hoc facere. Math. xi: Nemo no-
uit filium nisi pater, neque patrem
quis nouit nisi filius et cui voluerit
filius revelare. A mari enim habundat
cogitatio eius, id est eius notitia est
habundantior mari, quia notitia
christi divina est simpliciter infinita.
Notitia vero eius humana est etiam quo-
dam modo infinita magnitudine, se extendit
ad omnia que cognoscit deus notitia
visionis. Et verbo sibi dicitur: Et consilium
illius in abisso magna, quia non
est incomprehensibile a pura creatura.
Ex quo sequitur quod habundanter ef-
fundit sapientie dona, propter
quod subditur in eius persona: Ego
sapientia effudi flumina sapientie. Ego
quasi tramites aque, id est tirsus fortis,
et est eadem sententia replicata
pluribus exemplis ad maiorem
assertionem. Et quasi aque ductus

xxiiii de paradiso .i. a patre in quo
est omne bonum et omnis dulcedo Iohannis
xvi Exivi a patre et veni in mundum
Dixi rigabo ortum plantationum .i. or-
tum militantis ecclesie in quo apostoli sunt
plantule ecclesie prout ecclesia dividitur contra
sinagogam Has vero plantulas ri-
gavit christus frequenter pia doctrina
ut patet in evangeliis et inebri-
abo partus mei fructum .i. totum
apostolorum et aliorum credentium in die pe-
tecostes habundanter mittendo
donum sancti spiritus que habundancia
ebrietatis nomine aliquando designatur
in scriptura tamquam ex inebriamento
carissimi Unde et tunc reputati
sunt ebrii ut patet actuum secundo et
factus est in trames habundans .i.
diffusio doctrine predicatione et aliorum
discipulorum et fluvius meus .i. doc-
trina mea appropinquavit ad mare
.i. ad multitudinem gentium et populorum
Nam mare est congregatio aquarum et
apocalypsis xvii dicitur Aque multe populi
multi Hanc autem predicationem in-
cepit christus apostolis actuum primo dicens
eritis mihi testes in ierusalem et in omni
iudea atque samaria usque ad ultimum
terre Quoniam doctrinam quasi an-
telucanum .i. auroram que lucet ante
solem illumino omnibus sine per-
sonarum acceptione et enarrabo illam
per apostolos aliosque discipulos usque
in longinquum .i. usque ad ultimum terre
auditum est Penetrabo hic per
doctrine christi claritas ad defunctos
Nam anima christi a corpore separata
deitati tamen coniuncta descendit

ad inferos et illuminavit patres
illic detentos et quantum ad hoc dicit
Penetrabo in inferiores partes terre
et in fine mundi omnes mortuos
suscitabit ad iudicium et quantum ad
hoc subdit et inspiciam omnes dor-
mientes et quia soli iusti illumi-
nabuntur lumine glorie ideo subditur
et illuminabo omnes sperantes in
domino Iniusti vero in inferni te-
nebris retrudentur Ad hunc
doctrinam hic solvitur tacita ques-
tio quia scriptor huius libri im-
mediate locutus est de iudicio
finali Posset aliquis dubitans
querere intendis tu hic librum
tuum finire ad quod respondet
dicens Adhuc enim predictis doc-
trinam quasi prophetiam effundam
.i. doctrinam certam et veram sic
est prophetia cui nulla subest fal-
sitas cum sit adeo revelata et
sic pars ista continuat prece-
dentibus sequentia et relinquam
illam inscripto querentibus sa-
pientiam presentis omnium et non aliis
proficiunt libri sapientiales et
non desinam in seculis eos per
scriptum usque in evum sanctum .i.
seculum futurum tunc enim cessabit
omnis humana doctrina Unde scri-
bitur Ieremie xxxi et non doce-
bunt ultra vir proximum suum
et vir fratrem suum dicens cog-
noscite dominum Omnes enim cog-
noscent me a minimo usque ad
maximum ait dominus Videte .i.

considerate nos studiosi quoniam non
soli mihi laboravi etc. quasi
diceret in hoc nos hortor ad si-
milia facienda Cap. xxvi

In tribus beneplacitum est spiritui
meo. Tercii capituli actio-
de exiciis virtutum hic agi-
tur de statibus quibus hoc con-
petit exercitium et dividitur
in tres partes secundum tres status
fidelium. Nam primo agitur de statu
activorum. 2o de statu prelatorum xx
viii. 3o de statu contemplativorum xx
xxix. Prima in duas. Nam auctor
primo premittit quedam preambula
ad propositum. Secundo prosequitur inten-
tum ibi Omnis plaga. Prima ad huc
in tres quia primo ponit quedam
ad statum activorum expedientia. 2o
quedam impedientia ut opposita
iuxta se posita magis elucescunt
ibi Tres species. 3o quedam perficien-
tia ibi Quam in suspicabilia. Circa
primum sciendum quod activus hic agi-
tur cum consanguineis specialiter et
cum proximis generaliter et cum uxo-
re singulariter et sic dicit In
tribus placitum est spiritui meo tam-
quam expedientibus ad statum
activorum que sunt probata a-
probata coram deo et hominibus
tamquam bona concordia fratrum
id est consanguineorum qui dicuntur
fratres in scriptura. Genesis xiii.
Ne queso sit iurgium inter me
et te fratres enim sumus hoc dixit
abraham ad loth qui tamen erat
nepos suus et amor proximorum

secundum illud preceptum Diliges proxi-
mum tuum sicut te ipsum et vir et
mulier sibi consencientes in bona
domus dispositione. Tres species
hic contra ponuntur tria impedimenta
qua non enarrantur malum nisi cog-
nitum tres species odit anima mea
quamvis enim natura sit diligenda
tamen vicia sunt odienda et
aggravor valde anime illorum id est
malicie eorum quia graviter est
portanda pauperem superbum quia
non habet materiam superbiendi sed
magis se humiliandi et divitem
mendacem qui promittit et non
solvit cum tamen bene possit et senem
fatuum et insensatum Et non loquitur
hic de sene propter naturalem defectum de
sapiente sed propter defectum diligentie
ignorante quia neglexit addiscere.
Unde sequitur In iuventute tua non
congregasti scilicet sapientiam addiscendo
et quomodo invenies in senectute tua
quasi diceret nullo modo quia tunc sensus
interior et exterior hebetatur et
oppositum de sene sapiente dicitur Quam
speciosum canicie iudicium a iudicium
discretionis est valde speciosum In
canicie id est in canis capite et a pre-
sbiteris qui legem debent scire
cognoscere iudicium certum et bonum
quam speciosa etc. Repetitio est
eiusdem sentencie ad maiorem asser-
tionem corona senum multa peritia
id est habundans sciencia et gloria il-
lorum timor dei. Sine quo sciencia inflat
et quem edificat quia timor filialis

e annexus caritati ¶ Nouem h'
breuiter per modum prefationis po-
nitur decem statuum actiuorum per-
fectionem que plenius in sequentibus
explicantur. Dicitur Nouem in-
suspicabilia cordis .i. decem bona que
nullo cor debet dubitare magni-
ficaui .i. magna bona reputaui et
decimum dicam in lingua .i. intel-
ligibiliter et aperte hominibus ra-
tione utentibus Homo qui iocun-
datur in filiis suis quia uidet
eos morigeratos per doctrinam suam
hoc est primum et uiuens sub uersio-
nem inimicorum rei publice
Nam per hoc bonum remanent
in quiete hoc est secundum Beatus
qui habitat cum muliere sensata nam
per hoc delectabiliter et sancte ui-
uit in domo sua hoc est tercium
et qui lingua sua non est lapsus nam
hoc est ualde perfectum Jacobi iii qui
non offendit uerbo hic perfectus
est uir hoc est quartum Et qui non
seruiuit indignis se .i. peccatoribus
eis in aliquo assentiendo malo
et hoc est quintum ¶ Beatus qui inue-
nit amicum uerum Nam amicitia
uera est preciosior quacumque re
possessa hoc est sextum Et qui e-
narrat iusticiam tamquam doctor
auri audienti .i. homini corde reti-
nenti et opere adimplenti hoc om-
nino redundat in bonum magistri
et hoc est septimum ¶ Quam mag-
nus qui inuenit sapienciam .i. sa-
pidam noticiam diuinis hoc est
octauum ¶ et scienciam .i. noticiam

insolorum per quam recte dirigitur
in humanis hoc est nonum Sed non
est super timentem dominum quasi diceret
timor domini filialis est maius bonum
quod subditur timor dei super omnia
se supposuit quia alia predicta
excellit et hoc est decimum De quo
subditur Beatus homo scilicet in spe et si
non adhuc in re qui tenet illum
firmiter usque in finem cui assi-
milabitur quasi diceret similis
ei raro inuenitur timor domini in-
icium dilectionis eius Nam timor
filialis refugit separationem a deo
et per consequens est initium maioris uni-
onis cum ipso per augmentum cari-
tatis fidei autem initium agluti-
nandum est ei scilicet timori quia ti-
mor subicit hominem deo et
fideliter fides quia captiuat in-
tellectum iudei obsequium ¶ Omnis
plaga Premissis preambulis
hic consequenter auctor prosequitur
intentum de statu actiuorum ad que
sicut dictum est spectat conuersatio
cum uxore proximis et consangui-
neis inter quos coniux tenet pri-
mum locum Igitur primo agit
de uxore Secundo de proximis capitulo
xxviii Tercio de filiis capitulo xxx
de persone sue statibus xxx capitulo
ubi melior est pauper Primam
in duas Nam primo tractat de ux-
ore mala Secundo de bona capitulo
xxvi Prima in duas quia primo
agit de mulieris malignitate Secundo
de eius presumptuosa temeritate

ubi descensus arenosus Circa ter-
tium primo proponit intentum dicens
Omnis plaga tristicia cordis est
etc. i. sicut tristicia cordis sive do-
lor eius excedit omnem plagam
corporis sive dolorem Sic malicia
mulieris excedit omnem hominis mali-
ciam Ex autem dolor cordis exce-
dit omnem dolorem corporis patet
ex hoc quod homines vani sustinent
magnas plagas et dolores corporis
ne incurrant dolorem mentis per
offensam sui creatoris ut de mar-
tiribus patet Et omnem hic
consequenter declarat propositum su-
pple quod malicia mulieris excedit
maliciam aliorum quod declarat primo
ex eius latencia Nam malicia a-
perta potest caveri Non autem sic
latens et sic est peior malicia mu-
lieris ceteris est latencior communiter
et hoc est quod dicitur et omnem plagam
et non plagam videbit cordis
Imaginetur sic littera et omnem plagam
scilicet corporis videbit supple medicus
quia per illam videt et non plagam
cordis que est tristicia cordis quia
non est sic visibilis et omnem nequi-
tiam etc. quasi dicens similis nequi-
ciam perhomo percipe preter
maliciam mulieris quia magis ip-
sam palliat apparenti amicitia ad
virum suum Ideo subditur et omnem
obductam etc. i. omnem palliacionem
malicie perhomo percipe per
palliacionem proditoriam et clienciam
sicut amasa percepit adventum ioab

qui sub signo salutacionis et osculi
interfecit eum ii Regum xx quasi di-
ceret sic est de muliere mala que
signis amicitie aperit adventum quod hic ad
virum Et omnem vindictam etc. i. omnem
vindictam per homo cognite percipe per
vindictam inimicorum latentium sic
aman non percipiens adventum absolon
contra ipsum latentis sicut occisus in
convivio in vindictam stupri cum tha-
mar sororis sue commissi ii regum xiii
quasi diceret sic mulier quasi amica-
biliter cum viro comedens et bibens
inceus morte aliquam machinatur Ideo
subditur non est caput nequius super
caput colubri qui venenum congre-
gat in capite ut mordendo magis
noceat et non est ira supple periculo-
sior super iram mulieris coluber-
cum mordendo sibilat preostendens
iram suam Sed mala mulier intox-
icat virum suum pretendens amicitiam
Propter quod subditur commorari leo-
ni et draconi placebit scilicet magis quam
habitare cum muliere nequam quia leo
et draco antequam noceant preoste-
dunt iram suam ipsa vero preos-
tendit amicitiam Ideo subditur nequi-
tia mulieris immutat faciem eius
Nam primum in inicio pretendit ami-
ciciam et unde procedat hoc sub-
ditur et obtenebrat vultum suum tam-
quam ursus qui obtenebratur per pa-
tellam accensam coram oculis eius
positam Sic mulier excecatur
a cognicione boni et eius operatione

per libidinis ardorem et quasi factum
ostendit scilicet vultu suo in medio pro-
ximorum et in aspectu viri sui et
domesticorum. Sicut enim ostenditur
factis quod aliud quam interius non videtur
Sic in facie mulieris nequam ami-
cicia pretenditur ad visum cum in-
terius lateat contrarium. Propter quod
adhuc subditur: Ingemuit cor
eius ex infirmitate superveniente
occasione vel ex propria imaginatione et
audiens vir eius nequiciam suspi-
ravit quasi viro compaciens sed
quoniam hoc suspirium non est verum
sed fictum subditur: modicum et sic
concluditur: Brevis omnis malicia
vel forte peccatorum cadat super illam
id est pena gehenne que est sors pecca-
torum sicut vita glorie sors est
iustorum. ¶ Ascensus hic consequenter
describitur mulieris male presump-
tuosa temeritas et primo ponitur
hec presumpcio. Secundo eius repressio
ibi: Non des aque. Circa primum
ostenditur eius presumpcio ex lo-
quacitate primo cum dicitur: Ascensus
harenosus in pedibus vetera-
ni. Grave est ascendere montem
propter debilitatem corporis sed gra-
vius est arenosus et per consequens
lubricus gravior est sic ascensus
sic mulier linguata gravis est
viro quieto quia loquacitas procedit
ex presumpcione et quoniam ex pulcri-
tudine corporali solent mulieres
in presumpcione elevari ideo subditur:

Ne respicias in mulieris speciem
etc. Et quia mulier presumptuosa
de facili contra virum erigitur sequitur:
mulieris ira et irreverencia ad virum
suum confusio magna est supple viro
suo cui debet subesse Genesis iii sub
viri potestate eris. Mulier si primatum
habeat in domo contraria presumpcione
contraria est viro suo in verbis et
factis. Propter quod concludit ex
predictis: Cor humile id est dejectum
interius et plaga est mortis mulier
nequam viro suo auferens animos debi-
les ad bene operandum et genua
dissoluta ad adulterium concubitum pa-
rata est supple mulier que non beati-
ficat virum suum id est que eum vili-
ficat. Nam minus dicendo plus
signat. A muliere initium factum est peccati
ut patet Genesis tercio et per il-
lam omnes morimur. Nam mors
est pena peccatorum ut patet Genesis
iii. ¶ Non des. Hic consequenter ponitur
presumptuose mulieris repressio
cum dicitur: Non des aque tue ex-
itum nec modicum etc. quasi diceret
sicut si aque in cisterna collecte
vel in vase contente detur mo-
dicum foramen per quod possit
exire evacuatur tota successive
sic mulier mala a bono evacuatur
tota si laxentur ei habene. Si
non ambulaverit ad manum tuam
a solium tuum regimine confundet
te in conspectu inimicorum que

dendent te Adeo subditur acaturi-
nistinus abscide illam quia fiebat per
repudium tempore veteris testamenti
per separacionem a thoro tempore no-
ui et loquitur de muliere incorrigibili
Adeo subditur Ne semper te ab-
utatur supperando se alteri cam na-
que retinens peccato suo fauens Capitulum
Mulieris bone hic xxvi.

Mulieris bone hic **xxvi.**
De muliere bona conster agit
et primo ad loquendum sermo conti-
netur in tribus quorum ad tractandum
de bona requiritur in gratia mulieris
Circa primum dicitur mulieris bone
beatus vir in conversacione domestica
Numerus enim annorum illorum duplex pro-
longatur enim amborum vita ex boni-
tate et dileccione mutua nec adulterium
facit quia subditur mulier fortis
tam in peccata oblectat virum suum
quia facit eum delectabiliter viuere
et annos vite illius in pace im-
plebit usque in finem pacifice eum
conuersando pars bona coniugii
bona mulier est supple et in parte
bona supple timencium deum id est in bona
parte continentes deum deus dabit
prosperitatis viro adeo bonum id est pro
suis meritis Unde dicitur communiter
quod uxor bona est speciale dei donum di-
uitis et pauperis cor bonum si habeat
uxorem bonam Nam pauperi sufficit
quod habet malicie eo quod uxor bona est
maius bonum et diuites persuadere
uxore bona bene vtitur diuitiis
Adeo subditur omni tempore
prosperitatis et aduersitatis vultus
illorum hilares eo quod sunt sanitas inpo-
ores A tribus hic conster inter-
ponitur de muliere mala ut opposita
iuxta se posita magis elucescant
Sic enim communiter proceditur in
hoc libro ut ex precedentibus et se-
quentibus satis patet et diuiditur in
duas partes scilicet in principalem et in-
cidentalem Quarta in filia Dicit igitur
a tribus timuit cor meum tamquam api-
culis et in quarto facies mea me-
tuit quasi diceret tantum est malum quod
timor de ipso non potest latere in corde
quin appareat in facie Subdit illa di-
cens delaturam ciuitatis id est eius
prodicionem et collectionem populi id est
conspiracionem eius contra principem
et calumpniam mendacem id est falsa
crimina imponentem super mortem
omnia ista tria grauia et Primum
conster quartum quod est grauius dolor
cordis et luctus communis mulier
zelotipa supple est viro suo aqua
fraudari suspicatur et sit contra eum
continue machinatur Adeo subditur
In muliere zelotipa flagellum lingue
contra virum suum omnibus communi-
cans et aliis omnis se exponens sicut
bouum iugum quod mouetur continue
Ita mulier mala uam Sic et mulier
continue mouetur ad malum qui te-
net illam scilicet in domo quasi qui
apprehendit scorpionem qui facie blan-
ditur et cauda pungit Sic mu-
lier incipiens blandiciis allicit et
usque ad mortem pungit sicut pa

tet dedalida judicum xvi que samp-
sonem per blandicias tradidit in manus
philistinorum et quia talis mulier de-
tinentur circa gule et ebrietati se expo-
nit sequitur mulier ebriosa ira magna
id est causa est ire magne viro suo et ita
consumit eius bona et revelat eius
secreta quia nullum secretum est ubi reg-
nat ebrietas proverbiorum xxxi et est
etiam adultera et contumelia quia
litigat cum viro suo et turpitudo illius
non tegetur id est omnibus apparebit
et quia talis est sine verecundia sequitur
fornicatio mulieris in extollentia
oculorum cognoscetur nam oculos habet in
clinatos ad terram et in palpebris il-
lius agnoscetur nam in honeste loquitur
¶ In filia. Hec est pars incidenta-
lis in qua loquitur de filia etiam post
matris cui committitur conformatur
quedes dicitur In filia non avertente se
a iuvenibus dissolutis et aspectui-
libus inhonestis firmam custodia et
sequitur causa Ne inventa occasi-
one id est opportunitate abutatur se
fornicationi consentiendo ab omni ir-
reverentia oculis illius cave id est ne
habeat oculos irreverentes et vagos
Nam hoc est pessimum signum in puel-
la et ne inmeris si te neglexerit id est
contempserit nisi refrenes eius
irreverentiam et elationem ideo sub-
ditur Sicut viator sitiens ad fon-
tem os aperiet statim cum invene-
nit et ab omni aqua proxima bibet
id est quam de proximo invenerit etiam
si sit turpida bibet eam ad sitis re-
frigerationem et contra omnem palum

id est lectum fornicationem aptum sedebit
filia dicta ut satis faciat sue libidini
sicut viator sue siti et contra omnem
sagittam aperiet pharetram id est reve-
labit sua pudenda omni petenti.
Scriptor huius libri sunt hebreus a
quo quos virga virilis sagitta et
mulier nominatur donec deficiat
id est usque ad mortem suam ¶ Gratia mu-
lieris hic revertitur auctor ad lo-
quendum de bona muliere dicens Gratia
mulieris sedule id est diligentis erga
domum et devote circa deum delec-
tabit virum suum videntem eius bo-
num in quo delectatur sicut in suo
bono quia vir et uxor sunt unum
corpus et ossa illius impinguabit
quia sicut spiritus tristis exsiccat
ossa proverbiorum xvii sic spiritus letus
medullas impinguat et disciplina
illius in bonis moribus datum
dei id est donum dei est speciale mulie-
ris sensati corde et tacita ore non
est immutatio erudite anime id est
viri eruditi qui pro nulla re vel-
let eam commutare Gratia super
gratiam mulier sancta pudorata
id est verecunda Nam verecundia
decorat sanctitatem Omnis autem
ponderatio hic dicitur ad redden-
dam rationem de hoc quod dictum quod
vir eruditus nollet uxorem
sanctam commutare quia non
posset rem equalem habere et
accipitur hic anima pro toto co-
niuncto toto a parte nobiliori de-
nominando Sicut quadri primo omnes

anime que egresse sunt de fe-
more Iacob sicut sol oriens mundo
ergo mundum illuminat sic mulier
ergo quia virum et familiam diri-
git ad virtutem lucerna splendens
super candelabrum sanctum illuminat
etiam et species faciei super e-
tatem stabilem .i. provectam et
maturam quam valde decorat sic
ergo mulier bona domum suam colum-
ne auree ergo .i. sicut columpne co-
lumpne auree situate super ba-
ses argenteas sunt pulcre et
firme sic pedes mulieris stabilis
in virtute et que non discurrit
de domo ad domum est exemplum pul-
critudinis spiritualis et exterioris ho-
nestatis fundamenta eterna super sic
fundamenta situata supra firmam
petram solidam immobilitantur
sic mandata dei in corde mu-
lieris sancte firmiter radicantur

In doloribus Capitulum xxvii.

conturbatum est cor meum pro-
quam actum est de statu activo-
rum hic consequenter agitur de ipso
respectu ad proximum et dividitur in
duas partes quia primo ostendit qua-
liter activus habere se debeat ad proximum
generaliter. Secundo qualiter ad amicum
specialiter ibi quemadmodum etc. Prima
in duas. Nam primo ostendit quod pro-
ximo compatiendum est in infortuniis.
Secundo quod cum eo agendum est iuste in
negotiis ibi due species. Circa primum
dicitur In doloribus conturbatum est
cor meum per compassionem et
interius tristitia in advenit pro

maiorem tristitiam eo quod est maius in-
fortunium. Vir bellator qui fideliter
pugnavit pro re publica et deficiens
pre inopia victus et vestitus qui
sibi debentur a communitate pro suis
laboribus quod qualiter sibi compatien-
dum est si deficiat a talibus. Et con-
sensatus contemptus quia sibi de-
betur honor et ideo condolendum est si
fiat ei contrarium. Et qui transgreditur
a iustitia in qua diu vixit ad pecca-
tum. Hoc est enim maius infortunium
quanto iustitia a qua cadit est maius
bonum quam duo predicta et quanto
peccatum est maius malum quam paucitas (?)
honoris et necessariorum et ideo magis
est dolendum. ¶ Due species hic con-
ter ostendit quod non prius est iuste
agendum et dividitur in duas partes
nam primo ponitur quedam per
facilior iustitia declinatur. Secundo
subduntur alia per que conservatur
quis non in timore domini. Circa primum
dicitur Due species .i. duo modi
vivendi difficiles ad servandum iu-
stitiam et periculose quantum ad eius trans-
gressionem et subdit que sunt ille
due. Difficile exuitur negotians
a negligentia sua salutis quia nimis
inhiat temporalibus lucris et non iu-
stificabitur caupo .i. tabernarius
a peccatis labiorum. Nam ex frequen-
ti iniuratione (?) incurrit periurium
inopiam quae frequenter portatur
impatienter multi perierunt in
anima consentientes se rapinas
ad latrocinia et similia aliquando

xxvii

corpore Nam aliquando capiunt
et suspenduntur et qui querit
locupletari appetitu inordinato
avertit oculos suos a iusticia sicut
in medijs compaginis lapidum
palus figatur etc. i. sicut palus
in medijs congeriei lapidum figitur
sunt et inde pondere lapidum
comprimitur Sic inter medium ven-
dicionis et empcionis angustia-
bitur peccatis scilicet vendens qui
nititur vendere ultra iustum pre-
cium et emens qui nititur di-
minuere iusto precio conteretur
cum delinquente peccatum Nam
in morte peccatoris conteretur et
actus peccandi terminatur quia
tunc cessat tempus demerendi et me-
rendi Si non in timore hic
contra penitentium per quem iusticia
iusticia conservatur et confirmatur
et dividitur in tres partes quia
primo ponitur iusticie conservacio
2o conservate probacio ibi vasa fi-
guli 3o iusti decoracio ibi Sicut quis
Circa primum dicitur Si non in ti-
more domini tenueris te instanter
i. fortiter et diligenter cito sub-
vertetur edificium domus tua i.
et edificium virtutum quia pronitate
ad malum quia enim viri Sensus et cogi-
tacio humani cordis prona sunt
ad malum ab adolescencia sua est
enim homo sicut navis in flumine
currente que nisi fortiter fir-
miter impellatur seu teneatur
statim descendit per impetum flu-
minis Sic homo labitur ad vicia
nisi fortius pertimescat dominum se te-
neat contra impulsum fluminis
et sic patet quod timor iste est con-
servativus iusticie Sed quia posset
aliquis dicere de peccato non est multum
curandum quia statim transit
actus peccandi Ideo subdit Sicut in per-
cussura cribri i. in foraminibus
eius remanebit pulvis i. res
inutiles et attrahuntur hic sicut pro-
qua Nam ubi remanent lapides
festuce et similia Sic oportet ho-
minis i. angustia peccatoris in
cogitatu illius Nam eius con-
sciencia remanet remorsus
peccati qui dicitur vermis con-
sciencie quamvis transeat pecca-
ti actus ¶ Vasa figuli Hic com-
describitur iusticie probacio dicitur
Vasa figuli probat fornax quia
illa que sunt bona consolidantur
que vero regula variant et dissi-
pantur et homines iustos temptacio
tribulacionis Nam per eam eleccio
in bono confirmantur et reprobi
per impaciencia franguntur Et
quia parca latens in corde ma-
nifestatur in sermone Ideo sub-
ditur Sicut rusticacio de ligno i.
labor rustici circa lignum ad cuius
radicem fodit et mittit fimum
ut magis fructificet ostendit
fructum illius i. facit apparere in
effectu Sic verbum iustum proce-
dit ex cogitatu hominis iusti Sed
quia intencio loquentis non apparet
plane ante finem sermonis

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

subditur ante sermonem s. impletum
non laudes eum et subditur
Hec enim temptacio est hominis a q-
vatis eius per hoc quod apparet in
tentis sua ¶ Et sequitur hic com
ponitur iustitie decoratio quia deco
ratur iustus sicut preciosissimo
ornamento circumdatur sicut sequitur ius
ticiam nulla te operiendo appre
hendes illam hic contendendo sa
nitis acquiritur per experientiam victo
et induces quasi poderem honoris et
dicitur apos quod est pes Nam est
vestis longa attingens usque ad pedes
et instabiles est ea a ipsa tene
bitabit in corde tuo et ope et pro
teget te in sempiternum a morte
eterna et in die agnitionis a certe
mi iudicis inique manifestantur
omnia occulta Invenies firma
mentum a firmum iustitie primum vo
latilia ad sibi similia conveniunt
Hec est enim proprietas nature ipsorum
et veritas vite et iustitie ad eos qui
operantur illam revertetur quia
tristis qui est vita et veritas eis
in premium dabitur et contrario o
perantibus in iustitia pena red
detur etiam Quod subditur Leo ve
nationi insidiatur semper qui
vivit de captionibus aliorum anima
lium sic peccata et demones adper
tatum inducentes operantibus ini
quitatem insidiantur donec du
cantur ad iehennam Et enim homines
sancti firmiter stant contra tem
ptationes diaboli Sequitur hoc
sanctus in sapientia sicut sol cuius
lumen non immutatur Nam stultus
ut luna mutatur de volito in volitum
de peccato in peccatum In medio in
sensatorum serva verbum tempori congruum
ad docendum Nam insensati non sunt
doctrine bone receptivi In medio
autem cogitantium legem dei hoc est
legem dei In aliquibus libris ponitur
sed non est de textu sub intelligen
tarie et fuit primo quedam glosa in
terlinearis et per ignorantiam scrip
torum inserta fuit textui Narratio
peccantium odiosa quia locuntur
de malis eo quod ex habundantia cor
dis os loquitur Math xii et risus
illorum in delictis peccati quia letan
de malis Ymmo eis enim delectabile
est quod consonat eius vitiis Loquela
multum iurans horripilationem capiti
statuet Inducit enim horrorem bo
nis audientibus et per consequens horri
pilationem et irreverentia nominis na
a est nominis dei abusus obduratio
aurium boni enim horrent hoc au
dire et sic avertunt aures suas
vel obturant et quia sic loquentes
estimatores se contempni insurgunt
contra bonos Quod subditur Effu
sio sanguinis in rixa superborum
et maledicta illorum auditus gravis
In rixa namque sua frequenter pro-
ferunt dei blasphemias quas au
dire piis auribus est valde grave
¶ Cum demidat hic conter [illegible]
tenditur qualiter activus se habeat

ad amicos Et diuiditur in duas partes quia primo inducit auctor ad conseruacionem amicitie Secundo ad opera misericordie xxix capitulo Prima adhuc in duas Nam primo inducit ad amiciciam conseruandam Secundo ad vindictam euitandam capitulo xxviii Prima adhuc in duas quia primo ostendit quod amicitia non est soluenda per verba Secundo nec per alia signa ibi annuens oculo Circa primum dicitur Qui denudat archana amici perdit fidem id est fidelitatem cum amico et non inueniet amicum ad animum suum Nam alij timentes sic per eum scandalizari amicos refugiunt ipsum Ex quo patet quod fidelitas in secreti conseruacione custos est amicitie et coniungitur fide cum illo id est fidelitate quod si denudaueris abscondita illius non persequeris post eum id est non assequeris perfecte recuperacionem amicitie Et subditur Sicut enim homo qui perdit amicum in morte optimus (?) quia non potest eum recuperare amplius Sic qui perdit amicum proximi sui per denudacionem sui secreti quia non recuperatur perfecte Et subditur exemplum de amicitia de manu dimissa et patet littera usque ibi Quoniam vulnerata est alia cuius (?) scilicet amici per reuelacionem sui secreti vltra eum non poteris colligere Ipsum et vinculo amicitie perfecte et maledicta est concordacio quia non solum lesus male-

dicit sibi ipsi si perfecte reconciliatur suum secretum reuelanti Sed etiam alij homines idem dicunt maledicatur talis si vltra reuelatori suum secretum sit familiaris Et subditur Denudare autem amici misteria id est secreta consilij Desperacio est anime infelicis id est hominis secreti prodentis quia non debet sperare pristine reformacionem perfectam amicitie Annuens oculo hic tangitur de solucione amicitie per signa dicens Annuens oculo fabricat iniqua contra alium quod credit alium amicum verum Et subditur et nemo abiciet quia credens (?) eum esse suum amicum tenet eum secum In conspectu oculorum tuorum condulcabit os suum loquendo placencia et super sermones tuos admirabitur id est admirari se finget tamquam de pectore (?) verba sapiencie profunde Ut sic magis decipiat te Nouissime autem peruertet os suum ad contrarium et in verbis tuis dabit scandalum vituperando ea tamquam stulta et mala quae prius iudicabantur reputare (?) ardua et vana Multa audiui etc. mala et nihil hoc (?) loquitur auctor Non coequaui ei id est malicie ipsius non reputaui aliam equalem et quia tales prodiciones solent cadere super caput prodentis subditur Qui in altum mittit lapidem directe super se super caput eius cadet Sic

enim aliquando contingit et plaga dolosa et dampnum grauiusque ad dolosum quam curatum alterius Dolosi diuidet vlnera et multiplicabit super eum mala et qui foueam fodit et cetera repeticio est eiusdem sentencie per alia exempla et patet sententia usque ibi et non agnoscet a quo dolosus vnde aduenit et illi Nam hoc fit communiter ex diuina prouidentia preter opinionem hominum illusio et impetum superborum et que a superbis humilibus et pauperibus inferuntur in verbis et in vindicta in factis sicut leo insidiabitur illis ad penam in chenio laqueos scilicet dyaboli proibunt quia oblectantur casu iustorum corporali sine spirituali Nam talis leticia est directe contraria caritati proximi Dolor autem consumet illos antequam moriantur hoc enim aliquando contingit sicut patet de antiocho epiphane ii machabeorum ix et de herode actuum xii Ira et furor utraque sunt execrabilia Nam homo est aial mansuetum natura Et uir peccator continens erit illorum et continebit intra se utramque Nam vas est confectum malicie Cap. xxvii.

Qui vindictam vult et cetera Hic tractat autor inducit ad euitationem vindicte et diuiditur in duas partes quia primo inducit aduitandum vindictam secundo ad uitandum aliqua que sequuntur ad iram ibi et abstine te Circa primum dicit Qui vindicari vult de illatis sibi iniurijs hoc enim malum est si fiat zelo vindicte Si autem aliquis hoc uelit zelo iusticie et cum circumstancijs debitis non est malum loquitur tamen scriptura hic de primo tantum quod subditur a deo inueniet vindictam et recipiet et peccata illius seruabit per suam iusticiam grauius puniendam Relinque proximo tuo nocenti te scilicet offensam que semper est

remittenda Remittere uero iniuriam non est necessitatis sed super erogationis et aliquando non expedit eam remittere scilicet quando iniurias accipit audaciam maiorem iniuriandi et alijs occasionem similia faciendi Scriptura tamen loquitur de offensa et patet sententia usque ibi memento nouissimorum et mortis et desine inimicari Inimicicia enim semper est mala quia caritati proximi contraria Omnis enim proximus est in caritate diligendus et ex hoc patet quod dictum est scilicet quod scriptura loquitur de remissione offense Nam retinens offensam retinet inimiciciam Tabitudo enim a defectu in bono et mors a peccato mortale non manet in mandatis scilicet dei sed magis contrarium quia mandata affirmatiua inducunt ad profectum in bono negatiua uero ad declinandum a malo Et memorare timore dei et

non vastabis proximo. Ira que est
per iniuriam timor enim Dei est quasi
quaddam frenum ad ipsa retinens
animum. Memorare testamenti altissimi
et despice ignorantiam proximi et
offensam et pullatam dando eam
oblivioni. Levit. xix. Non queras
ultionem nec memor eris iniu-
rie civium tuorum. ¶ Abstine te
Hic tangit inducit ad evitandum
aliqua que sequuntur ad appetitum vin-
dicte que sunt contentio in aperto
et detractio in occulto. Igitur primo
inducit ad vitationem primi. 2o
secundi ibi Susurro. Circa primum
dicitur abstine te a lite et minu-
es peccata. Nam hoc est super-
erogationis ut dictum est supra.
Homo enim iracundus etc. ad iram
promis incendit litem aptam com-
movendo et commotam augmentando
et vir peccator etc. discordias se-
minator qui dicitur peccator ab-
solute quasi antonomastice lo-
quendo de peccatis que sunt
contra proximum eo quod amicitia
est maxime bonum turbabit ami-
cos quod est detestabile apud Deum
quia maxime contrariatur caritati
proximi. Secundum enim ligna silve
sic ignis exardescit. Pluralitas
enim lignorum facit maius incen-
dium et secundum virtutem hominis
et excellentiam eius ab eo estima-
tam sit iracundia illius. Est igitur
enim plus in rectore quam pri-

persona in iusta secundum estimationem
propensius est causa ire. Consequenter quod
quilibet excellens in aliqua re
secundum veritatem vel secundum suam es-
timationem magis irascitur si ex-
impendatur in illa ut miles in
militia clericus in litteratura et sic
de aliis et secundum suam substantiam
et quantitatem opulentie sic exalta-
bit iram suam deducendo eam ad
effectum per vindictam. Nam
ira est appetitus vindicte cer-
tamen festinans et contentio cito
prorumpens ad obprobria et con-
tumelia incendet ignem iracundie
et furoris et lis festinans ex-
rumpens de verbis ad verbera
effundet sanguinem per vulnera-
tionem et lingua testificans
dicens vindica te bene meruit
adducet mortem. Ex talibus enim
verbis aliquis procedit ad ins-
tem alterius qui verberatione
fuisset contentus et si suffla-
veris verbi excitatione irati pro-
tilleis quasi exardebit et tum
magis inflamabit. Et si ex-
spueris super illam sed lingua
contestante vel excitante oste-
dendo quod sit mala extinguetur
sed ignis iracundie et furoris. U-
traque ex ore proficiscuntur. Sed
verbum enim attendens et verbum
eum refrenans sicut venenum
et triaca ex eodem procedunt.
¶ Susurro hic tangit inducit

ad detestationem et fugam detractoris ostendendo malum quod detrahere et primo ex parte detrahentis. Secundo ex parte audientis. Sepi aures tuas spinis facit enim dicitur: Susurro qui aliter latenter detrahit et bilinguis qui dicit unum in presentia et contrarium in absentia maledictus est a deo et hominibus. Multos enim turbavit pacem habentes inter ipsos discordias seminando. Lingua tertia que facit discordias. Est enim tertia seu media inter linguas aliorum quas discordat. Multos commovit scilicet ad dissensionem non solum duas vel tres sed aliquando totam civitatem et aliquando unum regnum vel gentem et dispersit illos a gente in gentem. Nam per tales dissensiones plures fugiunt de civitatibus et terris. Civitates muratas divitum destruxit sicut patet in Lumbardia et pluribus aliis terris et domos magnatorum effodit sicut in civitatibus Lumbardie ubi domus illorum qui de civitatibus fugantur a remanentibus diruuntur. Virtutes populorum concidit et ad nichilum redegit. Lingua tertia que est mediatrix adulteriorum mulieres viratas i. honestas et dicitur virilis tantum. a. vereor vereris quasi timens verecundiam. Alii libri habent viratas i. habentes viros eiecit de domibus virorum suorum seducendo ad adulterium et privavit illas laboribus suis i. bonis domesticis in quibus laboraverant. Qui respicit illam non

qui attendit ad linguam tertiam non habebit requiem. Nam lingua tertia dissolvendo mittit amicitiam veram. Ideo subditur nec habebit amicum in quo requiescat et in quo veraciter confidat. Propter quod subditur: Flagelli plaga livorem facit ex tunc. Plaga autem lingue comminuet ossa i. gravior est quia vulnerat intus in corde. Multi ceciderunt in ore gladii et mortui sunt per gladium materialem sed non sic qui interierunt per linguam suam quia isti mortui sunt morte culpe que peior est morte corporali et tamen hoc moriuntur si non penitent morte eterna. Propter quod subditur: Beatus qui tectus est clipeo prudentie a lingua nequam i. sapienter repellendo. Quia in iracundiam illius non transivit i. in peccatum quod est ire dei provocativum quod dicitur etiam iracundia lingue nequam in quantum ipsa ducit ad peccatum. Et qui non attraxit iugum eius supponendo se persuasioni illius. Iugum enim illius iugum ferreum est i. durum quia ducit ad infernum. Ideo subditur: Mors illius mors nequissima, nam mors eterna est pessima et utilis infernus i. minus malus quam illa. Nomine namque inferni signatur hic pena tantum que minus malum est quam peccatum mortale hic signatum nomine lingue male. Malum enim culpe mortalis est privatio boni divini quod est infinitum malum, autem pene sensibilis est privatio boni creati. Propter quod minus hic de

racione mali. Perseverancia illius
et lingwe male non permanebit
sed diu in vita presenti que brevis est
sed abstinebit. Vias iniustorum descen-
dendo ad tormentum eternum. Qui flamma
sua non comburet iustos et non in-
flammabit eos ad peccatum sed magis
tantum quos subditur. Et qui de-
linquunt deum est et exardebit in illis
et perfecte ardebit in inferno. Quidam
dives epulo magis cruciabatur in lin-
gwa luit ergo quia inter epulas pro-
tendebat ad verba detractionis et
blasphemie. ¶ Sepi aures tuas. Hic
inducit ad vitandum detractionem ex
parte auditoris dicens Sepi aures
tuas spinis detractiones declinando
et detractores arguendo et
ori tuo facito ostia districti silentii
ut loquaris et taceas tempore competen-
ti et seras auribus tuis ne intret
ibi verba mala. Aurum tuum et ar-
gentum sapientie et argentum tue e-
loquentie sit tempus et dispone quod
taceas et loquaris ea que sunt ta-
cenda et dicenda et cum debitis
circumstanciis et attende diligenter
ne forte labaris
in lingwa que cito defluit in lo-
quendo ergo sit tibi in lubrico et ca-
das in conspectu inimicorum in-
sidiancium tibi scilicet demonum et inde
subditur et sit casus tuus insa-
nabilis in morte et homine ad
nulla redemptio. Cap. xxix.

xlviij

Qui facit misericordiam post-
quam auctor induxit ad abs-
tinentiam amicitie hic consequenter in-
ducit ad opera misericordie et di-
viditur in duas partes. Nam primo
ponitur hec inductio. Secundo caute-
le adhibite ibi Secundum virtutem. Prima
mittes nam primo inducit ad sub-
veniendum proximo per accomo-
dationem. Secundo per dationem ibi Multi quasi
pro fide missione ibi Vir bonus fidei
primo dicitur. Qui facit misericor-
diam feneratur proximo suo
qui accomodat in sua necessitate
frequenter cum in hoc libro et
in proverbiis Salomonis accipitur
fenerari pro accomodare ut sup-
ra dictum est. Quando namque proxi-
mus est sic depauperatus quod pro-
babiliter appareat quod parum resti-
tuere sibi subvenire debet per ac-
comodationem et qui prevalet
manu i. in potestate adiuvandi
largiter mandata servat non
solum accomodando sed etiam tribu-
endo et iterum redde proximo tu-
o qui accepisti per accomodationem
confirma verbum quod promisis-
ti sibi redde per effectum et in omni
tempore invenies quod est necessa-
rium est. Nam homines libenter
accomodant illis qui bene reddunt
sed quia plurimi faciunt contrarium
subditur Multi quasi inventionem rei
vage que conceditur occupanti
in qua non cadit restitutio esti-
maverunt fenus i. rem accomo-
datam restituere nolentes ipsam
et prestiterunt molestiam hiis

qui se adimierit reddentes ma-
lum pro bono Donec accipiant
osculantur etc. faciunt reverentiam
et promissiones magnas Illi ergo
volunt aliquid accipere mutuo ut ex-
torquere possint et in tempore reddicionis
et ... sit accipiens promisit red-
dere postulabit tempus dilacionis
et loquetur verba tedii et verba te-
diosa accomodanti et murmura-
cionum dicens quod nimis repetit debi-
tum et tempus accusabitur dicens
quod fuit nimis carum vel aliquid huius-
modi ad retardandum solucionem de-
biti Solidi vix reddet dimidium
Prima vice tamen recepit sibi
magnam summam et computabit
illam quasi inventionem et quasi non
tenetur ad restitucionem Secundum autem
si non possit sibi detinere quod sibi est
accomodatum fraudabit illam pecu-
niam suam falsam pecuniam pro ...
sibi reddendo vel debitum totaliter
negando et post debitum illud inimi-
cum gratis et accomodans habebit illum
qui accomodavit amicum sine cau-
sa et convicia et maledicta etc.
reddet accomodanti mala pro
bonis Multis hic auctor in-
ducit ad subveniendum proximo
per elemosine dacionem et continu-
ando se ad predicta dicit Multi
non causa nequicie et duricie ad
proximum non feneraverunt sunt et di-
miserunt accomodare proximo
sed fraudari gratis timuerunt sic
dicitur est in parte immediate pre-
cedenti Veruntamen super humilem
animo et pauperiorem debitore fortior
esto in largitate et pro elemosina
et protrahas eum quod in tali casu in elemosi-
nam est convertendum Ne trahas illum ad
iudicium ut compellatur reddere debi-
tum propter mandatum scilicet domini qui man-
davit unicuique de proximo suo sub-
levando Assume pauperem propter mandatum ad
iuvando Perde pecuniam propter fratrem
et amicum tuum similiter cum in necessi-
tatibus corporis licet enim in hac consumma-
cionem magis bona opera reddetur et
non abscondas illam sub lapide the-
saurizando in terra sed in celo per
elemosine dacionem Ideo subditur
Pone thesaurum tuum etc. et patet
Conclude elemosinam in corde pauperis
propter mandatum ... per elemosinam tua
complendo et hec pro te orabit
ab omni malo scilicet te liberari adeo Ele-
mosina viri quasi sacculus cum eo
in sacculo reponuntur ea que tempore ne-
cessitatis reponuntur sic in morte
quando deficiunt bona operibus vite subve-
nit virtus elemosine Unica sentit
dicit augustinus sola misericordia co-
mes est defunctorum Et gratiam hominis
et gratiam dei datam homini quasi
pupillam conservabit in puncto vi-
ta et peccata resurget pro recepcione
premii in alia vita et retribuet
aliam retribucionem et faciet adeo re-
tribui unicuique in capite illorum quod
secundum maioritatem et minoritatem
misericordie in proximo retribuet
plus et minus unicuique Super

scutum potentis quod est armatura po
tentis ad defendendum et super lan
ceam que est armatura ad inuadendum
aduersus inimicum tuum scilicet dyabolum
pugnabit te protegendo in cunctis
temptacionibus etiam ipsum per
petuam repellendo ¶ Vir bonus
Hic tanter ostenditur qualiter sibi
cauendum sit proximo per fideiussione
nam per hoc quod proximus aliquando e
uadit magnum dampnum uel confusione
dicitur Vir bonus fidem facit pro
ximo suo quod ipso in necessitate fidem i
bendo et qui perdiderit fidem er
ga proximum auxilium distrahens
ei quod non vult fideiubere pro ipso con
fusione derelinquet sibi et per ...
meruerit per quod confunditur coram
deo et etiam coram hominibus et sibi
confusibile proximo in necessitate
sit deficere tanter in facto illud pro
quo fide iubetur dicens graciam fi
deiussoris ne obliuiscaris sed cogita
de eius liberatione Dedit enim pro
te animam suam obligando illud quod
est necessarium ad uitam sustentandam
et quoniam ingrati faciunt contrarium
subditur Repromissorem et fideius
sorem fugit peccator et in mundus
nolens eum liberare bona repromisso
ris ascribit sibi peccator Dicens
quod fideiussor tenebatur sibi tantum
uel huiusmodi Ingratus sensu quod
non recognoscit bonum fideiussoris
derelinquet liberantem se dimit
tens fideiussorem suum dure tractari
ab ipso creditore Vir repromittit
de proximo suo fideiubet pro eo
et cum perdiderit scilicet proximus
pro quo fideiussit reuerentiam et vere
cundia coram deo et hominibus de
relinquetur alios scilicet fideiussor in
predicto Unde subditur Repromissio
nequissima qua proximus promi
ttebat fallaciter liberare fideiussorem
multos perdidit diligentes et de
struxit bona amicorum fideiubencium
et commouit alios quasi fluctus
maris Nam per hoc multi
frequenter fideiubentes tempestate
tribulationis Viros potentes
gyrans migrare fecit Nam per
hoc aliquando expelluntur de suis he
reditatibus et uagati sunt in gen
tibus alienis Nam aliquando fugiunt
de terra ne capiantur et incarce
rentur pro debitis aliorum pro quibus
fideiusserunt et quia deus aliquando
dimittit hominem talem incurrere
tribulatione propter sua peccata sub
ditur Peccator transgrediens
mandata domini incidet in promissi
one nequam quod fit per fideiussione
iniqua promittit se pro aliis soluere
si deficiat Dicitur promissione
quam iniquam quia contingunt
sibi mala et qui conatur multa
agere contra possibilitatem suam
incidet in iudicium ad quod trahit
propter obligationem factam Unde sub
ditur Recupera proximum secundum
virtutem tuam ei subueniendo
per fideiussionem ita tamen quod
per hoc non incurras dictam

adulacionem Ideo subditur et ac te
de tibi ne incidas improuidus in ma-
la et sic patet quod fideiussio non
est leuiter sed cum magno pondere
facienda Initium vite hic com-
circa opera misericordie ponitur
cautela et maxime circa hospita
litatem Nam per hospites fictos
et malos multi recipientes eos
sunt defraudati agitur primo in
ducit hominem ad sic viuendum
sobrie quod non incurrat necessitatem
discurrendi et apud extraneos ho
spitandi dicens Initium vite hominis
aqua et panis et potus et cibus
moderatus Nam frequenter in scrip-
tura nomine panis et aque in
telligitur cibus et potus generaliter
Unde iiij regum vi appone eis pa-
nem et aquam et subditur appo-
sita est eis magna ciborum preparatio
Loquitur tamen hic scriptura
de cibo et potu simplici et vesti-
mentum simplex ad necessitatem
et non ad curiositatem et domus
protegens turpitudinem id est illa
que turpe esset facere in palam
licet non sint mala ut reddere ux-
ori debitum et huiusmodi melior
est victus pauperis id est victus com-
is sub tegmine asserum id est in sua
domo propria quam epule splendide
in peregre id est in aliena patria sine
domicilio scilicet proprio comminuit pro
magno placeat et cetera illud modicum
quod habes in domo tua reputa magnum
et improperium peregrinacionis id est de

uagacionis per terram non audies ta-
les enim sic euagantes frequenter vocan-
tur trutanni et ribaldi et huiusmodi pro
subditur Uita nequam hospitandi de
domo in domum per talem diuagacionem
et discursum vbi hospitabitur etiam
aliquis pro sua pecunia sicut viator
et mercator in taberna non fiducialiter
aliter aget dubitans ne in illa do-
mo sint aliqui fures vel huiusmodi
nec aperiet os suum non audiens
de hoc loqui Hospitabitur in domo
aliena et pascet et potabit ingra-
tos scilicet dominum domus et eius uxorem
orem mittendo eis exenia de cibis
et potibus suis et ad hec amara
audiet et que sunt illa subditur
transi hospes et quia cum superue-
niunt persone potenciores dicitur
sibi quod de hospicio sibi prouideat
alibi et hoc est quod dicitur transi
hospes de domo illa ad aliam et
orna mensam id est tibi comestionem
preparando et que in manu habes ci-
ba ceteros exenia mittendo domino
illius domus et eius uxori et licet
hoc non dicatur sibi verbo dicitur
tamen sibi facto Nam oportet
eum facere in sua domo sicut in
prima Exi de domo mea a facie
honoris et quasi dicat non possum
honorifice in domo mea suscipere
illos qui superuenerunt qui sunt
amici mei notabiles et honora
biles persone nisi tu cedas ho
spicio michi factus est frater quia

diceret ex hoc quod intrasti domum
meam non es michi sic coniunctus
familiaritate quod debeam propter te
amicos potenciores male recipere
Gravia hec bonum habent sensum scilicet
ad audiendum apud correctio domus
a. mutatio hospicii et augmentum
feneracionis a. hospicius qui dicitur
hic fenerator quia vendit ho-
spitibus res suas preter commune
cursum hospitum ultra iustum precium

xxx Qui diligit filium Capitulum xxx.

Q postquam autor ostendit
qualiter activus debeat se
habere ad uxorem et proximum hic
consequenter ostendit habere se debeat
ad filium scilicet eum tenendo sub disci-
plina dicens Qui diligit filium
suum amore districto assiduat
illi flagella a. labores ne per ocium
tepescat et verberet eum si deliquerit
ne per insolencia evanescat
et letetur in novissimo suo de fi-
lio bene morigerato et non palpet
sicut filius proximorum hostia ad for-
nicandum et vel aliquid furandum
Qui docet filium suum in fide et
moribus laudabitur in illo Nam
de tali dicitur communiter Benedi-
catur pater qui genuit eum et
in medio domesticorum in illo glo-
riabitur videns quod habeat bonum
successorem in domo Qui docet
filium suum modo dicto in zelum
a. in invidiam que tristatur de

bono alterius mittit inimicum
qui de bono suo tristatur mor-
tuus est pater illius et quasi non
est mortuus quia quoddam modo
manet in filio non solum in tempora-
li hereditate sed etiam in moribus
et fide et sic pater ita ipse ibi
pro animabus filiorum a. pro ipsis
defendendis in vita corporali et
spirituali contra ad mores colligabit
vulnera sua exponendo se mortis
periculis pro salute filiorum et super
omnem vocem familie plangentis
eum turbabuntur viscera eius
per compassionem et eos consolabitur
de infirmitate sua vel morte in-
minente Et quoniam apposita in contra-
rium posita magis elucescunt subditur
de filio indisciplinato equus indo-
mitus evadet durus a. durus por-
tans et periculosus et filius remis-
sus a disciplina evadet preceps
a. durus lacta filium adulacionibus
et paventem te faciet ne forte
pro suis maleficiis suspendatur
lude cum eo quasi de pari et con-
tristabit te propter ea te contempnendo
non corrideas illi de fatuita-
tibus eius simul cum eo ridendo
Non condoleas cum propterea per iu-
sticiam publicam punietur et
in novissimo obstupescent den-
tes tui pre amaritudine cordis
tui Non des illi potestatem in iuven-
tute in qua debet sub esse disciplinae

et ne despicies castigans illius
et non solum verbera cum prosatis
malis sed etiam protagitacionibus
nephandis tum et apparuerit per
aliqua signa quod de facili sit in
iuvenibus tunica termine eius
ne per superbiam elevetur et
tunde latera illius cum sit dum
in fans est quia tunc bene est corri-
gibilis ne forte induret caput
suum in malo et non credat mo-
nita tua contempnendo et erit
tibi dolor anime a pertingens
usque ad intima cordis Doce filium
tuum verbis et operare in illo ex-
emplis ne in turpitudine illius
per defectum in moribus offendas
disciplinam omittendo debitam
¶ Melior est postquam auctor
ostendit qualiter actus hominis
se debeat ad uxorem propriam et
prolem hic ostendit ultimo qua-
liter se habere debeat ad propriam per-
sonam Debet enim esse sollicitus
de bona sui corporis necessaria ita
tamen quod anime non rebellet quod
agitur primo agitur de primo Secundo
de secundo capitulo xxvi sciendum
tamen quod iste divisiones non
sit precise quia in una parte
ponantur aliqua de pertinentibus
ad aliam et econverso et hoc propter
connexionem utriusque prout
apparuit in precedentibus et
in consequentibus apparebit Agitur

primo propositum incipitur Secundum incidens
interponitur ibi Bona abscondita 3o
auctor ad propositum revertitur ibi tristicia
Dicit agitur ergo primum melior est
pauper sanus et fortis viribus quam
dives imbecillis corpore quia bona na-
ture precellunt bonis fortune et
flagellatus malicia in mente Ysa
xlviii Non est pax impiis dicit dominus
Salus anime in sanctitate iusticie
sicut enim salus corporis consistit
in adequatione humorum sic salus anime
in adequatione morum quod maxime fit
per iusticiam legalem que includit
omnes virtutes Ut habetur quinto ethicorum
et melior est omni auro et argento
quanto spiritualia bona temporalibus prefe-
runtur et corpus validum quam census
in mensus quia est quid extrinsecum
ab homine Bona dispositio corporis est
intrinseca sibi ex quo patet quod sub-
ditur Non est census super censum salutis et non est
oblectamentum super cordis gaudium
quod patet ex hoc quod homines boni su-
stinent maximos dolores in corpore
ut consequantur gaudium conscientie
de bono statu in mente Melior
est mors quam vita amara talis enim
vita est miseriis multis subiecta
et que sustinentur cum impaciencia tali
namque homini magis expedit bre-
vis vita quam longa quia per
longitudinem vite cumularentur
eius peccata Ideo subditur et re-
quies eterna corporis in sepulcro

et accipitur hic eternum largie Con
dimentum penitus vite quam lang
wor anime et corporis in dicto
perseuerans usque ad mortem ¶
Bona vero abscondita hic interponi
inuidens de talento hominis credito ad
multiplicandum cuius negligencia impu-
tatur sibi ad peccatum Quod dicitur Bona
abscondita in ore clauso id est sciencia
in homine pigro ad docendum quasi
appositiones epularum circumposite sepul
cro quia nichil proficiunt sepultis
Vtitur tamen hic hoc exemplo quia
~~gentiquiores~~ gentiles antiquitus
hoc circa cuiuscumque suorum tumulos
faciebant Cum prodesse libato epu
lo quasi diceret nichil cum careat
omni sensu Et qui effugatur id est
dum tui talenti in eius morte ausf
fertur ad eo et effugatur de vine
tum consortio et portans ineradices
iniquitatis id est de culpa omissionis
Videns oculis negligenciam suam per
tenitam nam pena oculos eius aperit
quos ante culpa claudebat et in
gemiscens de omissione multipli
cationis talenti sicut spado et qui
non potest generare corporaliter sic nec
iste spiritualiter per doctrinam ¶
Tristiciam hic ad propositum reuertitur
monens vitare tristiciam que bone
consistencie corporis aduersatur
dicens tristiciam scilicet irrationabilem
non des anime tue tales enim tri
sticia non solum nocet corpori sed
etiam anime et non affligas
temetipsum in consilio tuo sicut fe
cerunt illi qui per tristiciam despera
tes interimunt semetipsos Jocun
ditas cordis bene ordinata hec est
vita hominis id est humane vite conseruatiua
et thezaurus sine vngarie sic vita
et thezaurus sanctitatis sine de
fectione est sine simple Nam gratia sancti-
ficans numquam desinit homini sed
homo aliquando desinit gratie dei et exul
tatio eorum est longeuitas id est eius
causa quia sicut tristicia est passio
mortificatiua sic leticia est dispositio
viuificatiua ij rethoricorum Quod subditur
miserere anime tue placens deo id est
tristicia seculi que mortem operatur
precauendo et congrega cor tuum
in sanctitate eius sensus exteriores
diligenter custodiendo ne peccas
aliquid interea quod contrarium sit sancti
tati repta expelle usque in zelus id est
in uidia que est tristicia de bono
alterius et iracundia minuit dies
quia corrodunt cor a quo proce
dit vita et ante tempus senectam
auarla Senectam adducent
cogitatus distorquentes animum
curam epularum splendidum cor id est
letum et largum bonum in epulis est
quas dat pauperibus et personis
honestis epule enim illius dilige
ter fiunt id est munde ac splendide
preparandum personas predictas

Capitulum xxxi.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Vigilia honestatis postquam
induxit auctor ad diligentiam
circa bonam consistentiam
corporis hic consequenter inducit ad eius
moderantiam per quam corpus rema-
net subditum legi mentis quod maxime
fit per debitam sobrietatem Circa
quam primo ponit breviter inten-
tum 2o diffusius prosequitur propositum
ibi supra mensam Prima in duas
scilicet in partem principalem et inciden-
talem que incipit ibi laboravit dives
Circa primum dicit vigilia hones-
tatis scilicet meditatione et sacre scrip-
ture lectione thabefaciet id est extenua-
bit carnes id est reprimet eas a carnalibus
vitiis Jeronimus ad rusticum mo-
nachum Ama scientiam scripturarum
studia et carnis vitia non ama-
bis et cogitatus illius non auffe-
ret soporem pigritie anime et
corporis cogitatus prestiterie scilicet
divine qua deus omnia videt a pte
avertit sensum ab omni malo Bo-
etius quinto de consolatione Magna
magna nobis est indicta necessitas
probitatis si dissimulare non vultis
cum ante oculos agitis iudicis
cuncta cernentis et infirmitas
gravis sobriam facit animam
Nam quando diu durat aufert
appetitum comedendi et medicina alia
oportet quod homo sobrie vivat
ne recidivum incurrat et sic per
talem consuetudinem disponitur ad
sobrietatem ¶ laboravit Hec

est pars incidentalis in qua trac-
tatur de cura divitis eo quod divites
solent laute vivere Sicut dicitur
luce 16o de divite qui epulabatur
cottidie splendide et occasione di-
vitis tractat de paupere Modus est
enim huius auctoris simul tractare
de oppositis ut patet supra dicta Sic
igitur procedit quod primo tractat de
divite et paupere bono et malo
2o singulariter de divite bono ibi
beatus dives Circa primum dicit la-
boravit dives scilicet bonus in congre-
gatione substantie ad vivendum in
statu suo honeste et ad agendum
opera misericordie et in requie sua
replebitur bonis id est in senectute
que est tempus quietis a laboribus
vel in requie sua id est in morte quando
recipiet eterna bona pro tempora-
libus et laboravit pauper in ex-
pendendo scilicet in diminutione
victus quod plus expendit quam lu-
cretur et in fine in opus fit quia
non potest laborare sicut prius vel
in fine id est in morte quod fit vacuus
bonis temporalibus et quia comendavit
divitem ut credatur quod omnis dives
sit bonus ostendit contrarium dicens
Qui aurum diligit immoderate non
iustificabit Nam frequenter acquirit
iniuste et custodit impie et qui
insequitur consumptione bonorum
temporalium quod prodigalitatem replebi-
tur scilicet indigentia propter quod medi-
um est tenendum Nam liberalitas

tenet medium inter avariciam
et prodigalitatem multi dati
sunt in auri casus .i. multi ceci-
derunt in peccatum propter aurum
et facta est in specie ipsius quam
nimis concupierunt perdicio illorum
per iniusticiam male acquirendo et
per avariciam male conservando lignum
offensionis est aurum sacrificantium
hoc offensionis hoc dicitur lignum
vetitum per cuius concupiscentiam
humanum genus incurrit genesis iii
Sic per concupiscentiam auri incurrunt
cupidi mortem peccati et dicitur
aurum sacrificantium Nam cupidus
colit aurum sicut deum suum propter
quod apostolus colocenses iii dicit Et
avaricia est ydolorum servitus Ve
illis qui sectantur illud male
concupiscendo et omnis imprudens
deperiet in illo Dicitur autem pru-
dens quasi porro in longe videns
et per oppositum cupidus dicitur in-
prudens quia non videt nisi bona
presentis vite propter quod sibi
non providet homo futurus ¶ Be-
atus dives hic prosequitur de bono
divite singulariter dicens Beatus
dives ex acquisicione iusta quia
inventus est sine macula .i. cupidi-
tatis et avaricie et qui post aurum non
abiit per concupiscentiam malam
sed magis aurum secutum est eum tamquam
obsequio est ipsius moribus bonis
et honestis nec speravit in pecu-
nie thesauris ubi consistendo sunt

sunt Quis est hic et quasi diceret
rarus est et laude dignus Fecit enim
mirabilia in vita sua Illa enim
que rara sunt mirantur homines
et non consueta qui probatus
est in illo sicut aurum et perfectus
inventus est in moribus liberalitatis
et misericordie erit gloria eterna
ait Venite benedicti patris
mei et cetera esurivi enim et de-
distis mihi manducare et cetera Qui
potuit transgredi Nam divicie
dant oportunitatem malefaciendi
et non est transgressus per stabi-
litatem voluntatis omnis in bono
ideo stabilita sunt eius bona
illius in domino Nam pro talibus
recipiet eterna et elemosinas
illius enarrabit ecclesia sanctorum
ad informacionem aliorum ¶ Super
mensam hic revertitur ad propositum
dicens tractatus diffusius de so-
brietate et primo circa cibum et
potum generaliter Et ~~remedium dat~~
~~contra excessus~~ circa potum speci-
aliter quod diligentius in vino prima
indicas quia primo facit propositum
et remedium dat excessum et cetera
secundo tractatus Circa primum dicit Super
mensam sedisti et cetera .i. cum vo-
caveris filius ad mensam magne
persone non incipias primus
comedere Non dicas et cetera .i. non
queras de ferculorum multitudine
sed accipe quod tibi apponitur ingrati-
tudine monstro quamvis malis

Oculus nequam qui maior est
quam venter quia frequenter plus
cupit quam venter recipere pos-
sit ab omni facie sua lacrimabitur
et graviter portabit cum viderit
paucitatem ferculorum vel quia
non sunt secundum suam concupiscen-
ciam Ne extendas manum tuam
prior ad cibum et potum et invidia
et cupiditate alicuius est in videntibus con-
taminatus et de gulositate notatus
erubescas coram epulantibus
Ne comprimaris in convivio Quasi
ultra mensuram accipiendo Intel-
lige que sunt proximi tui et
qualiter sentit proximus tuus
de se confundentibus ex te ipso Sicut
tu ebriosus aliquando contempsisti
Utere quasi homo frugi et cum
discretione et temperate Est
enim frugi nomen commune generis et
indeclinabile et significat idem quod
temperatus et modestus hiis que
tibi apponuntur Et manducans debite
non edas adeo hereas sicut gu-
losus cavens esse prior et sicut
dictum est quod non debes primus comedere
similiter non debes ultimus conti-
nuare causa disciplinae et ut appa-
reas disciplinatus cum pater
ex dictis usque in et in dormiendo
et non laborabis ab illo Vinum
enim potatum excessive impedit
opus naturale et similiter ex-
cessus cibi . . . . Vi-

gilia et privatio somni sicut avis et
quieti et colera in pectore et gutture
et tortura et torsiones ventris vi-
ro infirmus et guloso super cibum
et potum effuso Sompnus sanitatis in
homine pro quia natura non gravatur
indigendo dormiet usque mane supple
pacifice et quiete et anima illius cum
ipso delectabitur Nam ex indiges-
tione non gravabitur ¶ Et si
coactus Hic dat quoddam remedium
contra cibi et potus excessum dicens
et si coactus fueris in edendo nec sic
sit in aliquibus terris more bavarorum
ubi homines invitant comensales
suos ad comedendum et bibendum ultra
mensuram et modum Surge e medio
et vomite me forte nimis inter
illos sedendo et contingat talis pas-
sio et cum hoc corporis mala disposicio
Audi me fili diligenter et attende
et ne spernas me et doctrinam meam
et in novissimo invenies verba
mea fuisse vera In omnibus operibus
tuis esto velox Quoniam enim philoso-
phus libro ethicorum consiliari debemus
morose sed exequi velociter bene
consiliata et omnis infirmitas et
defectus operis non occurret Et qui
frequenter supervenit quando dif-
fertur execucio boni consilii Un-
de poeta nocuit differre paratis Splen-
didum in panibus benedicent labia
multorum sibi bonum imprecantur pro
sua liberalitate et misericordia et
testamentum veritatis illius supple

vitatis vite fidele .i. verax Qui
nequissimo pane .i. nequiter ac-
quisito et male dicto dato murmu-
rabit ciuitas que in hoc grauatur
¶ Diligentes hic specialiter agit
de sobrietate circa potum dicens
Diligentes in vino querendo et bibendo
noli prouocare ad bibendum Nam
sine hoc sunt ad hoc nimis pro-
ni Vel noli prouocare ad iracun-
diam quia cito prouocantur ad
homicidium Ideo subditur multos
enim et Ignis probat ferrum du-
rum a primo mollificando sic corda
superborum arguet eos totaliter
sapiende et deinde sicut patet
de holofarne Judith xiii equa
vita hominibus .i. vita inequalitate
humorum seruata Vinum in sobrie-
tate supple potatum que est vita
que minuitur vino quasi diceret
non est vita huic qui portinam
defraudat vitam morte Nam mors
naturalis defraudat vitam naturalem mors
culpe vitam gratie mors gehenne vi-
tam glorie Vinum in iocunditate
moderata ratione creatum est Nam le-
tificat cor hominis Ps ciiii exulta-
tio anime et cordis .i. appetitus
intellectiui et sensitiui Vinum mo-
derate potatum quia consonat vir-
tuti mentis et sanitati corporis Ideo
subditur Sanitas est et Vinum mul-
tum potatum .i. in multa quantitate
vel multa fortitudine irritatione
.i. euacuatione sensus et iram .i.
appetitum vindicte et ruinas multas

facit temporales et spirituales ex quibus
patet quod sequitur usque in Jn conuiuio
Vini non arguas proximum .i. quia
est potatus quia tunc non est correctionis
susceptiuus Ne despicias eum in iocun-
ditate illius .i. in ebrietate sua et
eadem ratione Verba improperii non
dicas illi Nam in surgit contra
te et non premas illum in repe-
tendo scilicet debitum appetere quia ex
appareret contra te et redderet
malum pro bono XXXII.
Rectorem te posuit Supra
tricesimo quinto capitulo
Quinto capitulo et circa
actiuum est de statu actiuorum hic com-
agitur de statu prelatorum et di-
uiditur in duas partes Nam
primo agitur de eorum officio Secundo
de honore sibi impendendo capitulo
xxxviii Circa primum sciendum quod
sicut dicit gregorius in pastorali
Prelatus debet esse in actione pre-
cipuus et precelsus in contem-
platione suspensus Ideo primo agitur
de eius actione Secundo de contemplatione
capitulo xxxv Prima ad huc in duas
Nam primo agitur de actione eius
tempore pacis Secundo tempore tribulationis
capitulo xxxiii Prima ad huc in
duas Nam primo agitur de actione
prelati Secundo de modo agendi id est fili
sine consilio Prima ad huc in du-
as Nam primo informat prelatum
Secundo subditus ibi Audi tacens Dicit
primum dicitur Rectorem te posuerit
noli extolli ex honore sed in

ponso sed magis humiliari salvo
tamen honore officii curam illorum
habe sicut pater bonus sue fami-
lie et sic considera quod sunt subditi
vilia et omni cura tua explicata
quantum ad officium tuum spectat recu-
be recreatione tua accipiendo mo-
deste ut letetis pariter illos et il-
lam bonam dispositionem Nam pro
fectus subditorum et gloria prelatorum
et ornamentum gratie accipias coro-
nam scilicet glorie que est gratia consummata
et per eius gratie ornamentum et digni-
tatem consequeris congregationis
id est congregationis per te unum disposite
Unde versus de compositione huius
verbi rego Si rogat addideris
con congregat e dat in infert
De minuit sub statuit pro per-
trahit inter queritur per supat abde
struit ar quod superbit Loquere
maior natu id est tu prelate qui
debes esse maturus moribus et
sic senex venerabili senectute
Ut habetur sapientie iiij etas senectutis
vita inmaculata Decet enim te
primum et principaliter Verbum di-
ligentis scientia id est verbum dei qui
diligit et sectetur scientiam et non
impedias musicam id est consonantiam
verbi adiutam Quia cuius vita
despicitur restat ut eius predicatio
contempnatur gregorius omelia
xxxvii et sic accipitur hic musica
methaforice ergo sit doctrina bona que
maliciam auditorum est dimittenda

Subditur Ubi auditus non est non
effundas sermonem quia magis
est verbi dei contemptus quam pro-
fectus et importune noli extolli in
sapientia tua arroganter et iactando
de ipsa Gemmula carbunculi etc. id est sicut
in corporalibus gemma optime coniun-
gitur auro in ornamento et melodia
in convivio Quia sicut cibus reficit
corpus ita melodia sensus Sicut
in fabricatione etc. Repetitio est
predicte sententie et est sensus quod sicut
ista graciose coniunguntur sic bona vi-
ta et sana doctrina in doctore vel
prelato ¶ Audi tacens Hic conti-
nue instruitur subditus et primo ad au-
diendum reverenter doctrina doctoris
et prelati dicens Audi tacens
non garruliens nec contra dicens
et pro reverentia accedet tibi bona
gratia dei et hominum Adolescens lo-
quere in tua causa non in aliena
Vix id est tarde cum necesse fuit et
non ante Si bis interrogatus fueris
habeat caput responsio tua id est tunc
incipias respondere In multis esto quasi
inscius id est non loquens et audi ta-
cens simul et querens ad melius
intelligendum Sic enim legitur de christo
cum esset annorum xii luce ii invene-
runt illum in templo in medio doc-
torum audientem illos et interrogantem
non tamen interrogabat ut per hoc
melius intelligeret quia ab instanti
conceptionis anima christi fuit reple-
ta omnibus scientiis et virtutibus sed
ut iuvenibus exemplum que rendida

ret et ut assistentes magis intelli-
gant et ubi sunt senes non multum
loquaris et si oportet te loqui breui-
ter expedias ante grandinem prebit
coruscacio sicut uidemus frequenter
accidere quod in tonitruis aliquando cadit
grando et primum tonitrui precedit
coruscacio et ante verecundia que
precedit per reuerenciam prebit gra-
ciam que est principium alicuius reuerencie
et pro reuerencia accedet tibi bona gra-
cia enim sicut et caritas meretur au-
geri ut aucta mereatur perfici Ita
gracia in minori gradu precedit actum
uerecundie reuerencie et aliud actum
sequitur gracia in maiori gradu ¶
Et hora surgit sedendo subditus inspi-
ciatur de diligencia ita se aptum cum
dicatur et hora surgendi delecto no-
te tricas et non protrahas moram
in compositione capillorum uel hingendi
sicut faciunt mulieres Unde dicit
poeta sunt procul a nobis iuue-
nes ut femina compti Preterea
prior in domum tuam recurrendo ad pro-
priam conscienciam et illuc aduo-
care quasi responsurus de fac-
tis coram summo iudice et illic
lude et cum responsione facta
per hoc quod tu non es conscius de
mortali culpa lude cum sapiencia
bonis meditacionibus que sunt
delectabiles et age concepciones
tuas et bonum propositum ibidem con-
ceptum deduc ad effectum et non in
delictis et verbis superbis corripos
te et quia ista precedunt per dei gra

subditur Super hiis omnibus be-
nedicito dominum tamquam de beneficiis
eius gratus Et quia homo debet
semper tendere ad profectum Eccli
Qui timet deum excipiet doctrinam
eius Quia timor domini principium
est sapiencie ut dictum est supra pri-
mo capitulo Et qui vigilaverint
ad illum orando et legendo inve-
nient benediccionem illius in presenti
gracie et glorie in futuro Qui querit
legem humiliter [illegible]
replebitur ab ea noticia sancta
que non inflat sed edificat qui
insidiose agit queret saepe doc-
torem in verbo sicut pharisei
faciebant christum scandalizabitur
ab ea tales enim insidie sunt sibi
causa ruine ¶ Qui timent deum ti-
more filiali invenient iudicium ius-
tum et primum recipiet iudicia et
iusticias et opera iusticie dirigendo
Peccator homo et obstinatus in peccato
vitabit correctionem tamquam sibi
abhominabilem et secundum voluntatem
suam malam inveniet comparacionem
et aliquem sibi similem uel peio-
rem operum allegando ad sui excu-
sacionem et defensionem Vir consi-
lii et acquiescens consilio bono
Non disperdet intelligenciam con-
silii sibi dati sed ponet ad opera-
cionem alienus autem et superbus
contempnendo consilium alterius non
pertimescet timore et flagellorum
dei comminacionem etiam postquam fecit
ab eo et cum timore divino Et-

liciens enim a deo et superbus in
periculo mortis positus aliquis facit
aliquid boni de genere ex illo timore
sine consilio id est sine hitu mentis
nam hoc facit compassione timoris
transeunte Ideo subditur et post
in factationibus arguetur quia ti-
more transeunte ad consuetudinem
pristinam malam revertitur et sic
arguendus efficitur ¶ Fili sine
consilio Postquam egit de actione
prelati hic consequenter agit de modo
agendi qui debet esse per consilium
bonum Unde principes quantumcumque
sapientes et prelati quantumcumque litte-
rati debent habere aliquas personas sa-
pientes cum quibus conferrant
de agendis Ideo dicit Fili sine co-
silio nichil Debent enim vitare peri-
culosa Ideo subditur In via ruine
non eas id est occasionibus peccandi
non te exponas et non offendas
in lapides id est graviter in peccati-
bus sicut offendens ad lapides
graviter leditur Secus est de peccato
veniali quod non cavetur totaliter
in vita presenti Nec credas te vie
laboriose confidens de tuo in-
genio id est artibus te applicando
quarum inquisitio est inutilis et labo-
riosa et frequenter noxia Ideo sub-
ditur Ne ponas animo tuo scandalum
quia frequenter per talem inqui-
sitionem homo cadit in errorem et
a filiis tuis cave ne illorum amore
tractus acquiras male bona alterius
et a domesticis tuis id est fidelibus attende
ne tractent infideliter bona tua In
omni opere tuo crede id est fidei fundamentum
suppone sine qua nullum opus deo pla-
cet Hebrei xi sine fide impossibile
est placere deo ex fide anime tue id est
cordis tui et non tantum ore Corde
enim creditur ad iustitiam ore autem
confessio fit ad salutem Hec est
enim observatio mandatorum scilicet fides
operans per dilectionem qui credit
deo fide formata caritate attendit
mandatis ne transgrediatur ea
et qui confidit in illo per spem fir-
mam que est certa expectatio future
beatitudinis ex gratia et meritis prove-
niens non minoratur erit id est non de
ficiet a premio expectato Capitulum xxxiii.

Timenti deum Postquam acti-
est de actione prelati in prosperitate hic
consequenter agitur de ea in tribula-
tione et primo in tribulatione ab ex-
traneis Secundo ab intraneis ibi et ergo
Prima in tres quia primo ponitur
in tribulatione constantia boni pre-
lati Secundo per oppositum ut opposita magis
appareat inconstantia mali ibi precor-
dia fatui Tertio soluto consurgentis
dubii ibi quare dies Circa primum di-
timenti deum id est prelato deum timenti
timore casto non occurrent mala
culpe licet occurrant mala pene
in tribulatione Propterquod subditur
Sed in temptatione tribulationis deus
illum conservabit id est in utraque parte
et liberabit a malis culpe et alii

tū hoc animalis pone experiens cū
atribulatōne Sapiens prelatus nō
odit mandata sed magis diligit et
implet ea et non illuditur .i. non
frangitur per impatienciā quasi in
procella navis frangitur quando ē
singulis homo sensatus credit legi
dei que pro mitis pacis promittit
bona glorie Math v. Beati qui per
secutōne paciuntur ꝓpter iusticiā qm
ipsorum ē regnū celorum et lex illi fide
lis quā veraciter redditur quod p
mittit Cui interrogatōne mani
festat .i. prelatus qui a subditis in
terrogatus delege debet manifes
tare veritatem malachie ij labia
sacerdotis custodiunt scienciā et
legem ex eius ore requirent etc
Parabit verbum scdm capacitate
auditorum et sic deprecatus dnm ut
illuminet eū ad respondendū veritā
tem exaudietur adno et conservā
bit disciplinam .i. aptū modū do
cendi discipulos et tunc responde
bit ad interrogata de omnibus et
fide et ex hoc hr documentū q doc
tor et prelatus detalibus respon
surus vel predicaturus debet pmo
dnm deprecari ¶ Precordia s
tulti agitur de inconstantiā mali
prelati qui scdm dictū saluatoris
Johis x Videns lupū venientē
dimittit oves et fugit et hoc ē
q dicitur Precordia fatui .i. in
tellectus et affectus mali prelati
quasi rota carri quia nō hr sta-

bilitatem in bono ꝯsubditur Et
quasi axis versatilis cogitatus illius
qui volvitur de uno ad aliud per
inconstantiā sicut equus emissarius
sic et amicus subsannator .i. de
risor et iste ē malus prelatus qui
debet diligere usque admortē se expo
nendo ꝓ populi salute et tamē deri
dendo accipiens officium vitale aptius
et tamē non curas dehonore eius
sub omni supra sedente .i. deo et
angelis eius hinnit per implecōem
vitiorum ¶ Quare dies hic incidenter
ponitur solucio dubii quia posset
aliquis admirari et querere qualiter
deus permittit malos prelatos
et doctores adecclesie regimē pro
moveri Ad cuius solutōne pmo p
mittitur exemplū in naturalibus
2o applicatur ad coditū in hominib
ubi et omnes homines 3o confir
matur per simile in artificialibus
ibi quasi lutū et quarto solvitur
dubiū demalis prelatis et doctoribus
ibi concita malid Circa pmū dicit
quare dies diem superat in longi
tudine sicut dies estatis sunt
longiores quā hyemis et ceterorum
lux lucē sicut etiā lux solis maior
ē quam lux lune et aliarum stellarum
et annus annū nam annus so
laris excedit annū lunarē in un
decim diebus sol solem non quia
sunt duo soles sed quia idem sol ex
cedit se ipsum mansando calore
Nam in estate causat maiore

calorem in habitacione nostra quam
in hyeme quia tunc magis appropinquat
ad tropicum estivalem et respondet
Unde talis variatio surgat dicens
Adonini scientia separati sunt
a disposita effectus dicti facto sole
precepto et ordinatione dei custo-
diente nam per ipsum illuminatur
cetere stelle et per motum eius in ob
liquo circulo fit dicta variatio dierum
annorum et caloris Quod autem subditur
in aliquibus libris per dei sapien-
tiam dividuntur non est de textu
sed in mediate subditur et immu-
tabit tempus scilicet sol per cuius motum
distinguuntur quatuor anni tempora
scilicet estas et hyems ver et autum-
nus et dies festos aporum scilicet temporum
et in illis scilicet temporibus dies
festos celebrantibus scilicet hebrei de
quibus loquitur ille qui fuit he-
breus et adventum christi longo tempore
precessit ad horam in lege deter-
minata levitici xxiii capitulo a vespere
in vesperam celebrabitis sabbata
vestra et ex ipsis diebus festivis
exaltavit et magnificavit deus
precipiendo maiore solempnitate
et maiora sacrificia in aliquibus
quam in aliis Sicut in pascate
et penthecostes et similibus que
celebrantur tantum semel in anno
quam in neomenijs que celebrantur
in quolibet mense et sabbatis in
qualibet ebdomada et ex ipsis scilicet

diebus anni posuit in numerum dierum
et divisit sine tali solempnitate in
quibus homines vacarent operibus
suis Quod subditur in aliquibus li-
bris et annos non est de textu ¶
Et omnes Hic magis applicat ad propositum
in hominibus dicens et homines de solo
et ex terra adam signanter sed dicitur
solum a soliditate et terra quia teritur
pedibus hominum et animalium supple fe-
cit deus Unde creatus est adam a-
formatus quantum ad corpus genesis secundo
In multitudine disciplinae domini separa-
vit eos supple homines super terram
multiplicatos post diluvium et vani-
tas edificationis turris babel contra
deum Propter quod reprimens eos ad
temeritate confudit linguas genesis xi
et sic divisi sunt per diversas terras
Quod subditur et immutavit vias
eorum secundum distinctionem linguarum
et ex ipsis benedixit abraham ysa-
ac et iacob qui descenderunt ex illis
et exaltavit educendo populum israel
de egypto in signis et miraculis
ut patet in exodo et ex hijs sancti-
ficavit et applicavit scilicet tribum le-
vi que deputata fuit ad cultum domini
et potissime aaron et filios eius
et ex ipsis maledixit scilicet chore et
eius complices Numeri xvi et humi-
liavit eorum rebellionem et superbiam
descendendo et consumit illos in in-
fernum viventes subvertens a separatione
eorum scilicet statim ut sunt ab aliis se-
parati moises cum videns penam eorum

in innocentem dixit aliis recedite a
tabernaculis hominum impiorum etc. et sub-
ditt rabidem confestim igitur ut cessa-
vit loqui dirupta est terra sub pedibus
eorum et aperiens os suum devoravit
eos ¶ Quasi lutum. Hic contra con-
firmatur per exemplum in artificiali-
bus sicut enim figulus secundum voluntatem
suam format vasa de luto aliqua in
honore ut in illis serviatur in men-
sa aliqua ad contumeliam ut illis
utantur homines ad urinam et egres-
siones et consimilia Sic honor
manu illius qui fecit Nam electos
preparat ad gloriam et reprobos con-
servat ad penam Ideo subditur et
reddet illi secundum secundum iudicium suum
secundum regulam divine iustitie secundum
quam bonis redditur gloria malis
iehenne pena ¶ Contra malum
Hic contra ex precedentibus solvi-
tur predictum dubium scilicet qualiter deus per-
mittit aliquos malos doctores et
prelatos cum bonis in regimine ecclesie
Ad cuius intellectum sciendum quod diversitates
et inequalitates inducte de natura-
libus et artificialibus non sunt omnino
similes diversitati et inequalitati
que est in bonis et malis hominibus
Nam inequalitas in rebus naturalibus
est per se intenta et adeo facta ut ex
diversorum creaturarum gradibus consurgat
admirabilis pulcritudo universi Si-
militer ex intentione figuli per se
et directe est quod faciat aliqua vasa in
contumelia et aliqua in honore
ad diversas hominum necessitates supple-

das ad quod ordinatur directe ars
sua illis Sed quod aliqui homines sunt
mali per culpam non est ex ordinatione
divina cum deus nullo modo sit auctor mali
culpe ut declaratum est diffusius supra
xv capitulo Nec per rationes ex eius
intentione omnino Pena est quod aliqui
reservantur ad iehennam Nam volun-
tate eius antecedente vult omnes ho-
mines salvos fieri Prima thimothei ii
Sed voluntate consequente presuppositione
peccatorum in malitia perseverantium
vult ipsos dampnari Sic malum cum
culpe reducitur ad ordinem iustitie
Propterquod licet deus nullo modo
sit causa efficiens malorum sed tantum
bonorum est tamen auctor ordinationis
tam bonorum quam malorum quia de eius
culpe punit per decretum iustitie et
secundum hoc dicit augustinus in enchiridion
Deus adeo omnipotens est et bonus quod
non sineret mala fieri nisi ex istis
eliceret maiora bona et sic per-
mittit malos cum bonis tam in sub-
ditis quam in prelatis usque ad iudicium
in quo separabuntur taliter hii ab
illis et sic patet solutio questionis
Dicit igitur contra malum bonum
quia contra malum fiunt est bonum
nature et contra malum culpe bo-
num gratie et contra malum iehenne
bonum glorie et contra vitam mors
quia contra triplicem vitam est
triplex mors scilicet nature culpe et ie-
henne Sic et contra virum iustum
subditum vel prelatum Peccator sub-
ditus vel prelatus et sic intelle-

in omnia opera altissimi et si con-
sideres opera dei in omnibus ea inve-
nies quandam oppositionem diversimode
tamen modo predicto Duo contra
duo et duo mala contra duo bona
Et unum contra unum ¶ Et ego h'
conter agit auctor de actione boni
prelati et tribulatione admonestis
circa quod primo primo premittit breve
prologum Secundo prosequitur propositum
ibi audite me Circa primum dicit et
ego novissimus vigilavi ad intel-
ligendum et scribendum sapientiam per
doctores et scriptores precedentes scrip-
tor enim huius libri fuit tempore
ptholomei evergetis qui regnavit
in egipto post tempus allexandri
magni et quasi qui colligit acinos
et remanentes racemos et nichil hoc
se humiliat proponens sibi alios doc-
tores et scriptores non solum tempore
sed etiam scientia et auctoritate In ben-
dictione dei et ipse speravi et confi-
dens de eius adiutorio scribere cepi
Quasi qui vindemiat replevi tor-
cular ergo ex adiutorio dei scrip-
si sapientiam habundantius sicut et
precedentes scriptores Respicite quo-
niam non soli mihi laboravi
acquirendo mihi per hanc scripturam
sed et omnibus exquirentibus disci-
plinam quam possunt proficere
in studio huius scripture Audite me
hic consequenter prosequitur propositum circa
quod sciendum quod homo dupliciter
admonestatus tribulatur Uno modo
a corpore filiis coniugibus et aliis

nimis volunt dicam Et ideo primo
ostendit quid circa hoc sit agendum
dicens audite me magnati et prin-
cipes et omnes populi in seniores et
rectores ecclesie et prelati et doc-
tores auribus percipite et agite co-
rporis aure mentis filio et mulieri fratri
et amico non des potestatem super te
sed magis a tali tribulatione tua ipsos
respice et non dederis alii possessionem
tuam Unde debes timere ne forte
peniteat te de predictis pro illis scilicet
pro necessitatibus vite tue Dum
adhuc super es et quamdiu vivis
nullus homo moveat te ab hoc pro-
posito et subditur causa melius est
enim ut filii te rogent tamquam
inferiores quam naturaliter est debet
sic quam te respicere in manus filiorum
tuorum tamquam ad superiores In omni-
bus operibus tuis esto precelles per-
sonis predictis et ne dederis maculam
in gloriam tuam supponendo te illis
quibus debes preesse In die consu-
mationis vite et in tempore mortis distri-
bue hereditatem tuam heredibus
tuis ita quod non possideant illam
te vivente ¶ Cibaria Secundo tribula-
tur pater familias a suis rebelli-
bus malis et infidelibus propter
quod hic ostenditur quid agendum
sit cum eis cum dicitur cibaria et virga
et onus asino et sicut ista proveniunt
ad bonum regimen asini scilicet pabulum pro
eius sustentatione et virga pro pigritie
sue excitatione et onus pro domi-

necessitate. Sic tria que seruiunt ad bonum serui regimen requiruntur, cibaria et uirga et onus. Vt uiuat et disciplina ne superbiat et opus ne per ocium tepescat. Operatur conuenienter in disciplina et quam diu tenetur sub disciplina et requiescit querit et si querat recedere ab operibus sine causa racionabili et tu concedas illi querit a te totaliter libertatem. Iugum et lorum curuant collum duri. Equi uel caballi et sicut inclinant et humiliant operationes assidue quia ex non habet tempus machinandi ad rebellionem. Seruo maliuolo et rebelli et infideli tortura ut eius infidelitas reueletur et compedes ne fugiat et euagetur. Multam enim maliciam machinandi contra dominos docuit ociositas. Seruus circa pater ... Et non amplifices super omnem gentem et non des ei potestatem super aliquem hominem quia non debent preesse sed subesse. Et hoc est contra aliquos principes christianos qui faciunt iudeos baliuos et prepositos et cum tantum inter christianos debent esse serui. Verum sine iudicio debite discretionis nichil facias graue seruis tuis propter quod subditur. Debemus si est seruus tuus fidelis sit tibi quasi anima tua et propter ex corde diligendo quasi fratrem sic eum tracta dulciter et mansuete quoniam in sanguine anime comparasti eum id est emisti eum pro necessitate vite tue que consistit in sanguine. Leuitici xvii. Anima omnis carnis in sanguine est. Si leseris eum iniuste in fugam conuertetur et sic carebis tua necessitate et si extollens discesserit id est arripi et portans aliquid de domo tua fugiet ad locum remotum et occultum et sic parcies eum inuenire.

XXXIIII

Vana spes. Postquam actum est de prelatorum actione hic consequenter agitur de eorum contemplatione que consistit in duobus scilicet in meditacione sacre scripture de qua agitur primo et in cultu diuino de quo agitur secundo ibi inmolantis. Circa primum iudicas quia primo ponitur remocio impedimenti secundo exercitio oppositi ibi Sine mendacio. Illud autem quod impedit maxime meditacionem diuinam sacre scripture est intendere sompniis diuinationibus et auguriis que sunt plena mendaciis. Ideo dicit Vana spes et mendacium viro insensato quia non habet sensum discernendi que speranda sunt et que non. Et sompnia extollunt imprudentes quia sompnia de prosperis credunt esse reuelaciones. Ideo sequitur quasi qui apprehendit umbram que non est palpabilis et persequitur uentum qui non est comprehensibilis. Sic qui attendit ad uisa mendacia in vanis sompniis. Secundum hoc quod sequitur Visio sompniorum ante faciem hominis est quia sompniando apparet aliqua similitudo alterius hominis que non est homo uerus sed tantum

fantasticis Ideo non potest aliquid
doceri et si aliquando ubi demon appa-
reat in similitudine illa non docet
veritatem sed falsitatem quia mendax
est Ideo subditur ab inmundo quid
mundabitur quasi diceret sed ma-
gis inquinabitur Et a mendace
quid verum dicet quasi dicit nichil
Nam et si dyabolus aliquando verum
dicit hoc est ut postea magis de-
cipiat Et sic aliud verum ex fine pro-
dit mendacium Nam ubi omne con-
trarium utrobique tantum verum Ideo sub-
ditur Divinatio erroris etc et patet
et sicut parturientis et sicut partu-
riens dolet cor tuum fantasias patitur
in sompniis sibilibus que frequenter
ingerunt magnam passionem et maxime
hominibus qui student per artem magicam
Nisi ab altissimo fuerit emissa visi-
tacio divine consolacionis et repressio
talium Ideo subditur Ne dederis in
illis cor tuum et patet ¶ Sine
mendacio Hic consequenter ponitur exce-
cucio quarta circa quod sciendum quod veri-
tas sacre scripture aliquando cognoscitur
per studii exercitacionem aliquando per
hominis intelligentis instructionem et
aliquando per divinam illuminacionem quorum
primo ponitur primum cum dicitur cum
dicitur Sine mendacio consumma-
bitur verbum legis et prophetarum
Nam sapiencia est per divinam revelacionem
cui non potest subesse falsum cum
deus sit veritas prima Quasi diceret
auctor hic debet quilibet applicare
suum intellectum per studii dilige-

ncius exercicium ¶ Et sapiencia Hic ponitur
secundum scilicet cognicio per instructionem
cum dicitur Et sapiencia in sacra scri-
ptura contenta in ore fidelis doctoris
complanabitur id est plano docebitur
Nam occulta scripturarum scit exprime-
re et complanare nam intellectus
est exercitatus Vir in multis expertus
id est in multis exercitatus scripturis
cogitabit multa Nam per unum
passum scripture declarat aliud magis
occultum Ideo subditur et qui multa
didicit per studii exercitium enarrabit
intellectum scripture verum qui non
est expertus in scripturis pauca re-
cognoscit quia potest pauca per
se invenire Preterquod qui
aliorum dicta studere dedignantur
varia vanitate reperiuntur Qui autem
fatuus est in multis applicando in-
tellectum suum multis vanis et curio-
sis et multiplicabit maliciam nam
frequenter fabricat erroneam doct-
rinam aliquis liber hic Qui autem in
multis factus est disturbes per
multa cognoscenda Sicut gallus
ambulat barasus et non figit in-
tellectum suum in aliquo sufficienter
exquirendo multiplicabit maliciam
Nam in nullo habet sufficientem no-
ticiam et per consequens habet in-
utilem et falsam doctrinam Qui
temptatus non fuit radicem in-
tellectus et affectus in bono habi-
dabit nequicia multiplicando in-
iqua ¶ Consequenter ponit auctor
exemplum de se ipso dicens multa
vidi id est intellexi enarrando id est

x perdoctrinam aliorum et plurimas
verborum consuetudines supple cognovi
Alius enim modus est loquendi in
lingwa greca et hebrea et iste sciuit
utrumque modum quia fuit iudeus natione
et hunc librum scripsit grece aliquo-
tiens usque ad mortem periclitatus
horum causa ut enim addisceret ling-
was istas et etiam scripturas ad
diversos magistros perrexit in diuer-
sis in quibus fuit aliquando in periculo
mortis Sicut de platone dicit Je-
ronimus in epistola ad paulinum de
omnibus sacre scripture libris Dumque
toto orbe litteras fugientes per se-
quitur captus a piratis et venundatus
est et liberatus sum gratia dei
ista dicit auctor iste ut magis
credatur sue scripture quia premi-
serat quod homo expertus in scrip-
tura prodest aliis ad veritatem docendam
Spiritus hic ponitur tercium quod docet
veritatem scilicet illustratio diuina cum
dicitur spiritus timencium deum a timore
filiali queritur a deo quoniam perfecte
illuminata deo subditur et in respectu
illius benedicetur ampliori dono gra-
cie Spes enim illorum in salvantem
illos et non in sompnia et au-
guria mendaciis plena ut pre-
dictum est Qui timet dominum nichil
trepidabit de hiis que per sompni-
a et auguria et huiusmodi fi-
eri possunt Timentis dominum beata
est anima eius supple in spe licet
non adhuc in re ad quam respicit
et quid est fortitudo eius quod dicit
Spes deus est ille ad quem dirigit in-

tencionem suam et a quo habet protec-
tionem a deo subditur Protector
potencie timentis deum firmamentum
virtutis stabiliens eum in bo-
no regimine cordis scilicet temptacionum
umbraculum meridiam scilicet refri-
gerium in ardore libidinis Deprecatio
in offensionibus a deprecatione pro
offensionibus exaudiendis et ad
iutorium casus a ne homo cadat
sistentans exaltans animam per
donum caritatis que est excellencius
prima corporis xiii maior autem horum est
caritas et illuminans oculos men-
tis per donum sapiencie Dans sani-
tatem corporis et anime et vitam
naturalem gracie et glorie et benedictionem
a multiplicatione bonorum temporalium
et spiritualium supple deus est
Immolantis hic ponitur secundum
quod pertinet ad contemplationem
prelati scilicet cultus latrie debitus
qui consistit in duobus scilicet in sacri-
ficiis oblatione et debita oratione et
primo ponitur primum et secundum secundum
capitulo xxxv ibi qui adorat deum
prima in duas quia primo reprobatur
sacrificium indebitum secundo approbatur
debitum capitulo xxxv prima ad-
huc in duas quia primo sacrificium
indebitum reprobatur secundo falsa
cavillacio removetur ibi dona ini-
quorum Circa primum dicitur Im-
molantis sacrificium deo ex iniquo
a re acquisito in iuste oblacio est
maculata peccato in iusticie et

non sunt beneplacite substan-
cionis iniustorum .i. oblaciones eorum
de aliorum quibus dendent deum quasi
honorandum est de quo proverbiorum
iii honora dominum de tua substantia
et Deus plus sustinentibus est quam
alli qui stant in via usuris et iniu-
stie sunt solum deum verum pro deo
et allorum acceptat munera Rap-
tores et avari sunt aurum et precio-
sas prandes gulosus delicias luxu-
riosus voluptatem tactus et huius-
modi propterquod eorum sacrificia
non sunt deo accepta ideo subditur
Dona iniquorum non probat sed
magis reprobat ideo subditur
Qui offert sacrificium ex substan-
tia pauperum subtrahens eis victum
quasi qui immolat filium in conspec-
tu patris sui Licet enim deus sit
pater omnium per creacionem tamen
speciali modo est pater pauperum
per hereditatis eterne promissionem
math v Beati pauperes spiritu quoniam
ipsorum est regnum celorum Panis egen-
tium .i. cibus qualiscumque Vita pau-
peris est .i. sustentacio vite corporis
Qui defraudat illum homo sangui-
nis est Augustinus pasce fame morien-
tem si non paveris occidisti et
multo fortius si subtraxeris ei
victum Qui aufert in sudore
panem .i. panis acquisitum in sudore
laborancium quasi qui occidit prox-
imum quia aufert ab eo victum quo
effundit sanguinem per homi-

cidium et qui fraudem facit merce-
nario retinendo debitum salarium fratres
sunt .i. similes in scelere supradicta
racione Unus edificans sic re-
movetur quedam falsa cavillacio
qua posset aliquis dicere quod defraudans
aliena recompensat deo per afflic-
tiones sui corporis in ieiuniis et
huiusmodi vel per oraciones religiosorum
quibus benefacit et utrumque remo-
vetur et primo secundum quod dicitur Unus
edificans et unus destruens quod
edificavit est ab illo Quid prodest
illis nisi labor quia nullam repor-
tant inde utilitatem sed tantum af-
flictionem et applicat auctoritatem di-
cens Unus orans pro raptore
scilicet illo cui bene facit Et unus
maledicens raptorem eo quod bona sua
abstulit Cuius vocem exaudiet
dominus quasi diceret nullius nam
exauditio primi impeditur propter
maliciam illius pro quo orat Similiter
secundi propterea quod ipse etiam maledicendo
proximo peccat propter quod dicit
salvator math v orate pro per-
sequentibus et calumpniantibus
vos Et talis raptor pro malis
suis a deo punietur Consequenter
primum dicens Qui baptizatur .i.
mundatur .i. emundatur a tactu mor-
tui per aquam expiacionis De
qua habetur numeri xix et iterum tangit
mortuum quid prodest lavacio
eius quasi diceret nichil nam im-
mundus efficitur sicut ante Sic
homo qui ieiunat in peccatis

suis .i. peccatis suis recommittendo
et iterum eadem faciens quam de-
precatus non est vere penitens
quid proficit humiliando se .i. scaf-
fligendo per acinam et huiusmodi
quasi diceret ista nihil facit
ad remissionem culpe perpetrate
Orationem illius quis exaudiet
quasi dicat deus non exaudiet

Qui conservat **Capitulum xxxv**
verbum hic tantum sacri-
ficium debitum approbatur et
dividitur in duas partes quia
agitur de eius approbatione 2a ibi
vertitur auctor ad reprobationem
oblivionis iniuste ibi noli offerre
Circa primum dicitur Qui conser-
vat mandatum domini conservat
verbum domini multiplicat orationem
Nam orat mente et ore que qui-
dem oratio disponit ad satisfi-
ciendum debite Ideo subditur
salutare sacrificium est attendere
mandatis scilicet dei ne contin-
gat ita illa transgressio et dis-
cedere ab omnibus iniquitatibus
cordis oris et operis et propiciationem
litare sacrificii super iniusticias
.i. pro iniusticiis recommittendis
que facte sunt contra proximum et depre-
catio pro peccatis contra deum perpe-
tratis recedere ab iniusticia .i. re-
cede ab iniusticia per debitam con-
tritionem facit sacrificium perfectius ob-
latum deo acceptum et similiter
orationem perfectius factam exaudiri
retribuet gratiam .i. exhibebit

deo gratum et obsequium Qui offert
similaginem .i. purissimam farinam
de qua fiebant panes propositionis in
templo tempore huius actoris et
qui facit misericordiam proximo
offert sacrificium deo beneplacitum
est domino etc et patet ex dictis Non
apparebis ante conspectum domini
.i. in templo ubi colebatur deus
vacuus ab oblatione Hec enim om-
nia propter mandata dei implenda
sunt precipitur exodi xxiii
quod omne masculinum appareat domino
ter in anno scilicet in festo pasce
pentecostes et thabernaculorum
et ab eodem dicitur dicitur Non ap-
parebis in conspectu meo vacuus
Oblatio iusti impinguat altare
etc talis enim non solum offert
quod in lege precipitur sed etiam
ultra et ex hoc patet quod sequitur
et odor suavitatis est in conspectu
altissimi Nam oblationes illius
temporis non erant accepte deo nisi
ex fide et caritate devotione offerentium
Bono animo .i. mundo et devo-
to gloriam redde deo .i. munera
sibi offerendo et non minuas pri-
mitias que sacerdotibus debe-
bantur In omni dato fac hilarem
vultum tuum Hoc enim est bone volun-
tatis signum ex qua magis est deo
gratum ut dictum est Da altissimo
secundum datum eius .i. secundum quantita-
tem bonorum tuorum que habes ex
dei dono thobie iiii Si multum

tibi sicut habundant tribue si autem paruum etiam illud libenter impartire stude In bono oculo .i. in tentione recta ad intentione facito manuum tuarum Opera bona que facis ordinando ad laudem dei et hominum quoniam retribuens est dominus aliis qui bona faciunt propter ipsum qui autem propter homines iam receperunt mercedem suam math v. et septies tantum .i. multiplicies et ponitur hic numerus determinatus pro numero indeterminato reddet tibi scilicet dominus ¶ Noli afferre hic revertitur auctor ad reprobandum sacrificium iniuste dicens Noli offerre munera prava .i. iniuste acquisita non enim suscipiet illa .i. non acceptabit et noli inspicere sacrificium iniustum credens quod sit deo acceptum et commendabile cum tamen sit magis puniendum quod subditur Quoniam deus vindex est damnificatorum iniuste et non est apud illum gloria persone .i. acceptatio Non accipiet dominus personam potentis in pauperem .i. contra pauperem et deprecationem lesi iniuste exaudiet ipsum vindicando Non despiciet preces pupilli .i. pupillus enim et vidua destituti sunt auxilio humano ille patre et ista marito propter quod magis indigent auxilio divino et deus subveniet utrisque secundum conditionem necessitatis sue Natura enim non deficit in necessariis et multo

minus auctor nature Nonne lacrime vidue ad maxillam descendunt fluctus ab oculis eius quasi diceret sic et exclamatio eius ad deum pro oppressione sibi facta super deducentem eas .i. super oppressione qui lacrimari facit eam a maxilla enim ascendunt usque ad celum per angelum presentatas enim deum et dominus exauditor in die non delectabitur in illis sed magis ~~contra~~ contristabitur contra oppressorem qui fecit lacrimari viduam ¶ Qui adorat deum Postquam actum est de sacrificiis prelati hic consequenter agitur de eius oratione et primo in generali secundo in speciali capitulo xxxvi Circa primum dicitur qui adorat deum adoratione latrie quod pertinet ad prelatos maxime in oblatione .i. in acceptatione ~~accipietur a de~~ suscipietur a deo et deprecatio illius usque ad nubes propinquabit .i. usque ad deum cui angeli sancti presentant orationes sanctorum thobie xii et maxime prelatorum qui medii sunt inter deum et populum Oratio humiliantis se nubes penetrabit .i. quanto humilior est oratio tanto maiorem effectum habebit coram deo et donec propinquet ad deum consequendo effectum non consolabitur scilicet orans et non discedet ab oratione donec altissimus aspiciet eum oculis misericordie prebens orationi effectum Sed cum oratio exauditur a deo quando est pia per se et perseverans ¶ Adeo

subditur et dominus non elongabit
effectum differendo nisi ad utilita-
tem postulantis Sed vindicabit
iustos de oppressoribus hic in pre-
senti vel in futuro secundum rectitudinem sui
iudicii nobis tamen occulti et for-
tissimus non habebit in aliis scilicet affli-
ctionibus iniuste pacientia dimit-
tendo eos in iusticia sine ultione
ut contribulet dorsum eorum affligendo
illos in posterum Sicut dorsum est
pars hominis posterior et gentibus
id est gentilibus conterendis reddet
condictam id est punitionem donec
tollat plenitudinem superborum de
presenti vita et sceptra iniquorum con-
tribulet sicut alios tribulaverunt
donec tribuat hominibus tam bonis
quam malis secundum actus suos bo-
nos premiando et malos puniendo
et secundum opera Ade id est hominis adam
enim est nomen commune apud hebreos
significans idem quod homo sed tractum est
ad significandum hominem primum scriptor
huius libri fuit natione hebreus et
posuit hic nomen Ade secundum primariam
eius significationem et secundum presump-
tionem illius qua hominem sibi simi-
lem in specie opprimit iniuste Do-
nec iudicet iudicium plebis sue a gen-
tibus ydolatris oppresse tempore
enim scriptoris huius libri iudei qui e-
rant veri dei cultores fuerunt a gen-
tilibus multipliciter oppressi et ob-
lectabit iustos misericordia sua id est
effectu sue misericordie speciosa

dei misericordia id est misericordie
sue effectus in tempore tribulationis
Nam unum contrarium iuxta aliud
magis elucescit et ad hoc subditur
exemplum sensibile cum dicitur quasi
nubes pluvie tempore siccitatis
Post magnam enim siccitatem temporis
supervenientes nubes pluviose
hominibus magis graciose

Miserere nostri deus XXXVI
omnium hic consequenter agitur de
oratione prelati specialiter
Nam hic ponitur oratio scriptoris
huius libri qui inter iudeos fuit
doctor magnus et prelatus
nam apud eos doctores honorantur
[illegible] sic ergo proceditur Nam
hec oratio primo ponitur Secundo conc-
lusio infertur ibi quoniam [illegible]
prima in duas Nam primo orat
pro iudeis et gentilibus generaliter
Secundo pro iudeis specialiter ibi miserere
plebi tue prima adhuc in
duas quia primo orat pro iudeis
et gentilibus convertendis Secundo
pro obstinatis in ydolatria pu-
niendis ibi innova signa Circa
primum orat primo pro populo iudaico di-
cens miserere nostri deus omnium id est tu
qui es deus omnium per creationem miserere
nostri cuius es deus specialiter per
latriam et legem datam et respice
nos oculo tue clementie et ostende
nobis miserationum tuarum lucem quia
enim tunc iudei in tenebris tribula-
tionis quia tholomeus pater rex

egipti sub specie sacrificandi in-
ravit ierusalem in die sabbati scilicet
quod tunc non acciperent arma iudei
et multa milia iudeorum captivos
duxit quorum multi erant in car-
ceribus tenebrosis reliqui vero
in tenebris tribulacionis et gra-
vis servitutis a quibus potest psalmista
pro liberacione et immitte timorem tuum
super gentes que non exquisierunt
te eos quoniam inducendo ad de-
atatis tue cognicionem adeo subdi-
tur cognoscant quia non est deus
nisi tu quia sicut corde creditur
ad iusticiam ita fit ad confessio
ad salutem Roma x et subditur
et enarrent magnalia tua sicut
de heliodoro dicitur ii machabeorum
iii quod flagellatus adeo confitebatur
omnibus opera magna dei Et ad
idem facit quod subditur Allevia ma-
num tuam etc sicut enim magnifi-
sificatus es in nobis in conspectu
eorum nos ab ydolatria reducens ad
cultum tuum per flagella nam ante
captivitatem babilonicam iudei
sunt multum ydolatrie dediti ut
patet iiii regum et ii paralipomenon
post ea non sunt ydolatre nisi aliqui
pauci machabeorum tempore et ad hoc
plures eorum se faciebant mortis
timore Sic in conspectu meo mag-
nificaberis in eis id est magnus
apparebis ut agnoscant te per
veram fidem et debitum cultum sicut
et nos etc ¶ Innova signa hic
contra orat pro gentilibus obstina-
tis in ydolatria dispergendis et per-
tinens providens detentis apud eos
liberandis et hoc non erat ex zelo animi
dicte sed ex zelo divine iusticie dicens
Innova signa quibus egiptios ob-
stinatos flagellasti renova super
obstinatos in ydolatria et immuta
mirabilia quamlibet plagam per aliam
inducendo sicut fecisti in egipto
glorifica manum tue iusticie super eos
et brachium dextrum id est dextram clemen-
cie tue super nos excita furorem
in punicionis eorum gravitate et
effunde iram in eius multiplicate
hoc enim importat nomen effusionis
extolle adversarium id est extra viam ista
tolle eum festina tempus sue puni-
cionis et nostre liberacionis et memen-
to finis qui apud hebreos dicebatur
et adhuc dicitur apud modernos ad
ventus messie sicut ad finem sunt
ordinata expectabant enim iudei
et adhuc expectant messiam in
adventu messie a servitute gentium
liberari et si auctor huius libri qui
longo tempore adventum christi idem
scripsit non est mirabile quia discipuli
christi post eius resurrectionem querebant
ab eo si tunc restitueret regnum iudeorum
ut patet actuum primo ¶ Ut enarrent
mirabilia tua liberati ab ydola-
trarum potencia ¶ Ignita flamme ie-
hennalis devoretur in futuro quia
salvatur id est non punitur de ydo-
latris et qui pessimat plebem

tiam .i. pessime tractant in veni
ant perditione eterna contere caput
principum et inimicorum .i. apostolorum et sub
ditorum dicentium ex magna super
bia et infidelitate non est alius preter
deus preter nos Sic enim dicebat
nabuchodonosor rex assyriorum
qui precepit omnes deos terre exter
minari ut solus deus diceretur Judith
iij et sennacherib consimiliter loque
batur iiij regum Vel aliter Non
est alius preter nos preter apostolus domini
valois aut manenti congrega omnes
tribus iacob que extunc erant
multum disperse per terras et regiones
et cognoscant quia non est deus nisi
tu preter verus ut enarrent magna
lia tua deliberatione sua et here
ditabis eas .i. hereditates hebrei enim
non habent modum optativum sed pro
eo utuntur futuro indicativi modi
Sicut abimelech qui terram promis
sionis intravit tempore iosue Sed dico
autem quod congregato filiorum israel
prophetis promissa intelligun
de conuersis ad fidem christi communiter
secundum quod declarat beatus iohannes evan
gelista in evangelio suo xi capitulo
Quod christus moriturus erat non
tantum pro gente iudeorum sed ut
filios dei qui erant dispersi per
mundum diversis cultibus ydolorum
congregaret in unum .i. in unam
ecclesiam ex iudeis et gentibus con
gregatam sicut dicit salvator
iohannis x Alias oves habeo que non
sunt ex hoc ovili et illas opor
tet me adducere ut vocem meam
audiant et fiat unum ovile et
unus pastor Utrum autem scriptor
huius libri hoc prophetice cognovit
vel non ignoro Salvo tamen me
liori iudicio probabilius michi
videtur quod cognovit tum quia nec
iudeis nec grecis nec latinis
reponitur inter prophetas tum quia
iudei credentes in christum post eius
resurrectionem ascensionem ad celos
et spiritus sancti missionem in die
penthecostes mirabantur de hoc
quod gratia spiritus sancti dabatur
gentilibus sicut in actibus apostolorum
x et xi Ex quo videtur quod ad
huc ignorabant unam ecclesiam
ex iudeis et gentilibus fore congre
gandam propter quod magis videtur
sicut dixi quod auctor iste orabat
pro congregatione iudeorum in iudea
per reditum ipsorum de terris in quibus
erant dispersi et in captivitate de
tenti Miserere pastor orauit
pro iudeis et gentilibus gene
raliter hic tamen orat pro iudeis
specialiter dicens Miserere plebi tue
quam elegisti eis dedit in datae legem
super quam invocatum est nomen
tuum licet enim dicitur deus omnium speci
aliter tamen modo iudeorum exceptrat
nascituris ex iudeis secundum carnem
Vel aliter Super quam invo
catum est nomen tuum Nam genti
les ydola invocabant ad suum auxi
lium Hebrei vero deum verum Et

israhel quem coequasti primoge-
nito tuo vocans eum primogeni-
tum exodi iiij Miserere civitati san-
ctificacionis tue ierusalem que dicit
civitas sanctificacionis eius eo q
ibi vigebat cultus divinus civita-
ti requiei tue Nam ibi erat tem-
plum in quo dicebatur deus habi-
tare modo speciali Reple syon
inenarrabilibus virtutibus
tuis quod fuit impletum quando ibi
miracula faciebat ut habetur in ewa-
gelio et spiritum sanctum mittebat
super apostolos alios et discipulos ut
dicit apostolus Iheronimus in epistola
ad paulinum et gloria tua repli-
matur reple populum tuum quod fuit
impletum in oblacione christi in tem-
plo sicut predixerat aggeus
propheta Veniet desideratus
cunctis gentibus et replebo do-
mum istam gloria Licet eciam aucto-
ista et alii prophete iudei agnoscebant (?)
rent modum implendi misterium
christi quantum ad condiciones parti-
culares tamen credebant in quo-
dam generali quod multa mirabilia
in adventu messye fierent in
iudea et sic iste orabat de
eorum implecione Da testimonium
quia ab initio electionis populi
israhel creature tue sunt specia-
les filii israhel quod fuit impletum
christi in humana natura inter eos
existens et de eorum natus
secundum carnem faciebat mira-
cula suam deitatem testifica-
ria et quod erat vere promissus pro

missus in lege et prophetis Iohannis
v. Opera que ego facio testimo-
nium perhibent de me et suscita
per implecionem predicaciones quas
locuti sunt in nomine tuo prophete
priores qui adventum christi prenun-
ciaverunt per modum deprecacionis ysaie
xvi emitte agnum domine dominatorem
terre etc et in multis aliis locis di-
cuntur prophete similia Da merce-
dem sustinentibus te i. expec-
tantibus tuam redemptionem in ad-
ventu messye ut prophete tui fideles
inveniantur in implecione eorum
que predixerunt Secundum benediccionem
aaron de populo tuo que benediccio con-
tinetur numeri vi Ubi dicitur lo-
quere aaron et filiis eius sic
benedicetis filiis israhel et dicetis
eis Benedicat tibi dominus et custo-
diat te ostendat dominus faciem
suam tibi et misereatur tui conver-
tat dominus faciem suam vultum suum
ad te et det tibi pacem et dirigat
nos in viam iusticie per lucem
tue gracie Ut sciant omnes qui
habitant terram per effectum gracie
tue circa nos quia tu es deus con-
spector seculorum intuens presen-
cialiter non solum presencia sed eciam
preterita et futura Nam eternitas
que mensura est divine cognicionis
ambit omnia tempora ¶ Omnem
escam Hic contra predicta infert
quedam correlaria nam ea que pre-
dicta sunt de bono statu civium
et prelatorum indigent necessario

discretione propter quos ponit hic que-
dam discretionis impeditiva ut tangetur
2° quedam eius promotiva ut tangetur
capitulo xxxiiii° a° Sed circa primo
sciendum impedimenta vero sunt quinque
scilicet industrie defectus amor uxoris
excessivus vagus discursus amicus
fictus et malus consiliarius et secundum
hoc dividitur in quinque partes que
patebunt prosequendo Circa primum
primo ponitur industrie defectus
in viro cum dicitur Omnem escam
manducabit venter scilicet famelicus
propter passionem famis non disting-
wens cibum utilem a nocivo quam-
vis sit ubi discretio Ideo subditur
et est cibus cibo melior quasi diceret
aliquis est assumendus et alius rei-
ciendus Fauces famelici contin-
gunt cibum ferinum assumendo sed non
masticant sufficienter sed transglu-
tiunt sine debita masticatione et pro-
batione et cor insensatum verba
mendacia statim recipit sine
discretione veri a falsis Cor pravum
quod idem est quod insensatum dabit tris-
titiam ex occasione tristitie bonis
et peritus resistet illi per suam
sapientiam Consequenter ostendit de-
fectum industrie in muliere dicens
Omnem masculum excipiet mulier
et gratanter accipiet in partu quia
semper vellet parere masculum
et tamen aliquando magis expediret
sibi parere femellam Ideo subditur
Et est filia melior filio Species
hic ponitur secundum impedimentum

quod est amor uxoris excessivus cum
dicitur Species mulieris exhilarat
faciem viri sui et propter eius leticiam
in convenienti Ideo subditur Et
super omnem concupiscentiam hominis
superducit desiderium quia attrahet cor
viri ad diligendum ipsam super
omnia et aliquando etiam super deum Si est
lingua curationis et reprehensionis
in viro ornatum expressivum uxoris
vel lenem eius modo arguendo
est et mitigationis si videat
turbatam statim ei blandiendo
Similiter dicitur ij esdre iiij Si ira-
scitur ei ridet Nam si indignata
fuerit ei blanditur donec recon-
cilietur indignantiam Non est vir
illius secundum filios hominum quia viri-
lis et discretus sed mollis et
infatuatus ij esdre iiij Multi
dementes facti sunt propter ux-
ores suas et quia contrarium est de
bona uxore Ideo subditur Qui
possidet tamquam dominus mulierem
bonam et humilem et modestam
inchoat possessionem et incipit
de divitiis etiam si non haberet ampl-
ius adiutorium secundum illud est et secundum
voluntatem viri ad bona procu-
randa et columpna ad susten-
tationem domus cum viro ut re-
quies enim pacifica est cum viro
et familia Ubi non est sepes
vel patet ad sensum et ubi non
est mulier bona ingemiscit egens
quia negatur sibi elemosina mu-
lieres enim sunt communiter vir

misericordiores Cui credit. Hic
ponitur tercium discrecionis impedi-
mentum quod est discursus vagus cum
dicitur cui credit qui non habet ni-
dum id est stabilem mansionem quasi
dicat non credit Capitulum alium
propter quod deficit indiscretio
boni et mali et deflectens ubicumque
obscuraverit id est divertens vel late-
patit quasi succinctus latro id est
paratus ad malefaciendum exiliens
de civitate in civitatem id est vagus
et profugus super terram sicut Cayn
Genesis iiij et per consequens maledic-
tus a domino Capitulum xxxvii.

Omnis amicus hic ponitur
quartum impedimentum pro-
veniens ex amicitia ficta
ex qua frequenter homines etiam
discreti in factis suis impediuntur
Dicit igitur omnis amicus di-
cet quia fictus et ego amicitia
copulavi id est firmiter statui hoc
magis dicitur ficti quam veri qui di-
ligunt facto ficti vero verbo quod
subditur Sed amicus solo nomine
amicus et non re Nonne tris-
titia inest usque ad mortem Sodali
amicitia quasi dicat sic quia
nulla pestis efficacior est ad noce-
dum quam familiaris inimicus So-
dalis autem id est socius mense et dicitur
a sede quasi sedalis quia sedet
cum alio in mensa Et amicus ficte
ad inimicitiam convertentur frequen-
ter enim contingit quod simul sede-
ntes in mensa antequam recedat
ad invicem rixantur et pugnat
O presumpcio nequissima Unde
creata es quasi dicat a nullo Nam
omnis creatura bona est a deo potius
autem est defectus nec habet causam
sed privativa Ergo in eo dedimus
nominibus Nullus intendens ad ma-
lum operatur cooperire amicitie
simulacione aridam maliciam id est sic
humore boni Sodalis amico con-
iocundabitur in oblectatione id est pro-
speritatis tempore et in tempore tribu-
lacionis adversarius erit deficiente
prosperitate per quam fingebat se
amare Sodalis amico condolet
id est simulat se condolere in eius
infirmitate causa ventris id est
comessacionis et contra hostem
amici accipiet scutum quasi eius
defensivus id est si hoc aliquid faciat
hoc facit ex gula et non ex vera
amicitia Et contrarium inducit
de vero amico dicens Non obli-
viscaris amici tui veri in animo
tuo id est quod non diligas eum tantum
ore sed etiam corde et opere propter
quod subditur et non immemor
sis illius in operibus tuis quod di-
ligas eum in effectu ¶ Noli con-
siliari Hic ponitur quintum impe-
dimentum discrecionis quod est malum consi-
lium et primo agit de consilio bo-
no malo per fraudulenciam Secundo
per ignoranciam vel causam aliam
quam tibi cum eo Circa primum dicit Noli

Noli consilium cum socero tuo. s.
de hijs que pertinent ad restitucione
uxoris tue quia semper stabit cum fi-
lia sua diuertes auctoritate ex carna-
li affectione et zelantibus te a-
mi[cis] credentibus tibi absconde consilium
Nam illud reuelarent et impedirent
uel impedirent Cum omnibus consiliarijs
infidelis prodit consilium a. qui sed
sub specie boni alterius qui querit con-
silium sed est consiliarius in semet
ipso a. intendens quam utilitatem
et non alterius cui dat consilium et
hoc frequenter contingit in consili-
arijs principum et prelatorum quod dicitur
subditur a consiliarijs scilicet in fideli tu
sua anima tua a. caueas tibi pre-
sertim per diligentem inquisitionem que
sit alterius necessitas quasi si ad il-
lam dirigit consilium suum signum est
quod non consulit pro te sed pro se
quod dicitur subditur et quid ipse in ani-
mo suo cogitabit s. de suo commodo siue
necessitati et non tibi quod dicitur subditur
Ne forte mittat sudem in terra
consulens tibi aliquid periculosum
et dicat tibi bona est uita tua inci-
dens te ad prosequendum suum consi-
lium in opere et e contrario stet con-
tra uidere quid tibi eueniat ut
per hoc habeat intentum si posset
¶ Cum uiro hic contra agitur
de consilijs malis per ignorantias
et aliquas alias causas dicens cum
uiro irreligioso tracta de sancti-
tate ironice loquitur et est sensus
per contrarium quasi diceret male con-
sulet tibi et cum iniusto de iusticia
similis est locutio ut patebit ex
sine huius partis et cum muliere
de hijs que emulatur a. odit quasi
diceret male consulet cum timido
de bello qui nunquam uellet bellum
audere cum negociatore de traiectione
a. demercium transportacione ad forum
qui uellet quod nullus haberet ibi
merces quam ipse ut carius uen-
deret Cum emptore de uendi-
tione a. de precio rei uendende
qui semper quantum potest minuit
precium iustum Cum uiro liuido a.
inuido de gratijs agendis a. de
dando alijs gratis qui semper hoc
impedit et similiter quod sequitur
enim omnibus est supra Cum o-
perario agrario qui nichil scit
nisi de opere rurali et de omni opere
et de malicia et studio et huius
Cum operario annuali a. conduc-
to ad annum de consummatione anni
a. de opere consummando in fine a-
nni qui dicit in fine duos annos
hoc non posse fieri quod posset tamen
in mediate anni Cum seruo pi-
gro de operandum de multa opera-
tione quam semper refugit et
sic male consulit Quod dicitur de omnibus
predictis concluditur Non attende
das hijs in omni consilio sed cum
uiro sancto Remotis impedi-
mentis discretionis hic contra
ponuntur que promotiua et
ponuntur hic quatuor scilicet consi-

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

lis sapientie claritas verbi veritas
repressa sensualitas. Inter que
primo ponitur consilij sanitas ut
fiat quedam continuatio ad immediate
predicta cum dicitur. Sed cum
viro sancto i. in bonitate stabili
et firmo assiduus esto tu eo mo-
rando et decius secretis tracta-
do quemcunque cognoveris per opera
observantem timorem dei ne trans-
grediatur eius mandata cuius anima
est secundum animam tuam i. qui dili-
git te sicut seipsum et econtrario
Et talibus enim dicitur quod sunt
unum cor et una anima. Cumque
titubaveris in tenebris ignoran-
tie vel culpe non condolebit tibi. Va-
riter et ex corde nec cum persona
bone consilet in tua necessitate
et cor boni consilij i. voluntatem
ipsum sapientem statue tecum. firmiter.
Non enim est tibi aliquis plus illo
i. melius et quis posset tale
dare consilium subditur. Anima
viri sancti enuntiat aliquando vera
que est enim in deum elevata et per
contemplationem alios illuminata ad omnem claru-
itatem in speculatione quia deus
est principalis auctor directionis huiusmodi
subditur et in hiis omnibus depre-
care altissimum etc. Et ante omnia
hic ponitur secundum directionis
promotivum quod est verbi veritas cum
dicitur ante omnia opera verbum verax
precedat te. in promissis et
responsis et ante omnem actum consi-
lium stabile per sapientiam et sacre

scripture. Verbum nequam quod est
verbum mendax in mutabit cor de
bono ad malum ex quo corde partes
oriuntur sicut innuit consequenter. Bonum
et malum de genere et vita gratie et
morte culpe. Vita tamen gratie non
procedit ab eo nisi dispositive sed a
deo est effective mors vero culpe econ-
trario sic procedit a corde humano
quod nullo modo est effective a deo ut
dictum est supra xv capitulo. Et dominatrix
illorum est assidua lingua i. assiduitas
vane monitionis que reprimit bonum ex
gratie et amovet mortem culpe pro-
movet autem bonum de genere et vita
gratie ad eos subditur. Vir peritus in
sacra scriptura multos erudivit
ad bonum et anime sue suavis est pro
augmentum meriti. Qui sophistice
loquitur i. deceptorie est odibilis
deo et hominibus in omni re defrau-
dabitur quia sibi plus nocet quam
aliis. Non enim est illi a domino gratia
data veracis et utilis loquendo
Omni enim sapientia vera defrau-
datus est licet aliquando a minus perspicientibus
sapiens videatur. Est sapiens
hic ponitur tertium directionis
promotivum quod est sapientie claritas cum
dicitur et sapiens anime sue sapiens
i. ille vere sapiens est qui primo cogitat
de salute anime sue quia caritas
est ordinata et fructus sensus illius
i. sapientie sue laudabilis coram deo
et angelis et quia boni est sui
ipsius diffusivum subditur. Vir-

sapiens plebem suam erudit. Et
salute anime sue et fructus sensus
illius. Et doctrine eius fideles sunt
et digni fide tum quia auctoritate prima
procedunt tum quia ad ipsum finaliter
dirigunt. Vir sapiens implebitur
benedictionibus dei et hominum. Nam deus
multiplicat illi sua dona et homines
imprecantur sibi bona quibus sub-
ditur et videntes illud laudabunt.
Et ipsum talis laus non est horaria
sed diutina quibus subditur. Vita viri
in numero dierum et brevis est quia di-
es eius possunt faciliter numerari.
Dies autem israel et quasi israel innu-
merabiles sunt. Licet enim perso-
ne singulares moriantur et nas-
cantur sibi succedentes remanet
tamen communitas. Quasi sicut in fluvio
aque transeunt continuo fluxu re-
manet tamen continuitas flu-
vii. Laus vero sapientis non solum
durat suo tempore sed transit ad
posteros. Similiter quod est diuturna et
maxime tempore suo ampliatur suo quia
magis noscit opera sua quod solidi.
Sapiens in populo hereditabit et pater ¶
Fili in vita. Hic ponitur quartum
distinctionis promotivum quod est repres-
sa sensualitas. Unde dicit philosophus
viii physicorum sedendo et quiescendo
fit anima sciens et prudens
quia sedatis inquietationibus passionibus
fit anima prudens. Sic ergo dicitur
Fili in vita tempta animam tuam et
diligenter considera eius qualitatem

ex appetitu sensitivo procedit
et si fuerit nequam et inclinans
ad malum. Non illi permittas laxam-
dos sibi habenas sed magis reprime
eam per correctionem. Non enim omnibus
omnia expediunt etiam si sint
licita de se. Nam magis proni
ad malum indiget maiori restric-
tione etiam ab aliquibus licitis
ne ad illicita procedant. Similiter
Et non omni anime omne genus
delectationis placet sed secundum
diversitatem personarum. Nam
prono ad avaritiam placet con-
servatio pecunie. Prono ad
prodigalitatem placet eius con-
sumptio et sic de aliis. Et quoniam
multitudine proni sunt ad con-
cupiscentiam cibi quo cottidie in-
digemus subditur. Noli avidus
esse in omni et pater quod subditur
In multis enim escis etiam sa-
nis erit infirmitas ratione su-
perfluitatis et aviditas approxi-
quabit usque ad coleram ipsum
cruciando. Similiter crapula multi
obierunt quia suffocat natu-
ralem virtutem. Qui autem abstinens est
adiciet vitam et prolongabit
nam abstinentia est summa
medicina. Capitulum xxxviii.

Honora medicum. Post-
quam actum de prelatorum
officio hic consequenter agitur
de honore eis exhibendo quia
medici sunt inter homines a deo

et quoniam ex sensibilibus no-
tis procedendum est ad spiritualia se-
minus nota et planius est spiritualis
medicus. Ideo primo agitur de
honore medici corporalis secundo
spiritualis ubi Fili, in tua infir-
mitate. Circa primum dicitur Ho-
nora medicum corporalem propter
necessitatem corporis tui etenim
illum creavit altissimus non solum
inquantum est homo sed etiam inquan-
tum est medicus. Nam deus est
auctor principalis artis medicine.
Eo subditur A deo enim est omnis
medela. Hic tamen non accipi-
tur creatio proprie que est de nichilo
sed large sicut rex dicitur cre-
are cum promovet ad dignitatem
regni. Et a rege accipiet donationem.
Nam potentes huius seculi co-
muniter sunt magis solliciti de
sanitate corporali quam spirituali. Eo
subditur Disciplina medici id est ars
eius exaltabit caput illius. Al-
tissimus de terra creavit medicinam
quia de terra nascentibus scilicet herbis
et radicibus et huiusmodi confi-
ciuntur medicine. Et ad hoc indu-
cit exemplum Nonne a ligno a-
perligni indulcorata est aqua
quasi diceret sic. Ut patet Exodi
XV ubi dicitur quod dominus ostendit
lignum moysi quod cum misisset in
aquas amaras in dulcedinem ver-
se sunt. Ad agnitionem hominum virtus

illorum pervenit per experientiam
ex hoc enim quod talis herba sanavit
Socratem et Platonem et plures
alios accipitur una propositio univer-
salis que est principium artis et scientie
ut dicitur primo methaphisice. Et dedit
hominibus scientiam altissimus. Nam
aliis revelat virtutes herbarum et
radicum sine tali experientia sicut Sa-
lomoni factum fuit iii Regum iiii et
disputavit super lignis a cedro
que est in libano usque ad ysopum que
egreditur de pariete. Honorari in
mirabilibus suis id est ut honoretur ab ho-
minibus propter virtutes mirabiles
quas dedit creaturis. In hiis curans
medicus mitigabit dolorem in-
firmi et unguentarius id est apothe-
carius faciet ex terra nascentibus
pigmenta suavitatis. Nam in ta-
libus species aromatice frequenter
ponuntur. Et unctiones conficiet
sanitatis id est ad conservandum et con-
firmandum sanitatem. Et non consu-
mabuntur opera eius id est non ha-
bebunt inconveniens effectum per operationem me-
dici vel apothecarii. Nam ad
hoc requiritur actio dei qui non
est medicus principalis. Ideo subditur
Pax enim dei super faciem terre id est
requies a dolore infirmitatis
est a deo in hominibus qui habitant
super terram. ¶ Fili hic consequenter
agitur de honore impendendo
spirituali et dividitur in tres par-
tes secundum tres causas. Primo ho

norandi. Quarto ponitur ibi sapientia
scribe. Tertia ibi qui tenet aratrum. Pri-
ma in duas partes principale et
incidentale que incipit ibi Fili in mor-
tuum. Prima causa honorandi medicum
spiritualem est sanitas anime que melior
est corporis sanitate et per consequens pre-
latus magis honorandus quam medicus
corporalis. Secundo dicitur Fili in tua in-
firmitate spirituali non despicias te-
metipsum negligendo querere reme-
dium sicut faciunt aliqui. Sed ora dominum
devote et ipse curabit te. Vngento
sic gere. Auerte a delicto cor tuum
et dirige manus tuas et opera tua
adde et ab omni delicto munda cor
tuum. Peruertam et purita contri-
tionem. Da suauitatem et facere ob-
lationem deo de speciebus aroma-
ticis quibus conficiebatur thimi-
ama sicut legis adduc et memoriam
simulaginis et oblatione farine
tritici delicatissime et impingua
oblationem afferendo deum deligendis
aliarum purissimum ad continuandas
lacrimas. Et da locum medico hono-
rando sacerdotem pre orante. Nam
in leuitico ubi agitur de oblationibus
variis contra semper additur in fine
et orabit pro sacerdos et dimittet
ei. Etenim dominus illum creauit et ad
officium sacerdotii promouit et
non discedat a te et a corde tuo quia
semper debes eum diligere et vene-
rari quia opera eius sunt neces-
saria scilicet offerre et orare contra
... Est enim tempus ... quia sine

peccatis non transeunt. Ipsi vero
dominum deprecabuntur et hoc
apparet quod non loquitur hic de medi-
cis corporis quia non curant in-
firmos per orationem sed de sacerdo-
tibus ut dirigat requiem eorum.
Non requiem corporis sed requiem
cordis ipsorum quia gaudent de cu-
ratione peccatorum et sanitate scilicet
anime tue propter tamen sanationem eorum
et propter vanam vitam ipsorum propter
quam orationes eorum exaudiuntur.
Qui delinquit in conspectu eius
qui fecit illum incidet in manus
medici scilicet spiritualis ad quem per-
tinet cura delicti. Fili in
mortuum. Hec est pars inciden-
talis in qua primo exhortatur quod incidit
ad honorem prelati propter eius
excellentem statum hic occasiona-
liter et quasi per oppositum in-
ducit ad fletum mortui propter
vite presentis defectum. Et secundo
persona mortui loquitur indu-
cit ad hominem ibi memor esto. Circa
primum dicit Fili in mortuum et super
mortuum produc lacrimas cum
passionibus et secundum iudicium conte-
ge corpus et sepeli propter dila-
tationem aut ... et propter detrac-
tionem vitandam ne dicatur contra
te quod odisti viventem si non
lugeas defunctum et consolare
propter tristitiam ne nimia tristitia
te noceat. Ideo sequitur a tris-
titia enim festinat mors et

enim tristicia passio mortificativa
et corpus virtutem et suffocat
virtutem nature et tristicia cor-
dis flectit cervicem Nam debi-
litata virtute nature caput flecti-
tur sicut per fortitudinem eius erigi-
tur ad alluctionem et demarcionem a bono
permanet tristicia ita quod non
solum nocet corpori sed etiam anime
inducens aliquem ad desperacionem
et alia mala et substancia mori
secundum corem eius quasi hic cor
gaudens et virile dicitur dives
et dives languidus et tristis dicitur
pauper proverbiorum xiii Est quasi
dives cum nichil habeat et est quasi
pauper cum in multis diviciis sit
Ideo subditur ne dederis in tristicia
cor tuum propter mortuum
et subditur causa cum dicitur et
memento novissimorum et mortis
et aliorum enim aqua nullus reditus
ad vitam presentem ideo subditur
Neque enim est remissio et huic nichil
prodest et per afflictionem tuam
ipsum mortuum non renovabis et
te ipsum pessimabis nimio doloris
affectus propter quod dolor de
morte amici debet esse moderatus
Sicut enim fecit david ii regum
xii Audita enim morte filii sui
surrexit ab afflictione et luctu dicens
Dum ad huc viveret puer ieiu-
navi et flevi Dicebam enim quis
scit si forte donet michi eum deus
et vivat Nunc autem quia mortuus
est quare ieiuno Numquid potero

eum revocare amplius ego vadam
magis ad eum ¶ Memor esto hic
ponitur secundum inducens occasionem
dictorum et persona mortui exhor-
tans ad bonum dicens memor esto
iudicii mei et mortis mee quia dicit
hominis iudicium enim anima qualis in mor-
te reperitur talis in iudicio reputabi-
tur Sicut enim est et tuum quasi dicet festi-
nes operari bonum dum vivis quia post
mortem non poteris michi heri et
de presenti et tibi hodie et in presenti quia
nullus habet aliquid certum de futuro In
requie mortui et in sepulcro eius
Ubi requiescit corpus suum requi-
escere fac memoriam eius Unde i
machabeorum xiii dicitur quod Simon
machabeus super sepulchrum patris
sui et fratrum suorum fecit edificium al-
tum visui et imposuit columpnas
magnas ad memoriam sempiternam
sed quod pater et fratres sui mortui fuissent
in conflictis armorum pro defensione
populi sui et consolare illum in exitu
spiritus sui dicendo ei bona verba
de futura vita ad quam transeunt mo-
rientes ¶ Sapientiam hic poni-
tur secunda causa honorandi prelatum
sive doctorem Nam ad eius offi-
cium non solum pertinet presentes
docere verbo sed etiam absentes
et futuros scripto propter quod
ei dicitur sapientiam scribe id est
libros sapientiam continentes In
die vanitatis id est in tempore quo va-
cas ab aliis operibus necessitatis
Alio modo tempore vanitatis id est

mechanicis artibus et operi quia tunc
magis viget intellectus ad scrutan-
dum ardua de quibus est sapientia vel
aliter tempore quietatis et pauper-
tatis unde dicit quidam philosophus
quod paupertas est sciencie repertrix quoniam
videmus quod a longo tempore religiosi
mendicantes plura scripserunt in
theologia que est vera sapientia quam
alii et aliqui tantum currunt quod tractus con-
dictantes in eodem scripto et qui in-
moratur arti a se retrahit bono
modo quantum potest ab exterioribus artibus
sapientiam percipiet et sic potius
eam docet verbo et scripto ¶ Qui
tenet hic ponitur tercia causa ho-
norandi prelatum que est sollicitudo
ipsius circa regimen populi ad bonum enim
statum civitatis requiritur sollicitudo
diversarum artificum sine quarum operi
non posset civitas bene stare ut
carpentariorum lathamorum panificum
et huiusmodi et multo fortius requiritur
diligencia regentis civitatem in tempora-
libus et spiritualibus primo igitur
ponitur exemplum de artificibus
incipiendo ab agricolis dicens qui
tenet aratrum et qui gloriatur in
iaculo et in virga longa in cuius
extremitate est stimulus ad pun-
gendum boves et narratio eius
in filiis thaurorum et in bobus
quos frequentat nominat cogitando
ad opus cor suum dabit sollicitudi-
nem apponendo ad vertendos
sulcos quia fiunt per eversionem
terre cum ferro aratri et vigilia eius
in sagina vaccarum et sollicitus

est enim ut boves impinguentur Sic
omnis faber et carpentator vel
lathamus et huiusmodi qui dicuntur
generaliter fabri sed distinguuntur
per materiam circa quam operantur
ut faber lignarius faber ferra-
rius et sic de aliis et architecto
et principalis operarius ab archos quod
est princeps qui nocte tamquam die
transigit meditando de nocte quod
operaturus est in die qui sculpit
signacula et imagines aliquid
signantes vel representantes et assi-
duitas eius in opere variat picturam
apponendo diversos colores cor suum
dabit in similitudinem picture et
sollicitus erit quod pictura ymaginis
assimuletur bene ei quem represen-
tat Sic faber ferrarius sedens
iuxta incudem quod ferrum calefit
et considerans opus ferri qualiter
debeat fieri vapor ignis exurit
carnes eius et tamen ex hoc
non dimittit opus et in calore for-
nacis concertat carbones appo-
nendo et folles movendo ut ignis
fortiter accendatur vox mallei
et martelli innovat aurem eius
et in mutue et contra similitu-
dinem vasis oculos eius attendens
ad exemplar ne deficiat cor suum
dabit in consummatione operum sup-
lucrum et vigilia sua ornabit in
perfectione et materiam quam de-
ducit ad formam perfectionis Sic
figulus etc et patet usque in etc

mina est omnis operatio eius et
multiplex valde in vasis et figuris
In brachio suo formabit lutum a-
materia a brachio mota et ante
pedes suos curvabit virtutem
suam id est fortiter inclinabit se ad
movendum rotam. Cor suum dabit
ut consummet linitionem que fit de
plumbo super lutum apposito et vi-
gilia sua mundabit fornacem a lapil-
lis [illegible] et humoribus. Omnes hii
et artifices in manibus suis spera-
verunt consequi victum et vestitum
per opera manuum suarum. Sine his
non edificatur civitas. Nam artes
eorum sunt necessarie civitati etc.
¶ Et non hic consequenter ostenditur
sollicitudo prelati vel rectoris
magis necessaria predictis cum dicitur
et non inhabitabunt predicti arti-
fices inter principes et consules
civitatis neque inambulabunt
ad consilia inter eos et in ecclesiam
id est sapientum congregatione non transilient
quia non sunt ad hoc apti. Su-
per sellam iudicis non sedebunt
ad iudicandum et testamentum iudicii non
intelligent id est sententiam diffinitivam
et in parabolis non invenientur
id est nescient occulta declarare. Sed cre-
aturam evi confirmabunt. Nam
accipitur hic evum generaliter pro est
mensura evi incorruptibilium que ad
sui conservationem non indigent
artibus predictis sed accipitur
pro etate humana que consumatur per

opera artium predictarum que necessa-
ria sunt ad consumationem huius vite
et deprecatio illorum in operatione artis
eorum est orant ut operationes sue
bene procedant commendantes animas
suas cure sacerdotum et prelatorum
et tanquam electos in lege altissimi re-
querunt ab eis remedia sue salutis
ex quo patet quod sunt ab omnibus
predictis honorandi. **Cap. xxxix**

Sapientiam antiquorum superius
actum est de statu activorum et pre-
latorum hic consequenter agitur de
statu contemplativorum et dividitur
in duas partes quia primo ponuntur
quedam ad contemplationem preparantia
secundo subditur contemplationis materia
ibi [illegible]. Ad contemplationem necessaria qua-
tuor inter cetera disponit scilicet acqui-
sitio sapientie consuetudo audiendi simili-
ter intelligentie et consideratio re-
munerationis divine. Cum ponitur ibi
adhuc consiliabor ut enarrem. Quia enim
generaliter [illegible]. Prima dividitur
quia sapientie duplicis acquisitio scilicet per
viam humanam et divinam. Secundo ponitur
ibi cor suum tradet. Circa primum dicit
sapientiam antiquorum omnium exquiret sa-
piens eorum dicta diligenter studendo
et que non intelligit ab aliis querendo
et in prophetis vacabit eorum dicta
considerando narrationem virorum
nominatorum in historiis et cronicis
conservabit in memoriter retinendo
et in versutias parabolarum simul in-
troibit et occultas sententias earum

Simul introibit ad intelligendum cum illis qui eas protulerunt occulta proverbiorum exquiret et sensum titas et latentes et absconditis parabolarum conversabitur et in sensibus figuratiuis in medio magnatorum et prelatorum ecclesie ministrabit dos sic diuinis eximiis et in conspectu presidum apparebit ad ipsum dirigendum Na temporalia per spiritualia sunt regenda In terram alienigenarum gentium transiet ad augmentum sue sapientie sic dicit Jeronimus ad paulinum de appolonio et platone qui tamen erant magni philosophi multas terras peragrauerunt ut doctrinam aliorum addiscerent Consequenter Bona enim et mala in omnibus temptabit et reprobabit doctrinam ueram et falsam et ueram accipiendo et falsam reiciendo ¶ Cor suum hic consequenter ponitur secunda uia sapientie acquirendi scilicet per diuinam infusionem tamen dicitur tradet uoluntate ad uigilandum diluculo ad auctorem ad dominum qui fecit illud ad ipsum intentione diriges deuote et attente et in conspectu altissimi deprecabitur pro sapientie impertitione et quia sicut dicitur sapientie primo in maliuolam animam non introibit sapientia subdit et pro delictis suis emendandis deprecabitur ut sic ad receptionem diuine sapientie disponatur Si enim magnus dominus uoluerit hic ponitur ter proquia Nam oratio semper excludi que est pia prece et perseuerans Sic

autem est oppositio ut patet Et ipse repletus spiritu sapientie tamquam imbres et habundanter mittet eloquia sapientie sue ad docendum ignorantes et in oratione confitebitur domino totum profectum attribuens honorem domino et ipse scilicet deus dirigit consilium eius in agendis et disciplinam in docendis et in absconditis suis consiliabitur obscura scilicet clarius reuelando et ipse adeo illuminatus palam faciet disciplinam doctrine sue sibi reuelatam aliis propalando et in lege testamenti domini gloriabitur hec est enim gloria sapientis in lege domini meditari Collaudabunt multi sapientiam eius Non dicit omnes Nam homines mundani opus reputant insipientie eorum quia non capiunt scientiam lucratiuam et corporis in sensu non delectantur doctrina sapientie mathei xxiiii celum et terra transibunt uerba autem mea non transibunt Non recedet memoria eius scilicet sapientis quia per doctrinam ab eo scriptam remanebit inter homines et per redditionem premii apud deum et nomen eius requiretur in generatione et generationem sicut iam a multis generationibus questius est augustinus de ciuitate dei et sic de aliis libris ab eo nominatis in quibus queritur nomen eius Sapientiam eius enarrabunt

gentes audiam ab eis predicatorem
et laudem eius enunciabit ecclesia et
congregatio iustorum intuentur quod
de aliquibus in ecclesia fit festum
semper mansit nomen eius et
si diu vixit de eis in quo plus
quam mille scilicet discipulos doc-
tos qui post eum potentes docere et
se recipientes a morte saluti inventis
fuit predicationi alii quia tamquam transi-
bit ad gloriam paradisi Propter-
quod etiam paulus desiderabat
dissolui ... primo ad hunc consi-
liabor et meditabor ut enarrent
mirabilia ad contemplationem ut si-
cut eum repletus a feruore lo-
qui qui non potest retrudi Jeremie xx
factus est sermo domini in corde meo
quasi ignis estuans et acitu
iij Non enim possumus quod vidimus
et audiuimus non loqui et mirare
extasi Dicit spiritus meus in
tacito tuo virtute ... vox
extra formatur Exaudite me
diuini fructus et discipuli volentes
deo fructificare per aspectum contem-
plationis et quasi rosa plantata
super riuos aquarum que est pulcra
et munda Nam vita contempla-
tiua purior est et pulchrior quam
vita actiua Ideo signata est per
rachel quod erat decora facie
et venusto aspectu Actiua vero
per lyam que lippis erat oculis

genesis xxix Quasi libanus o-
dorem suauitatis habete a deuotione
coram deo ad offerendam florete flores
quasi lilium a per obseruantiam con
tinentie Date odorem bone fame
et frondete in gratiam per melio-
rationem vite et collaudate canti-
cum a quem ore et corde pronuntiate
et benedicite dominum a quem dicite bonum
in operibus suis creationis recrea-
tionis et consummationis ¶ Date no
men hic ponitur ad contemplationem
dispositiuum quod est humilitas intellige-
tie Nam presumentes de suo in-
genio ubi deficiunt et humiles
proficiunt Mathei xi abscondisti
hec a sapientibus et reuelasti ea
paruulis Ideo subditur Date no
men eius magnificentiam cogitatus
quod excellit in infinitum omnem cre-
atam intelligentiam et non solum ipsam
cogitate sed etiam confitemini ore
Ideo subditur et confitemini illi quia
opera domini omnia sunt opera bona
valde plus quam possit homo in
telligere quia nimirum uti non potest
omnes proprietates comprehendere
et hoc multum facit ad repressionem
presumptionis humane que credit
omnia quecumque ardua posse attin-
gere et si dei effectus naturales
non potest homo ad plenum ~~intelligere~~
comprehendere multo minus potest
effectus qui in verbo eius stetit aqua
sicut congeries lapidum in muro

Intransitu enim rubri maris aque
erant filiis israel quasi pro muro
a dextris et a sinistris exodi xiiii
et in sermone eius illius sicut
ex precepto aquarum iordanis quia
aque steterunt recipientes aquas
de superiori venientes ita quod ultimis non
transibant Josue iii Omnia in pre
cepto illius placator fit sed tem
pestas animal cum sibi placuit
ut patet Jone primo et non est
minoratio a defectus in salute
eius a in salvatione per ipsum
facta Et patet ecclesiastici xxxix opera
omnis carnis coram illo Omnia
enim occulta preterita et presencia respicit
clare et perspicue Nam eius cognitio
mensuratur nomine eternitatis quod
complectitur omne tempus et
nichil est mirabile in conspectu il
lius eius a difficile sibi non est
dicere a non expedit quare
quid est hoc aut quid est illud a
ad quid valet hoc vel illud quia
dicet ad nichil Sicut dicunt ho
mines fatui de animalibus ve
nenosis et consimilibus ergo a
liquis vocet homini simile enim est
ac si aliquis offendat ad ferrum
artificis et ex sua plagatione dicit
eam non solum esse inutile sed
etiam malam cum tamen sit ad
bonum ordinata et sic utitur ea
carpentator Deus autem omnia bo
na statuit et ad bonum utitur illis
creaturis Omnia enim in tempo
re suo querentur sicut serpens

aliquando queritur in medicina ut eius
carnibus utatur ad curationem lepre
et bisso ut habeatur lapis precio
sus in opus mirificum Benedictio illius
hic ponitur quantum ad contemplacionem
dispositum Et secundo declarat quod dic
dictum ubi super sensus Tercio infert
correlarium quantum ad ceteros abiectio
cum dispositum ad contemplacionem
est consolatio commemorationis divine
que accedentibus ad deum per con
templacionem reddit primum et re
cedentibus penam Nam alii bene
utuntur creaturis et isti abutuntur
et hoc est quod dicitur benedictio illius
sicut dei quasi fluvius inundavit
super querentes eum in contempla
cione et quando cathaclismus a di
luvium terram inebriavit a super
mensuram replevit genesis viii
sic ira ipsius a punicio eius
gentes que non exquisierunt eum
hereditabit a possessio tenebit
Quomodo aquas in siccitate exodi
xiiii Ubi dicitur filii autem israel
per rexerunt per medium sicci
maris et cetera et ita illius a ab eo
facte vie illorum directe sunt
Nam per illas filii israel transi
erunt directe Sic peccatoribus
offensiones in ira eius Nam aque
concurrerunt egyptiis submerge
tes eos ut dicitur bona bonis cre
ata sunt quia bene utuntur
eis Sic nequissimis bona et
mala a illa que sunt bona de
natura facta sunt eis nociva quia

sunt abusum et que sunt illa sub-
ditur Initium necessarie vite homi-
num quo ad usum aqua ad se lavan-
dum et ad farinam conmiscendam
et cetera necessaria et ignis ad co-
quendum cibum et ferrum ad habenda
instrumenta diversarum artium sal
pro condimento ciborum et lac pro
nutritione parvulorum et panis si-
milagineus id est de simila factus pro
sustentatione adultorum et mel pro
confectione medicaminum et botrus
uve ad corporis medelam unde potum et
oleum pluribus et condimento
potagiorum et vestimentum contra
impetum aeris et turpitudinem
tegendum Hec omnia etc. quia boni
bene utuntur et mali male.
Sunt spiritus Hic declarat quod-
dam dictum dictum est enim in parte
immediate precedenti quod ira dei
gentes que non exquisierunt eum
hereditabit id est in perpetuum tenebit
Quod declarat hic quando hoc erit et
primo per creaturam spiritualem cum dicitur
Sunt spiritus maligni qui ad vin-
dictam id est penam creati sunt
Sciendum autem quod omnes angeli et-
iam facti sunt boni et beatitudinis
capaces si stetissent Sed aliqui
peccantes sua voluntate de-
fectibili facti sunt mali et
sic ad penam fuerunt deputati ex
ordine divine iustitie que non permit-
tit dedecus culpe sine decore
iustitie et ex consequenti per eam-

dem iustitiam deputati sunt ad affli-
gendum homines peccatores ut qui sunt
eis voluntate subiecti in culpa eis
involuntarie subiciantur in pena et
sic accipitur hic creati ad vindictam
largo modo sicut frequenter accipitur
in hoc libro id est deputati ad penam
dicto modo et in furore suo quo rebella-
verunt deo confirmaverunt tormenta
sua etiam sicut peccatum culpe est ir-
remediabile sic et tormentum intermina-
bile et in tempore consummationis
mundi effundent virtutem ad affli-
gendum dampnatos qui cum eis detru-
dentur in inferno Nam quamvis nunc
hic habitent spiritus maligni saltem
multi in hoc aere caliginoso ad
exercitium hominum et furorem eius qui fecit
illos id est vindictam adeo dispositam
contra peccatores confundent ex-
ostentes pessima voluntate quod or-
dinatum est adeo iuste hoc importat
nomine confusionis etc. ¶ Ignis
Hic consequenter declaratur pena
dampnatorum per creaturam corporalem
cum dicitur Ignis grando etc. ad vin-
dictam creata sunt Omnis creatura
corporalis adeo bona creata est et ad
bonum hominis ordinata quod aversis a deo
convertitur ad punitionem malorum ho-
c est ex consequenti ex presuppositione lap-
sus humani et ideo creata accipitur
hic largo pro tali deputatione Verum
etiam quod post iudicium quia cessabit
generatio et corruptio in transmutatione
elementorum non erunt alia corpora anima-
ta nisi corpora humana Porro quod

de corporalibus hic potius ad dampna-
torum afflictionem est ubi tantum agmus
formaliter terreat vero eventualiter et
quantum pena gehenne continebit in
se eminentius quicquid afflictionis
continetur in aliis In mandatis
eius et quod dominus voluit epulabuntur
et devorabunt impios apostolos af-
fligendo super terram in necessitate
preparabuntur et quod dominus iusserit
tunc mandatum oportet impleri et
dicit super terram namque ignis confla-
grationis purgabit omnia que sunt
super terram et facto iudicio final-
iter dampnatos cum demonibus re-
trudens eos in inferno et in tempo-
ribus suis adeo dispositis non pre-
terient verbum ita afflictionem
dampnatorum ¶ Propterea hic conclu-
dens auctor infert correlarium in
ipsa persona dicens propterea a-
quia primitus pectorum erit sanctissima
ab intellexi ab initio quod intellexi
ista confirmatus sum et statim con-
tare quantum possem peccata et
consiliatus sum hoc idem aliis
persuadendo et cogitavi et dimi-
si scripta ad docendum de preteritis
et sequentibus absentes et futuros
quoniam opera domini bona forma-
liter et ad bonum ordinata Ideo sub-
ditur et omne opus domini hora
sua subministrabit et tempore suo
serviet deo in aliquo Nam omnibus
utitur ad gloriam suam et electorum
Non est dicere in operibus domini
hoc illo nequius est quia omnia

est nequam iniquatum adeo est Om-
nia enim in tempore suo comprobabuntur
et manifestabuntur scilicet finali iu-
dicio et nunc scilicet tempore merendi
In omni corde et intoto intellectu
et affectu collaudate nomen domini
transcendentis omne malum quod
de ipso est dici potest et cogitari

Occupatio magna xl. xl

Postquam opposita sunt ad
contemplationem dispositiva
hic consequenter ponitur contempla-
tionis materia que duplex est scilicet
humana miseria ut contemplans
se humiliet Unde ezechieli divina
sublimitas contemplanti frequenter
dicebatur fili hominis et ad recor-
dationem sue fragilitatis et divina
excellentia ut contemplans quantum
potest deum magnificet Quod ponitur
capitulo xlii et memor ero pri-
ma in duas scilicet duplicem hominis
miseriam Unam in vite ingressu
alteram in egressu Quod ponitur
capitulo xli ibi o mors Prima in
duas quia primo ponitur vite
primus miseria Secundo ad eius relevamen-
tum divina gratia et gratia sicut
paradisus Est enim auctoris modus
huius libri tractare de oppositis ut
se invicem in magis elucescant sicut
frequenter patuit in predictis pri-
ma adhuc in duas quia primo
ponitur hominis miseria contra-
ria Secundo miseria per ipsum acta ibi
furor et zelus Circa primum dicit
Occupatio magna et sollicitudo

contra miserias penitus vite sunt
in firmitates fames sitis frigoris
et huiusmodi creata est scilicet super in
ducta omnibus hominibus accidit
tamen quod homo a prima creatione
factus est potens non mori per do
num originalis iustitie et per eius
liber iste ab omnibus istis miseriis
¶ Sed ipso peccante iustitia subtracta
est ab eo donum originalis iustitie et
sit subiectus est miseriis et pena
litatibus huius vite et ingruit grave
scilicet gravis labor quem oportet sus
tinere ad providendum sibi uxori
proli et familie de necessariis huius
vite Unde exitus de ventre ma
tris eorum Unde exeunt in die
lugentes Usque in diem sepulture
in matrem omnium scilicet in terram ad quam
revertuntur in anxietate et in di
tate cogitationes eorum de agendis
tor corporis et timores cordis
de malis futuris a primo affligen
tes admonitiones expectationis
scilicet fictiones maiorum malorum de
futuris quoniam sunt eventura ¶ Timida
sicut dicitur Sapientie xvii ¶ Ex
presserunt semper perturbata
conscientia homo enim in timore
positus ex somnio falsorum imagi
natur ad ea exordia finitionis
scilicet mortis qui precognitus est ea
afflictionis a presidente super
sedem gloriosam scilicet prelato doctore
et iudice magno ¶ Usque ad humili
atum in terram et cinerem scilicet hominem
taliter dictum ab eo qui vestitur

iacincto scilicet preciosis vestibus et por
tat coronam scilicet rege magno usque
ad eum qui operitur lino crudo scilicet vili
sacco ¶ Furor hic ponitur miseria
acta ex hominis malicia et primo mentalis
secundo corporalis ibi adhuc mors Circa primum
dicitur furor scilicet excessiva motus zelus
scilicet invidia tumultus cogitationum cor
multipliciter impellentium fluctuatio
scilicet in rectis agilitas et timor mortis
Ubique insidians homini iracundia hic
Iracundia perseverat refectionis et
quietis in cubili somnus In minis et
contentionis scilicet motus litigii et in tempore
refectionis et quietis in cubili somnus
noctis immutat scientiam eius di
sponens contrarium eius quod facere cogi
taverat Ideo dicitur communiter nox
habet consilium ex quo sequitur iniqui
tas propter quod sequitur in medio
tamquam nihil invenitur quod enim mo
dicum est tamquam nihil computatur
Ut dicitur ii Phys. et ab eo in somp
nis quasi in die respectus nam facit
ei somnia de hiis que viderat
in die eo quod sunt per fantasmata
que remanent absentibus sensibi
libus Ut dicitur ii de anima Con
turbatus in visu cordis sui per som
nia terribilia tamquam qui evaserit in
die belli Per totam enim illam diem
remanet trepidus et anxius quod
periculo in quo fuit et timet iterum
qui ab hostibus ¶ In tempore salutis
sue scilicet prosperitatis exsurrexit in
Serhamo per superbiam et admiraris
ei ¶ Ad intellectum huius littere que

videtur cum evoluta considerandum quod
admirans dubitat primo inchoate quod
qui evasit magnum periculum licet tamen
timeat ut dictum est tamen postea
transacta passione modicum a metu
timet pericula sperans quod evadet
sicut antea et hoc est quod dicitur hic
et admirans etc. Comparatur tamen sic
lecta et ad nullum timorem id est ad nullum
terribile cum omni carne ab homine
usque ad pecus id est sive illud terribile
sit homo quicumque sive bestia admirans
id est timens vel dubitans quia per
superbiam suam non timet ho-
minem vel bestiam super pecca-
tores sic per superbiam suam
non timet hominem obstinatos
septuplum id est gravius puniens Unde
sicut dicitur Genesis x iiij Omnis
qui occiderit Cayn septuplum punietur
id est graviter Ad hec hic contra-
ponitur miseria sive pena cor-
poralis quam debet considerare
contemplativus et primo in iustis
corporibus cum dicitur ad hec
id est preter predicta mors viole-
ta sanguinis id est plagatio contritio
per verba dura et rumphea id est
gladius oppressiones tyrannorum
fames per subtractionem ciborum
et contritio carcerum et vinculorum
et flagella virgarum super ini-
quos creata sunt hec omnia nam
frequenter pro suis iniquitatibus
sic puniuntur et propter illos factum
est cathaclismus id est diluvium ut

Genesis vi certa patent
Omne munus hic secundo ponitur
pena iniquorum in bonis temporali-
bus cum dicitur omne munus datum
pro subversione iustitie et iniqui-
tatis propter munus facta delebitur
id est datores munerum et subversores
propter iustitie munera delebuntur de
presenti vita quod nichil apparebit
de possessionibus eorum et pompa
sicut in fabulis delectorum nichil ap-
paret et fides id est fidelitas iu-
storum in seculum stabit cum suo ef-
fectum substantie iustorum id est divitie
eorum sicut fluvius desiccabuntur ac-
cipitur hic fluvius pro torrente qui
subito intumescit et cum nimia disso-
lutione et cito desiccatur Sic in-
iustorum divitie velociter acquiruntur
et velocius frequenter ab eis auf-
ferantur et sicut tonitruum mag-
num in pluvia personabit quod
tamen pluvia cito cessat Sic
pompa divitiarum iniquorum cito tol-
litur a principibus ex modica oc-
casione In aperiendo manus su-
as ad capiendum male letabitur
iniquus sicut precursatores
diversorum mandatorum in consu-
matione tabescent quia frequenter
cum credunt se securi desinunt su-
bito sicut patet Luce xij De il-
lo qui dicebat anime sue habes
multa reposita in multos annos
quiesce bibe comede epulare
dictum est autem ei Stulte hac noc

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

te repotes tua alias ate et
Nepotes hic ponitur tercia in
quorum pena in filiis successoribus
cum dicitur Nepotes impiorum non
multiplicabunt ramos et fi-
lios quasi dicat eorum progenies
non diu durabit et radices im-
munde a parentes eorum ex quibus
orti sunt super cacumine petre
sonant et sicut arbor plantata
super petras non figit se fir-
miter radicem propter quod cito
cadit super petras sonitu faciendo
Sic frequenter iniqui divites
cadunt cum sonitu magno Nam ex
hoc casu multi leticiantur ad in-
vicem congaudendo Et hoc etiam
videtur aliud exemplum cum dicitur
super omnem aquam etiam stagnalem
viriditas et herba viridis cre-
scit et accipitur super prompta
quia crescit incipiens propter hu-
miditatem terre Sicut dicitur carectum
est super fluvium et iuxta et
ad horam fluminis similiter
crescit eadem racione ante omne
fenum evelletur et cito et facilius
quia radix est in humido Per hoc
intelligitur quod generatio malorum cito
deficit Gratia Pars quia actum
est de misera homine depincto
hic contra agitur de dei gratia
ipsum revelante et dividitur in
duas partes principalem scilicet
incidentalem que incipit ibi gratiam
Circa primum ponitur multiplex

bonum proveniens ex gratia cum dicitur
gratia sicut paradisus in benedictionibus
et sicut paradisus est locus amenus
et bonis fructibus plenus Sic
gratia dei graciosam facit animam
ad dei imitacionem et bonis operibus
plenam Vita operarii sufficientis
sibi ad acquirendum sibi victum et
vestitum per laborem suum et in ca-
meram et thesaurum scilicet glorie eius
gratia est causa fili edificacio civitatis
confirmabit nomen scilicet edificantis sicut
nomine romuli confirmatum est in me-
moria hominum ex edificacione civitatis
romane et super hanc infirmitatem
mulier immaculata quod procedit ex
divina gratia computabitur quia inf-
irmitas eius stabit in eternum Vinum
et musica letificant cor quod patet
ad sensum et supra utraque dilectio
sapientie Nam sapientia ex animo et
musica creata est in parte sensitiva
Dilectio proveniens ex sapientia est
in parte intellectiva Unde philosophus
ponit felicitatem hominis x libro ethicorum
in contemplacione sapientie et accipitur
hic sapientia in supra quod est donum spiritus
sancti et sic procedit ex gratia ty-
bea et psalterium suavem faciunt me-
lodiam quando concordant ad invicem
et super utraque lingua suavis
scilicet doctoris vel predicatoris de fide
et moribus docentis que suavitas
similiter ex gratia dei procedit
Gratiam Hec est pars inci-
dentalis que dividitur in duas cum

duplex incidens d filii intempore
spinu e quia tractavit de gratia di
hic comincidenti ponit aliqua que
sunt homi gratiosa dicens gratia
et speciem i. rem artificialem gra
sam et pulcram desiderabit oculus
Nam in hoc delectatur et super
hoc virides sationes magis enim
delectant visum et confortant
opus enim nature efficacius e ope
artis amicus et sodalis intempore
convenientes sunt ad invicem delecta
biles tum quia sunt conatas tum
quia indissolubiles per tota vitam
suam e coniunctio non autem sodalis
coniunctio sed frequenter dissolvitur
Fratres in adiutorium invicem in
tempore tribulationis e valde gra
tiosum et super eos misericordia
liberabit a tribulatione et visitat
hoc non solum de misericordia dei sed
etiam de misericordia hominis aliqui
aurum et argentum i. divicie et
constitutio pedum i. sanitas cor
poris per quam homo stat super
pedes suos ista sunt hominibus
gratiosa et super utrumque consilium
beneplacitum e ideo quod tractat de
divinis mandatis et consiliis adim
plendis facultates et virtutes
corporales exaltant cor quod super
biam et super hoc timor dni
respiciens hanc exaltationem Non
e in timore dni filialem minoratio
i. defectus boni et non e in eo in

querere adiutorium dni Per hoc
tamen non intelligitur quod tamen (?) non
debeat adiutorium humanum Nam ho
esset temptare deum sed quod de sancte
humano subsidio confidendum sed
firmiter de dno ideo subditur
timor dni sicut paradisus ben
dictionis Ubi enim e deus ibi est
paradisus sicut roma ubi e papa lu
ce xxiiii hodie mecum eris in para
diso et super omnem gloriam temporale
operuerunt illum i. benedictiones de
operuerunt timentes dnm Fili
in tempore hic ponitur secundum inci
dens scilicet quod in parte immediate
precedenti dixit quod in timore
dni non e defectus boni hic in
ducit ad exercitium boni operis quo
tollitur egestas corporalis et
spiritualis tum dicit Fili in tempore
vite tue i. tempore vite presentis tibi
concessum ad bona operandum ne
indigeas i. ne sis ociosus nam
ad ocium sequuntur spiritualis et temporalis e
gestas ita quod hic ponitur cause
precedentis Melius e enim mori
corporaliter quam indigere i. ociosum
esse per quod moritur homo spiri
tualiter Supra xxxiii multam ma
liciam docuit ociositas quia fre
quenter per ocium homo committit
ad latrocinium propter quod suspen
ditur Viri respicientes in mensam
alienam sicut sunt histriones
et mendicantes validi ab omnis

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

operibus ociosi non est cura eius
in cogitacione victus et non cogitat
aliquid facere unde debeat racion-
abiliter vivere Illis autem qui in-
tendunt divinis obsequiis et doctri-
ne debetur victus Sequitur
dicit salvator math x Dignus
est mercenarius cibo suo aliter enim
anima sua et vitam cibis alienis
histrio et mendicans validus qui
vacui sunt bonis operibus Vir
autem disciplinatus quantum ad mores
et eruditus quantum ad sciencia cus-
todiet sequitur ab ociositate Que
imprudentis et pigri et ociosi con-
cultabitur inopia quia frequenter
habet panem ad comedendum et in ven-
tre eius ignis ardebit et fames

xli O mors Capitulum xli.

O Postquam actum de insipiencia
hominis respiciente statum
vite presentis hic consequenter agitur
de insipiencia eius que respicit statum
mortis Utrumque vero debet con-
templativus considerare et primo
agitur de morte penali Secundo de mor-
te que disciplina imparatur Prima
in duas quia primo agitur de mor-
te temporalis penale Secundo de morte
que filii abhominacionum Circa primum
dicit o mors quam amara est me-
moria tua quia quis cogitat se
moriturus corporaliter homini scilicet in iu-
sto quantum ad quod in aliquibus libris
in textu ponitur sunt tamen primo
in termineis glosa postea textu

tui per scriptores in sectam Paterm
habenti in substanciis suis id est in mobi-
libus et inmobilibus divitiis que non
diripiuntur ab aliis Viro quieto quia
non molestatur litigiis et cuius in-
directe sunt in omnibus temporalibus
fortuna sibi favente et ad huc vale-
ti atque cibum a sano corpore et pote-
ti comedere et bibere laute nec mirum
si mors est amara tali quia de pa-
radiso suo terrestri vadit ad infernum si-
cut xvi dicitur de divite epulone
mortuus est autem dives et sepultus
in inferno O mors bonum est iudici-
um tuum homini et subintelligitur iusto in-
digenti victu et vestitu et qui
minoratur viribus corporis et
in senectute defecto etate et
sic habet duplicem causam debilitatis
et cui de omnibus cura est et solli-
citudo de omnibus mandatis dei
adimplendis ut exponit aliqui
[illegible] tamen magis litteraliter ex per
de omnibus necessariis vite queredis
sicut lazarus ulceribus plenus qui
rebat saciari de micis que cadebant
de mensa divitis et incredibili qui
non acquiescitur sue peticioni sicut
de lazaro dicitur et nemo illi
dabat Et cui perdidit sapiencia
et incipit desipere pro etate et in
senectute posito namque iudicium mortis
est isti bonum quia per hoc transit
ad requiem beatorum luce xvi fac-
tum est autem ut moreretur men-
dicus et portaretur ab angelis

in sinu abrahe Ideo subditur noli
metuere iudicium mortis et penas te
mentali statui quia iudicium mortis sit tibi
bonum et subdit modum memento que
ante te fuerunt etc. Nam ex memoria
patrum qui precesserunt et priorum
iustorum et penarum iniquorum que ne
tura sunt disponitur homo ad mortis
iudicium secure expectandum et que
super venerit tibi decimis annorum plu
rium vel paucorum in beneplacito altis
simi et secundum eius voluntatem suf
ficiat tibi et impleas aliud inexpe
ricio boni et subditur causa non
est enim in inferno accusatio vite
Non enim aliquis potest ibi se excu
sare allegando contra deum brevitatem
vite dicens Si diu vixissem mul
ta mala fecissem / Filii abhomina
cionum Hic tercio agitur de morte
eternalis pene et primo fit questio
Quo infertur correlarium ibi circa
habe Circa primum dicitur filii ab
hominacionum et abhominacione digni
sicut primo regum xxvi filii mortis
estis vos qui non custodistis dominum
vestrum Sunt abhominabiles in con
spectu dei et hominum Filii peccatorum
et imitatores paternorum scelerum
et qui conversantur secus domos im
piorum Nam imitantur actus eorum
prover. xviii cum pervenerit peccator in
filiorum peccatorum peribit hereditas
scilicet eterna quia licet sit indeficiens
in se tamen perit a iustis iniqui
cum repelluntur ab ea quia filiis mitis

et cum seminacionem affiduitas in
operis nam eternaliter sunt re-
probati De patre impio querentur
filii et conquerentur in inferno quoniam
propter illum sunt in obprobrio et
dampnati eo quod sunt male ab eo
informati quibus tamen tenebantur
de bono doctrinam Ideo subditur
Ve vobis viri impii qui dereliquistis legem
[comm]inacio maledictionis est hic
et si nati fueritis qui dereli-
quistis legem altissimi per
inobedienciam et si nati fueritis
in maledictione etc. quia nativitas
vestra facta est ad maledictionem
culpe et mors vestra ad maledictionem
gehenne non ex parte nature
sed ex defectu parentalis disci-
pline Prima que de terra sunt
producta in terram convertentur
Sicut pater ad sensum Sic
impii a maledicto culpe quod est
a dyabolo in perdicione gehenne
que est cum dyabolo math. xxv
Ite maledicti in ignem eternum
qui paratus est dyabolo et an-
gelis eius vel luctus hominum
racionabilis vincitur in corpore
ipsorum quasi diceret si affligantur
hoc est corporum ut ita tantum
quam diu sunt in hoc mor-
tali corpore Nomen autem impiorum
delebitur de libro vite et sic
perpetuo cruciabuntur morte
gehenne Circa hic hic
ex predictis infert correlarium

sed quod homo debet esse multum sol
licitus de iustitia conservanda per
quam evaditur eternum supplicium et ac-
quiritur premium eternum et hoc est quod
dicitur curam habe de bono nomine
id est de re boni nominis que est iustitia
legalis Nam includit omnem
virtutem hoc enim magis perma-
nebit et cetera quia iustitia perpetua est
et inmortalis Sapientie primo
capitulo quam mille thezauri precia-
les qui sunt transitorij Bone
vite numerus dierum id est vita boni meri-
toria brevis est et cito possunt
dies eius numerari Bonum autem
nomen id est iustitia que est res boni
nominis permanebit in evo
id est eternaliter in primo ¶ Disci-
plinam Postquam actum est de mor-
te pene hic consequenter agitur de
morte culpe quam similiter debet
contemplativus considerare et
dividitur in tres partes Nam
auctor primo inducit ad eius no-
ticiam 2o ad eius erubescentiam
id est erubescere 3o ad eius fugam
seu cautelam id est ne avertas Circa
primum dicit disciplina morum correc-
tivam in pace pectoris conservate
filij memoriter retinendo et
vivaciter operando et subditur
ratio sapientia enim abscondita id est que
non ostenditur in opere et doctrina
et thezaurus et cetera quasi dicet sic
non proficit temporaliter sic nec tal-
is sapientia spiritualiter immo nocet huiusmodi
ingratitudo abscondit enim talentum
domini sui Matthei xxv Ideo subditur melior
est homo id est minus malus Veruntamen
erubescite vos filij in hiis que pro
cedunt de ore meo considerandis et
retinendis Non est bonum omnem re-
verentiam observare id est non est bonum
discipulo aliquam reverentiam habere ad
doctorem eius doctrinam contempnendo
vel negligendo et non omnia doctoris
dicta omnibus discipulis bene pla-
cent in fide licet sint fidei con-
venientia tamen eis non placent
quia sunt imbuti opinione alia quam
dicunt quapropter tamen huius displicentiam
ostendere non debent aliquam reve-
rentiam ¶ Erubescite hic consequenter
inducit ad culpe erubescentiam est
enim de se turpis et per consequens eru-
bescibilis aliqua tamen culpe sunt
specialiter erubescibiles coram ali-
quibus personis magis quam coram
aliis et hoc est quod dicitur erubes-
cite a patre et a matre de fornicatione
Videtur enim opprobrium continentia
parentum quod prolem genuerunt luxu-
riosam et a presidente et potente
de mendacio ne coram aliis men-
ciamini quia potestates sunt men-
dacij a principe et a iudice de delicto
quod preceperunt facere omittendo
Dicitur enim delictum quasi dere

lictu a synagoga et plebe de iniqui
tate contra deum vel proximum via
sit efficitur homo infamis in p(ro)p(r)io
tempore et amico de iniustitia ad se
est iniusta in agnitione confirmanda et
de loco in quo hitas (?) de functo s(cilicet) faci-
endo Nam homo debet erubescere
quia deus videt ubique De distributi
in partibus a parentibus sedo in mensa
alterius luce xiiii Cum invitatus fueris
ad nuptias recumbe in novissimo lo-
co et c(etera) primum est locum accipere quia
auctoritate signum est ambitionis magne
Et ab obpistatione dati quod sit
quod datur pro re turpi ut pro for-
nicatione vel aliquo huiusmodi et
accepti quando accipitur sine gra-
titudine vel pro negatio turpi. De
salutantibus de silentio quia
signum est odii cum non resalutare
a respectu mulieris fornicarie quia
signum est incontinentie et ab aver-
sione vultus rogati propter
paupertatem suam nolendo eum
recognoscere quod est manifeste sig-
num superbie Ab omnibus enim
istis faciendis debet homo tamquam
a turpibus erubescere ¶ Ne
avertas hic tenter inducit ad
culpe fugam seu cautelam et
primo facit hoc de pluribus vitiis
breviter transcurrendo 2o de vitio
incontinentie dicitur in mo-
rando capitulo xlii ¶ Filia pa-
tris prima inducas quia primo

facit hoc in vitiis factorum et
verborum separatim 2o coniuncti
ta(m) xlii ¶ Ne pro hiis prima ad
huc inducas quia primo inducit ad
fugam culpe in factis 2o in ver-
bis ta(m) xlii Circa primum dicit
Ne avertas faciem a proximo
tuo indigenti quod petit denegando
et aufferendo partem, aliquid
de bonis alterius et non restitu-
endo, sibi apposito non restitu-
endi et supplendum est taceas ei
no Nam peccatum est iniustitie
manifeste Ne respicias mu-
lierem alienam viri eam concu-
piscendo quia iam mechatus
est eam in corde tuo math. v
Et ne scrutaberis ancillam eius in-
quirendo per eam qualiter posses
decipere dominam et ne ste-
teris ad lectum eius nam hoc
est signum inflammationis appetitus

Ab amicis Capitulum xliii

Hic tenter inducit ad fu-
gam culpe in verbis et
primo in verbis improperii dicens
Ab amicis de sermonibus im-
properii supple cave Nam eius
improperium veneratur mite et
sic non solum peccatum est sed etiam
tibi turpe et tu dedisti aliquid
alicui Non improperes quia sic
non solum meritum amittes sed
etiam peccabis proximum con-
temptando 2o de verbis con-
silii eius dicitur ¶ Non duplices

Cap(itulum) xlii

sermone auditus etc. id est quod in se-
creto dictum est tibi non iteres sermonem
revelando alteri et etiam sermonis confu-
sione id est sermonis nota proditionis que
est in revelatione secreti et in rebus
gratiam in conspectu omnium hominum quod
reputabunt te fidelem ¶ Ne pro
his omnibus hic inducit ad fugam cul-
pe in verbis et in factis committendi
et primo facit propositum Secundo quedam
correlaria inducit ibi Super mu-
lierem Circa primum ponit plura
verba et facta culpabilia de quibus
omnibus premittit dicens Ne pro
his omnibus confundaris coram
deo et hominibus bonis et ne ac-
cipias id est perdes ne accipias per-
sonam ut delinquas faciendo con-
tra iustitiam distributivam bonorum
vel punitivam malorum et de lege
altissimi id est testo transgrediendo
de iudicio iustificare impium quod
est iniquum De verbo patris et
matris quod aliquis patiens tribus vel
ambulans tecum in via ut diligit
ex familiaritate aliqua revelando
meorum consilium De datione here-
ditatis amicorum id est quod debes amicis
dare si detur parte extraneis
signum est infidelitatis prima thimo 5o
Si quis suorum curam non habet et
maxime domesticorum fidem nega-
vit et est infideli deterior De equa-
litate stature et ponderum ante non
peccata De acquisitione multorum

per viam rapine et paucorum per viam
pigritie De corruptione emptionis
et negotiatorum per viam deceptionis
et fraudem et de multa id est nimis
dura disciplina filiorum per quam
efficiuntur fugitivi et servo pessimo sag-
uinare id est usque ad effusionem sanguinis
notabilem verberare hoc enim est
signum crudelitatis nimie propter quod
Plato servum suum delinquentem in ip-
sana ipsa noluit flagellare sed etiam
correptionem commisit alteri ne ipse
modum excederet et notaretur de
crudelitate In omnibus enim dictis
homo faciens ea redditur predicto
modo confusibilis ¶ Super mu-
lierem hic ex predictis infert
quedam correlaria licet enim homo
debeat vitare notam confusionis
ut dictum est non tamen ~~hoc~~ propter
hoc debet omittere rerum suarum di-
ligentem custodiam Etiam si propter
hoc aliquis irrationabiliter dicat eum
de aliis nimis diffidentem Et
quam inter cetera uxor est magis
custodienda dicit Super muli-
erem nequam id est lasciviam vel
bona mariti dissipantem Bonum est
signum id est clausura bene signata
et hoc corporis sui contra lasciviam
et rerum mariti dissipationem Et
quia non solum cavendum est ab ea sed
etiam ab aliis subditur Ubi manus
multe sunt ad capiendum parate
claude res tuas per diligentem
custodiam et quodcumque trades

similibus tuis numera et appende .i. pro
certo numeres et pondere ut scias ra-
tionem debitam reddere Datum vero tuum al-
teri et acceptum a te ab altero omne de-
scribe ut scias cui debeas et gratias
et quibus etc. De disciplina insensati et
fatui qui non est discipline receptibilis
supple abstine sicut dictum est supra
xxxi ubi non est auditus non effundas
sermonem et de sermonibus insidiis et
etate qui induuntur ab adolescentibus
supple sis sollicitatus et hec abusio
tollatur et eis erudiaris in omnibus
que pertinent ad morum disciplinam
et probabilis .i. commendabilis in
conspectu omnium virorum venerabiliter
viventium ¶ Filia patris hic agitur
de cautela contra luxuriam vitandis in
morando cum dicitur filia patris
prudentis abscondita est in domo ne
corrumpatur extra vagando sicut
dyna filia iacob genesis xxxiiii Vi-
gilia et sollicitudo eius .i. pro cu-
stodia eius auferret sompnum patris
custodientis cetera patent usque ibi
Ne forte commorata cum viro suo tran-
sgrediatur lectum mariti aut certe ste-
rilis efficiatur propter nimia fre-
quentia concubitus Unde et meretrices
communes rarissime impregnantur Ideo
subditur super filiam luxuriosam
... et pater ... ne ... detractione
immunitate .i. ne quibus civitatis
detrahat de te dicendo quod lubrica
facta est ex defectu tue custodie custo-
die et abiectione plebis ... te

faciat abiectam confusam in medio
populi Omni homini noli intendere
in specie i. in aspectu sue pulcritudinis
delectando hoc dicit ad cautionem
vicii contra naturam ad quod plu-
rimi erant proni et in medio mu-
lierum noli commorari et subditur
causa cum dicitur De vestimentis
enim procedit tynea corrumpens
ipsa et a muliere iniquitas viri
sicut patet in adam david et
salomone cum quibus per mulieres
fuit depravatum iii regum xi Me-
lior est iniquitas viri .i. minus
mala quam benefaciens mulier ad
cohabitandum Unde istud refertur ad
id quod premittitur In medio mulierum
noli commorari magis enim periculo-
sum est homini cohabitare cum muliere
extranea et bona quam cum viro
iniquo etc. ¶ Memor ero sic
dictum fuit in principio capituli vel du-
plex est materia contemplationis scilicet
humana miseria ut se humiliet
et excellentia divina ut deum mag-
nificet Agitur terminata prima
hic agitur de secunda excellentia
vero divina amatoribus non videtur
nisi sicut ipsa exodi xxxiii Non vi-
debit me homo et vivet sed
agnoscitur per suos effectus sa-
pientie xiii a magnitudine speciei
et creature poterit cognoscibiliter
creator videri sic ergo pro-
cedit quia primo declaratur
per creaturas eius excellentia

Qo infertur conclusio in te-
ta capitulo xliij i multa di-
cimus Prima induas quia
primo declaratur excellencia di
ex corporibus celestibus Secundo ex
elementaribus xliij capitulo i
Vide arcum Prima intres quia
primo declaratur opositum ex spe-
tate solari Secundo ex effectu lunari
capitulo xliij i alma Secundo a
specie stellarum i species celi
Prima adhuc intres quia primo
de sole dicere incipit Secundo ad magni-
ficandum deum procedit nomine domini
Secundo opositum de sole resumit in
principio quadragesimi tercij
capituli Circa primum per modum
prefationis dicit memor ero i-
gitur operum domini perque per aliqua-
liter cognosci et que vidi annun-
cientur sic littera et opera eius
magnifica que vidi in operibus
domini et in scripturis patris divi-
nitus revelatis annunciabo ut
audientes habeant aliquam no-
ticiam de maiestate divina sol
illuminans per omnia respexit
et omnia invisibilia fecit Nam
ab eo illuminantur corpora celestia
et terrestria propter quod dicitur prin-
cipiorum decorem est ij de anima Et
gloria domini plenum est opus eius nam
potencia dei gloriosa relucet
in solis operibus que sunt
illuminare cetera corpora

renovare terram herbis et floribus ter-
nascencia foliis et fructibus et sic de aliis
eius effectibus ¶ Nomine domini hic conse-
quenter procedit ad dei magnificenciam dicens no-
mine domini fecit sanctos suos prophetas enar-
rare omnia mirabilia sua eis revelata nam
tales revelaciones sunt sancte ut per eos
aliis manifestentur ad gloriam conditoris
que confirmavit deus omnipotens impleendo
que predixit per prophetas stabilis in gloria
sua quasi diceret licet fecerit mirabilia
tamen ipse est mirabilis summe abissum
et dyabolum et cor hominum que sunt aliis incogni-
ta investigavit et perfecte cognovit
et in astucia eorum et malicia fraude et
voluntate iniqua excogitavit et illis
eliciendo bona cognovit enim dominus omnem
scienciam creatam et increatam et inspexit
in signum evi simul intuens univer-
sum totius mundi Ideo subditur annun-
cians que preterierunt et que ventura
sunt Per moysen enim annunciavit cre-
acionem mundi preteritam genesis primo et
per apostolum et alios prophetas denunciavit
multa futura Ut patet eorum scripturis
in tercio Revelans vestigia occultorum
per similitudines impressas mentibus
prophetarum et revelans intellectum figurarum
veteris testamenti et non preterit illum
omnis cogitatus et nullus cogitatus
hominis angeli demonis latet eum magna-
lia sapiencie sue decoravit et decorem
ostendit per decorem suorum effectuum
ut solis et lune et stellarum que est
ante seculum et licet enim effectus
divine sapiencie sunt temporales ipsa tamen

est eterna neque abiectum est neque minu-
tum Divina namque sapientia minui
non potest neque augeri quia est infinita quam
desiderabilia omnia opera eius ad cog-
noscendum quasi diceret valde ut patet
per humanum desiderium ad ipsa sciendum
primo methaphisice omnes homines naturaliter
scire desiderant etc. et tamquam scintil-
la que est considerare id est valde est bonum
considerare quod hec opera divina licet
sint mirabilia tamen non sunt nisi
quedam modica scintilla bonitatis
et excellentie divine Omnia hec vi-
vunt et manent in seculum Omnes
enim creature vivunt in deo quia per
modum intelligibilem sunt in eo Unde
dicitur Johannis primo quod factum est in
ipso vita erat scilicet ab eterno et sic
sunt quasi permanenter et in omni ne-
cessitate id est quando est utile omnia o-
bediunt ei in effectu quia creatura
obedit creatori Omnia duplicia hoc
apparet sensibiliter in elementis
quorum quodlibet habet duplicem
qualitatem loquendo de qualitatibus
activis et passivis terra namque est
frigida et sicca et per frigiditatem
convenit cum aqua et per siccita-
tem ei opponitur Unde subditur unum
contra unum quia per unam qua-
litatem contrariatur ei Similiter
est de aqua respectu aeris quia aqua
est frigida et humida et per hu-
miditatem convenit cum aere et per
frigiditatem ei contrariatur Et si-
militer est de aere respectu ignis
Nam aer calidus est et humidus
et per caliditatem convenit cum
igne et per humiditatem ei contr-
ariatur Nam ignis est calidus et siccus
licet autem in corporibus celestibus non
sit contrarietas quia ipsa enim sunt in-
corruptibilia tamen est ibi quedam
convenientia et oppositio conveniunt
enim in quantum sunt omnia sperica et
est ibi quedam oppositio in quantum mo-
ventur de oriente in occidentem motu
diurno et econtrario ab occidente in
orientem motu proprio et non fecit ut
quicquid deesset id est non fecit aliquid
imperfectum quando dei perfecta
sunt opera Deutronomii xxxii Et
uniuscuiusque confirmabit bona quia ipse
auctor est omnis boni creati et eius con-
servator et quis satiabitur videns
gloriam eius id est excellentia sue ma-
iestatis velut intentum intuentis quasi diceret
nullus quia quanto quis magis cognos-
cit eam per creaturas tanto magis accen-
ditur ad ipsum amplius cognoscendum
quousque perveniat ad cognoscendum eum
facie ad faciem in quo consistit huius
cognitionis terminus et vera beatitudo
Johannis xvii hec est enim vita eterna ut cog-
noscant te solum deum et quem misisti
Ihesum Christum

Cap. xliii.

Altitudinis firmamentum hic
exprimit quoniam de ipsis adde-
claratione divine magnitudinis
dicens altitudinis firmamentum c-
celum sidereum comprehendens spe-
res septem planetarum quod dicitur esse
altitudinis firmamentum eo quod altius
celo aereo Pulchritudo eius est effec-
tive sol in aspectu quia suo lumine
illuminat alia luminaria celi siderei

Ideo possidetur triplicas radios exurens
[illegible] serenitas [illegible] et ludum habi-
tu. Vel intelligentur hec de equalitate
sed de missione solis que est valde pulchra
et secundum diuersas species celi faciunt nobi-
lior et sapientior eius discursus spe-
cies et decor civitatis. Continuans in
exitu a in suo occasu qui erit dec-
nitus eius in tue cum apparet alia
luminaria celi que non apparebant an-
tequam propter maioris lumine eius
solis et hec apparitio dicitur aurora.
Vas admirabile est ipse sol quia con-
tinet in se virtualiter effectus
varios qui fiunt in elementis similiter
opus excelsi quia factus est per crea-
tionem que est opus solius dei. In meri-
diano exurit terram quia hic causat
intentionem caloris et in conspectu
ardoris eius quando recte super
terram cadunt radii eius quis poterit
sustinere quasi diceret nullus homo
nam in zona torrida non ponitur
aliqua habitatio humana quia sol
transiret super eorum capita. Ideo
possidetur fornacem custodiens est
tripliciter sol exurens montes
secundo tamen eo quod in ortu suo percutit
capita montium et tertius quia
usque ad occasum et tertius quia
radius solis percutiens capita mon-
tium breuior est quam radius de-
scendens ad profundum vallium. Ra-
dios igneos nam fortior ter-
tio effectiue exsufflans et emittens
et effulgens radiis suis obcecat
excecat oculos quia non potest tan

specta ab omnibus oculis retineri
Et exinde concluditur magnitudo di-
uine maiestatis cum dicitur magnus dominus
etc. excedit enim improportionabiliter omnem
effectum suum cum sit causa equiuoca
in sermonibus eius a ex ordinatione
deo festinauit iter. a cursu suo na-
turali uno die naturali circuit celum.
¶ Et luna. Hic ponitur ex proprietatibus
lune declaratur magnitudo potestatis
diuine cum dicitur et luna in omnibus
i. apud omnes gentes in tempore suo
i. in cursu suo ostensio temporis tempus
enim communiter magis mutatur secundum
eius cursum. Unde nouilunium vul-
gariter dicitur nouum et signum eius a
etatis mundi quia uidetur duratione mun-
di computantur per annos lunares
ut exponunt aliqui. Sed hoc est falsum
ut ostendi super Danielem capitulo
ix et ideo dicitur signum eius quia per
eius motum numerantur menses apud
hebreos. De quibus fuit auctor iste
duratio uero mundi non solum per an-
nos sed etiam per menses. A luna
simpliciter accipitur signum diei festi scilicet
pasche quod festum hebrei preceptum ex-
odi xii. Quarta decima luna men-
sis primi incipiendo a uespere et festi
neomenie quod apud hebreos celebrari
debet in principio cuiuslibet lunationis
luminare quod minuitur in consumma-
tione sui cursus qui terminatur
in coniunctione cum sole. Mensis secundum
nomen eius est nam cum exit a sole
incipit mensis nouus crescens
mirabiliter in consummatione [illegible]
quod ad plenilunium ¶ Vas castrorum in

in excelsis. Sicut enim ordo stellarum
dicitur militia celi in pluribus locis
veteris testamenti, ita dicitur hic castra.
In hoc ordine sive castris luna post
solem tenet locum principalem. In
firmamento celi resplendens pre
ceteris stellis. Unde Genesis primo
sol et luna dicuntur luminaria magna.
¶ Species celi. Hic consequenter ex stel-
lis declarat maiestatem divine
magnitudinis dicens Species celi gloria
stellarum, id est claritas stellarum est species
sive pulchritudo celi, sicut apparet de
nocte serena celo stellis ornato.
Sed dicitur hic claritas gloria, a cla-
ritate denominatur quasi quedam clari-
tas mutata in gloriam. Est enim gloria clara
cum laude notitia. Mundum illuminans
in excelsis dominus, quasi diceret licet
stelle sint tam magne, pulchre, [illegible]
tamen similiter venerande, quia
tamen sanctificaverunt aliqui gentiles, sed
solum dominus est latria colendus qui est
principalis mundi illuminator. Nam ab
eo procedit claritas solis et stel-
larum. In verbis sancti stabunt
ad iudicium, id est stelle in iussu dei, quia
est sanctus sanctorum, cessabunt a mo-
tu tempore iudicii completo numero
electorum ad quem ordinatur finaliter
motus celorum, et non deficient usque
ad tempus in vigiliis suis, id est in
exercitio sui motus ad continuationem
generationis. ¶ Vide arcum. Hic
consequenter declaratur divina magni-
ficentia ex hiis que sunt in ele-
mentis, et primo magis [illegible] magis
alibi in sermone eius. In prima

tangimus plures impressiones
notabiles que fiunt in aere, in-
ter quas primo tractat de iride dicens
Vide arcum et considera eius appa-
ritionem mirabilem et benedic
qui fecit illum. Valde [illegible]
pulchrior et mirabilior. Valde
speciosus est enim in splendore suo
a [illegible] suis qui resplendet
in nigredine nubis sicut in
speculo. Quamvis poetis apparuit
cum serenitate ipsum apparere in
signum federis inter deum et terram
quod de cetero non perderet aquis di-
luvii omnem carnem. Genesis ix. Trac-
tatus vero de coloribus iridis et
figura magis de speculativa pertinet
ad librum metheororum et similiter de
aliis sequentibus impressionibus.
¶ Imperio suo. Hic consequenter tr-
actat de nive nubibus consistente
et grandine, et ait: Imperio suo.
Imperio suo acceleravit nivem,
id est celeriter descendere facit eam, quia
congelatur ex alacritatibus humidis
antequam resolvantur magis
congelatis in nubibus, tamen effecti-
bus deus est agens principalis
et accelerat consistentie [illegible]
quia celeriter [illegible] in instanti
apparent a longe iudicii sui divini
aut [illegible] iudicii divini
quia procedunt in effectu. Quoniam
iudicia sua sepe [illegible] et eo-
dem iudicio aperti sunt thesauri,
id est emittit causam impressionum huiusmodi,
et evolaverunt nebule, id est nubes

tenues que a vento mote per
aerem videntur volare In mag
nitudine sua i. in virtute sue po
testatis Posuit nubes i. dispo
suit et confracti sunt lapides
grandinis quando resoluuntur in
aquam Sunt autem grandines
grandines gutte pluvie a fri
gore congelate In descensu autem
In conspectu eius commovebuntur
montes ut patet in terremotu quod
aliquando fit ex causa naturali scilicet ex
exalationibus calidis et siccis intra
visceribus inclusis Aliquando vero ex
supernaturali sicut fuit in devo
ratione datan et abiron a terra
et orantibus apostolis Actuum iiii et
in voluntate eius aspirabit i.
flabit nothus i. australis ve
tus ¶ Vox tonitrui hic agit
de tonitruis et eciam hoc sunt
de nive et de quibusdam aliis di
cens Vox tonitrui eius verberabit
terram pellendo aerem usque
ad ipsam Sicut enim ex proiectione
lapidis intra terram fiunt quedam
gyrationes aque et una pars im
pellit aliam usque ad locum remotum
Sic in formatione soni que est ex per
cussione aeris una pars aeris im
pellit aliam usque ad locum ubi fiat
auditus ut habetur ii de anima et ac
cipitur hic vox tonitrui large
pro sono quia vox proprie non est nisi
animalium tempestas aquilonis
i. procedens ab aquilone et con
gregatio spiritus i. venti que causat
tempestatem supple hoc a deo auctore
et verberat terram affligendo in
habitantes super eam Et sicut avis de
ponens alas suas ad sedendum super
arbores aspergit nivem facit eam
requiescere super terram et sicut
locusta demergens i. super viridia
descendens ad corrodendum descensus
eius scilicet nivis cum flocelli descen
dunt in magna multitudine sicut
locuste Pulchritudinem coloris eius
Sic habent libri correcti admirabitur
oculus et multo plus admirabilis
est auctor eius et super imber eius
expavescet cor Nam ex resolutione
subita nivium in aquam frequenter
contingit submersio hominum Gelu
sicut salem effundet super terram
Vocatur hic gelu pruina et
grando parva que habent quandam simi
litudinem cum sale in apparencia
¶ Frigidus hic consequenter tractat
de vento aquilonari dicens Fri
gidus ventus aquilo per im
perium dei et gelabit cristallus
ab aqua i. cristallus fit ex aqua
Est enim gla cristallus glacies in
durata quamplures annos et super
omnem congregationem aquarum requi
escit frigidus venti aquilonaris
cum facit aquas in superficie con
gelari et sicut lorica induit se
aquis aque enim in superficie co
gelate ad modum vestimenti ope
riunt frigiditate de subter latente

et devorabit montes i. terre nascen-
cia in montibus et exuret deserti
i. viridia que sunt in deserto quod
subditur et extinguet omnia de i.
destruet sicut igne Sic hinc lib
correcti sicut combureretur ab igne
Sed quia sicut ventus aquilonaris
facit sterilem terram ut dictum est sic
e contrario ventus australis qui
est calidus inducens pluviam et ro-
rem fecundat terram quod subditur
medicinam omnium sequestrans per
ventum aquilonarem in festinacione
nebule qui per ventum australem
inducitur et impluviam terre fecun-
dativam convertitur Sed quia austro
flante fit aliquando calor nimius
et terre nascentium impedimentum quod
subditur remedium dicens et obvi-
ans ros dicto calori ab ardore
venienti i. causato a sole et ven-
to australi humilem efficiet eum
i. temperabit caloris excessum

¶ In sermone eius Hic ex
effectibus qui sunt in aqua declaratur
excellencia divina cum dicitur in sermone
eius scilicet dei siluit ventus ut
patet Ione primo cogitacione sua
i. voluntate sua placabit abissum
i. oceanum a ventis commotum et plan-
tavit illum dominus Ihesus i. deus qui
est salvator omnium Ihesus enim inter-
pretatur salus auctor enim huius
libri qui fuit hebreus licet scrip-
serit hunc librum interseruit tamen
hic nomen hebraicum plantavit
autem deus oceanum quia congre-
gavit aquas que sub celo sunt in
locum unum Genesis primo Qui navi-
gat mare Sic hinc libri correcti
enarrat pericula eius que sunt
valde multa et audientes auribus
nostris admirabimur quia talia non
vidimus Illic preclara opera di-
vine virtutis declarativa Varia
bestiarum genera nam sunt ibi
pisces animalibus terrestribus si-
miles in figura et creatura beluarum
i. monstruosorum piscium sicut sunt
balene et huiusmodi Propter sic oce-
anum restringendum confirmatus
est a creacione finis i. positus est terminus
adeo ultra quem non progreditur
super aridam Iob xxxviii quis
conclusit ostiis mare Sequitur
circumdedi illud terminis meis
et posui vectem et ostia et dixi
usque huc venies et non pro-
cedes amplius et in sermone
eius scilicet dei composita sunt omnia
i. disposita in suis pondere et
mensura ut dicit sapiencie xi

¶ Multa dicimus Hic ponitur
conclusio intenta scilicet quod licet ex
creaturis aliquam cognicionem de
deo habeamus illa tamen est valde
imperfecta et ideo quicquid dicere aut
cogitare de deo possimus in in-
finitum deficit ab eius excellencia
propter quod apponit laudare et glori-
ficare ab omnibus quantum possimus
dicit igitur multa dicimus de

dedeo ex eius effectibus et de-
scimus mirabilis Nam eius ex-
cellencia e incomprehensibilis a
nobis et per tantis in enarrabi-
lis Unde dr tri quatuor de
causis Prima causa superior e
omni narratione et non deficiunt
lingwe a narratione eius nisi quod
narratione eius et apud Con-
summatio aut sermonum ipse e
Nam ipse plus se comprehendit
perfecta et exprimit in nobis suo
sibi causis stancali et tacitus In
omnibus gloriantes que possumus
ex creaturis cognoscere ad quid va-
lebimus s. de diuina maiestate q'
diceret ad modicum valde et
subditur causa ipse omni omnipotens
super omnia opera sua a in infi-
nitum transcendens opera quare quod
per ea dedeo cognoscimus pauca
terribilis dns a ab omnibus
timendus et magnus vehementer
quia magnitudinis eius non e finis
quod celum et mirabilis potencia
illius quia non possumus totaliter
cognoscere minimum effectum eius
Ideo concluditur glorificantes dnm
quantumcumque potueritis etc. et pater
ipsi exaltantes eum replebimini
virtute quia gratia suam dat
laudantibus eum deuote Nelabo-
retis ad cognoscendum eum perfecte
quia hoc e impossibile Quis vi-
dit eum sicuti e et enarrabit
etc. Ad hoc respondetur Iohis po
Deum nemo vidit vnquam Uni-

genitus qui e in sinu patris ipse
vidit et enarrabit etc. Multa dei
opera abscondita sunt a nobis ma-
iora hiis s. sole et luna celestis pre-
dictis Nam omnes angeli q sunt
in maximo numero sunt incogniti
nobis Ideo subditur Pauca ve-
dimus opera eius Nam etiam de
corporalibus maior pars e hominibus
ignota et pie agentibus a ipsum
colentibus Nam pietas e diuinus cul-
tus Dedit sapientiam a diuinorum
cognitionem quantum pertinet ad salu-
tem Capitulum xliiii

Laudemus viros gloriosos Superius
actus est de virtutibus
rotinando hic idem agitur
exemplificando quia hic ponit
exempla patrum virtuosorum que
debemus imitari et diuiditur in duas ptes
Nam auctor primo ponit exempla
patrum 2o gratias agendo terminat li-
brum capitulo li Prima in duas quas
primo commendat virtutes patrum ge-
neraliter 2o specialiter in enoch pla-
cuit deo Prima adhuc in duas quas
primo commendat virtutes patrum in
personis propriis 2o in corpore filiis
ibi Qui de filiis nati sunt Circa pri-
mum dicit Laudemus viros gloriosos
a omni honore dignos Quam comme-
datione primo ethicorum honor e re-
uerencia exhibita alicui in testimo-
nium sue virtutis Et si hoc fiat
secrete vel coram paucis sic est ho-
nor Si aute in palam et coram
multis sic e gloria et parentes

nros in generatione sua et per ge-
neratione suam scilicet carnalem quantum
ad gentiles ex eis et spiritualem quantum
ad doctos ab eis apud hebreos enim
de quibus fuit auctor iste doctor
aliquis habetur sicut pater eius Unde dicit
apostolus prima cor. iiij In christo ihesu
per ewangelium ego vos genui et
predicatione ewangelii multam
gloriam et multa opera gloriosa
fecit dominus per viros istos mag-
nificentia sua et largitate sua a
seculo dominantes in potestatibus
suis et in virtutibus propriis a
deo tamen collatis Unde ethei
dixerunt ad abraham genesis x
xiii princeps dei es apud nos
Homines magni virtute tempore
diluvii fuerunt magni homines
corpore scilicet gygantes genesis vi sed
erant parum virtute aut nulli
Nam erant moribus incompositi
et prudentia sua prediti Nam
prudentia est auriga virtutum Nu-
ciantes in prophetis et in prophe-
tarum scriptis dignitatem prophetie
et que debet exhiberi prophetis Et
hoc iustificatur de studiosis in scriptis
prophetarum quales fuerunt plurimi de
quibus infra prosequitur Et im-
perantes in presenti populo scilicet david
et machabei et plures alii et v-
tute prudentie sue prophetis sanctissima
verba supple nunciantes in
prudentia sua Et hinc libri cor-
recti et exquirentes modos musicos

Non ad dissolutionem sed ad devocionem
sicut pater de david qui laudes
divinas a sua iuventute cantabat
in cythara et narrantes car-
mina scripturarum scilicet psalmos et
cantica metrice composita Ho-
mines divites in virtute Vir-
tutes enim vere divitie sunt
quia violenter auferri non possunt
Pulchritudinis studium habentes
scilicet legis et prophetarum quorum studium
est valde pulcrum Pacificantes
in domibus suis et in familiis
et hominibus sibi subiectis Omnes
isti in generationibus gentis
sue et inter gentes generationis
sue gloriam bone fame adepti
sunt per opera sancte vite
Qui de illis fit conter
ponitur laus patrum in filiis
suis est enim filius de substantia
patris et ideo laus patris re-
dundat in filios et econverso dicitur
agitur Qui de illis nati sunt
mores patrum imitantes vel in
quirunt nomen bonum narrantes
corporum ad informationem morum Et
per appositum subdit de malis Et
sunt quorum non est memoria in
bono perierunt quasi non sunt
nichil boni post se relinquentes
Et nati sunt quasi non nati na-
tivitas corporum aliis non profuit
sed magis nocuit Et filii eo-
rum cum ipsis perierunt eo quod imitatores
paternorum scelerum sunt Sed
illi viri misericordie sunt scilicet mi-

sericordes et dei misericordia dig-
ni quorum pietates non defuerunt
erga indigentes et cum semine
eorum perseuerant bona here-
ditas id est promissionis terra in qua
manserunt iudei quamdiu ser-
uauerunt mandata dei Vel he-
reditas eterna que permanet
in spe certa obseruantibus diuina
mandata et que in promissione facta
abrahe genesis xv fuit principaliter
intellecta sicut alibidem diffusius
declaraui ¶ Et nepotum eorum se-
men in testamentis stetit deo fi-
deliter obediendo et filiorum eorum
propter illos scilicet propter antiqua promissa
usque in eternum manet scilicet hereditas
predicta ex hoc uidetur quod
principaliter intelligitur de heredita-
te celorum ut dictum est ¶ Semen eorum
et gloria eorum non derelinquetur
quia remanebit in memoria
bonorum corpora eorum in pace se-
pulta sunt id est in expectatione
pacis perfecte que dabitur in
resurrectione et nomen eorum uiuet
per bonam famam continuam sa-
pientiam eorum narrant populi ad in-
formationem morum et laudem eorum
nunciat ecclesia id est eorum exempla
non solum nuncientur in secreto
sed etiam in publico ¶ Enoch h-
tenter ponitur laus patrum spe-
cialiter ad personas aliquas de-
scendendo et primo ad patres legem
precedentes Secundo ad patres tempore
legis existentes cum xlv capitulo

incipit ab enoch eo quod propter sanctita-
tem singularem translatus fuit
viuus ad paradisum terrestrem et
hoc est quod dicitur enoch placuit etc.
Unde tamen rediturus est circa finem
mundi cum helia ad predicandum contra
antichristum quod ideo subditur Ut det gen-
tibus sapientiam antichristi perfidiam de-
tegendo Consequenter subdit de noe
dicens Noe inuentus est perfectus
iustus Sicut dicitur genesis vi Noe
est vir iustus atque perfectus etc. et
in tempore iracundie quo deus propter nimia
hominum peccata misit diluuium super
terram factus est reconciliatio id est
causa reconciliationis diuine Sicut
dicitur genesis viii obtulit holo-
causta super altare odoratus quod est
deus odorem suauitatis et ait ad eum
Nequaquam maledicam terre etc.
Ideo persone ad multiplicandum genus
humanum super terram testamenta seculi
id est promissiones de seculo perdi-
luuio non delendo posita sunt
apud eum ut patet Genesis ix hoc
est signum federis quod do inter me
et uos etc. ¶ Abraham hic com-
ponitur laus continua abrahe cum
dicitur Abraham magnus pater
multitudinis gentium propter hoc
uocatus est abraham ut habetur genesis
xvii Est enim pater omnium fidelium
qui fuerunt post eum et non est in-
uentus similis illi in gloria id est more
virtuoso et hoc quantum addit quod
primus fidem unius dei publice
predicauit post diluuium populis ad

ymolatam declinantibus et mihor
q filiu suu unigenitu dilectu tam
prompte voluit ymolare vt impleret
dei preceptu vt hr gene xxii et
conservavit legem excelsi legem
s naturalem menti hu(m)ane impressa
et fuit in testamento cum illo Nam
dns pepigit fedus cu illo gene xv
In carne eius stare fecit testamentu
i circumcisione genes xvii q e signu
distinguens ipsu ab gentibus et in
temptacione qua deus temptavit
deu gene xxii Vt ostenderet aliis
obedientiam inventus e fidelis
i obediens prompte ut predictu e
Ideo iure iurando dedit illi glo
riam in gente sua sicut ibidem sub
ditur Per memetipsum iuravi dic
dns quia fecisti rem hanc et no
pepercisti unigenito tuo propter
me benedicam te et multiplicabo
semen tuu sicut stellas celi et sic
arenam que e in littore maris
etc Ideo subditur crescere illu et
et hereditare illos amici et ipsi
ti sunt quatuor termini tre pro
missionis s mare mediteraneu
ab occidente et mare mortuu ab
oriente flumen eufrates ab aqui
lone et desertu egipti a meridie
Et ysaac hic cantet pontu
laus virtutis ysaac et iacob fi
lii sui qu dicitur et ysaac eadem
modo fecit i benedixit et ide
promisit q promiserat abraha
propter abraham patre ipsius i
propter eius iusta et eciam propter
iusta ysaac qui fuit imitator
patris re virtutis Benedictione
omn gencium dedit illi dns i fe
cit eum gratiosum in conspectu
omn gencium inter quas habitavit
intantu q omnes reputabant
sibi beatu ut exponunt alii gn
xxvi vbi dicitur q ysaac dixit
abimelech et hiis qui venerant
cu eo Quid venistis ad me hoie
quem odistis et expulistis a vob
Propter quod aliter exponendu
est Benedictione omn gencium
dedit illi etc i dedit illi et sic
ismaheli ut tristus ex eo nasceret
in quo benedicetur omnes gentes
tre et testamentu suu i pactu
q fecit ad abraham confirmavit
super caput iacob et non esau
licet ysaac primo voluit facere
contrarium genes xxvi agnovit
eu in benedictionibus suis i approba
vit eu tamquam dignu suis be
nedictionibus sicut approbavit a
braham et ysaac gn xxviii terra
terram in qua dormis tibi dabo et
semini tuo et sequitur et benedicet
ur et in semine tuo cuncte
tribus tre et divisit illi partem
in tribubus duodecim terra omn pro
missa abrahe ysaac et iacob fuit
divisa in duodecim partibus duo
decim tribubus ex duodecim filiis
descendentibus iacob ut hr io

sue xviii Et sic quelibet tribus
huius partem suam Et conservavit
illi homines misericordie . i. filios
duodecim patriarchas qui dicuntur
homines misericordie . i. homines mi-
sericordiam consecuti De ioseph
venditione Ne inveniret eos gratia
in oculis omnis carnis Invene-
runt enim gratiam in conspectu pha-
raonis et egiptiorum gene . xlvii
xlv Dilectus a deo Capitulum . xlv.
Hic ponitur laus patrum
qui fuerunt tempore legis date
et primo laus patrum qui precesse-
runt terre promissionis ingressum
Secundo illorum qui ingressi fuerunt
et etiam post ipsum ingressum capitulo
xlvi Circa primum incipit a moy-
se qui sibi deo fuit legis la-
tor Dicens Dilectus a deo et
hominibus moises enim fuit a pue-
ritia sic gratiosus ut esset dili-
gibilis omnibus propter quod
filia regis ipsum in filium adopta-
vit exodi ii° cuius memoria
in benedictione . i. in omni bono
Similem illum fecit in gloria sanc-
torum audendo divina secreta
sicut dicit augustinus ad pauli-
num Et laudando deum magnificavit
eum in timore inimicorum . i. egip-
tiorum inter quos fuit magnus
valde exodi xi et in verbis suis
monstra placabit quia plage
egipti monstriose cessaverunt

ad eius orationem ut patet exodi
vi et vii et viii glorificavit illum in
conspectu regum scilicet pharaonis regis
egipti et seon et og Numeri xxi et
iussit illi coram populo suo in monte
synai ubi populus loquentem dominum audi-
vit exodi xx et ostendit illi gloriam
suam in visione per essentiam ut dictum
est In fide . i. in fidelitate fuit enim
valde fidelis et lenitate ipsius unde
dicitur numeri xii Erat enim moises
mitissimus super omnes homines qui
morabantur in terra sanctum fecit
illum . i. mundum et firmum et elegit
eum ex omni carne ad educendum filios
israel de egipto et ut esset legis la-
tor veteris testamenti Audivit enim
eum et vocem ipsius deprecantem
pro relaxatione peccati israel in fab-
ricatione vituli exodi xxxii et in-
duxit illum in nube exodi xxiiii
et dedit illi cor ad precepta dei ope-
re adimplenda et aliis docenda
Excelsum Hic secundo ponitur laus
aaron et dividitur in tres partes
quia primo agitur de eius electione 2°
de eius consecratione ibi Statuit 3°
de eius provisione ibi et addidit
Circa primum dicitur excelsum fe-
cit aaron fratrem suum fuerunt enim
ambo filii amram exodi vi et si-
milem sibi in eductione populi de egipto
et signis faciendis in terra egipti
De tribu levi de qua erat amram
pater eorum exodi ii Statuit ei

tamentum eternum .i. pactum sacer
docij in quantum figurabat sacerdotium
cristi quod est eternum et beatificavit
illum in gloria .i. beatum fecit eum di
gni prerogativa sacerdocij et circumcinxit
eum zona iusticie .i. baltheo diversis
coloribus facto quia dicitur zona
iusticie quia restringebat vestes sa
cerdotales sicut iusticia legalis mo
dos inordinatos et induit eum sto
la glorie .i. tunica iacintina que
erat honorabilis valde Et coro
navit eum in vasis virtutis .i. or
namento que apud hebreos frequenter
nominatur vasa corona vero aaron
erat mitra in qua pendebat lamina
sancta huius insculptum nomen domini
thetragramaton virtuosum Circum
pedes .i. sandalia et femoralia li
nea et humerale .i. super humera
le in quo erant duo lapides onichi
ni posuit ei .i. disposuit ad eius
ornatum et cinxit eum tintinabulis
aureis que posita erant in circui
tu inferioris partis tunice iacin
tine Dare sonitum in incessu suo
ad rememorandum quod lex data fuit
in tubis sono exodi xx ideo subdit
In memoriam filijs gentis sue
stolam sanctam .i. rationale quod erat
in sacerdotis pectore Opus tex
tile viri sapientis .i. beseleel indi
cio et veritate prediti .i. pleni di
screcione et peritia artis exodi
xxxv ecce vocavit dominus ex no

mine beseleel filium vri et imple
vit eum spiritu sapientie et in
telligencie et sciencie omnisque
doctrine ad excogitandum et facien
dum cocco torto .i. filio rubeo
Erat enim rationale textum ex qua
tuor filis .s. aureo iacintino pur
pureo et coccineo gemmis figuratis
erant enim in eo duodecim lapides
preciosi insculpti nominibus xii tri
buum israel in ligatura auri Nam
illi lapides erant auro inclusi
corona aurea que superius dicitur de
brevius coronavit eum in vasis vir
tutis exponitur hic magis dif
fuse et patet ex predictis licet
hoc excepto Super mitram eius
Nam dictum quod pendebat a
mitra quod videtur esse contrarium
utrumque tamen est verum Nam
per ea mitra lamina pendebat
desuper ita quod pars eius superior
erat super mitram et pars
eius inferior a mitra depen
debat super pontificis frontem
usque ad orientem .i. usque ad ex
tremum terre exponitur tamen hic
olens quia magis distat adesto
in quo fuit facta ista quia occi
dens terre instabilis Non est
indutus illa alienigena a pro
genie aaron sacrificia eius
consummata sunt igni .i. consump
ta cottidie Nam semper mane
et vespere offerebantur holocausta

q(uod) dicebatur iuge sacrificium
Compleuit moyses. Hic conter-
agitur de consecracione aaron cu(m)
dicitur: compleuit moyses man(us)
eius .i. consecrauit et unxit
eu(m) oleo sancto sicut h(abe)t(ur) diffuse
leui. viii. Factu(m) est illi in testam(en)-
tu(m) eternu(m). exponatur ut s(upr)a
et h(abe)t(ur) laudem .i. h(abe)t(ur) officiu(m) lau-
dandi deu(m) prout competit per-
sone comuni de glorificatione q(uon)i(am)
in nomine suo s(cilicet) dei. Benedicebat
o(mn)i(bu)s sacerdos in nomine d(omi)ni te-
tragramaton. Benedicebat q(uon)i(am)
ip(su)m elegit ab omni viuente offe-
rre sacrificium deo tamqua(m) pontifex
su(m)m(us). Alii namq(ue) sacerdotes
b(e)n(e) offerebant aliqua sacrificia
incensum et bonu(m) odorem in
memoriam fidei et deuotionis a-
brahe et alior(um) patru(m) [illegible]
ad placandu(m) deu(m) pro [illegible] popu-
li. Et dedit illi in preceptis suis
p(otes)tatem discernere inter sanctu(m)
et prophanu(m) lepram et non lepram
in testamentis iudicior(um). Nam q(uo)d
aliis iudicibus dubia videbantur
referebantur ad summu(m) sacerdote(m)
ut eius sententia inuiolabiliter
teneretur. Deutro. xvii. Jacob ia-
cob .i. q(uon)i(am) ap(osto)l(us) denominatur ia-
cob qui alio nomine vocabat(ur) ap(osto)l(us).
Testimonia licet aut(em) omnia precep-
ta dei dicuntur testimonia in qu(ibus)
corpora veritas est mirabilis testifica-
ta tamen illa quibus additur pre-
miu(m) vel pena. Sicut dicitur Deutro.
xxviii. Si audieris vocem d(omi)ni dei tui
faciet te excelsiorem cunctis gentibus
etc. Dicuntur ergo testimonia quia sunt
quedam protestationes diuine iusticie p(re)-
miantis bonos vel malos puniente(m)
et in lege sua lucem dat dubia decla-
rando ut dictum est. Quia contra illum
steterunt alieni. agit de sacerdotali s(upr)a thore
et eius congregatione Nu. xvi. in ira-
cundiam s(cilicet) dei prouocatam. Ideo sub-
ditur: vidit d(omi)n(u)s rebellionem eorum
oculo suo iusticie et consumpti sunt.
absorbuit enim eos terra et viui de-
scenderunt in infernum. Ideo subditur
fecit illis monstra percuciendo eos
in subita plaga et consumpsit illos
qui fuerunt chore et suis s(e)q(ue)ntibus
in flamma ignis. Sicut ibidem subditur
quod aaron cucurrit ad multitudinem
quam iam vastauit incendiu(m).
Et addidit. Hic conter agitur de ipsius
aaron promissione. Nam tribus leuitica
sicut alie tribus non habuit hereditatem
Propter quod deus aliter deuictu(m) sacer-
dotibus et leuitis prouidit. Dicit
agitur et addidit aaron gloriam in
virge florente sue ad confirmacionem
sacerdocii pro se et pro suo semine
Nu. xvi. et dedit illi hereditatem
et que sit illa subditur. Et pro a.
primicias frugu(m) terre diuisit illi que
debebantur sacerdotibus de terme uel
leuitis. Panem ipsis .i. victu(m) in
primis .i. primiciis parauit in sacie-
tatem .i. in sufficiente refectione.
Nam et sacrificia d(omi)ni edent s(upr)a

s. sacrificia propiciationis et etiam sacri-
ficia pacifica quorum pars cedebat in
usum sacerdotum holocausta vero in-
cendebantur totaliter ad honorem
domini. terre vero promissionis pres
sacerdotum et leuitarum non heredita-
uit et subditur ratio. Ipse s. deus
est enim pars eorum etc. Phynees
hic tercio ponitur laus phynees
nepotis aaron cum dicitur tercius
in gloria est s. in honore pontifi-
cali imitando eum s. eleazarum patrem
suum in timore domini eius precepta
custodiendo et stare in officio pon-
tificis in reuerencia gentis erat
enim in magna populi reuerencia eo quod
liberauit populum a dura plaga in
xxv. Num. In bonitate et alacritate ani-
me sue quia seruiuit domino letanter et
deuote placuit deo israel ex fer-
uenti zelo quem habuit ad populum. Num.
xxv. Phinees filius eleazari a-
uertit iram meam a filiis israel
quia zelo meo commotus est contra eos
statuit illi testamentum pacis et
dignitatem sacerdocii pacifice
possidendam sibi et suis filiis et
principem sanctorum s. sacerdotum qui
dicebantur sancti eo quod erant diuinis
obsequiis deputati. Nam etiam res
inanimate que deputate sunt
diuino cultui ut calix et huiusmodi
dicuntur sancte et gentis sue s.
iudaice cui in spiritualibus presidebat
et testamentum dauid regis s. or-
dinatione eius de ampliatione di-
uini cultus ut habetur primo paralipomenon
xxviii quam ordinationem posuit
sub regimine summi pontificis. Ut
daret nobis phinees ipse et per-
sonas successores sapienciam in
cor nostrum s. doctrinam legis et
prophetarum iudicare gentem suam
in iusticia s. ad iudicandum populum
iudaicum iuste ne abolerentur
bona ipsorum per fortitudinem
maiorum iniuste minores de-
primentium et gloriam ipsorum s.
dignitatem sacerdotii in se et
filiis suis in gentem eorum s. in
populo iudaico eternam fecit s.
diu permanere sicut montes
dicuntur eterni ps. lxxv illumi-
nans tu mirabiliter a montibus
eternis. Cap. xlvi

Fortis in bello hic tercio
ponitur laus patrum post
terre promissionis ingressum
et primo in tempore iu-
dicum. Secundo in tempore regum capitulo
xlvii. Circa primum incipit a iosue
qui filios israel in terram promissionis
introduxit dicens Fortis in bello iesus
in bello. Nam xxxi reges
debellauit iosue et successor mo-
ysi ad regimen populi in prophetis
s. de numero prophetarum habuit enim prophe-
tie spiritum. Qui fuit magnus secundum
nomen suum s. secundum proprietatem sui
nominis quod interpretatur salus siue
saluator. Maximus quod exponens

dictum suum subdit maxime in psal-
lite electorum eius consequerentur
hereditatem israhel habitatores ca-
naan debellando quam gloriam
adeptus est in tollendo et extollendo
manus suas levando clypeum contra
regem hay Iosue viii et iacu-
lando contra civitates triumphans
et sagittas acutas Cuius autem illud
sit res ista scilicet quod alios se defendere
potuit quasi diceret nullus et
subditur ratio Nam hostes ipse
dominus percussit cui nullus ipse
potest resistere An non in iracundia eius
scilicet dei contra hostes israel impeditus
est sol et stetit sol suo per spatium
diei unius Ut habetur Iosue x In-
vocavit altissimum potentem in magna
confidentia pugnabat et audivit
illum in saxis grandinis Iosue x
et in descensu perdidit contrarios
Iosue x Cumque fugerent filios
israhel ut erant in descensu be-
theron dominus misit super eos mag-
nos lapides de celo usque terram pacet
¶ Et in diebus hic ponitur laus
Iosue et caleph simul cum dicitur
et in diebus moysi qui misit ex-
ploratores de cades barne num
xiii misericordiam fecit ipse Iosue
et caleph et que sit illa misericor-
dia subditur stare contra hostem
resistendo contra alios exploratores
qui dehortati sunt et isti e contrario
populum confortabant et constantia
ingerendo num xiiii et prohibe-
rentem inducam apertam rebellionem
contra deum Nolite rebelles esse
contra dominum neque timeatis populum
huius terre quia sicut panem ita pos-
sumus eos devorare et ipsi duo con-
stituti sunt stabiles et firmi et a periculo
mortis sunt liberati Nam omnes
alii qui in egressu de egypto nu-
merati sunt a viginti annis et
supra mortui fuerunt in deserto
quorum numerus fuit sexcenta milia et
tamen ex ipsis hii duo leviter induxit
illos in hereditatem et ad inducen-
dum filios israel in hereditatem sibi pro-
missam sunt isti duo reservati que
manat lac et mel Nam habundat
in pascuis animalium et arboribus
in quibus apes mellificantes habun-
danter ¶ Et dedit hic ponitur
laus caleph per se cum dicitur et
dedit dominus ipsi caleph fortitudinem
corporis et animi contra hostes
et usque in senectutem permansit
illi virtus Unde dixit Iosue
xiiii hodie lxxxv annorum sum
sic valens ut et subditur forti-
tudo usque hodie in me perseverat
tam ad bellandum quam ad gradien-
dum Ut ascenderet in excelsum
terre locum et quos subditur quos
subditur ibidem da mihi montem istum
usque terra pacet ¶ Et iudices hic
ponitur laus iudicum et primo plu-
rium in generali cum dicitur et
iudices singuli suo nomine scilicet

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

sz othoniel aoth samgar et sic
de aliis quorum non est corruptum cor
per auariciam et in fidelitatem qui
non auersi sunt a domino per ydolatriam
ut sit memoria illorum in benedictione
propter bona que fecerunt genti
sicut dicitur iudicum ii suscitauit
quoque dominus iudices qui liberarent eos
de uastantium manibus et ossa eorum
pullulent de loco suo erant enim
sepulti in celebri loco ad memoriam
bone fame ideo subditur et no-
men eorum permaneat in eternum
et non solum per celebrem sepul-
turam sed etiam per successionem
bonitatem qui sunt imitatores
uirtutum paternarum ideo subdi-
permanente ad filios eorum sanctorum
uirorum gloria que non consistit
in diuitiis honoribus et deliciis
sed in operibus uirtuosis ¶ Dilec-
tus a domino hic contra ponitur
laus samuelis qui fuit ultimus
iudex tunc dicitur Dilectus a domino
suo samuel propheta domini primo re-
gum iii Cognouit uniuersus israel
a dan usque bersabee quod fidelis
samuel propheta esset domini Re-
nouauit imperium de mandato
domini transferens regnum de tribu
beniamin ad tribum iuda primo
regum xvi Et unxit principes
in gente sua scilicet saulem primo re-
gum x et dauid primo regum xvi Vi-
dit deum iacob id est cognouit in
reuelatione prophetica audiuit enim
eum loquentem sibi primo regum in
pluribus locis ideo hic accipitur
uidit pro audiuit sicut exodi
xx Cunctus autem populus uidebat
uoces etc In fide sua id est in fideli-
tate sua probatus est propheta quia
uerba sua sunt impleta et inuo-
cauit dominum omnipotentem in oppug-
nando hostes primo regum vii In
oblatione agni inuiolati id est in obla-
tione sua Dicitur enim ibi quod agnum
lactantem unum obtulit holocaus-
tum integrum domino Dicitur autem
hic samuel agnus ymolatus quia
per auariciam uel aliud uicium
a rectitudine iusticie non recessit
et intonuit de celo dominus etc primo
regum viii et ante tempus finis
uite sue et seculi id est reuelationis
amorum suorum testimonium pre-
buit in conspectu domini et christi
id est saulis in regem uncti primo
regum xii dicens loquimini ad me
coram domino et coram christo eius u-
trum bouem cuiusquam aut asinum etc
et subditur ibidem et dixerunt non
es calumpniatus nos etc ideo
subditur Pecunias et usque ad cal-
ciamenta etc id est usque ad rem minima
et post hec dormiuit etc primo
regum xxv mortuus est autem sa-
muel etc et notum fecit regi etc
scilicet pauli cui dixit mane in cras
tu et filii tui eris mecum primo regum xxviii Eras
autem tu et filii tui eris mecum

vel et exaltavit nomen eius de
de terra eius prophetia apparuit
cum surgens de terra ad enunciandum
Sauli mortem suam et filiorum suorum
cum ibi Saul et castra israel trade-
rentur in manus philistinorum Et de-
scribitur Dolore impietate gentis
Post hec surrexit c. xlvii
Hic consequenter ponitur laus pa-
trum tempore regum quorum principium in-
cipit a david in quo fuit regnum
stabilitum et dividitur in tres partes
Nam primo ponitur laus patrum tempore
immigrationis babilonis precedentium
Secundo tempore transmigrationis exis-
tentium capitulo xlix ibi preter da-
vid 3o transmigrationis sequentium ibi
amplificemus zorobabel Prima in
tres quia primo de regibus aliquibus
loquitur 2o de prophetis aliquibus
xlviii capitulo 3o ad loquendum
de regibus revertitur ibi ezechias
Prima in tres quia primo ponitur
david commendatio 2o salomonis
laus et iniquitas ibi post ipsum 3o
roboam fatuitas et ieroboam exe-
cranda pravitas ibi et finem habuit
Et virtutes bonorum magis eluces-
cant iuxta contraria malorum Circa
primum dicitur Post hec surrexit
nathan propheta ad dandum quasi vir-
tutis exempla in diebus david ut
patet 2o regum in pluribus locis
et subditur de david Quasi adeps
separatus a carne sic david Sicut in
sacrificiis cum deo deo oblatis pro
peccato et sacrificiis pacificis que

que non totaliter cremabantur
Adeps separabatur et ad honorem
dei cremabatur de ceteris carnibus
Una pars erat sacerdotum et
alia offerentium in hostiis pacificis
In sacrificiis autem pro peccato totum
erat sacerdotum excepto eo quod erat
incensum Per hoc autem intelligitur
quod licet totus populus israel serviret
david tamen multo fortius devo-
tius aliis Cum leonibus lusit quasi
cum agnis vel id est ita faciliter eos
interfecit sicut agnos primo regum
xvii Veniebat leo vel ursus
et tollebat arietem de medio
gregis et persequebar eos et
percutiebam vel In iuventute
sua in quid occidit gigantem scilicet
goliath ut patet primo regum xvii
et abstulit obprobrium de gente sua
Nam goliath exprobrabat eis eo
quod nullus auderet cum eo pugnare
ad certamen singulare Et dedit
in dextra eius tollere hominem scilicet
de vita primi per mortem Sic in
decem milibus glorificavit eum id est
laudari fecit primo regum xviii Per-
cussit saul mille et david decem
milia vel quia ipse solus pro decem
milibus computabatur ii regum xv-
iii Et laudavit eum in benedictionibus
domini id est laudabilem eum fecit ex bonis
que sibi tribuit in offerendo illi co-
ronam glorie id est conferendo sibi
dignitatem regni pretermissis fratribus
suis maioribus Contrivit enim in-
imicos undique ut patet ii regum

x et xviii contrivit cornu eorum
i. superbiam et potestatem dejecit
In omni opere dedit confessionem
sancto i. deo qui est sanctus sanctorum
in verbo glorie i. gloriam de omnibus
bonis sibi attribuendo contra pa-
tent usque ibi et stare fecit can-
tores contra altare scilicet holocaustorum
ubi canebant laudes divinas quando
offerrebantur sibi sacrificia et in
sono eorum dulces fecit modos quia
fecit psalmos quos canebant
cantores in musicis instrumentis
et dedit in celebrationibus decus
quia divinum cultum augmentavit in
sacerdotibus levitis et cantoribus
Quod paralipomenon xxv et ornavit
tempora i. solempnitates que
fiebant diversis anni temporibus
et amplificaverunt mane surgentes
dei sanctitatem laudibus et ympnis
Christus purgavit peccata ipsius
sic hunc libri correcti Licet enim
christus secundum humanitatem post
david fuerit tamen secundum divini-
tatem est eternus hebr. xiii Jesus
christus heri et hodie ipse et in
secula Unde et auctor huius libri
supra xxiiii tractavit de incar-
natione sapientie increata Ut ibi
dictum fuit et sic loquitur hic
christus qui est sapientia increata pur-
gavit peccata ipsius scilicet adulterii
et perditionis et homicidii in
facto urie et exaltavit in eternum
cornu eius i. potestatem et dignitatem

regni Et maioris visitatum est
in regno Cuius regni non erit fi-
nis luce primo et qui factus est
ex semine david secundum carnem romanorum
primo ¶ Post ipsum hic pro-
sequitur de salomone cuius primo
ponitur commendatio cum dicitur
post ipsum surrexit filius sensatus
iiij regum iij Dedi tibi cor sapiens
et intelligens in tantum ut nullus
ante te similis tui fuerit et cetera et
propter illum scilicet david deiecit dominus
omnem potentiam inimicorum propter
quod Salomon imperavit in
diebus pacis ut ut edificaret
templum domini ad quod requirebatur
pax propter multiplicem magnitudinem
expensarum et multitudinem ope-
rariorum ut patet iij regum et
ij paralipomenon Tunc admodum eru-
ditus est in iuventute sua dono
a david patre suo qui dedit sibi
exemplar et descriptionem omnium
fiendorum in templo ut habetur primo
paralipomenon xviii Et impletus est
quasi flumen sapientia ex inspiratione
divina et terram retexit anima
sua disserendo de animalibus
et umbris et spiritibus lignis multa
et disputando de lignis a cedro
que est in libano usque ad ysopum
que egreditur de pariete ut habetur iij
regum iiij et replesti mutat
modum loquendi de tercia persona
ad secundam comparationibus e-
nigmata delucidando ea regis

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

saba que venit in nomine domini
temptare eum in enigmatibus iii
regum x et cetera patent usque ibi Ami-
rate sunt terre a habitatores terre
de hiis que dixisti et fecisti Et in
nomine domini amirate sunt scientes
quod omnia tibi data a deo processerunt
cui cognomen est deus israel cogno-
men enim aliquando designat nomen prin-
cipale Sicut est in proposito est enim deus
omnium per creationem Sed cognominaba-
tur deus deus israel per specialem cultum
¶ Collegisti hic tangitur primum
eius cupiditas cum dicitur Colle-
gisti quasi auricalcum aurum et plu.
enim hoc fecit ex magna industria
tamen fuit avaritia nota et maxime
quia gravabat populum hoc non-
obstante sicut dixit filio eius iii
regum xii Pater tuus durissimum
iugum imposuit nobis Et inclinas-
ti femora tua mulieribus iii regum
xi Rex autem salomon adamavit
alienigenas mulieres et sequitur
ibidem et averterunt cor eius scilicet
adeo habuisti potestatem in corpore tuo
ad adimplendum corporis tui volup-
tatem Dedisti maculam in fama
in gloria tua quam habuisti ante
ex magnitudine sapientie et vir-
tutis tue prophanasti semen tuum
a filium tuum abhominabile et odio-
sum fecisti demerendo et inductis
de populo israel stultitia tua indux-
isti per effectum ut faceres im-
perium bipartitum Nam propter eius
peccatum divisum fuit regnum
eius in regnum israel et iuda iii re-
gum xii et ex effraym imperare fuit
enim Jeroboam primus rex israel de
tribu effraym ut habetur iii regum xi Im-
perium durum Nam ad colendum vitulos
aureos induxit populum iii regum xii
sed quia propter meritum david reman-
serunt filio salomonis due tribus
Sequitur Deus autem non derelinquet
misericordiam suam erga david pro-
geniem adeo sequitur Neque perdet
a stirpe regum nepotes electi sui scilicet
david quem elegit ad regimen populi
primo regum xvi et cetera pater ex-
dito ¶ Et finem habuit hic ponitur
roboam et ieroboam usurpatio cum
dicitur Et finem huius salomon primo
regum xi Et dereliquit post se de
semine suo gentis stultitiam a roboam
filium eius stultum quia avertit gen-
tem a consilio suo relinquens enim
senum consilium et adherens consilio
iuvenum qui secum nutriti fuerant re-
spondit populo sane et dure dicens
Pater meus cecidit vos flagellis
ego autem cedam vos scorpionibus propter
quod recesserunt ab eo decem tribus
iii regum xii et ieroboam filium nabath
qui peccare fecit israel per ydolatriam
ut dictum est et dedit viam peccandi
effraym a suis successoribus eorum
ydolatriam induxit primo et plurima
redundaverunt peccata eorum abissus
enim abissum invocat et ydolatriam
declinaverunt ad vicia multa et enor-
mia valde enim averterunt illos
a terra sua Vasta peccata enormia

fecerunt eos captivari longe a ter-
ra sua iiij Regum xviii et que sunt
antecedentia nequitias tribus effraym ad
instinctum ieroboam Vespere autem veni-
ret ad eos defensio .i. licentia cyri
regis persarum ut possent redire in
iudeam que licentia fuit publicata
Non solum in babilonia sed etiam in
regno persarum et medorum in quibus
regnabat cyrus primo esdre primo.
Et in aliis terris multi erant de
regno israel captivati sicut de tho-
bia qui fuit captivus in ninive et
gabelus in rages civitate medorum ut
habetur thobie primo et ab omnibus predictis
a captivitate eius inducti Pro sue
pietatis liberavit illos capite tunc
quando fuit misse tamen pauci de decem
tribubus redierunt quia plures sacer-
remanserunt detenti amore uxorum
quas ibi acceperant et prolis quam
genuerant et possessionum quas acqui-
sierant Propter quod dicunt hebrei
quod illi de decem tribubus non redierunt
de captivitate quia quod modicum est quasi
nichil computatur ut habetur ij phisicorum

Et surrexit Capitulum xlviii.

helias hic conter interfecit
laus quondam prophetarum et
primo helie et helisei Et helias etiam
primum dicitur et surrexit helias
propheta quasi ignis et ardens zelo
dei Unde dicit iij regum xix zelo ze-
latus sum pro domino exercituum Et per
verbum eius quod sicut facula ardebat
accendendo auditores ad amorem di-
vinum Qui induxit in illos famem

iij regum xviii et imitantes
illum invidia sua pauci facti sunt
.i. sacerdotes baal qui querebant
per ignem exaudiri [illegible]
sui holocausti sicut helias iij regum
xviii et quia non potuerunt ideo
interfecti sunt Non poterant
enim sustinere precepta domini zelus
respiciens cadi mittit qui mortem corporis
precepit periculum Verbo
domini continuit celum a rore et plu-
via tribus annis et sex mensibus
Jacobi v et deiecit ter a se ignem de ce-
lo orationis sue virtute fecit ignem
de celo ad terram descendere super
holocaustum suum iij regum xviii et
iiij regum primo Super duos quin-
quagenarios principes Sic am-
plificatus est helias .i. declaratus
laude dignus In mirabilibus
suis .i. in miraculis ad preces eius
factis Unde subditur et quis potest
similiter gloriari Et quasi diceret
pauci qui sustulisti mortuum ab in-
feris scilicet filium vidue sareptane
quem suscitavit a morte Qui de-
iecisti reges ad perniciem scilicet achab
cui dixit iij regum xxi In loco
hoc in quo linxerunt canes sanguinem
naboth lambent quoque sanguinem
tuum et ochosiam cui dixit
iiij regum primo quia misisti nun-
cios ad consulendum belzebub deum
acharon Ideo de lectulo super
quem ascendisti non descendes
sed morte morieris et gloriosos

delectos .i. duos quinquagenarios prin-
cipes missos ad eum ab ochozia iacente
in lecto suo super quos fecit ignem
descendere ut dictum est. Cum audisset
supra iudicium .i. secretum dei consilium
quo septem milia virorum reservavit qui
non coluerant baal helya tamen opi-
nante se solum fidelem remansisse iii
regum xix et in oreb iudicia defen-
sionis .i. divine ultionis quibus
dominus precepit helie ut ungeret helize-
um in prophetam et asael in regem
sirie et hyeu filium namsi in regem
israel et interfectorem ydolatrarum
iii regum xix Cum ungis reges
ad penitentiam .i. ad punitionem ydo-
latrarum et est repetitio eius quod dictum
est de asaele et hyeu ad maiorem
expressionem et prophetas facis suc-
cessores post te scilicet helizeum et iona
quem suscitavit helias ut predic-
tum est Qui receptus es in paradi-
so terrestri in turbine ignis ut
iiii regum ii Qui scriptus es in iu-
diciis temporum .i. venire temporibus
ante iudicium perfidiam antichristi ma-
lachie ultimo mittam heliam
prophetam antequam veniat dies
domini magnus et horribilis ut con-
vertat corda patrum ad filios etc.
Beati qui te viderunt videntes
sancta inconversatione tua et tua
audientes doctrinam et mansuetudi-
ne decorati sunt decore virtu-
Nam nos certe vivimus tantum
.i. in vita presenti habemus famam

post mortem autem non erit sic nomen
nostrum scilicet quale tuum quia nec vita
nostra nec doctrina nec facta sunt
tuis similia ¶ Helias hic ponitur
laus helizei et ad continuationem cum
parte precedenti premittitur helias qui
et in helizeo completus est spiritus eius
.i. donum prophetie et miraculorum iiii re-
gum ii Spiritus helie requievit super
helizeum In diebus suis non pertimuit
principem Unde dixit regi israel iiii
regum iii Vade ad prophetas patris tui
et matris tue et sequitur Vivit dominus
nisi vultum iosaphath regis iude e-
rubescerem non attendissem quidem
te neque respexissem Principes etiam
missos a rege sirie ad capiendum eum
non timuit sed in medio samarie eos
duxit suis precibus cecitate percus-
sos iiii regum vi Nec superavit illum
aliud verbum aliquod scilicet comminationis
vel adulationis a proposito veritatis trahendo
et mortuum prophetavit corpus eius
.i. ostendit fuisse prophetam sanctum os-
tendit Nam mortuus in sepulcro
eius proiectus statim ut tetigit ossa
helizei revixit iiii regum xiii In
vita sua fecit monstra .i. miracu-
la ostensione digna aquas iordanis
dividendo et aquas iericho sanando
naaman leprosum curando et fi-
lium sunamitis suscitando et plura
alia que iiii regum diffuse trac-
tantur et in morte mirabilia o-
peratus est Nam mortuus mor-
tuum suscitavit ut dictum est et
in aliis tribus [illegible] sinam

percuciendam a rege isrl' pre-
dixit iiij regum xiij et in omnibus
istis non ponitur populus isrl'
et non recessserint a peccatis suis
scilicet ydolatria et aliis malis vsque dum
abiecti sunt de terra sua per rege
assiriorum iiij regum xviij et relicta
est gens quarta scilicet tribus iuda be-
niamin et leui et principes in domo
dauid scilicet ezechias in cuius anno quarto
decem tribus sunt captiuate Quin-
dam istorum scilicet reges iuda fecerunt
quod placuit deo scilicet ezechias iosias
alij autem multa commiserunt peccata
scilicet ioram achas manasses et
alij plures ¶ ezechias hic exciti-
tur auctor ad loquendum de regibus
et primo de ezechia Quo de iosia vero
vltimo prima in duas quia primo po-
nitur ezechie perse Quo cum laude
ysaie prophete ibi non est commoratus
Circa primum dicitur ezechias mu-
niuit armis victualibus scilicet ie-
rusalem que metropolis erat
in regno suo et induxit in me-
dium eius aquam scilicet fonte syloe
quem fecit intra ciuitatem fluere
que prius extra fluebat ut sit
in ciuitate et aque copia et
exercitui regis assiriorum penu-
ria et fodit ferro rupem et fodere
fecit ut fluxus fontis canale
haberet et edificauit ad aquam re-
cipiendam puteum et piscinam
magnam Quibus istis as-
cendit sennacherib ad deuastandum
iudeam et misit rapsacem

de lachis in ierusalem iiij regum xviij
et sustulit manum contra illos
ezechie et eius populo comminando
et extulit manum suam in syon
comminando destructionem regie do-
mus et templi que erant in
monte syon tunc commota sunt
corda et magis istorum ex magno
timore et inuocauerunt dominum hu-
militer et deuote et sanctus dominus
noster exaudiuit orationem istorum
quia fecit recedere de iudea rege
assiriorum per regem ethiopie in-
uadentem regnum suum iiij regum xix
xx ¶ Non est commemoratus
Hic ponitur simul ezechie laus
et ezechie ysaie cum dicitur Non
est commoratus scilicet dominus peccatorum illorum
ad puniendum ipsa per rege assiriorum
sed purgauit illos in manu ysaie
et per orationem propriis orante
ad ezechie petitione Deiecit
castra assiriorum et subdit modum
dicens et contriuit illos ange-
lus domini qui vna nocte percussit
in castris assiriorum centum lxxxv
milia pugnatorum Propter quod
sennacherib fuit compulsus
fuge turpiter ad terram suam
vbi filij sui proprij interfecerunt
eum iiij regum xix Nam fecit
ezechias quod placuit domino purga-
do ierusalem ab ydolatria et inui-
tando sacerdotes leuitas et
populum ad diuinum cultum ij paralipomenon
xxix et xxx et fortiter et con

stanter ivit in via david patris
sui imitando eum in bonis quae
mandavit illi ysaias cui humiliter
obedivit ezechias unde dicitur eze-
chias ... ezechie et similiter
ysaie et addidit regi retro re-
dijt sol decem gradibus in ho-
rologio achaz impetrantis ysaie ad
postulacionem ezechie et addidit
regi ezechie ysaias de mandato
sed deus faciendo vitam prolon-
gando eam quindecim annis iiij
regum xx Spiritu magno vidit
ultima et gratie tempora Nam
ysaias de conceptione christi prophetavit
dicens ecce concipiet virgo et
ysaie vii et de eius nativitate
dicens parvulus natus est nobis
ysaie ix et de eius passione
ipse vulneratus est propter iniqui-
tates nostras ysaie liij et con-
solatus est lugentes in syon usque
in sempiternum eius enim prophecie sunt
ad magnam consolacionem fidelium
usque ad finem mundi ostendit futura
et abscondita antequam evenirent
ut captivitatem futuram per re-
gem babilonis et eius libera-
cionem per cirum regem persa-
rum ysaie xlv et alia multa
valde et cetera Capitulum xlix.

xlix Memoria iosie hic po-
laus iosie regis cum de-
memoria iosie in composi-
tione odoris facta a-
in omni bono et in omni ore quasi
mel indulcabitur et sicut est suavis
ad audiendum cithara dulcis ad referendum
et ut musica in convivio vini et sicut
armonia instrumentorum musicorum
valde delectat in convivio splendido
et copioso sic delectabilis est memo-
ria iosie ipse est directus divinitus in
penitentiam gentis Nam gentem re-
gni sui induxit ad penitentiam de peccatis
suis et ad cultum omnis veri dei de-
struxit cultum ydolatrie iiij regum xxiii
et gubernavit ad dominum cor ipsius cor-
rosie gubernacione regni totaliter or-
dinavit ad honorem dei et in diebus
peccatorum et tempore quo regnabat
ydolatrie peccatum eo quod pater suus
amon et avus suus manasses fuit
ydolatre corroboravit pietatem
et cultum dei restituit et firmiter
statuit ad observandum ¶ Preter
david superius posite sunt laudes
patrum temporis transmigrationis prece-
dentium hic consequenter ponitur laus
patrum qui fuerunt tempore transmigracionis
Circa quod primo ponitur tempus trans-
migrationis seu captivitatis cau-
sa cum dicitur Preter david et
ezechiam et iosiam omnes reges
tam iuda quam israhel commiserunt
peccatum scilicet ydolatrie aliquo modo
Non enim david excusatur ab aliis
peccatis ut a peccato adulterii homici-
dii expeditionis in facto urie et
a peccato iniusticie dando medie-
tatem hereditatis miphiboseth
servo suo sibe Necnon ezechias et

a peccato vane glorie ostendendo
magnificenciam suam mittys re-
gis babilonis Nam reliquerunt
legem patentis scilicet dei cuius est infinita
potentia regis iuda sicut reliquerat
reges aliorum Dederunt enim regnum su-
um aliis deinterendo quod daretur ba-
bilonijs Quentenderunt electam civita-
tem scilicet iherusalem ad divinum cultum electam
que fuit incensa propter eorum demeri-
ta et desertas fecerunt vias eius
Nam civitate destructa nullus allu-
veniebat ut in manu Jeremie ca-
pitulo omnis propheta qui frequenter
dixit eis civitatem esse destruendam
nisi se subicerent regi babilonis
Jeremie xxviii Nam male trac-
taverunt illum qui a ventre matris
consecratus est propheta scilicet Jeremiam
de quo dixit dominus Jeremie primo
Antequam exires de ventre matris
sanctificavi te et prophetam genti-
bus dedi te Jeremie autem male trac-
taverunt ponentes eum in lacum ubi
non erat aqua sed lutum ut ibi
moreretur in angustia eversione
eterne etc ad hoc enim conse-
cratus fuit propheta ut denunciaret
eversionem civitatis et templi
et destructionem populi per caldeos
et iterum reedificationem per regem
persarum et non solum hoc prophetavit
de filiis israel sed etiam de mul-
tis gentibus et regnis Jeremie primo
ecce constitui te hodie super gen-
tes et super regna ut evellas

et destruas et disperdas et dis-
sipes et reedifices et plantes
Consequenter ponitur laus
ezechielis cum dicitur ezechiel
qui vidit conspectum glorie que visio
ponitur ezechielis capitulo primo
que visio fuit ibi exposita diffuse
de quatuor regnis principalibus
et de omnibus presidente Nam
commemoratus est inimicorum
in ymbre etc id est in verbo prophetie
sicut Deuteronomii xxxii Concrescat
ut pluvia doctrina mea et ezech-
iel enim mala futura aliis gentibus
que filias israel iniuste affligebant
prophetavit et bona aliis quod eas
misericorditer et iuste tractaverunt
Ut patet eius prophetia maxime spe-
cialiter a vicesimo primo capitulo
usque ad tricesimum tertium Con-
sequenter ponitur laus duodecim
prophetarum simul quorum aliqui fuerunt
ante transmigrationem babilonis
et aliqui post scilicet aggeus et zach-
arias et malachias propter quod
eorum laus ponitur hic cum eorum
laudibus qui fuerunt tempore medio
dio cum dicitur et duodecim prophetarum
ossa pullulant de loco suo cum
sepulti fuerunt honorifice ad prolon-
gationem bone memorie cum quia
verisimile est quod ad sepulcra eorum
saltem aliquorum fiebant mira-
cula sicut dictum est de sepulcro
helisei capitulo precedenti Nam

corroborauerunt Iacob .i. quum
israel e fide et mentibus sentencijs
sancte exemplis et exhortacionibus
et redemerunt se a pena et culpa
peccatorum In fide virtutis sue
.i. in fidelitate predicacionis sue
de contingentibus nichil omitten-
do et hoc modo dicitur ecc.
49. Ipse in iniquitate sua moretur
tu autem aiam tuam liberasti ¶
Quomodo hic ponitur laus pa-
trum temporis transmigracionis
sequencium Quo per modum breuis
recapitulacionis laus quorundam
precedencium. Nemo natus circa
primum dicitur quo amplificacionis .i.
digne laudemus Zorobabel et
subditur racio cum dicitur Nam ipse
quasi signum in dextera manu sua
dei assumendatus cassi .i. in populo
israhelite ad eius consolacionem
Ad intellectum huius sciendum quod hoc
accipitur de fine aggei prophete vbi
dicitur In die illa dicit dominus exerci-
tuum assumam te zorobabel filium
salatiel et ponam te quasi signa-
culum quia te elegi et sicut fuit
ibidem expositum Secundum rabi salo-
monem contra illud quod dicitur de iecco-
nia auo zorobabel Ieremie xxij
Viuo ego dicit dominus quia si fuit
iechonias filius ioachim regis iuda
annullus in manu dextera mea
inde euellam eum hoc autem accipitur
secundum et aggei vltimo et signaculum

pro annulo principum quia sic littere
suis anulis signabantur Vt patet
hester viii est igitur sensus secundum
rabi salomonem quod sicut iechonias a
deo repulsus propter suam maliciam Sic
zorobabel nepos eius deo acceptus
propter suam iusticiam Sed sicut dictum
fuit aggei vltimo scriptura illa
melius exponitur de christo auctor autem
iste qui fuit hebreus videtur sequi
exposicionem hebreorum Potest tamen dici
quod illa littera aggei vltimo intelligitur
de vtroque de zorobabel minus perfecte
qui edificauit templum materiale et
de christo perfectius qui edificauit
templum spirituale sicut illud ij regum
vii° et ego ero illi in patrem et ipse
erit mihi in filium intelligitur de salomone
et de christo etiam ad litteram sicut
dixi diffusius super epistolam ad hebreos
primo capitulo vbi hec auctoritas al-
legatur dicta de christo et iesu filium
iosedech qui fuit sacerdos magnus
in reditu captiuitatis babilonice
qui secundum zorobabel et iesus in diebus
suis edificauerunt domum eam funda-
do in tempore cyri primo esdre iii
et exaltauerunt templum Nam opus
impeditum per plures annos resump-
serunt anno secundo darij regis
persarum et consummauerunt anno eius
sexto primo esdre vi ¶ Conse-
quenter ponitur laus neemie cum
dicitur et neemias in memoria
multi temporis supple debet esse qui
erexit nobis muros

urbem circuisset arcubus et stare fe-
cit portas et seras Neemie vij. qui
erexit domos nostras quia non solum
muros civium reparavit sed etiam
intra muros quam plura edificia ¶ Ne-
mo hic per modum recapitulationis
ponitur laus quorundam patrum trans-
migrationem precedentium et primo ip-
sius Enoch a quo incepit laudare
patres in speciali supra xliiij ca-
pitulo dicitur igitur Nemo natus est in ter-
ra qualis Enoch. quia in omnibus bo-
nis conditionibus quilibet com-
paratus habet aliquam specialem gratiam
adeo quam non habet alius saltem
in equali vel consimili gradu per-
amia propter quod de quolibet con-
fessore cantatur etiam Non est inventus
similis illi qui conservaret legem
excelsi etc. Nam et ipse receptus
est a terra humane habitationis et trans-
latus ad paradisum terrestrem ut
dictum est supra xliiij capitulo ¶
Consequenter ponitur laus Ioseph cum
dicitur et Ioseph qui natus est
homo princeps fratrum a. ad hoc
natus est ut esset princeps fratrum
suorum per hoc enim conservavit
patrem et totam cognationem suam
genes. xlv ideo subditur firma-
mentum gentis et ossa ipsius vi-
sitata sunt Nam filii Israel rece-
dentes de egipto ea secum deporta-
verunt exodi xiii tulit quoque mo-
yses ossa Ioseph et post mortem prophe-
tavit a. ipsum fuisse verum prophetam
ostenderunt Nam predixerat gene-
seos ultimo dicens Deus visitabit
vos asportate vobiscum ossa mea
¶ Consequenter ponitur laus Seth
filii Ade et Sem filii Noe cum dicitur
Seth et Sem apud homines gloriam
adepti sunt virtutis et provide-
ntie ideo subditur et super omnem
animam Adam a. super omnes homines
ab Adam descendentes Dicit enim
hic glosa quod isti duo habuerunt do-
minium super omnes homines sui temporis
saltem pro aliqua parte vite
sue Seth ante diluvium et Sem
post ipsum Non enim verisimile
est quod toto tempore vite sue habu-
erunt dominium tale quia non per-
misissent mala sic augmentari
in terra Cap. l.

Simon Onie filius hic
ultimo ponitur laus Sy-
monis Onie filii qui
secundum omnes historiographos fuit
summus pontifex hebreorum tempore
Ptholomei evergetis regis egipti
Illa vero que dicuntur hic de lau-
dibus eius non sunt ex libris
sacre scripture tam canonicis quam
non canonicis qui de ipso nulla
videntur facere mentionem ¶ Sed
dicunt expositores aliqui huius libri
quod Iosephus ea narrat sed ut
non dicunt propter quod quesivi
librum Iosephi qui dicitur antiqui-
tatis iudaice in quo sperabam
ea reperire sed de isto nihil
plus reperi nisi quod defuncto pre-

succefsit ei in sacerdotii principatu
xii libro quod est satis michi mirabi-
le nam ubi scribuntur factanova
tabulari aliorum pontificum illius temporis
et de isto qui describitur hic ex
cellentie ualde notabilis nichil
amplius quam quod dictum continetur
primus agitur capitulum mitos plus
diuiditur nam primo commen-
datur simonis commendato 2o
verum gentium detestato ubi duas
gentes 3o scripturis huius libri
conclusio ad doctrinam sapientie
Prima ad huc mitos quia primo
commendatur de ciuitatis et templi
fulcimento 2o de uirtutum orna-
mento ad quasi stella 3o de diuini
cultus augmento ubi circa allium
Circa primum dicitur simon onie
filius iste onias non est ille de
quo fit mentio ii machabeorum
iii sed fuit ante illum qui in ui
ta sua suffulsit domum et templum
innouatam opus resarciendo et
in diebus suis et repetitio est
eiusdem sententie ad maiorem ex
pressionem templi etiam altitudo
ab ipso fundata est Non per ut accipi
altitudo prout ut signat profun-
ditatem sicut dicitur Iohannis iiii
Puteus altus est templum enim
illud fundatum fuit per zoroba-
bel et iesum filium iosedech tempore
cyri et per eosdem consummatum
anno sexto darii ut dictum est
capitulo precedenti propter quod sit

exponendum est templi etiam altitudo
ab ipso fundata est id est resarcita et
ad firmitatem reducta Erant enim
ex parte eventis et pluuiis magis
quam partes terre propter quod indi-
gebat reparatione Duplex edifi-
cato nam reparanda erant
aliqua de lignis et aliqua de la-
pidibus et excelsi parietes templi
quos fecit resarciri in parte superiori
ubi magis indigebant ratione pre-
dicta In diebus ipsius emanauerunt
putei aquarum etc Nam aque duc-
tus et piscina que fecerat ezech-
ias ut dictum est supra capitulo xlviii
restituit in meliorem statum Qui
curauit gentem suam iudaicam
apam instruendo de uite et regi-
do et liberauit eam a perditione
scilicet peccatorum uel atribulatione tru-
stantium aduersariorum qui preua-
luit amplificare ciuitatem in numero-
sitate habitantium et capiam uictu-
alium Qui adeptus est gloriam id est
uirtute et honore in conuersatione
gentis sue per meliorationem uite
et ingressum domus et uestibulum
templi et atrii sacerdotum ampli-
ficauit antiquitatem resarciendo et
in melius reformando ¶ Quasi
stella hic cantor commendatur de
uirtutum ornamento cum dicitur
quasi stella matutina que clarior
est ceteris in medio nebule quasi
dicit etiam inter malos refful
sit doctrinis et exemplis et qui

plena luna quasi diceret in ipso
nichil apparuit defectus et ob
scuratus et quasi sol refulgens
lumine suo illustrans alios ad
feruorem caritatis inducens quasi
arcus refulgens diversis coloribus
sic iste refulsit variis virtu-
tibus et quasi flos rosarum in
diebus vernis sic omnibus redolet
maxime. Per quod notatur diffu-
sio bone fame ij cor. ij Christi
bonus odor sumus in omni loco et
quasi lilia in aquis notatur can-
dor castitatis et quasi thus re
dolens in quo notatur devotio sue
orationis quod vel dirigatur oratio
mea sicut incensum in conspectu tuo
Quasi ignis effulgens fulgor doc-
trine et quasi thus ardens exponatur
ut purus Quasi vas auri continens
vim sapientie que per aurum designatur
solidum per continuam patientiam et ornatum
in omni lapide pretioso id est in omni genere
virtutum Quasi oliva pullulans
id est opera misericordie multiplicans
Nam oleum oritur de oliva quod mi-
sericordiam signat Luce x alligavit
vulnera eius infundens oleum
et vinum et cypressus in altitudine
se tollens per contemplationem celes-
tium in accipiendo ipsum stolam glorie
quasi diceret ex predictis patet quod
dignus fuit accipere stolam glorie
id est tunicam iacinctinam qua solus
sacerdos summus utebatur et vesti-
tiri eum in consummatione virtutis

id est super humerali et rationali
et mitra cum lamina sancta que e-
rant consummate virtutis sig-
num In ascensu altaris sancti id est amic-
tus accipiendo neutrum pro mas-
culino sicut enim dictum est hec
ornamenta significabant ex-
cellentiam sanctitatis que in pon-
tifice debent esse pre ceteris quia
sequester est et medius inter
populum et deum In accipiendo au-
tem partes de manu sacerdotum id est de-
cima decimarum quas accipiebant
sacerdotes a populo et de illis de-
cima parte offerebant summo sa-
cerdoti et ipse stans iuxta aram
id est semper paratus ad exercitium
sui officij ¶ Circa illum hic com-
mendatur de divino cultus aug-
mento et primo ministrorum col-
legio secundo in toto populo in omnis
Circa primum dicitur Circa illum
corona fratrum id est societas ma-
gna minorum sacerdotum et levitarum
sibi ministrantium et quasi plantatio
cedri in monte libano id est sicut
cedri in monte libano planta-
te sunt in magna multitudine
sic circa illum steterunt sacerdotes
et levite quasi rami palme id est
sicut rami palme circumdant sti-
pitem sic isti pontificem Et
omnes filij aaron in gloria sua
isti erant minores sacerdotes
qui erant nobilius ornati quam
levite Nam habent tunicas line-

ad balteus et mitras. Oblao-
cio domini in manibus apostolorum, id est
per manus apostolorum fiebat in altari
holocaustorum. Ideo subditur: Coram
omni synagoga Israhel, id est tota mul-
titudine plebis que non admitte-
batur ad videndum oblacionem in-
censi que fiebat intra templum.
Unde dicitur Luce primo: Et omnis
multitudo populi erat foris orans
hora incensi. Oblacio namque sa-
crificii in altari holocaustorum
que erat sub divo cremabatur; thi-
miama super altare incensi in
templo, et tunc erat sacrificium
consummatum. Ut hic habetur: Et ad am-
plificandam oblacionem regis excelsi,
id est ad offerendum amplam et per-
fectam oblacionem excelso regi.
Porrexit manum suam in liba-
cione, id est liquidorum oblacione potis-
sime de vino, quod subditur: Et
libavit et effudit in fundamento
altaris etc. Nam vinum oblatum
super altare in odorem suavitatis
domino decurrebat ad basim altaris.
Tunc exclamaverunt Aaron filii,
id est minores sacerdotes, in tubis
ductilibus sonuerunt. Dicit enim
Ra[banus] solo quod cum fiebat libacio de vino
magnis solempnitatibus, tunc omnes
sacerdotes incipiebant buccinare
et levite cantores canere. Tunc
omnis populus hic quantum ad com[m]e[n]da-
cionem divini cultus augmento ampli-
cium dicitur: Tunc omnis populus

pervenerunt simul laudare deum secun-
dum modum suum, quod ideo subditur: Et cecide-
runt in faciem super terram adorare, scilicet hu-
militer et devote. Et amplificaverunt,
id est ample deum laudaverunt psallen-
tes in vocibus suis levite cantores.
Et in magna domo, id est in templo.
Et accipitur hic templum large pro
atrio sacerdotum in quo erat altare
holocaustorum. Usque dum perfectus
esset honor domini, id est obsequium pon-
tificis et ministrorum ad honorem di-
vinum. Descendens pontifex Simon de
altari manus suas extulit ad regra-
ciandum domino, quod ideo subditur: dare
gloriam deo et ad benedicendum
populo, quod ideo subditur: Et in nomine
eius gloriari. Nam in nomine domini
thetragramaton quod dicitur glo-
riosum benedicebat pontifex populum.
Et iteravit oracionem suam volens
ostendere virtutem dei qui totiens est
paratus dare quotiens deprecatur
humiliter et devote, cum aliis quibuscum-
que nobis sitis ad exaudicionem oracionis.
Plus oravit quam in aliquibus libris
interponitur. Post rursum non(?)
est in libris correctis: Deum omnium, id est cre-
atorem omnium et gubernatorem, qui
magna fecit in omni terra, quia in omni
natura terra apparet effectus dei mi-
rabiles et magni. Qui auxit dies
nostros a ventre matris in alimen-
to et augmentum conferendo et
vitam continuando, et fecit nobis-
cum secundum suam misericordiam peccata
nostra remittendo. Det nobis iocun-
ditatem cordis, dona spiritus s[ancti].

conferendo et fidei pacem in diebus nostris in israhel ut liberius sibi serviamus. Perdices sempiternos credere israel nobiscum esse misericordiam dei .i. ut filii israel per alia regna dispersi semper credunt adesse nobis misericordia dei ut sic magis desiderent venire in iudeam et super hoc deum orent. Ideo subditur Ut liberet eos in diebus suis a gentilium servitute.

¶ Duas gentes. Hic tercio ponitur trium gentium detestatio cum dicitur duas gentes odit anima mea propter mala que fecerunt populo israel tercia autem non est gens quam odivi .s. tantum quantum duas primas. Ita exponunt aliqui sed videtur michi quod per contrarium exponendum sit tercia .s. gens quam odio non est gens aliqua alia quia odeo eam tantum quantum reparem ut post videbitur. Qui sedent in monte seyr. Hec est gens prima .s. ydumeorum ab esau descendentium qui fuit dominus montis seyr gen. xxxii et sicut iste persecutor fuit fratris sui iacob gene. xxvii Sic ydumei ab eo descendentes persecutores fuerunt filiorum israel a iacob descendentium et philistym qui persecuti multum fuerunt filios israel ut patet primo regum in pluribus locis et stultus populus qui habitat in sichimis. Isti sunt samaritani quos rex assiriorum adduxit de regno suo ad habitandum samariam vel alia loca terre israel Ut habetur iiii regum xvii et aliqui de istis habitabant in sichem usque ad tempora christi ut patet Io. iiii et isti fuerunt iudeis contrarii et infesti ut patet primo esdre et neemie in pluribus locis et magis quam alii post reditum captivitatis babilonice quo tempore scriptus fuit liber iste et ideo dicitur magis odiosi quam alii qui eo tempore non leguntur iudeis sic fuisse molesti et quia magnam partem occupabant terre iudeorum dicuntur autem hii populus stultus quia colebat ydola et deum iiii regum xvii ¶ Doctrinam. Hic ponitur doctoris huius libri conclusio cum dicitur doctrina sapientie quantum ad cognitionem divinorum et disciplinae quantum ad informationem morum scripsit in codice isto iesus filius syrach ad distinctionem iesu filii iosedech ierosolimita fuit enim iudeus natione qui renovavit sapientiam multa enim accepit de dictis antiquorum et maxime de proverbiis salomonis De corde suo .i. per studium cordis sui vel quia non erat ab alio ad hoc excitatus sed propria voluntate hoc fecit cum auxilio tamen divino Beatus qui in istis versatur bonis meditando et operando Ideo subditur Qui ponit ea. Si enim hoc

ferit ad omia ualebit · a · ualens
cit in omnibus ad salute sua spec-
tantibus et etia aliorum per suam
doctrina quia lux dei · a · sapientia
in hoc codice descripta que e quod
impressio diuini luminis Vestigiu
e eius · a · via ad ipm perducens

Confitebor · Cap · li ·

In hoc ultimo capitulo
scriptor huius libri gras
et laudes reddit deo sic pro-
cedens q primo deu laudat Qo
ad sapientia alios inuitat ubi tu
adhuc sum iunior pma indicas
quia primo ponitur huius laudis
inchoacio Qo eius continuacio
laudabit usque ad morte Circa
primu dicitur confitebor · domine
omnium per creacone rex per corpus
gubernacone et collaudabo te
deu saluatore meu per specialem
mei protectione confitebor no
mini tuo confessione laudis qui
adiutor et protector factus es
michi protectar in temptacone
diaboli et adiutor in promocone
boni · et liberasti corpus meu
a perdicione · a · uicis gule et luxurie
a laqueo lingue inique · a · vici-
cis detractionis et a labiis opera
ciu mendaciu perniciosum et
in conspectu astantiu scilicet
angelorum qui tibi astant · Ad michaelem
iii capitulo · milia milium ministrabant
ei factus es adiutor contra hostes
spuales et corporales Qo subditur
et liberasti me secundum multitudine

misericordie nominis tui a rugientibus
etc prima petri v · Aduersarius
vester dyabolus tamquam leo rugiens
circuit querens quem deuoret etc
a pressura flamme incentiuorum
libidinis que circuidedit me perso-
nam existentem in carne et in
medio ignis libidinosi ardoris non
sum estuatus per consensum mor-
talis peccati De altitudine a pro-
funditate ventris inferi continens altius
e quod ad limbu patru ventris inferi
in qua parte sunt dampnati sed
ad limbu patru descendebant
tunc sancti et a lingua coinquina-
ta uerbis scurrilibus et in mundis
a rege iniquo · a · dyabolo qui e
rex super omnes filios superbie
et a lingua iniusta calumpniante
alios sine causa et hec omnia re-
feruntur ad illud quod supra ponitur
liberasti me secundum multitudine
misericordie nominis tui etc ¶
laudabit hic tercio ponitur lau-
dis continuacio cum dicitur laudabit
usque ad morte anima mea dum
· a · per totam vitam mea et uita
mea appropinquauit erat in inferno de-
orsum supple nisi michi affuisset
diuinu auxiliu Circumdederunt me
undique spiritus maligni qui temp-
tant ex omni parte et non erat qui
adiuuaret · scilicet ex hominibus Ideo
subditur respiciens eram etc memo-
ratus sum misericordie tue quo
semper parata e iuuare et coo-
peracionis tue quia liberasti spe-
rantes in te per homines sic

liberauit filios israel per cirum regem
persarum de babilonis captiuitate et
in talibus deus cooperatur hominibus
sed quando liberat per se ipsum imme-
diate est liberator et cooperator solus
et liberas eos de manibus gentium
ydolatrarum exaltasti super terram
habitationem meam concedendo uite
prosperitatem et pro morte de-
fluenti scilicet corporali ad quam omnes
homines fluunt ex quo sunt nati
sapientie li. Nos nati continuo
desinimus esse Deprecatus sum ut
haberem finem bonum Inuocaui dominum
patrem domini mei scilicet messie de
cuius generatione eterna et equali
locutus est auctor iste supra xxiiii
capitulo ut non derelinquat me
in die tribulationis me mee scilicet in
die mortis mee et in tempore
superborum scilicet demonum qui tunc maxime
impugnant hominem eo quod sit tunc
euadat manus eorum non possint
ultra eum impugnare laudabo no-
men tuum assidue scilicet horis ad hoc
ordinatis et collaudabo illud in
confessione peccatorum meorum Nam
oratio humilis ante deum exaudi-
bilis supra xxxv Oratio humi-
liantis se nubes penetrabit Ideo
subditur et exaudita est oratio mea
in spe firma et sic intelligitur
de hoc quod subditur et liberasti
me de perditione scilicet eterna et e-
ripuisti me de tempore iniquo
scilicet presentis uite in quo regnat in-
iquitas Propterea confitebor humi-
liter peccata mea et laudem

dicam in oratione deuota et bene-
dicam nomini domini scilicet benedictum dicam
¶ Cum adhuc hic conter alias
ad deum laudandum inuitat et
primo facto exemplum sui inducens
Secundo uerbo ibi applicate Circa
primum dicitur cum adhuc sum iunior
scilicet tempore quo sensus sunt uiua-
ces Priusquam oberrarem per
uaria intellectus obstinacia quesi-
ui sapientiam palam in oratione mea
scilicet ut michi appareret oraui do-
minum ante tempus etatis pro-
uecte Postulabam pro illa con-
sequenda et usque in nouissimis in-
quiram per studium et orationem Nam
homo semper proficit in profectu mea et
florebit in me se manifestando
tanquam precox uua que prius
generalem maturitatem letatum est
in ea cor meum Nam meditationes
sapientie sunt delectabiles ualde
ambulauit pes meus iter rectum
iustie perductione sapientie Inclina-
ui modice aurem meam ad sapientie doc-
trinam audiendam et accepi modice
quia licet in acquirendo sapientiam
sit magnus labor tamen respectu
boni magni quod inde prouenit
est modicus reputandus multam
inueni in me ipso sapientiam adeo
michi concessam Ideo subditur danti
mihi sapientiam dabo gloriam sibi totum
attribuendo conciliatus sum enim
ut facerem illam Nam sapientia
que est dei domini non est tantum spe-
culatiua sed etiam practica Ze-
latus sum bonum et non con

fundar coram deo colluctata est
anima mea in illa scilicet sapientia
Nam in acquisitione eius est quedam
colluctatio anime et in faciendo
eam confirmatus sum Nam hitz
per exercitium operis confirmatur manus
meas extendi in altum id est opera
mea per rectitudinem intencionis
direxi in deum et in sapientia eius luxi
luce cognicionis divinorum et etiam
humanorum Quod autem subditur
animam meam et nonne in libris cor-
rectis animam meam direxi ad eam
acquirendam et implenda et in
agnicione mee mentis illuminate in
nomam adeo michi datam pos-
sedi cum eis scilicet effectibus vel il-
luminatoribus sapientie cor ab initio
annectente eam diligendo et eam
exquirendo propter hoc non derelinquar
ab ipsa sapientia que dicit ego di-
ligentes me diligo Proverbiorum viii
Venter meus id est anima mea con
turbatus est querendo illam Nam
in principio antequam eius vinculum
habeatur anima quandam difficul
tatem patitur propterea bonam possessi
onem possidebo Nam ipsa acquisi-
ta facit delectabiles meditaciones et
etiam operaciones et locuciones ideo sub-
ditur Dedit enim michi linguam
ad profundum verba sapientie disposita
ideo in aliquibus libris scribitur lin-
guam eruditam sed hic eruditam non
est de textu Est enim quedam glosa in-
terlinearis inserta textui per scriptores
mercedem meam id est per quam possum
acquirere mercedem eternam fideliter
docendo et similiter exorando ideo

subditur et in ipsa laudabo eum
Appropiate Hic auctor inducit alios ad
sapientiam verbo dicens Appropiate ad me
indocti ut efficiamini docti et congrega-
te vos in domum discipline Nam plu-
res auditores simul magis proficiunt
quam unus solus quia quod unus non
capitaliter capit et sic possunt uti-
liter ad invicem conferre Quid adhuc
retardatis quasi diceret hec recorda-
tio est notitia dicente poeta Qui non
est hodie cras minus aptus erit Et quid
dicitis in hiis quasi diceret Non ha-
betis excusationem tarditatis Anime
vestre sitiunt vehementer Nam omnes
homines naturaliter scire desiderant
ut dicitur in principio methaphisice licet
istud desiderium per occupationem circa
inutilia in aliquibus retundatur
Aperui os meum et locutus sum id est
paratus sum gratis vos docere propter
deum ideo subditur Comparate vobis
etc et patet Sed quia posset se
aliquis excusare propter difficultatem
acquisitionis sapientie ideo removet
hoc dicens In proximo est enim in-
venire eam quantum ad eius principia
que sunt per se nota et inducit
desiderio dicens Videte quia mo-
dicum laboravi in respectu magni-
tudinis boni consecuti ideo subditur
et inveni multam requiem id est sapi-
entie iocunditatem Assumite disci-
plinam in multo numero ar-
genti id est illa componentes multe per-
tinere numerositati sapientie vel tam-
quam lutum estimabitur argentum
in conspectu illius et copiosum.

auru possidete in ea · q: eius pos
sessio melior e multo auro sapie
cu̅i · om̅e auru̅ i̅comparac̅one
illius arena e exigua Letetur aia
v̅ra in mi̅sericordia eius · s: dei q̅
e sapientia increata et no̅ confun
demi in laude ip̅ius sed magis
honorabimi̅ Operami̅ opus v̅rm
q: nobis adeo in ui̅rtute ante tp̅us
s: mortis inqua cessabit tp̅us
meritorie actionis et dabit nobis
mercedem v̅ram s: vitam et̅
nam incompre adeo disposito q̅
attingit a fine usq: ad fine̅ for
titer et disponit om̅ia suauiter
Cuius nome̅ e b̅n̅dictu̅ in secula
seculorum

Explicit postilla super ecclesiasticu̅
edita a fr̅e nicolao de lyra sacre theo ·
logie venerabi̅ doctore anno dn̅i
d i c x x

Iste liber est mgro Jobi spenlin

Incipit m m